VĀLMĪKI

RĀMĀYAṆA

CARTEA A CINCEA

SUNDARAKĀṆḌA

HANUMAN ÎN LAṄKĀ

Traducere din limba engleză de Cristian-Radu Staicu

BUCUREȘTI

2022

Textul care urmează este o variantă în lucru în vederea unei ediții definitive, de aceea va fi revăzut periodic; traducătorul va ține seama de sugestiile și observațiile pertinente care vor fi făcute.

NOTĂ INTRODUCTIVĂ LA *Suṇḍarakāṇḍa*

Potrivit comentatorilor indieni, primul vers din *Sundarakāṇḍa* -„cartea minunat de frumoasă”- se află la mijlocul *Ramayanei* tradiționale (cea cu șapte cărți și 24 000 de *śloka*) [1]. Situarea distihului rămâne aproximativ aceeași în edițiile critice; în ediția Princeton *śloka* 5.1.1 este precedată de 9155 și urmată de 9619 distihuri. Numărul de capitole variază între 66 în cazul edițiilor critice, 68 - edițiile populare obișnuite - până la 97 în varianta bengaleză publicată de Goressio în 1848. *Sundarakāṇḍa* lui Goressio cuprinde acțiunea capitolelor 4,64 - 6,15 din traducerea de față, cu distribuirea diferită a textului. Primul capitol este cel mai lung din întreaga epopee -210 distihuri în edițiile obișnuite, 190 în cele critice (=10% din textul acestei cărți în ediția Princeton), iar capitolul 29 este cel mai scurt (8 strofe). Situarea cărții la mijlocul epopeii, în primul rând din cauza dimensiunii neobișnuite a cărții a șasea, este considerată semnificativă pentru că marchează un punct de cotitură în narațiune - Hanuman o găsește pe Sita. Acțiunea se desfășoară de-a lungul a două zile împreună cu noaptea dintre ele, *Sundara* fiind cartea din *Ramayana* care cuprinde cel mai scurt interval de timp. Distribuția textului, numerotarea capitolelor și, în majoritatea cazurilor, a strofelor în traducerea românească este cea a variantei populare care a stat la baza traducerilor lui Dutt și Prasad și versiunilor electronice; corespondența cu capitolele din ediția critică și diferențele de text fiind indicate în note.

Privită din perspectivă contemporană, *Sundarakāṇḍa* se diferențiază net de celelalte cărți ale *Ramayanei*, astfel încât nu au lipsit vocile care să ceară eliminarea ei totală sau aproape în totalitate din textul „autentic” al epopeii. Există, într-adevăr, în acaestă carte o varietate de întâmplări mult mai mare, abordate cu o paletă largă de mijloace literare, ambele surprinzătoare pentru mulți exegeți. Avem drama Sitei, portretele grotești ale pznicelor ei și cele ale *rākṣas*-ilor în general, tablouri erotice foarte plastice, eroismul de multe ori comic al lui Hanuman care incendiază Laṅkā folosindu-și coada aprinsă la ordinul lui Ravana, pentru a termina cu voioșia exuberantă a maimuțelor care se întorceau acasă și bătălia burlescă dată de ele în Madhuvana.

Dar faptul cu adevărat surprinzător este că în *Sundara* eroul principal - Rama - nu apare decât incidental, în ultimele capitole. Teoreticienii tradiționaliști ne explică situația arătând că Rama este mereu prezent în gândurile Sitei, că Hanuman își gândește acțiunile prin raportare la interesul lui Rāghava, față de care maimuța are un devotament religios, mai puternic decât acela pentru regele Sugrīva. Toate acestea sunt adevărate; la fel de adevărat este faptul că *Sundarakāṇḍa* este o carte cu doar trei personaje principale: Hanuman, Sita și Ravana.

Hanuman este protagonistul cărții, personajul prin ochii căruia vedem tot ce se întâmplă în Laṅkā. Am cunoscut inteligența și puterea lui încă din cartea a patra. Bineînțeles că își demonstrează vitejia în nenumărate ocazii pe parcursul căutărilor sale neobosite prin cetatea lui

---

[1] V. The Rāmāyaṇa of Vālmīki, *Sundarakāṇḍa*, ed. Princeton, vol. V,1996, Introducere, traducere și note de Robert P. Goldman și Sally J. Sutherland Goldman, pp. 3-7, notele 1 și 5. Ediția - în format electronic - va fi citată în continuare drept PRED 5.

Ravana. El este acela care o identifică pe Sita în mulțimea de femei de la curtea regelui, îndeplinind astfel misiunea încredințată de Sugrīva și de Rama. Nu ezită însă nicio clipă să depășească litera comenzilor regale și să interpreteze foarte flexibil spiritul acestor ordine. Știe foarte bine ce și cât să spună celorlalți din peripețiile sale, adaptând povestirea la public. Are, la fel cu toți eroii *Ramayanei*, clipe de îndoială, se frământă în fața dificultăților. Totuși Hanuman este, din punct de vedere psihologic, cel mai robust și mai bine echilibrat personaj al epopeii, cea ce nu îl împiedică să-și arate periodic esența sa adevărată : maimuță.

Sita se detașează prin complexitatea caracterului său din întreaga galerie de eroi și eroine create de Vālmīki. Tradiția a văzut în ea arhetipul femeii sfioase și caste, al soției-model, reproșându-i totuși, uneori, că este *o tigroaică ascunsă sub un chip de vacă* . Vālmīki, poetul care, să nu uităm, a trăit acum 2500 de ani, are meritul de a fi făcut din Sita mult mai mult decât corespondenta indiană a Griseldei medievale. Fragilă fizic, Sita este de neînvins din punct de vedere moral. Textul ne vorbește în primul rând despre dragostea ei pentru Rama; Sita însăși se consideră a fi *rāmā-* varianta feminină a lui Rama. Dragostea este limanul salvator al Sitei:Vaidehī își va aduce aminte în clipele de restriște de ziua când a fost mireasă, de o după-amiază tihnită, petrecută împreună cu Rama, dar tulburată de fiul înaripat al lui Indra. Sita este chinuită însă de întrebarea dacă soțul ei o mai iubește, dacă va veni să o salveze. Sita luptă pentru dragostea ei, pentru dreptul ei la viață, dar mai ales pentru demnitatea ei de ființă umană. Pentru că a fi răpită de Ravana înseamnă marcarea cu un stigmat care nu poate fi șters decât de venirea lui Rama în Laṅkā și uciderea lui Ravana. Pentru a-și apăra demnitatea, Sita va ține piept, rând pe rând, reginei Kaikeyī, lui Ravana, iar în final chiar lui Rama. Pentru a-și apăra demnitatea, temătoarea Sita este gata să pășească în focul rugului și să reintre în brazda din care s-a nîscut. Vālmīki a reușit să facă din Sita mai mult decât un personaj - a creat o persoană. De aceea *Ramayana* este, într-adevăr, *Povestea despre Sita*.

Ravana este cel de al treilea personaj major al *Sundarei*. Aparent el are totul: despot fericit peste demonii *rākṣasas*, învingător al zeilor, invulnerabil, posedă bogății infinite și o mie de femei. Se află la apogeu, iar viața sa e un vis trăit aievea. Doar pământeanca Sita îi rezistă, apoi în roata norocului său ajunge un fir de nisip - Hanuman. Ravana o dorește obsesiv pe Sita, dar nu o poate avea și pentru că nu poate să-și depășească propria condiție subumană. Regele demonilor vede în Sita în primul rând o bucată de carne vie, vorbitoare, astfel că oscilează mereu între dorința de a o iubi fizic și aceea de a o mânca. Ravana are la dispoziția sa o mie de femei minunate; numărul le face să-și piardă individualitatea. Scena banchetului le înfățișează pe frumoasele lumii adormite una lângă alta și stivuite una peste alta formând *un fluviu de femei*, după cum sugerează poetul. Simțim că dacă Sita ar ceda în fața demonului ar deveni -atunci când frumusețea ei va începe să se ofilească - una dintre aceste iubite anonime care nu mai sunt luate în seamă de stăpân.

Rama apare începând cu *śloka* 63, rolul său fiind minor. Deși primește vestea regăsirii Sitei, starea sa de spirit rămâne, s-ar putea spune, „hamletiană”, imboldul la acțiune venind în primul rând de la Hanuman.

Soarta și Vālmīki au voit ca Sita să fie iubită de Ravana și Rama. Iubirea regelui demonilor este una exclusiv carnală, Ravana nu poate vedea dincolo de trupul frumos al femeii. Dragostea lui Rama este idealizată și sublimată la extrem; o iubește pe Sita, dar nu neapărat ca ființă tangibilă, ci, mai degrabă, ca imagine sau amintire, astfel încât o poate înlocui la nevoie cu o statuie, așa cum se întâmplă în varianta alternativă numită *Uttarakāṇḍa.* Aceasta este adevărata dramă a prințesei Sita.

SUNDARAKĀṆḌA - HANUMAN ÎN LAṄKĀ

1

1. <Hanuman>, nimicitorul vrăjmașilor, se hotărî să pornească prin ceruri pe drumul divinilor cântăreți *cāraṇa*[2] pentru a o găsi pe Sita, cea răpită de Ravana.

2.{Atunci când începu această faptă greu de dus la bun sfârșit, *vānara* își întinse gâtul ridicându-și capul, asemenea celui mai puternic taur.}[3]

3-4. Astfel, înțeleptul, hotărâtul și puternicul viteaz mergea ca un leu cu coama bogată[4] pe pajiștea de culoarea nestematelor *vaidūrya* care părea a fi o altă mare; el zdrobea copacii cu pieptul, speria păsările și călca jivinele-n picioare.

5-7. Pe clinul muntelui vedeai pietre în culori nenumărate - vineții, roșii ca vinul sau trandafirii, aurii sau verzi ca frunzele, pestrițe-n alb și negru. Pe acolo hălăduiau mulțimi de *yakṣa*, *kinnara*, *gandharva*, alături de marii șerpi divini; ei puteau înfățișarea să-și schimbe după voie și zei păreau a fi, iar între toți Hanuman sătea precum cobra[5] în mijlocul lacului.

---

[2] Ființe cerești de la curtea lui Indra, muzicieni divini. „Drumul lor este același cu al Vântului, tatăl lui Hanuman" - nota lui Prasad.

[3] Versul apare doar în manuscrisele versiunii sudice, n. PRED 5, p. 301.

[4] *Kesarī*= coamă, prin extensie „purtător de coamă/leu"; joc de cuvinte cu numele celuilalt tată al lui Hanuman. Trebuie notat că în cartea a patra textul explica numele prin comparația cu staminele de lotus.

[5] Traducerile electronice au „elefant", cuvântul în original este însă *nāga*=șarpe, cobră. Edițiile Princeton și Prasad au și ele „great serpent", respectiv „like a Naga". Este adevărat însă că există

8. Împreunându-și mâinile, Hanuman s-a plecat înainte de-a porni în fața Soarelui, a măritului Indra, a vântului Pavana, a lui Brahma care s-a creat pe sine și spiritelor Firii.

9. Cu fața-ntoarsă înspre răsărit el se închină <înc-odată> cu palmele unite tatălui Pavana, apoi începu să crească, înainte de a porni spre miazăzi.

10. El începu să se mărească în fața tuturor maimuțelor pentru binele lui Rama, așa cum se umflă apa mării când e Lună plină.

11-16. Pentru a putea sări peste ocean, Hanuman se-ntinse, se lăți, până crescu cât un uriaș, iar labele-i tuspatru striveau muntele sub ele. Piscul frumos se cutremură o clipă de-atâta greutate; copacii înfloriți petalele își scutură, iar vârful însuși pare deodată o imensă floare. Sub marea apăsare curg pâraie noi din steiuri, așa cum curg sudorile din tâmpla elefanților.[6] Stors de povara viteazului, Muntele lui Indra lasă să se scurgă din vinele-i ascunse aur, argint, *añjana* și prăvale bolovani stropiți cu chinovar în văluri de pucioasă.

17-28. Striviți la rândul lor de muntele strivit de Hanuman, locuitorii peșterilor din străfunduri strigau de durere, iar urletele lor se auzeau în patru zări pe tot pământul. De spaimă, marile cobre își întinseră glugile însemnate cu semne norocoase[7] și, scoțând limbi de foc, au mușcat stâncile cu colții înveninați. Nici toate ierburile de leac nu au putut domoli otrava, iar piscul s-a frânt sub flăcări. Cuvioșii care își urmau canonul au plecat îndată de pe munte, socotind că spirite

<neștiute>[8] îl vor sfărâma. *Vidyādhara-șii*[9] au zburat în cer înspăimântați, luându-și cu ei iubitele; au lăsat în urmă carafele, pocalele și cupele de aur, fripturile mustuoase și multele mâncăruri, săbiile-aurite și scuturile din piele de taur. Amețiți și cu ochii încă roșii, < *vidyādhara-șii* > s-au înălțat în văzduh purtând ghirlandele

---

situații când *nāga* poate însemna „elefant", v. PRED 5, pp. 97 și 302 pentru această dificultate de interpretare, uneori insolubilă.

[6] V. nota la 4,30, 37-44.

[7] Textual: *vyaktasvastikalakṣaṇaiḥ =„cu semne vizibile <în formă> de svastika"*; originar, în zona brahmană și budistă crucea gamată reprezenta un simbol solar aducător de noroc, dar astăzi conotațiile istorice sumbre ar putea marca negativ versul.

[8] Aici, la fel ca în distihul 8, am tradus *bhūtaiḥ* din original prin „spirite", genii nedefinite ale naturii.

[9] Spirite cerești din suita lui Śiva; veșnic tineri „purtătorii de înțelepciune" sunt și magicieni, de aceea își pot schimba înfățișarea. Sunt reprezentați purtând ghirlande de flori în cer- v. Huet, s.v.

roșii <de la ospăț>, cu trupurile încă unse cu santal. Pe lângă ei dau roată , uimite dar surâzătoare, frumoasele împodobite cu brățări la mâini și la picioare; puteri magice au *vidyādhara* - ei zboară-n jur, privind în jos spre munte. Deodat-aud cum *ṛṣ*-ii, *cāraṇa*, *siddha* care priveau din tării rostesc cuvinte de slavă.

29-30. -„ Fiul Vântului, Hanuman, cel mare cât un munte și fără seamăn de sprinten vrea să treacă oceanul, sălașul dulfilor *makara*[10]! Pentru binele lui Rama și al neamului *vānara* el vrea să ajungă pe țărmul celălalt, faptă greu de-ndeplinit, ba chiar cu neputință!"

31. {Auzind cuvintele rostite de sfinții cu suflet mare, *vidyādhara-șii* se uită înspre munte, unde îl văd pe Hanuman - viteazul *vānara* a cărui putere e nemăsurată}[11].

32-38. Hanuman, uriaș cât muntele, își zbârlește blana, se scutură și răcnește precum norul care tună în furtună. El biciuiește totul cu stufoasa-i coadă șerpuind prin aer, așa cum face regele păsărilor[12] cu năpârca înhățată <în plisc>; coada lui încolăcită pe spate părea un șarpe gigantic dus în zbor de Garuḍa. Maimuța își înfipse labele -uriașe măciuci oțelite - în stâncă, își îndoi mijlocul și își încordă picioarele. Viteazul Hanuman, cu capul și umerii încordați, își adună puterile și vlaga. Apoi - după ce socotise calea și depărtarea până țărmul la care avea s-ajungă - își ținu răsuflarea uitându-se spre soare. Hanuman, măreț elefant între *vānara*, stând bine proptit în labe și cu urechile plecate, gata să sară, grăi astfel către pădureni:

39-42. -„De-aici eu voi porni precum săgeata din arcul lui Rāghava, ca vântul voi zbura spre Laṅkā unde domnește Ravana. Dacă n-o voi găsi pe fiica lui Janaka în Laṅka, mă voi îndrepta la fel de iute către sălașul zeilor cerești; dacă nici în ceruri n-o voi afla pe Sita, eu îl voi pune-n fiare pe Ravana, regele demonilor, și-l voi aduce aici. Dar, orice-ar fi să fie, mă voi întoarce aici cu Sita sau Laṅka o voi smulge din adâncul mării și - împreună cu Ravana însuși - aici o voi aduce!"

---

[10] *Makara* este o ființă marină, himeră crocodil-delfin, emblemă a zeului Kāma, animalul care îi transportă pe Varuṇa și pe Gaṅga; constelația și simbolul Capricornului- v. Huet, s.v. Folclorul românesc are extrem de puține legende marine, animalul fantastic oarecum apropiat de *makara* fiind „dulful mării", care nu trebuie confundat cu delfinul. Traducerea cuvântului prin „crocodil" -cum fac edițiile consultate - nu este însă satisfăcătoare. Versul 29 este probabil interpolat.

[11] Distihul apare doar în unele manuscrise sudice, v. PRED 5, p. 306.

[12] Garuḍa.

44-47. El grăi astfel vitejilor *vānara* și, fără a mai sta pe gânduri, sări[13] sprinten spre înaltul cerului; Hanuman, cel mare cât un elefant, se simțea precum Suparṇa[14]. Avântul lui a smuls de pe acel munte copaci întregi, prinși în vârtejul zborului. Picioarele vânjoase l-au împins spre cerul neîntinat de nori, iar forța lor a tras din urmă păsările *koyașți*[15] care se iubeau prin ramuri, a făcut copacii să se-ncline, cum fac cei din același neam când unul dintre ei pornește în călătorie.

48-55[16]. Dezrădăcinați de puterea picioarelor lui Hanuman, uriașii arbori *sāla* îl urmau cum își urmează oștenii regele. Minune vrednică de văzut era gigantica maimuță printre copacii plini de flori. Apoi toți arborii se prăbușiră în oceanul cel sărat, precum munții <ascunși în adânc> de frica fulgerului măritului Indra[17]. Ei au căzut în mare împrăștiind flori, așa cum se prăbușesc prietenii când își spun adio. Maimuța acoperită cu flori, lăstari și muguri semăna cu un nor sau cu un munte strălucind de licurici. Smulse de viforul iscat de Hanuman, petale multicolore s-au împrăștiat pe valuri, iar oceanul părea presărat cu stele. Hanuman însuși strălucea precum un nor luminat de fulgere, căci trupul îi era acoperit de flori în mii de nuanțe.

56-67. Hanuman plutea prin aer cu brațele întinse, iar ele semănau cu doi șerpi cu câte cinci capete iviți pe un vârf de munte. Uriaș la trup, el părea că vrea să soarbă atât talazul mării, cât și cerul. Ochii lui străfulgerau ca două focuri de pe munte când zbura pe calea vântului; rotunzi, mari și roșii-castanii ochii lui semănau cu Soarele și Luna la răsăritul lor. Chipul lui roșcat cu nasul stacojiu era Soarele-n amurg, iar coada fiului Vântului părea coloana înălțată întru slava lui Indra.

---

[13] *utpapāthāta* și *samutpatati* -forme ale verbului *utpat* - din original sunt înțelese diferit de traducători: a sărit, a zburat. Această ambiguitate este specifică legendei lui Hanuman; el *sare* sau *zboară*? Danielle Feller a dezvoltat o teorie asupra semnificației acestei ambiguități, observând paralele între legendele lui Hanuman și Garuḍa. Teoria este interesantă, însă vulnerabilă prin faptul că acordă prea mult credit în interpretare *Uttarakaṇḍ*-ei, partea interpolată târziu în varianta lui Vālmīki.

[14] Garuḍa.

[15] „Păsări cu picioarele ca două bețe"; Monier-Williams, p. 313, col. 2, s.v., traduce „nagâți (sau un cocor mic alb)"; PRED 5, p. 309, sugerează ca posibile interpretări două specii de bâtlan și una de egretă, toate de mici dimensiuni.

[16] Distihurile 45-55 au destul de multe repetiții; sunt identice sau similare următoarele perechi: 45=46; 47=52; 51=54; 53=55.

[17] Dutt notează la acest loc: „Legenda spune că Indra sau Mahendra - adică Indra cel mare- și-a pus în gând odată să reteze piscurile tuturor munților. De aici spaima lor." Feller discută amănunțit legenda munților zburători fixați pe pământ de Indra. V. mai jos distihurile 123-128.

Înțeleptul fiul al lui Vayu - așa cum se vedea: cât muntele de mare, cu coada roată-n jurul lui și colții albi - strălucea precum Soarele. Bucile lui arămii păreau un munte de porfir despicat la mijloc[18]. Vuia aerul trecându-i pe la subțiori, iar Hanuman zbura prin cer, părând o stea căzătoare venită dinspre miazănoapte. Pășea pe cale precum zeul Soare, mărit la trup ca elefantul care vrea să scape din prinsoarea funiei, iar umbra lui străbătea oceanul - o corabie plutind cu vântul bun în pânze.

68-79[19]. Oriîncotro zbura maimuța, avântul său tulbura oceanul; când pieptu-i larg despica văzduhul, vârtejul stârnea talazuri cât munții de înalte, iar viforul din urma lui cu vântul norilor se înfrunta, făcând oceanul să mugească-ngrozitor. Hanuman zbura prin cer, părând că despică zarea și rupe cerul de pământ. El străbătea prin munți de apă cât Meru și Mandara, unul după altul, de parcă voia să-i numere în treacăt, iuțeala sa biciuind apa până la boltă, iar cerul părea învăluit în norii toamnei. Dezveliți din apele-nvăluitoare, pești, țestoase, balene, crocodili se zăreau în hăul mării, cum vezi un trup când omul veșmântul și-l dezbracă. Umbra lui Hanuman cel viteaz ca leii se-ntindea în lat pe zece poște, iar în lung pe treizeci în urma lui; șerpii mării <se-nspăimântau> crezând că e Suparṇa <și vine-asupra lor>. Trupul gigantic al lui Hanuman părea un munte-naripat, plutind strălucitor pe cer, fără de sprijin[20]. Oriunde se-ndrepta voinicul, el despica văi prin oceanul de sub el.

80-82. Hanuman pășește pe drumul păsărilor precum Garuḍa și are-n urmă, precum Vântul Mārut, trena lui de nouri argintii, trandafirii, azurii sau stacojii. Norii cei mari l-ascund iar și iar vederii când îi străbate, așa cum ascund și lucirea Lunii.

83-86. Pe când străbate-n pasul lui cel iute cerul, îl văd zeii, *gandharvașii* și *danava*: ei îl binecuvântară cu o ploaie de flori. Soarele își potoli pârjolul să nu-l ardă cumva pe Hanuman, cel mai bun dintre *vānara*, care zbura pentru binele lui Rama, iar Vāyu cu boarea sa îl răcorește. Pe când minunatul Hanuman zbura prin

---

[18] Textual *mahatā dāriteneva girirgairikadhātunā*, unde *gairika* este numele unei varietăți de calcar roșu, folosit uneori ca podoabă- v. Monier-Williams, p. 363, coll. 2-3. Uneori înseamnă aur sau ocru. *gairikākṣa, gairikākhya* este numele plantei Jala-madūkha, de aceea una din variantele de traducere înțelege „un munte sfărâmat, cu multă iarbă *gairika*".

[19] Pasajul ilustrează tulburarea pe care o provoacă zborul/saltul lui Hanuman asupra mării; multe versuri sunt similare între ele, diferența fiind de nuanță. Pentru dificultățile textului - provenit din versiunea sudică - v. PRED 5, pp. 311-312.

[20] V. nota la distihurile 48-55.

cer *ṛșii*, *deva*, *gandharvașii* și *rākșasii*[21] îl lăudau în cânturi, așa cum făceau și șerpii Nāga, spiridușii *yakșa* și păsările când îl vedeau plutind atâta de ușor.

87. Pe când viteazul străbătea văzduhul, Samudra - zeul săratului ocean - fiind prieten cu neamul lui Ikșvāku, chibzuia în sine:

88 - 90. -„Dacă nu-l ajut pe *vānara*, voi ajunge de-ocara lumii! Sagara m-a ajutat[22] să-mi fac împărăție! Hanuman slujește neamul lui Ikșvāku, nu se cuvine să sufere <de oboseală>; voi da porunci să i se facă loc de popas, apoi, bine odihnit, el va purcede iarăși mai departe".

91. Samudra spuse muntelui slăvit Maināka, piscul de aur tăinuit în sânul mării:

92-100. -„O, munte fără seamăn! Indra, craiul zeilor, te-a pus aici să fii hotar și stavilă hoardei demonilor *asura* dac-ar îndrăzni să urce din Pātāla. De-atunci tu stai neînfricat la gura lumii de dedesubt. Tu poți să crești în sus, în jos și-n lături după dorință; de aceea, eu te îndemn acum să crești în sus. Viteazul Hanuman - un tigru printre cei din neamul cățărător, un voinic în stare de fapte minunate - va zbura pe deasupra ta spre a-mplini porunca lui Rama. El slujește neamul lui Ikșvāku, stirpea pe care noi amândoi o cinstim; când cineva nu-și face datoria va avea drept plată doar mânia celui drept, de aceea fii pentru mine sfetnic și sol - să nu pierdem acest prilej! Ridică-te din valuri, lasă nobila maimuță să se odihnească pe piscul tău, căci vrednic este printre zburători și vrednic e de slavă! Munte cu vârful aurit! Tu ești adăpost ocrotitor pentru zei și *gandharvași*: îngăduie-i lui Hanuman să poposească o vreme, pentru a porni mai departe! Gândește-te la nobilul Rama din spița lui Kākustha, la surghiunul lui Maithilī și la strădania lui Hanuman!"

101-111. Auzind porunca zeului care domnește peste sărata mare, muntele Maināka - piscul cu miezul plin de aur[23] și <creștetul> împodobit cu sihle și liane - se ridică din ape, precum Soarele când rupe vălul norilor întunecați, arătându-și vârfurile ascunse unde locuiau șerpii *naga* și ființele *kinnara*, iar steiurile aurii semănau cu Soarele la răsărit pe când urcau spre boltă. Albastrul de oțel al cerului

---

[21] E vorba de alți *rakșasa*, paznicii ținutului de sud-vest, nu de supușii lui Ravana.

[22] Cei 60 000 de fii ai regelui Sagara au creat albia oceanului, săpând în căutarea calului de jertfă pentru *aśvamedha*, furat de către Indra. V. pentru legenda lor cartea I, cap. 38-41. Versurile următoare îl numesc de aceea pe Samudra cu epitetul *sāgara*= oceanul creat de Sagara.

[23] *hiraṇyanābha* -„cel cu buricul de aur"; în funcție de context, este un epitet al zeului Vișṇu sau, cum este cazul aici, al muntelui mitic Maināka.

avea acum sclipiri de aur, căci Maināka răspândea din sine lumina a sute de sori. Hanuman, văzându-l apărând deodată din marea cea sărată, gândi că o piedică în cale-i se ridică și cu pieptul său puternic vârful țăndări îl făcu, așa cum vântul zdrențuiește norii. Hohoti cu voie bună muntele cel mare văzându-i puterea; Maināka i se-nfățișă sub chip de om pe vârful prăvălit și vesel îi grăi viteazului care străbătea văzduhul:

112-114. -„Viteazule *vānara*, ce faptă fără seamăn ai cutezat să duci la bun sfârșit- <să zbori peste întinsul mării>[24]! Te odihnește pe vârful meu o clipă, apoi pornește înainte!Sagara, strămoșul lui Rāghava, a făcut să apară această întindere sărată[25], iar zeul[26] ei socoate că-i potrivit cinstirea cuvenită să-ți dea ție, cel aflat în slujba lui Rama!Atunci când ai primit o facere de bine se cuvine să o răsplătești cu alta, aceasta e divina, neabătuta lege! Nu-l nesocoti neprimindu-i darul, căci e făcut pentru stirpea lui Raghu! Zeul mi-a poruncit astfel:

115-116. -«Viteaza maimuță cu inima de tigru are de străbătut o sută de *yojana*; lasă-l să se odihnească pe vârful tău, apoi să purceadă mai departe pe calea lui! »

117-122.-„Tu, cel mai bun din neamul cel roșcat, adast-aici și te hrănește cu rădăcini și fructe dulci și-nmiresmate înainte de-a pleca. <Dar nu e doar porunca dată de Samudra>, căci între noi e o veche legătură plină de virtuți, cunoscută pe cele trei tărâmuri! Fiu al Vântului[27], tu ești un elefant puternic în neamul cel săritor din creangă-n creangă, ești între toți cel mai iute-n zbor! Un oaspete, chiar de rând și de neam prost de-ar fi, se cuvine cinstit cu deplină cuviință de cel ce respectă *dharma*! Atunci, ce ar trebui să fac pentru o ființă nobilă cum ești tu? O, cunoscător al *dharmei*! Eu îl slăvesc, slăvindu-te pe tine, pe al tău părinte - Vântul! Voi povesti acum de ce o fac:

123-128. -„Fătul meu, demult, în *Kṛtayuga*[28], toți munții aveau aripi și zburau încolo și încoace după plac, întrecându-se cu vulturul Garuḍa și cu Anila[29]. După o

---

[24] Am completat textul -urmând una din edițiile indiene- pentru a clarifica spusele lui Maināka, altfel afirmația rămânea ambiguă, putând fi și o referire la iscodirea lui Ravana.
[25] Prin cei 60 000 de fii ai săi.
[26] Samudra.
[27] Textul sanscrit se referă la Vāyu Pavana folosind numele *māruta*; pentru a evita dificultățile de înțelegere, am tradus de fiecare dată termenul prin „Vântul”.
[28] Prima eră din mitologia indiană, corespunde vârstei de aur din miturile greco-romane.

vreme, zeii, înțelepții și ființele lumii au început să se cutremure de groază că vom cădea, <nimicitori, asupra celor trei lumi>[30]. Atunci Zeul cu o mie de ochi care a făcut o sută de sacrificii[31], mâniat peste măsură, a retezat cu trăznetul său aripile a o mie de munți; când m-a ajuns el m-a țintit cu *vajra*[32] dar Vântul m-a suflat din cale, iar eu căzut-am, cu aripile-ntregi, pe fundul mării. Astfel tatăl tău m-a ocrotit atunci; de aceea îl slăvesc necontenit, iar acum eu te cinstesc deplin pe tine; legătura dintre noi e sfântă și nu se poate rupe, prinț al maimuțelor!

129-130. Fericește-ne pe mine și Sāgara[33], voinice, primește ospeția noastră cu inima voioasă și odihnește-te la noi; ofranda noastră pornește din dragoste, nu o disprețui!"

131*a*. Plăcutelor cuvinte ale zeului munte, Hanuman le răspunse astfel:

131*b*-132. -„Sunt bucuros de ospeția voastră, nu vă-ntristați; mă mână însă grabnic porunca care mi-a fost dată și cuvântul meu că astăzi chiar mă voi întoarce - nu pot zăbovi la mijlocul de cale, uitându-mi datoria!"

133-137. Zicând acestea, mângâie piscul muntelui cu mâinile. Zâmbind, el sare apoi spre naltul cerului, însoțit de binecuvântarea muntelui și mării. După o vreme el ajunse pe drumul tatălui său; de acolo privi spre muntele <care se ascundea în> mare[34], apoi zbură prin cerul fără nori. Această nouă faptă minunată a fost lăudată de către *devas*, *siddhas* și marii înțelepți.

138-139. S-au bucurat zeii cerești și Devendra cel cu o mie de ochi de fapta Muntelui de Aur, iar soțul lui Śacī[35] grăi, înecându-se de râs:

---

[29] Numele mitologic al vântului atunci când este văzut drept una din cele opt comori naturale ale lumii-*aṣṭavasu*. Aceste comori sunt -de obicei, dar există diverse alte variante - Focul, Vântul, Apa, Soarele, Luna, Lumina, Spațiul, Pământul; zeii respectivi îl ajută pe Indra în împărăția lui din cerul celor 33 de *devas.*V. Huet s.v. *vasu*.
[30] Am completat fraza pentru o mai bună înțelegere a sensului ei.
[31] Indra, zeul care a îndeplinit de o sută de ori ritualul imperial *aśvamedha*.
[32] Trăznetul, arma lui Indra.
[33] Zeul oceanului, Samudra - v. nota la distihurile 88-90. Vocala lungă diferențiază acest epitet de numele regelui strămoș al lui Rama.
[34] Dintre variantele de interpretare ale distihului 136 aceasta este cea mai logică, în concordanță cu 140-142; totuși, cea mai frecventă traducere este „privi spre munte și mare/ocean".
[35] Indra.

140-142. -„Munte cu miezul de aur, tu, crai printre piscuri! Sunt mulțumit de fapta ta; nu te mai teme[36], ci bucură-te după cum îți este placul! Ajutorul tău i-a fost de folos lui Hanuman care încearcă să sară o sută de *yojana* - viteazul nu cunoaște frica, nici atunci când bine ar fi și să se teamă! El este solul fiului lui Daśaratha[37], de aceea sunt foarte mulțumit de ceea ce ai făcut”.

143-144. Maināka s-a bucurat să-l vadă mulțumit pe stăpânul zeilor, cel care adusese o sută de jertfe, căci de acum nu mai avea a se teme; în vremea asta, Hanuman zbura peste ocean.

145. Apoi *devas*, *gandharvașii*, *siddhās*[38] și marii înțelepți s-au îndreptat către strălucitoarea Surasā[39], Mama Șerpilor, rugându-o:

146-148. -„Hanuman, vestitul fiu al zeului Vânt, zboară astăzi peste împărăția lui Sāgara. Oprește-l o vreme, fii o piedică în calea lui: prefă-te într-o *rākṣasī* mare cât un munte, cu ochii roșii îngrozitori, gura largă cât cuprinsul cerului și colții pe măsură. Vrem să-i punem încă o dată la încercare istețimea și puterea, să vedem dacă poate birui sau dă cu fugiții birul!”

149-150. Văzând atâta cinste din partea nemuritorilor, Surasā își schimbă-nfățișarea și - hâdă peste poate - se așează în mijlocul oceanului și lui Hanuman îi aține calea:

151. -„Hei, viteazule *vānara*! Zeii au sorocit ca astăzi tu să-mi fii mâncarea, deci intră-n gura mea[40]!”

152. Păstrându-și chipul vesel, dar cu brațele-ndoite-a rugă răspunde Hanuman:

153-156. -„ Rama, fiul lui Daśaratha, s-a așezat în codrul Daṇḍaka împreună cu fratele Lakșmana și cu soția, prințesa din Videha. Din multe pricini, el a ajuns să lupte cu demonii *rākṣasa*; pe când era dus de acasă, Ravana i-a furat soția, slăvita

---

[36] Sensul frazei este: „nu te mai teme că îți vei pierde aripile”.
[37] Traducerea din PRED 5 - p. 110, distihul 127 - și nota corespunzătoare de la p. 319.
[38] *Desăvârșiții* - ființe divine care au fost la început oameni, dar care au dobândit nemurirea împreună cu puteri magice, deoarece au obținut eliberarea -*mokṣa*; ei locuiesc în Bhuvar, Ținutul-dintre-Cer-și-Pământ; v. Huet, s.v. *siddha*.
[39] Busuioc, alt nume al divinității Kadrū, soție a lui Kaśyapa și mama șerpilor *nāga*. V. Huet, s.v. *surasā*.
[40] Edițiile Dutt și Prasad adaugă: „ești darul făcut mie de divinitate”.

Sita. Eu am fost trimis, ca sol al lui Rama, să o găsesc. Tu ești supusă a lui Rama, ar trebui să îl ajuți! Dacă nu vrei așa, să facem altfel: după ce o văd pe Maithilī și îl înștiințez pe Rama, zău, mă-ntorc îndată să intru-n gura ta!”

157. Surasā cea schimbătoare zise:

-„De mine nu va trece nimeni! Ești darul meu și gata vorba!”

158-159. {Văzându-l cum pleacă, Mama Șerpilor îi spuse:

-„Voinice, nu poți merge mai departe decât prin gura mea - așa hotărât-a din veac creatorul lumii!” stătu apoi în calea lui cu gura deschisă cât un hău.}[41]

160-167. -„Atunci deschide-ți gura cât să mă poți cuprinde!” răspunse furios Hanuman și se întinde cât zece poște. Văzându-l mare cât un nor, Surasā fălcile-și desface douăzeci de *yojana*. Hanuman se lățește la treizeci de poște, mama șerpilor își deschide gura patruzeci. Atunci viteazul crește până la cincizeci; Surasā fălcile își cască șaizeci de poște, Hanuman iar se mărește până la șaptezeci. Ea încă și mai mult deschide gura - optzeci de poște, iar Hanuman se înață cât un munte de nouăzeci de *yojana*. Ager la minte, Hanuman o vede acum cu fălcile deschise o sută de *yojana*, cu limba atârnând din gura îngrozitoare ca hăul iadului; pe dată, se micșorează căt policarul, trece prin botul ei și se ridică-n cer.

168-169. -„ Acum ți-ai primit darul promis, fiică a lui Dakșa! Am intrat în gura ta; pot porni mai departe, să o găsesc pe Vaidehī. Rămâi cu bine!” îi zise.

170. Văzându-l că a trecut prin gura ei așa cum trece Luna prin gura balaurului Rāhu, Surasā se întoarse la chipul ei adevărat și îi ură:

171. -„Vrednic *vānara*, viteaz fără pereche, norocul te-nsoțească! Pornește mai departe, adu-i împreună pe nobilul Rama și pe Sita!”

172. Văzând că Hanuman îndeplinise a treia încercare, zeii au spus: „E bine, e foarte bine!”

173-181[42]. Viteazul Hanuman, deopotrivă cu Garuḍa în iuțeala zborului, pluti deasupra împărăției lui Varuṇa[43] și se ridică din nou până la calea sa cerească.

[41] Versurile sunt considerate interpolate de PRED 5, p. 320.

Acolo norii răcoreau cu roua lor tăria, păsările zburau prin preajma lui, iar *gandharvași* cântau măiestru; peste tot erau care zburătoare[44] trase de lei, tigri, elefanți ori șerpi înaripați. Fiul vântului împrăștia norii precum însuși vântul și zbura prin tărâmul acela luminat de focul fulgerelor, cerul marilor înțelepți - ajunși aici prin merite nenumărate. Zeul focului aducea aici ofrandele turnate la sacrificii. Podoabele locului erau Soarele și Luna, mulțimile de stele și mișcătoarele planete, dar și *maharișii*, *gandharvașii* - cu regele lor, Viśvāvasu, care sălășluia acolo, în spațiul neîntinat -, șerpii *nāga* și *yakṣa*-sii. Spre bolta pusă lumii de Brahma ziditorul urcau eroii, în vreme ce *vidyādhara-șii* îi opreau pe cei nevrednici, iar pe tăpșanul cerului zburda elefantul Airāvata, bidiviul lui Indra[45]. Toți îl vedeau, de pretudindeni, pe fiul Vântului cum despică văzduhul, părând a fi regele înaripat al munților.

182. O tartoriță schimbătoare la chip, numită Siṃhikā[46], văzându-l pe Hanuman zburând așa, cu trupul crescut peste măsură, s-a socotit în mintea-i:

183. „Azi, după atât amar de vreme, voi mânca și eu pe săturate, dacă prind nămetania care îmi vine-n gheare”.

184. Apoi îl apucă de umbră; simțind-o, Hanuman își spuse:

---

[42] Pasaj foarte complicat din cauza detaliilor, interpretat extrem de diferit; am urmat versiunile cel mai ușor de înțeles.

[43] Varuṇa a devenit în brahmanismul post-vedic zeul tuturor apelor, de aceea „căminul său” era oceanul.

[44] În sanscrită *vimāna-car aerian*, v. Huet s.v. *vimāna 1*; uneori pot zbura singure, alteori sunt trase de ființe fantastice, așa cum este cazul aici. V. diferența dintre *vimāna* folosit de Ravana în cartea a treia și Puṣpaka, descris mai jos, *vimāna* lui Kubera.

[45] Airāvata este și personificarea curcubeului. În continuare, versiunile Dutt și Prasad au un pasaj care lipsește din edițiile electronice: „nori semeți, având nuanțe roșii, galbene, negre sau ca pasta de santal, erau destrămați de Hanuman, care pătrundea în ei pentru a ieși apoi, precum face Luna în anotimpul ploilor”. Distihul 165 din PRED 5, p. 113 coincide parțial cu aceste traduceri: „Avântându-se, pătrundea în nori, din care ieșea iar și iar, el (=Hanuman) semăna cu luna care intră și iese din nori în anotimpul ploilor”.

[46] Siṃhikā - „leoaica” este un demon din clasa *aśura* - ființe primordiale, frați antagoniști cu *devas*; aici este însă considerată a fi o *rākṣasī* - demon secundar, ajuns astfel din cauza unor păcate. Ea este mama celebrului balaur Rāhu care provoacă eclipsele-de aici comparația din distihul 193. V. Huet s.v. *siṃhikā.*

185-187.-„Mă simt deodată fără de putere, de parc-aș fi o corabie prinsă între vânturi pe ocean”. Privi în sus, în jos și-n lături, până văzu jivina hidoasă cum ieșea din valuri în marea cea sărată. „De ea ne-a povestit Sugrīva, e fiara ce vânează prinzând din urmă umbra prăzii!”[47]

188-196. Știind de-acum cine e ea, Hanuman crescu încă o dată, cum cresc norii la vremea ploilor, iar Siṃhikā își deschise largă gura cât hăul din Pātāla, iadul de pe urmă. Sări răcnind înspre *vānara*- Hanuman văzu că botul ei era cât el de mare, iar în adânc se zăreau ale fiarei măruntaie. Vicleanul se strânse într-o clipă, apoi se prăvăli ca fulgerul în burta ei. *Siddhas* și *cāraṇas* se îngroziră, văzându-l cum dispare ca Luna înghițită de Rāhu; dar viteazul îi sfâșie inima cu unghiile lui oțelite, apoi ca gândul urcă prin gura neînchisă încă. Siṃhikā se scufundă în mare cu inima fărâme, iar ființele cerești îl lăudară pe Hanuman:

197-198. -„Ai săvârșit o faptă măreață astăzi, viteazule din neamul săritor, ucigând dihania îngrozitoare! Norocul să te-nsoțească pe cale spre țelul tău; să nu uiți prințe că dacă ai curaj, prevedere, minte și îndemânare - așa cum ai tu - niciodată nu vei da greș în orice-ai întreprinde!”

199. După ce a fost cinstit astfel, Hanuman cel vrednic de slavă s-a înălțat spre cer ca vulturul care înghite șerpii, dornic să își atingă țelul.

200-203. Aproape de țărm, după ce străbătuse o sută de *yojana* pe deasupra mării, scrută în jur întreaga zare; se iviră întâi copacii, apoi, când cobora, desluși o insulă împădurită, lângă Malaya[48]. El cercetă cu grijă țărmul, sihla și gura râurilor, soțiile mării. Apoi se privi pe sine și se văzu crescut peste măsură, un nor care umbrea văzduhul. Se gândi:

204. - „Dacă mă văd atât de mare, zburând atât de iute, nu pot dracii să nu mă bage-n seamă!”

---

[47] V. 4,41,26 unde Siṃhikā este numită Aṅgārakā.

[48] Regiune din munții Ghații de Vest, v. Huet, s.v. Textul a pus probleme și comentatorilor indieni, v. PRED 5, p. 325.

205-209. Sfătuit astfel de mintea lui dibace și cunoscând de-acum ce poate[49] ca un iluminat, se strânge iar în forma lui dintâi, cum făcut-a Vișṇu când l-a înfrânt pe Bali. Ajuns la mal și privind spre trupul său, el chibzui ce avea de gând să facă; se coborî pe muntele Lamba, unde creșteau pandanus, *uddālaka* și cocotieri. Văzându-l cum se schimbă, jivinele încep să fugă. De pe culme el privi spre Laṅkā.

210. Străbătuse doar prin puterea sa întinsul mării înspumate, apa plină de demoni și șerpi; privind de sus, cetatea Laṅkā îi părea a fi Amarāvatī.

2[50]

1-3[51]. Puternicul Hanuman, după ce a străbătut oceanul cel netrecut de nimeni, s-a așezat în voie pe culmea muntelui Trikūṭa[52] și privi spre cetatea Laṅkā. Petalele căzute ploaie peste el îl făceau să pară un tufiș înflorit; deși zburase o sută de *yojana*, vajnicul erou nu gâfâia și nu simțea nici urmă de oboseală.

4. -„Pot să sar ușor cale de nenumărate poște; ce înseamnă pentru mine o sută de *yojana* peste acest capăt de mare?" își spunea.

5-8. Viteazul Hanuman cel iute de picior trecuse marea cu propriile-i puteri, iar acum se cobora spre Laṅkā[53] prin pajiști, prin păduri întunecate și înmiresmate[54] și

---

[49] După cum se știe, Hanuman nu își cunoaște propriile puteri; el le poate descoperi la nevoie, însă doar dacă altcineva îi vorbește despre ele. Pasajul are multe contradicții și repetiții; am eliminat o parte dintre ele. Distihurile 205-210 diferă în amănunte de versurile 187-190 din PRED 5, care le corespund.
[50] *Sarga* 2 are în edițiile critice doar 55 de strofe.
[51] În acest pasaj și în restul capitolului sunt multe versuri identice sau cu același înțeles, care în traducere dau o senzație de monotonie; atunci când traducerile de referință sunt discordante am urmat forma cea mai potrivită limbii române. Versul 1 este tradus după versiunile sudice; varianta nordică este: „*Hanuman privi liniștit spre cetatea Laṅka, așezată pe vârful Trikūṭa*", v. PRED 5, pp. 115 (traducerea) și 326 (nota).
[52] *trikūṭa*=muntele cu trei vârfuri.
[53] Traducerea lui Dutt; el consideră că Hanuman a atins insula în cel mai înalt punct al muntelui, iar cetatea - aflată pe alt pisc - este mai jos. Textul, extrem de stufos, este deschis diverselor interpretări.
[54] Versul 5,2,6*a* este în original: *śādvalāni ca nīlāni gandhavanti vanāni ca*; cea mai simplă interpretare este că ambele adjective - *nīlāni gandhavanti* - se referă la *vanāni*. „Stâncăriile" reprezintă în original un joc de cuvinte cu „înmiresmat": *gaṇḍavanti=cu proeminențe - (de unde aici) stâncos/ gandhavanti=parfumat.*

prin stâncării. Hanuman, cel mai vrednic din neamul cel săritor, străbătea păduri și sihle înflorite. Fiul Vântului vedea acum cetatea zidită pe un pisc și-nconjurată de crânguri și de codri.

9-13[55]. El vedea de sus mulțimea de copaci împovărați de flori, de boboci și de păsăretul de pe ramuri, cu vârfurile bătute de vânt, fântâni și crânguri minunate, cu pomi rodind în toată vremea, grădini și heleșteie.

14-18. Norocosul Hanuman, ajungând în Laṅkā cea stăpânită de Ravana, află cetatea întărită cu șanțuri pline cu apă, în care creșteau nuferi și lotuși, și cu ziduri aurite ce ocoleau orașul; din cauza răpitei Sita, erau păzite toate de străjeri - demoni cu arcuri înfricoșătoare. Frumoasa cetate avea palate care păreau planetele din cer, iar casele cât munții străluceau ca nourii de toamnă. Străzile albe și bine înălțate aveau pe margini ziduri și foișoare pe care fluturau nenumărate flamuri; porțile de aur ale cetății erau împodobite cu liane măiestrit cioplite. Laṅkā părea a fi însăși cetatea zeilor din ceruri.

19-26. Viteazul cel mai vrednic din neamul roșcat putea vedea Laṅkā așezată pe un pisc de munte, iar orașul cu albele-i palate părea lăcaș ceresc. Hanuman privea cetatea zidită de Viśvakarman și stăpânită de regele demonilor: ea îi părea că plutește în văzduh. Divinul arhitect își închipuise o femeie în mintea lui: întărituri și ziduri de-apărare drept coapse și mijloc, veșminte din iazuri și păduri, pletele din țepușe și purtând cercei de turnuri[56]. Ajuns la porțile dinspre miază-noapte, Hanuman vedea Laṅkā drept un alt munte Kailāsa; cândva cetatea fără seamăn și bine-orânduită fusese a lui Kubera, dar acum era mai plină de șerpi și demoni decât însăși Bhogavatī, scaunul iadului. Toți *rākṣasa* aveau suliți în mâini, iar gurile lor erau hăuri mărginite de dinți tăioși. Gândindu-se la oceanul care înconjura ostrovul și la Ravana, teribilul vrăjmaș, Hanuman chibzui astfel:

27-31. -„Chiar dacă ajung până aici, maimuțele nu vor avea izbândă - nici zeii n-ar birui în luptă Laṅkā. Chiar dacă Rama, cu brațele-i puternice, ar ajunge până în

---

[55] Pasajul enumeră 13 specii de arbori, printre care: *sarala*, arbori de iasomie, varietăți de piper, banani, curmali, *karṇikāra*.

[56] Textul se referă la armele *śatagnī* și *śūla*, identificate de Prasad drept un fel de buzdugan și un trident (în particular cel al lui Śiva); contextul arată însă o referință la întăriturile de pe ziduri. „Cerceii” sunt fie turnuri, fie clădiri; pentru Prasad este vorba de o diademă, nu de cercei, dar PRED 5, p. 116 traduce „earrings”.

Laṅkā, oare ce ar putea el face în fața cetății de nebiruit, cârmuită de Ravana? Nu putem nici să cădem la pace cu demonii, nici să-i ademenim cu daruri, nici să-i dezbinăm, semănând zâzanie! Dintre *vānara*, doar patru au putere îndestulă să vină pân-aici: Aṅgada, fiul lui Vāli, apoi Nīla, eu și regele cel înțelept, Sugrīva. Să aflu însă întâi dacă Vaidehī mai trăiește sau nu; la restul voi cumpăni după ce o văd pe fiica lui Janaka".

32. Stând pe vârful muntelui, eroul puternic cât un elefant se socoti o vreme, cu gândul la binele lui Rama.

33-35. „Nu pot în forma mea de acum să intru în cetatea păzită de *rākṣasa*-șii vajnici și necruțători; ar trebui să îi înșel cumva, cât o caut pe fiica lui Janaka - să intru noaptea în oraș, micșorat la trup, îmi pare cel mai potrivit".

36. Suspinând adânc, Hanuman privi din nou cetatea pe care nici zeii cerului împreună cu *asura* nu ar putea-o cuceri și zise-n sinea lui:

37-47. „Prin ce vicleșug aș putea s-o văd pe Maithilī, odrasla lui Janaka, fără să mă vadă Ravana, tartorul demonilor? Ar trebui să mă-ntâlnesc cu Janakī în loc pustiu și fără martori, ca să nu stric planul nobilului Rama; un sol nepriceput, trimis la vreme nepotrivită, destramă urzeala bine ticluită la fel cum lumina zorilor destramă întunecimea nopții. Poate zădărnici totul chiar înțeleptul prea lăudat de alții, încrezut fără măsură-n sine. Deci cum să fac să nu greșesc și cum să culeg rodul zborului peste adâncul mării? Dacă mă văd demonii, strădania înțeleptului Rama de a-l ucide pe Ravana va fi zădărnicită. Chiar dacă m-aș preface în *rākṣasa*, tot mi-ar da de urmă dracii cei adevărați; în altă întrupare nici atât, căci vântul însuși nu adie pe aici fără să-l cerceteze ei, nimic nu rămâne ascuns puternicilor demoni. Dacă rămân în forma mea adevărată îmi voi găsi pieirea, iar stăpânul meu va avea de suferit; de aceea mă voi micșora la trup și voi intra pe înnoptate în Laṅkā spre a-mi atinge țelul. Pătrunzând în timpul nopții în cetatea de scaun a lui Ravana voi răscoli case și palate[57] să o găsesc pe Janakī."

[57] Dutt și Prasad traduc „voi pătrunde în fiecare locuință", în timp ce edițiile electronice și PRED 5 au doar „palatul lui Ravana"; prima interpretare este în concordanță cu acțiunea din capitolele 4-6.

48-49. Viteazul Hanuman își dorea acum <cu nerăbdare> ca soarele să apună <cât mai repede>. După ce Soarele se ascunse după Astagiri, fiul Vântului se strânse și se ghemui și se făcu cât o pisică - minune mare de văzut!

50-52. Eroul porni în goană pe înserat și se strecură în orașul cu străzi mari și bine împărțite[58]. Părea cetatea *gandharva*-șilor așa cum era plină de palate cu coloane aurite și ferestre dăltuite[59]; casele aveau șapte sau opt caturi poleite-n aur și împodobite cu cleștar de stâncă și mărgăritare.

53-54. Locuințele demonilor din Laṅkā erau încrustate cu pietre *vaiḍūrya* și perle, iar podelele erau strălucitoare. Porticurile[60] aurite luminau întreg orașul cu sclipirile lor în felurite culori.

55. Viteazul *vanara* era trist și bucuros[61] văzând neînchipuita frumusețe a cetății Laṇkā și nerăbdător să o vadă pe Vaidehī.

56. El <vedea> orașul vestit, cu șiragurile lui de case albe, cu ferestrele și ușile înrămate în aur, ocrotit de Ravana și plin de mulțime de demoni înfricoșători.

57-58. Răspândind mii de raze strălucitoare, Luna se ridică în înaltul cerului împreună cu suita ei de stele pentru a-i veni în ajutor <lui Hanuman>. Viteazul o văzu strălucind ca sideful, albă ca laptele sau lujerul de lotus, plutind ca o lebădă pe lacul cerului.

3[62]

---

[58] Străzile orașului indian ideal sunt dispuse după un plan rectangular.
[59] Ferestrele aveau, în loc de jaluzele, o dantelărie din piatră sculptată care împiedica trecătorii să privească în interiorul locuinței.
[60] De obicei cuvântul *toraṇa* se referă la porțile orașului; am folosit aici termenul „portic” în concordanță cu toate edițiile consultate care au „archway”-arcadă, dar probabil că originalul avea în vedere porțile fiecărui cartier din oraș.
[61] Text obscur. Există două direcții de interpretare: 1. Hanuman era trist pentru că nu știa unde să o caute pe Sita, dar se simțea entuziasmat la gândul că o va întâlni; 2. Era trist la gândul că Laṅkā va fi distrusă, dar era bucuros că o va întâlni pe Sita.
[62] *Sarga* 3 are în edițiile critice doar 37 de strofe.

1-7[63]. Hanuman, înțeleptul fiu al Vântului, șezu pe vârful prăpăstios numit Lamba, care semăna cu un nour uriaș[64], adunându-și puterile. Apoi el, care era ca un elefant puternic printre pădurenii săi, porni plin de curaj și pătrunse pe înnoptat în cetatea stăpânită de Ravana, Laṅkā, bogată în păduri, crânguri și heleșteie. Palatele străluceau precum norii toamnei, vântul susura prin oraș aducând vuietul oceanului. Străjeri nenumărați, bine hrăniți și bine înarmați, stăteau de pază la fel ca în Vițapavatī[65], iar la porțile albe se aflau gătiți de luptă elefanții, precum șerpii din frumoasa Bhogavatī. Un zid de aur înconjura locul, fulgere și stele îl luminau, flamuri fluturau în vânt însoțite de sunete de clopoței, încât părea a fi Amarāvatī, cetatea lui Indra. Hanuman, văzând de pe culmea zidului atâta frumusețe, se umplu de uimire.

8-13. Privirea lui scrută împrejurimea: ușile erau poleite, balustradele[66] bătute-n nestemate *vaiḍūrya*, podelele pline de nestemate și de perle, coamele caselor din aur și din argint, iar treptele scărilor din cleștar pe care praful nu se-așează. Pretutindeni se auzeau glasuri de ploieri și de păuni, muzică și zvon de clopoței, lebedele treceau majestuoase peste iazuri; cetatea părea a fi Vasvokasārā înlțându-se spre cer. Uitându-se la bogata cetate de scaun a regelui demonilor, viteazul Hanuman se bucura de priveliște, dar se gândea astfel:

14-16. „E cu neputință să intre cu de-a sila vreun dușman în cetatea apărată cu brațe înarmate de străjerii lui Ravana. Doar câțiva ar putea ajunge aici: Kumuda, Aṅgada, Sușena-maimuța cea mare, frații Mainda și Dvivida; însă numai Sugrīva -

---

63 Distihurile 4,3, 1-19 sunt reluări, cu neînsemnate variații, ale unor versuri din capitolul anterior. Eliminarea lor, parțială sau totală, ar fi dus însă la un text și mai dificil de înțeles.

64 Joc de cuvinte în original: *sa lambaśikhare lambatoyadasasamnibhe*. Adjectivul *lamba* înseamnă „perpendicular”. Numele muntelui apare sub formele Lamva - în ediția Dutt - și Samva - în traducerea lui Prasad.

65 Reședința lui Kubera, numită și Vasvokasārā sau Alakā. Versurile care urmează sunt traduse în PRED 5, p. 119: „ *porțile sale strălucitor de albe și arcadele erau decorate cu frumoase reliefuri. Plină cu șerpi și bine apărată, era frumoasă ca Bhogavati*.” V. însă *ibid.*, pp. 332-333 nota la versurile 3-7, unde se discută dificultățile textului.

66 Textual *vedikā*; v. nota la 4, 42, 46-49. Paragraful, încărcat de detalii și repetiții, este interpretat foarte diferit de fiecare editor; am urmat în general versiunile Dutt și Prasad. Penru discuția detaliată a fragmentului v. PRED 5, p.334, unde se afirmă: „ca în multe pasaje din *Ramayana* care descriu arhitectura, semnificația este nedeterminată. Înțelesul exact al (cuvântului) *vedika* este dificil de stabilit.” R. Goldman urmează în traducere comentariul *Tilaka*, considerând că este vorba de „patrulaterul închis în interiorul porților masive, precum sunt cele care se văd la vechile orașe înconjurate de ziduri.”

fiul Soarelui și regele neamului nostru -, Kuśaparva, marea maimuță Ketumāla[67] și eu însumi am putea pătrunde înăuntru”.[68]

17. Dar mai apoi își reaminti puterea brațelor lui Rama și neînfricarea lui Lakșmana și se îmbărbătă.

18-19. Viteazul privea cetatea - ea îi părea acum o frumoasă fecioară înveșmântată în straie cusute cu giuvaieruri care risipeau întunecimea din jurul ei; drept odoare avea casele acoperite de nestemate, zidurile îi erau văluri învăluitoare, cercei avea din staule și grajduri, sânii ei erau turnurile cu multe catapulte[69].

20-22.[70]{Văzând că fiul Vântului pătrunde în oraș, zeița care apăra cetatea stăpânită de Ravana îi stătu în cale, arătându-și chipul hâd[71]; ea îi vorbi astfel, strigând în gura mare:

23-24. -„Tu, pădurene! Spune pe dată: cine ești, de ce-ai venit aici? Grăiește-ndată adevărul, cât viață mai ai încă în tine! O, *vānara*! Nu-ți este-ngăduit să intri în Laṅka, tăinuita cetate străjuită de oastea lui Ravana!”

25-26. Răspunse Hanuman, stând drept în fața ei:

-„Adevărul ți-l voi spune, precum îmi ceri. Dar tu cine ești, ciumă cu ochi crucișí, care îmi stai în cale la porți și-mi vorbești cu ură?”

27. Duhul cel după voie schimbător la față se aprinse și mai tare de mânie, iar vorba îi sună încă mai aspră:

28-30. -„Urmând porunca dată mie de Ravana, măritul rege, eu apăr cetatea cea de necucerit; nu poți pătrunde în oraș trecând fără de știrea mea. Ucis de mine, curând

---

[67] Traducerea din PRED 5, p. 120, care urmează o tradiție manuscrisă mai bună. Se impune observația că una din edițiile electronice are textul sanscrit *ṛkṣasya ketu mālasya* dar citește *kapi mukhyasya ṛkṣasa*; cealaltă are textul *ṛkṣasya kapi mukhyasya*, însă traduce varianta *ketumālasya ṛkṣasya* = *Ketumāla și Ursul*, adică Jāmbavān.
[68] Traducerea din PRED 5, p.
[69] Termenul din text - *yantrāgāra* - înseamnă „mașinării de luptă”.
[70] Distihurile numerotate aici 5,3,20-5,4,2 sunt considerate interpolate și sunt eliminate din PRED 5, pp. 336-337; ediția critică indiană și PRED 5 continuă *sarga* 3 cu distihurile care aici constituie capitolul 4. Ediția critică indiană reproduce în Anexa 1, Nr. 1 o variantă a episodului care are 73 de versuri.
[71] Adevărata ei înfățișare, față de iluzia nevinovată din distihurile 18-19.

tu vei pleca din viață spre somnul cel de veci. Maimuțoiule, eu sunt demonul Laṅkăi[72] și o voi păzi așa cum mi s-a poruncit, acesta e răspunsul meu!”

31-32. Fiul Vântului se ridică atunci, mare și el tot cât un munte, gata de înfruntare; fiind însă plin de-nțelepciune, viteazul cel puternic ca un taur răspunse urâciunii de femeie:

33-34. -„Ard de dorința de-a cunoaște. Voiesc să văd Laṅkā și ce minunății se-ascund într-însa: piețe, porticuri și întărituri, case de seamă, grădini, crânguri și păduri.”

35. Auzindu-l, diavolița cea schimbătoare spuse furioasă:

36. -„Nebun pornit pe rele, nu vei pătrunde în cetatea de scaun a regelui decât dacă mă vei înfrânge!”

37. Răspunse viteazul astfel celei ce bântuie prin noapte:

-„Cinstită doamnă, voi merge în cetate, apoi voi face și calea-ntoarsă!”

38-43. Urlă atuncea vrăjitoarea cât putu de tare și îl lovi cu palma pe prea-puternicul *vānara*. Răcni, la rându-i, fiul Vântului și mâna stângă i se strânse pumn, căci l-a durut primita palmă. Dar cumpătul și-l regăsi - nu o lovi cu forța lui întreagă, căci o socotea, totuși, femeie. Ea nu pieri, dar ajunse cu fața rău schimonosită la pământ, iar mădularele-i erau ca frânte. Hanuman viața îi cruță, se îndură de ea ca de-o femeie. Zeița Laṅkăi îi vorbi umilă și cu glas șoptit:

44-45. -„Ai milă, viteazule cu braț puternic! Nu mă da pieirii! Eroii știu să-și înfrâneze mâna, atunci când e nevoie! Eu sunt Laṅkā întrupată și m-ai învins prin vitejia ta.

46-48. Prinț al neamului roșcat, <ascultă-mă>! În vremuri de demult, <Brahma> cel-ce-s-a născut-pe-sine[73] mi-a dat în dar o prevestire: «Atunci când o maimuță te va înfrânge prin curajul său, va fi grea cumpănă pentru toți *rākṣasa*». Preabunule, vremea aceea a venit cu tine deodată, căci spusa creatorului nu poate fi schimbată!

---

[72] Dutt și Prasad traduc „eu sunt însăși Laṅka”. Pentru a o diferenția de orașul propriu-zis, divinitatea protectoare este numită uneori Laṅkinī.
[73] Svayambhū, epitet al lui Brahma în calitatea sa de creator primordial.

49-51. Răpirea prințesei Sita va aduce sfârșitul lui Ravana, regele pornit spre fapte rele, și ruină a neamului demonic. Mărite, intră în cetate și scopul ți-l atinge! Poți cerceta întreg orașul, pentru a o găsi pe neîntinata Janakī!”[74]

4

1. După ce a înfrânt zeița schimbătoare la chip a cetății Laṅkā, voinicul Hanuman, cel mai vrednic dintre *vānara*, a sărit peste zid, departe de porți, călcând întâi cu talpa stângă în oraș[75].

2. Hanuman, sfetnicul credincios al regelui maimuțelor, a intrat în Laṅkā, punând piciorul său stâng pe creștetul dușmanilor.}

3-9[76]. Fiul puternic al Vântului a intrat în minunata cetate Laṅkā pe înnoptat și porni pe calea mare mărginită de flori. Prin ferestrele dantelate, bătute-n diamante, răsunau râsete și se auzea zvon de cântece, casele păreau nori argintii luminați de fulgerul lui Indra, iar orașul în întregul lui se-asemăna cu cerul. Semne aducătoare de noroc se-ngemănau pe ziduri[77] și ghirlande în multe culori împodobeau locuințele demonilor. Hanuman, străbătând orașul spre binele binele lui Rama și folosul lui Sugrīva, lua aminte la tot ce vedea, fermecat de-atâta frumusețe; de fiecare parte a drumului erau clădiri cu forme felurite, iar el le cerceta pe fiecare-n parte.

10-13. Răzbăteau din case glasuri de femei îndrăgostite care cântau în cele trei tonuri cu voci încântătoare[78], la fel cu *apsarele* din ceruri. Putea auzi clinchetul brățărilor și podoabelor de la cingători, pașii pe scări; ici și colo auzea bătăi din

---

[74] Se observă schimbarea de atitudine a divinității ocrotitoare a orașului, dar ea nu este neapărat surprinzătoare. Laṅkā fusese întâi cetatea darnicului Kubera, pe care l-a izgonit Ravana. Acesta a schimbat totul după firea sa - de aici și dublul chip al orașului întrupat: zeiță frumoasă/demon înfricoșător. Prevestirea lui Brahma nu anunța sfârșitul Laṅkăi, vorbea numai despre „o mare groază” pentru demonii *rakșasa*.
[75] Arăta astfel că era un inamic care voia să distrugă Laṅkā.
[76] Distihurile 5,4,3-29 corespund cu 5,3,20-37 din PRED 5, pp. 120-122.
[77] Pentru ferestre v. n. la 5,2,50-52, iar pentru semnele aducătoare de noroc de pe ziduri- textual „flori de lotus *swastika* și *vardhamāna*”- v. n. la 5, 1,17-28. PRED 5, p. 337, n. la v. 3,22 consideră că este vorba de termeni tehnici care diferențiau stilurile elegantelor clădiri.
[78] *tristhānasvarabhūșitam*-aprox. „care au podoaba celor trei tonalități”. Este vorba de trei zone ale corpului - torace, gât și cap - din care se pot emite sunete grave, medii sau acute; Dutt înțelege prin *tristhāna* un ambitus de trei octave. *tristhāna* este un termen folosit și în yoga, unde se referă la postură, respirație și concentrare.

palme și susurul vorbelor plăcute. *Yātudhāna-șii* cântau mantre din Vede[79], alți diavoli - strânși în gloată - răcneau laude întru slava lui Ravana.

14-20. Pe calea mare se vedeau nenumărați ostași, iar în piața orașului erau adunate iscoadele regelui. Găseai acolo asceți - cu părul împletit sau cu țeasta rasă, având pe ei doar piei de vaci <sau lipsiți de straie>[80]- purtând drept arme iarbă *darbha* și vase pentru jertfa focului, luptători înarmați cu bâte și cu drugi, ciocane și baroase[81], cu arcuri și cu săbii. Erau arătări doar cu un ochi sau numai o ureche, cu burduhanul mare sau ugere până-n pământ, cu guri strâmbe, scălâmbi, pitici, pe când alții nu erau nici grași peste măsură, nici slabi, nici deșirați, nici scunzi, nici albi ca varul, nici smoliți, nici cocoșați, ba chiar erau frumoși. Unii dintre ei aveau platoșe ciudate, alții purtau flamuri sau stindarde, iar restul aveau arme. Viteazul *vānara* a văzut demoni cărând copaci, sulițași voinici purtători de lănci, darde și furci cu trei vârfuri ascuțite, arme ce semănau cu trăznetul, prăștieri și prinzători cu-arcanul.

21-22. Dar alții mergeau în voie pe stradă, unși cu santal, purtând podoabe scumpe și ghirlande, cu portul felurit de sărbătoare[82].

23-25. Acolo, în inima cetății, Hanuman văzu o sută de mii de demoni străjuind curtea regelui, după porunca lui Ravana. Acolo el a văzut intrarea cu portic de aur;

---

[79] *Yātudhāna* formează o clasă de demoni -„călători”- care aduc boli. Nu recitau Vedele din cucernicie; un text sacru este uneori ambivalent, putând fi folosit atât pentru bine cât și pentru rău, la fel cum iarba sfântă *darbha* e folosită pentru a vrăji armele demonilor. Aici ar putea fi vorba în special de texte din *Atharvaveda*. Pasajul poate fi privit și ca o formă parodică de anti-ritual - *rakșasa* se rad în cap, se îmbracă în piei de vită și folosesc iarbă sacră după tipicul asceților -, interpretare care se potrivește cu principala îndeletnicire a acestor demoni: tulburarea sihaștrilor atunci când aduc jertfe. De altfel, brahmanii care greșesc cât de puțin în timpul jertfei - în special în timpul sacrificiului calului - se transformă în *rākșasa*.

[80] Adăugat după Dutt și Prasad, pentru simetrie și ca o formă de imitare a yoghinilor; edițiile citate au și „unii în zdrențe”. Enumerarea e intenționat haotică în original, aranjată doar după cerințele metrice. Totul pare un tablou de Hieronymus Bosch. Pentru a face textul inteligibil am fost nevoit să grupez tipurile de demoni după îmbrăcăminte, arme, trăsături fizice. Despre dificultatea acestui fragment v. PRED 5, p. 338.

[81] Dutt interpretează *kūța* drept „armă ascunsă”, restul traducătorilor înțeleg „ciocane mari din fier”; ambele sunt posibile după Monier-Williams, s.v., p. 299/col. 2, în timp ce Huet are doar varianta „armă ascunsă”.

[82] Text neclar; nu se poate spune cu certitudine dacă e vorba de trecători obișnuiți amestecați printre soldați sau e vorba despre ostași îmbrăcați de sărbătoare. Prima variantă este mai simplă și mai logică. Versurile apar numai în variantele sudice.

a privit castelul iar și iar. Vestitul palat era clădit pe vârful unui munte, cu șanț de apă plin de lotuși, ocolit cu zid de apărare.

26-28. Viteazul *vanara* pătrunse pe ascuns în lăcașul tainic al lui Ravana, palatul care semăna cu cerul. Se auzeau nechezatul cailor și clinchetul podoabelor[83]; locul era plin de care, căruțe și de *vimāna*[84]. Podoabele acelei mari intrări erau caii, elefanții albi ca norii, care aveau câte patru colți, păsările și jivinele îmbătate de iubire, iar paznici erau mii de *yātudhāna* neînfricați.

{29. Hanuman a intrat în citadela lui Ravana, cu ziduri din aur din Jambū[85] împodobite cu perle și nestemate fără de preț, parfumată cu <tămâie de> *aguru* negru[86] și santal}[87].

5

Sarga 5,5 este foarte probabil o interpolare.[88] *Descrie, într-o variantă diferită, căutările lui Hanuman prin cetatea aurită de lumina Lunii. Se aud sunetele intrumentelor cu coarde. Unii rākșasa pornesc la faptele lor abominabile sau se ceartă și se batjocoresc la beție, ajungând să se încaiere. Alții au o comportare complet opusă: credincioși, virtuoși, bine crescuți și educați. Exista și un contrast fizic extrem, unii demoni arătând îngrozitor, alții fiind fermecători. Femeile au comportamente diverse: râd între ele, se ung cu parfumuri; unele sunt în brațele iubiților, altele dorm liniștite lângă soți; unele sunt caste și înclinate spre fapte bune, altele sunt copleșite de iubire.Totuși Hanuman nu poate găsi urma Sitei: ea trebuia să iasă în evidență între locuitoarele din Laṅka deoarece era crescută în spiritul dharmei și credincioasă soțului ei. Probabil că avea ochii înlăcrimați, era lipsită de podoabe și arăta*

[83] De la harnașamentele cailor și elefanților.
[84] *Vimāna*- carele zburătoare ale divinităților.
[85] *Jāmbūnada* - aur provenind din râul Jambū, despre care se spunea că are mai multe nuanțe; prin extensie, aur în general.
[86] Plantă din care se prepară un fel de tămâie în Tibet.
[87] Distihul apare numai în manuscrisele sudice.
[88] Deși include traducerea acestui capitol, numerotat 4, PRED 5, p. 341 arată că, dintre traducători, doar Dutt a păstrat *sarga*.

„ca o păuniță rătăcită-n codru, ca o palidă rază de Lună, ca aurul acoperit de tină”*(5,5,25-26).*

Astfel Hanuman ajunge să fie descumpănit și este cuprins de disperare.

6

1[89]. {Apoi, negăsind-o pe Sita prin casele mărețe, viteazul Hanuman - cel care putea lua după voie orice-nfățișare - începu o altă cercetare, trecând ca vântul prin Laṅkā.

2-6.[90] | Ajunse la palatul regelui demonilor; un zid strălucitor precum Soarele amiezii înconjura totul, iar groaznici *rakșasa* stăteau de strajă, așa cum leii păzesc codrul. Porticuri făurite din aur și din argint duceau spre minunate curți și coridoare[91]. Dincolo de ele, așteptau gata la poruncă elefanți mânați de viteji și care de luptă trase de armăsari focoși, purtând războinici neobosiți; carele iuți erau acoperite cu piei de tigri și de lei, ferecate în aur și argint, împodobite cu fildeș și cu clopoței care sunau neîncetat.

7-8.Acolo se adunau vitejii luptători din care - ei aveau jilțuri scumpe și prețioase odoare. Podoabe de preț erau păsări și jivine frumoase, o priveliște desfătătoare.

9-10. Străjeri aleși păzeau cu grijă lăuntrul palatului, unde se găseau frumoasele prințese; femeile voioase umpleau căminul împăratului demonilor cu clinchetul minunatelor lor giuvaeruri - un zvon ca valurile mării.

---

[89] *Sarga* 5 în edițiile critice, unde are 42 de strofe. Primele distihuri reprezintă o altă versiune - a treia - a căutărilor lui Hanuman prin Laṅka; ele continuă acțiunea din capitolul precedent, dar - ca și *sarga* 5 - sunt foarte probabil interpolate. Pentru a elimina dificultățile, comentatorul Rāmānuja presupune că Hanuman s-a retras în afara cetății din cauza numărului prea mare de *rākșasa* care patrulau- v. PRED 5, p. 348, nota la v. 5,5,2.

[90] Distihurile 2-15 reprezintă o variantă nouă a pasajului 5,4,26-29. De la 5,6,16 se continuă acțiunea începută în primul vers.Textul va căpăta o coerență mai mare abia de la 5,6,28.

[91] Sintagma din text -*vicatrāibhișca kakșyābhirdvāraișca*- este interpretată diferit de fiecare traducător în parte, toate versiunile putând fi susținute conform dicționarelor Monier-Williams și Huet. Pe lângă varianta Dutt pe care am preferat-o, textul poate fi înțeles: „intrări stranii și uși frumoase”, „camere din interior foarte colorate (sau „minunate”) cu intrări încântător de frumoase”.

11-13. Palatul plin de steme regești era scăldat în miresme de *agaru* și de santal, iar o mulțime de nobili îl umpleau, cum umplu leii o pădure. Zi de zi - și mai mult încă la crai-nou și lună plină - ei aduceau jertfă; sunau atunci tobele mari *bherī*, chimvalele *mṛdaṅga* și buciumele făurite din ghiocuri. Uneori palatul amuțea[92] precum adâncul mării, alteori vuia precum talazurile ei.

14-15[93]. Privind palatul cu acoperiș bătut cu nestemate fără preț, plin înăuntru de mărgăritare, viteazul <Hanuman> își spuse: „Asta e podoaba cea mai de seamă a Laṅkăi - încântare privirii, plină de elefanți, cai și care de război”. Apoi porni să cerceteze împrejurimile, neștiut de nimeni. |

16-25. Hanuman începu să cerceteze fără teamă casele demonilor una după alta, cu grădini și parcuri, nelăsând nimic să scape din vedere. Sări iute de la casa lui Prahasta la cea a lui Mahāpārśva, de la conacul strălucitor ca un nor al lui Kumbhakarṇa la cel al lui Vibhīṣaṇa, apoi - la fel - de la casa Virūpākṣa la cea a lui Vidyujjihva, de acolo la cea a lui Vidyunmāli, apoi la Vajradamṣṭra. Marea căpetenie a pădurenilor sări apoi la casa lui Śuka, la cea a înțeleptului Sāraṇa, apoi la sălașul lui Indrajit. Vrednicul *vānara* sări apoi la casele lui Jambumāli, Sumāli, Raśmiketu, Sūryaketu și Vajrakāya. Feciorul Vântului sări apoi pe rând la casele demonilor Dhūmrākṣa, Sampāti, Vidyudrūpa, Bhīma, Ghana, Vighana, Śukana, Vakra, Śaṭha, Vikaṭha, Brahmakarṇa, Damṣṭra, Romaśa, Yuddhonmatta, Matta, Dhvajagrīva, Nādi, Vindhyujjihva și Indrajihva, Hastimukha, Karaḷa, Piśāca și Śoṇitākṣa.

26-27. Pe când cerceta la rând aceste mărite case, vestitul fiu al Vântului a văzut avuțiile celor mai bogați dintre demoni. }

28. După ce a trecut pe la casele tuturor, Hanuman s-a apropiat de palatul lui Ravana.

29-30. Eroul viteaz ca un tigru, cel mai vrednic din neamul roșcat, a văzut diavolițe cu ochi îngrozitori care străjuiau cu rândul și dormeau pe rând chiar la intrarea în

---

[92] Traducătorii adaugă de obicei aici explicația: „de frica lui Ravana”, care nu pare neapărat necesară. Pentru dificultățile acestui fragment= 5,5,10-12 în edițiile critice, v. PRED 5, pp. 349-350.

[93] Dutt observă incoerența gramaticală a pasajului; am preluat o parte din interpretarea lui.

iatacul lui Ravana[94] purtând lănci și suliți, țepușe din fier și buzdugane. Ele umblau în cete, în vreme ce alături uriași demoni vânturau arme felurite.

31-35. Hanuman a văzut acolo bidivii bălani, suri și roibi, iuți toți ca gândul, elefanți din stirpe bună, măieștri luptători cu colții[95] egali cu Airāvata, gigantici precum norii ce revarsă potop din ceruri, mari dealuri mișcătoare care zdrobesc oștirile vrăjmașe, iar strigătul lor e tunetul furtunii. Acolo, în palatul lui Ravana, împăratul demonilor, Hanuman a văzut oșteni cu miile, toți înzăuați în aur, strălucitori ca Soarele.

36-37. Fiul Vântului a mai văzut în sălașul lui Ravana, tartorul demonilor, estrade de forme felurite[96], umbrare minunate din liane, camere pline de picturi, clădiri pentru răsfățuri[97] urcate pe munți făcuți din lemn, iatacuri pentru iubit și camere pentru siestele tihnite ale zilei.

38-40. Palatul era printre zidiri ca Mandara printre munți; avea ogrăzi pentru păuni și era împodobit cu flamuri, iar lucrătura lui era făcută de meșteri pricepuți; comori nenumărate îi erau podoabe, semăna cu palatul Stăpânului Ființelor[98]. Locul strălucea precum razele Soarelui de la sclipirea atâtor nestemate și din ființa lui Ravana.

41. Prințul *vānara* a văzut paturi și jilțuri și vase din aur *jāmbūnada*.

---

[94] *Rāvaṇasya upaśāyinyo* înseamnă propriu-zis „cele care dormeau cu/lângă Rāvaṇa”, totuși textul impune aici o interpretare diferită, așa cum o fac Prasad și -mai puțin explicit- Dutt: *rakṣasīḥ sentinele care patrulau în exteriorul dormitorului*. Nu se poate vorbi de „patul lui Rāvaṇa”, atunci când în versul următor este descris exteriorul camerelor. Hanuman va intra în dormitorul regelui demonilor de abia în *sarga* 10.

[95] Textual „elefanți care înfrâng elefanții dușmani”.

[96] Edițiile folosite înțeleg expresia *śibikā vividhākārāḥ* drept „palanchine/litiere de diverse forme”, ceea ce este formal corect, dar în disonanță cu restul paragrafului care se ocupă numai de detalii arhitecturale. Un alt înțeles al cuvântului *śibikā* este „estradă” -v. Huet s.v. - după cum este posibil ca aici să avem o elipsă pentru *śibikā-garbha /śibikā-veśma* denumiri pentru clădiri de formă pătrată, respectiv dreptunghiulară - v. Prasanna Kumar Acharya, *An Encyclopedia of Hindu Architecture*, pp. 492-493. Dutt omite sintagma.

[97] Textual *krīḍāgṛhāṇi -clădire pentru distracții*, tradus în engleză prin „sports”=amuzament sau „pleasures”; cuvântul este ambiguu și în sanscrită.

[98] Text tradus foarte diferit de către autorii folosiți, sens aproximativ. Epitetul *bhūtapati* aparține zeilor Rudra/Śiva, Bhava, Śarva, Agni -v. Monier-Williams, p.762, col.1- însă trei din patru versiuni îl traduc „Kubera”-probabil sub influența mențiunii din versul 5,6,43*a*- doar una singură având „Śiva”. PRED 5 adaugă după Stăpânul Ființelor propoziția „el(=palatul) a fost dobândit prin mari penitențe de Ravana, maestrul auto-controlului.”

42-44. Hanuman a intrat în palatul semeț[99], care semăna cu palatul lui Kubera: vase de aur încrustate cu nestemate erau pretutindeni, pe jos curgeau mied și nectar, iar peste tot se auzea clinchetul brățărilor din aur de la gleznele femeilor și zvonul tamburinelor. Sute de frumoase umpleau cămările mărețelor clădiri bine-orânduite.

7[100]

1. Voinicul zări mai multe case laolaltă, cu ferestre aurii[101] bătute cu nestemate *vaidūrya*, părând a fi un stol de păsări printre norii toamnei luminați de fulgere.

2-4. El a văzut conace cu săli mari și cu semețe turnuri, în care erau strânse arme multe, arcuri și ghiocuri, pline de multe avuții, zidiri slăvite de zei și de *asura*, căci erau desăvârșite, făcute toate prin propria putere <a lui Ravana>. Aceste case ale stăpânului din Laṅkā erau făcute cu grijă multă, încât păreau ieșite din mâinile demonului Maya[102].

5-7. Palatul[103] stăpânului neamului *rakșasa* era durat din aur, nu avea pe lume altă asemănare decât cu un nor înalt din ceruri și era pe potriva puterii lui Ravana. Țintuit în nestemate, arăta ca un pisc de munte acoperit cu colbul auriu al florilor, era o bucată de paradis căzută pe pământ. Podoabă îi erau femeile strălucitoare ca lumina fulgerului; era vrednic de slavă și părea un car[104] tras de lebede prin ceruri.

---

[99] Aici și în multe alte locuri trebuie să înțelegem că palatul lui Ravana este un complex de clădiri - palate de sine stătătoare.
[100] *Sarga* 5,7 (=5,6 în PRED 5) are o versificare diferită - în metru *upājati* - față de cea predominantă de 32 de silabe pe distih; 16 dintre *śloka* sunt strofe de patru versuri a câte 11 silabe, în total 44, iar una -5,7,5- de patru versuri a douăsprezece silabe, deci 48 de silabe; ultimul cuvânt este identic în toate cele patru versuri ale strofei, chiar dacă face parte din compuse.
[101] V. notele la 4,50,30-37 și 5,2,50-52.
[102] Tatăl adoptiv al reginei Mandodarī, demon *dānava,* era un excelent arhitect mitic; în *Mahābhārata* 2,1 a construit palatul Khāṇḍavaprastha pentru Arjuna și frații lui. Pentru Maya v. *Purāṇic Encyclopedia*, Motilal Banarsidas, Delhi, 1975, pp. 494-495; pentru episodul Maya și Hemā v. 4,51, 10-17.
[103] Este vorba de apartamentele particulare ale lui Ravana; începând cu *sarga* 5,2, repetițiile și descrierile contradictorii îngreunează înțelegerea textului.
[104] Textul devine ambiguu până la 5,7,11 din cauza sensurilor diferite pe care le poate avea *vimāna*: car divin, palat regal, sanctuar- v. Huet s.v.- și a prezenței repetate a cuvântului *pușpa-* „floare”. Dutt consideră că referirea la Pușpaka începe de aici, în timp ce Prasad interpretează

8-10. Viteazul a văzut palatul minunat ca pe un nor cu multe nuanțe; îi părea cerul plin de stele luminat de lună sau un pisc încrustat cu nestemate. Erau acolo, închipuiți cu meșteșug, munți plini de copaci, copacii erau înfloriți, iar florile aveau frunze, petale și stamine. Aidoma erau lucrate albe sălașuri, lacuri pline cu lotuși și păduri fără seamăn de frumoase.

11-14. Mărețul Hanuman a văzut acolo plutind deasupra locului carul zburător numit Pușpaka[105], neîntrecut între toate carele zeilor. Era împodobit cu pietre prețioase, iar într-însul erau păsări făurite din *vaidūrya*, din argint și din mărgean, cu ciocuri și pene cioplite măiestru, încât păreau însoțitoarele zeului iubirii; șerpi lucrați din metale prețioase, sirepi care păreau vii; elefanți cu trupurile acoperite în frunze de lotuși, plini de stamine și polen, se închinau lui Lakșmī - zeița ședea în mijlocul unui iaz având flori de lotus în mâinile frumoase[106].

15-17. Palatul i se înfățișa lui Hanuman, care îl privea plin de uimire, precum un munte plin de peșteri sau ca un copac dintr-ale cărui scorburi se revarsă primăvara seve-nmiresmate. Viteazul cu suflet mare începea însă să fie cuprins de multă amărăciune, căci, deși străbătuse cetatea stăpânită de Regele-cu-zece-fețe, nu o găsise pe nefericita fiică a lui Janaka, pe care doar amintirea vredniciei soțului ei o făcea să reziste durerii.

8[107]

1. Viteazul fiu al vântului Pavana se uită cu luare aminte la *vimāna*, carul zburător păstrat cu grijă în mijlocul palatului. Era încrustat cu nestemate și cu aur.

---

textul ca o continuare a descrierii palatului regal; edițiile electronice urmează și ele direcții diferite. Este mai mare probabilitatea ca versurile 8-10 să privească palatul lui Ravana, de aceea traducerea mea este mai apropiată de această versiune.

105 *pușpaka*=„înflorit”.

106 Potrivit celor mai mulți comentatori indieni, aici este vorba de reprezentarea zeiței Lakșmī în ipostaza Gajalakșmī - zeiță a norocului, asupra căreia doi elefanți revarsă o ploaie de petale; v. PRED 5, pp. 354-355, nota la v. 5,6,14.

107 Acest capitol nu figurează în PRED 5; este menționat ca o variantă sudică la începutul notelor referitoare la *sarga* următoare, p. 356. Fiecare strofă din acest capitol este formată din patru versuri de câte 12 silabe.

2. Nu sunt vorbe pe lume care să arate frumusețea carului Pușpaka făurit de Viśvakarman și împodobit cu închipuri măiestre; strălucirea lui era a unei stele călăuzitoare pe căile Soarelui.

3. Toate părțile lui erau lucrate cu grijă fără seamăn; nu era în Pușpaka nimic de rând - doar nestemate neprețuite; nici zeii nu aveau la carele lor un meșteșug mai mare.

4. Stăpânul lui[108] îl dobândise prin greu canon, iar gândul său îl trimetea să zboare oriîncotro voia; carul avea multe locuri de stat.

-[109]-

5. Pușpaka fusese făcut anume ca un munte cu vârfuri desfătătoare pentru suflet, luminos ca luna plină în nopțile de toamnă.

6. El era purtat în zbor de mulțimi de demoni iuți - nesățioși bântuitori ai nopții cu inele în urechi - și de duhuri *bhūta* cu ochi mari, cruciși și înfricoșători.

7. Viteazul între vitejii *vānara* privea carul zburător împodobit cu flori, iar Pușpaka i se părea mai frumos ca primăvara.

---

[108] Textul nu indică cine este cel care a obținut carul prin penitență. Traducerile introduc în text aici numele lui Ravana, doar una dintre versiunile electronice adaugă „(of Kubera)", singura interpretare corectă. Ravana îl deposedase pe fratele său de toate bogățiile sale din Laṅkā, dar fusese blestemat de Kubera să nu poată zbura niciodată cu Pușpaka.

[109] Traducerile Dutt și Prasad adaugă în strofa 4 un fragment de text care nu apare în edițiile electronice; iată varianta Prasad: (carul) „*de neoprit și iute ca gândul, izvor de fericire pentru ființele mărețe înclinate spre fapte pioase, ajunse în culmea slavei, (era) în stare să ajungă pe firmament, având multe locuințe și împodobit cu nenumărate lucrări de artă...*"

9[110]

1-2. Hanuman, fiul Vântului, văzu în mijlocul clădirilor cel mai frumos dintre palate; avea o *yojana* în lungime și jumătate de *yojana* în lățime, iar acesta era sălașul lui Ravana.

3. Hanuman, învingătorul vrăjmașilor, o căuta în toate părțile pe Vaidehī cea cu ochii mari.

4. După ce iscodise prin casele minunate ale căpeteniilor *rākṣasa*, Hanuman ajunsese la palatul tartorului lor, păzit de străji călări pe elefanți cu doi, cu trei și patru colți.

5-7. A intrat în palatul plin de diavolițe și de domnițe câștigate prin luptă de Ravana, ajunse soțiile lui. Părea totul un ocean plin de *makara*, de rechini, de chiți uriași și șerpi de mare, îngrămădiți laolaltă de puterea furtunii.

8-9. Găseai în palatul lui Ravana adunate la un loc toate bogățiile pe care le aveau Kubera, Indra[111], Yama și Varuṇa, întrecute însă de multe altele și mai minunate.

10-12. Feciorul Vântului Pavana a mai văzut în mijlocul palatului o altă clădire zidită măiestrit[112] - acolo se găsea Puṣpaka, *vimāna* făurită în cer și împodobită cu multe nestemate de Viśvakarman pentru însuși Brahma. Kubera o câștigase de la

---

[110] Acest capitol corespunde cu acela numerotat 5,7 în PRED 5,unde are 69 de strofe. De aici încolo se va menține o diferență constantă de două unități între numerotarea din „*vulgata*" și cea din ediția critică. Sarga 9 este încă o variantă -ultima- despre intrarea lui Hanuman în palatul lui Ravana. Este mai coerentă decât precedentele și rezumă descrierile din capitolele 4-8. Totuși dificultățile textului sunt mari, atât comentatorii clasici indieni cât și filologii moderni fiind în imposibilitatea de a decide dacă dormitorul lui Ravana se află în interiorul *vimānei* sau este separat, v. PRED 5, pp. 356-360.

[111] Kubera este desemnat în *śloka* 8 prin patronimic: „fiul lui Viśrava", iar în 9 drept *rājñaḥ kubera* -Kubera regele piticilor *yakṣa*. Indra apare împreună cu epitetul său *harivāhana - călăreț al calului hari*. Traducerile electronice au aici „cu cal verde/cu cai verzi". Huet s.v. $hari_2$ arată că este *„une couleur indéfinissable"*; atât Huet cât și Monier-Williams o descriu printr-o gamă de nuanțe care merg de la galben/verde până la roșu/maro, iar *haryaśva* (variantă a epitetului *harivāha*) este tradus de Huet „cel care are un cal murg". Dutt traduce pasajul fără a face referință la Indra: „sau Luna care călărește pe raze"(???), pornind de la faptul că *hari* este și un epitet al Lunii (v. Monier-Williams, p. 1289/col. 3). Prasad enumeră divinitățile: „Vaiśravana(=fiul lui Viśrava), Candra (= zeul Lunii) și Harivahana", *harivāhana* singur putând fi și un epitet al lui Viṣṇu - cel purtat de Garuḍa (v. Monier-Williams, p. 1290/col. 3).

[112] Dutt și una dintre traducerile on-line adaugă „având nenumărați elefanți furioși", în timp ce Prasad înțelege „având nenumărate zăbrele".

bunic prin multa-i stăruință în canonul cel mai aspru, iar regele demonilor o dobândise ca pradă, de la fratele înfrânt în luptă de marea lui putere.

13-14. Carul zburător se sprijinea pe stâlpi strălucitori din aur și electru, pe care erau ciopliți lupi; era atât de înalt încât părea că atinge cerul - semăna cu munții Meru și Mandara. Aflai peste tot într-însul iatacuri și pavilioane primitoare.

15-18. Viśvakarman îl construise cu multă măiestrie: scări cu treptele aurite și odihne care scâteiau ca focul sau razele de soare, ferestre dantelate în care erau prinse cristale de stâncă, podini bătute în safire și smaralde, mărgean în culori nemaivăzute, nestemate și perle neprețuite. Pușpaka avea lucirea aurului topit, iar santalul roșu <din care era alcătuit> semăna cu Soarele la răsărit.

19-20. Viteazul Hanuman s-a urcat în Pușpaka, minunatul car zburător cu punți frumoase și de acolo a simțit o boare ce aducea nepământene miresme de bucate și băuturi.

21-22. -„O, vino, vino-ncoace”, îl îmbiau miresmele, la fel cum prietenii și rudele se cheamă, îndrumându-l spre locul unde se odihnea Ravana. Regele demonilor iubea partea aceea din palat precum iubea cea mai dragă dintre femeile lui.

23-24[113]. {Scările erau din bătute în nestemate, ferestrele aveau dantelării de aur, podelele erau din cleștar încrustat cu fildeș, pilaștrii erau din argint și din aur, încrustați cu nestemate, mărgăritare și mărgean}.

25-27. Pilaștrii înconjurau locul - unii drepți, alții plecați, dar toți înalți; păreau a fi aripi care ridică înspre cer întreg palatul. O măiastră țesătură, închipuind minunile lumii[114] și o ghirlandă de palate, acoperea podeaua din zid în zid. Păsări îmbătate de iubire făceau să răsune locul de cântecele lor. Palatul acesta înmiresmat și plin de tapiserii era locuința regelui demonilor.

28-30. Nouri de tămâie tibetană învăluiau locul, dar totul rămânea nepătat, la fel cu pana albei lebede; cununile de flori înveseleau cuprinsul umplându-l de culori și

---

[113] Similitudinile descrierii din versurile 15-18 și 23-24 indică o interpolare.

[114] Dutt, urmat de Prasad, văd referirea la Pământ doar ca o indicație a formei dreptunghiulare a covorului, deoarece indienii credeau că lumea are formă de patrulater. Toate traducerile completează însă textul cu descrieri generice, de ex. în varianta Prasad „diferite țări, regate și clădiri”. Una dintre variantele electronice interpretează „palatele” drept un chenar al covorului, sugestie pe care am introdus-o în text.

strălucire, încât părea a fi bălțata Kāmadhenu[115]; clădirea desfăta inima, făcea obrajii să se îmbujoreze de bucurie, alunga tristețea, aducea bunăstare, astfel încât fiecare dintre simțuri își afla împlinirea, iar locuința lui Ravana părea <primitoare ca> o adevărată mamă[116].

31. „Acesta-i cerul unde trăiesc zeii, e cetatea de scaun a lui Indra![117]" își zise Hanuman în sine.

32-33. Lămpile de aur păreau jucători cufundați în gânduri după ce au pierdut totul în fața altor trișori mai buni[118]; razele lor, scânteierea podoabelor și strălucirea izvorâtă din puterea lui Ravana scăldau sala în lumină.

34-36. O mie de femei erau culcate pe covoare, cuprinse-n mreaja somnului din miezul nopții, după mult cânt și joc și multe cupe pline. Frumoasele domnițe erau înveșmântate în straie colorate - fiecare altfel și toate minunate; nu se-auzea clinchetul verigilor de aur, căci în miezul nopții toate erau cuprinse de-a somnului aripă, părând a fi nenumărate flori de lotus, lebede și roiuri de albine ațipite.

37-40. Feciorul Vântului privea chipurile frumoaselor femei, pleoapele închise, buzele ce ascundeau dinții <de mărgăritar>, asemuindu-le în gând cu lotușii deschiși în zori, pentru a se-nchide către seară, cu albinele-amețite de nectarul nuferilor înfloriți - erau desăvârșite-n toate harurile lor, precum e lotusul între alte flori.

41-42. Frumusețea mândrelor domnițe lumina iatacul cu scânteierea blândă a nopților de toamnă, când seninul cerului nu e tulburat de nori; ele erau stelele, iar Ravana strălucitoarea Lună.

43. „Acestea sunt suflete ferice, întoarse din înalturi, având încă în ele fărâme din răsplata pe care au primit-o"- se gândea viteazul.

---

[115] Textual *kalmāṣī*- sinonim cu *śabalā* - „bălțată", trimitere la vaca divină Kāmadhenu; numele Kāmadhenu este adăugat de toți traducătorii pentru a face inteligibil pasajul. Pentru Śabalā/ Kāmadhenu v. 1,52-56.

[116] Pasaj dificil, interpretat diferit; nu mi se par acceptabile nici traducerea „desfăta orice simț, ca o mamă", nici includerea numelui lui Hanuman în propoziție, astfel încât redarea sensului nu poate fi decât aproximativă.

[117] PRED 5, p. 131 adaugă: „*or perhaps,it is the highest goal of perfection!*"-„sau poate este absoluta perfecțiune întruchipată!"

[118] Această comparație creează nedumerire, după cum observă și nota din PRED 5, p. 361.

44. Ele semănau, într-adevăr, cu stelele norocoase ale cerului prin farmecul și grația lor.

45-51. Somnul prinsese tinerele doamne cu ghirlandele desfăcute, podoabele prețioase li se risipiseră, semnele de pe frunțile lor[119] se șterseseră. Alături de unele erau brățările de gleznă și șiragurile lor de mărgean; ghirlandele și colierele de perle alunecaseră pe trupurile unora, astfel încât acelea păreau iepe oprite din galop[120]. Altele semănau, așa cum zăceau cu cerceii căzuți din urechi și cu ghirlandele rupte, cu lianele de pădure abia înflorite călcate de elefanți. Prinse între sâni, șiragurile de mărgăritare și de *vaidūrya*, lanțurile mari de aur semănau cu lebedele, cu gâștele *kādamba* și cu rațele roșii *cakravāka*, trupurile tinerelor păreau grinduri de nisip, iar veșmintele mișcate în adierea răsuflării erau unduirile apei ...

52-63. -[121]-

64-67. Frumoase precum grădina în luna lui Florar, femeile lui Ravana dormeau alăturate, părând o ghirlandă împletită din liane înflorite sub adierea zefirului, căci nu putea privirea să aleagă din tot nici brațe, nici veșminte, nici podoabe. Lămpile care vegheau visul lui Ravana le priveau cu ochi care nu clipeau.

68-71. Niciuna dintre doamne nu era din neam de rând, ci toate s-au născut din *rājarși*, din strămoșii cei divini, din vlăstarele Ditiei, din *gandharvași* și din *rākșasa*. Robite-n război ele au fost sau au venit de bună voie, dar n-au avut bărbați mai înainte, căci nu le-a siluit Ravana, ci ele doar de buna voie a lor i-au fost iubite[122]; doar pe Sita a furat-o tartorul cu forță și cu viclenie. Prințese desăvârșite erau toate, cu haruri fără număr: frumoase, blânde, îndemânatice, sănătoase la trup fiind aveau și mintea ageră - de aceea fiecare era îndrăgită de Ravana.

---

119 Este vorba de *tilaka*, semne rotunde, purtătoare de noroc, făcute pe frunte.

120 Variante de traducere: catâri care au scăpat de povară (Prasad); iepe obosite de drum (Dutt); iepe care s-au prăbușit de oboseală după ce au cărat mari poveri (una dintre traducerile electronice).

121 Pasaj omis; descrie pozițiile erotice în care au adormit femeile. Imaginea de ansamblu, foarte plastică, amintește de *Bacanalele* maeștrilor din epoca barocului.

122 Potrivit uneia dintre legendele paralele, Ravana fusese blestemat anterior de către una dintre victimele sale să moară în clipa în care ar mai viola o femeie. Totuși nu este un text foarte logic - nici aici, nici în alte părți unde se repetă afirmația - deoarece prizonierele de război, a căror familie fusese distrusă, nu aveau cum să se opună regelui demonilor.

72-73. Reluându-și forma lui adevărată, Hanuman își zise: „Bine-ar fi fost <pentru Ravana> dacă soția legiuit-a lui Rāghava - născută într-un neam slăvit - ar fi rămas <lângă Rama, soțul ei,>, precum soțiile regelui demonilor. Sita le întrece în virtute și în haruri pe toate femeile de aici; <când a răpit-o>, stăpânul Laṅkăi s-a purtat ca un nemernic de rând, nu ca un rege!"

10[123]

1-2. Hanuman privi din nou în jur[124]; în iatac era o podină înaltă pe care se găseau paturi și divane încrustate cu *vaidūrya*, cristale, aur și fildeș - lucrături vrednice de zei, acoperite cu țesături măiestre.

3-6. Sub o regească umbrelă albă, cu minunate cununi de flori, trona un pat din aur strălucitor ca focul, împodobit cu ghirlande din flori de *aśoka*. Patul era acoperit cu piele fină de miel, iar câteva femei[125] mișcau evantaie din piei de yak deasupra lui, răspândind pretutindeni miresmele alese din tămâiernițele aflate-n preajmă.

7-11. Fiul Vântului îl văzu dormind acolo pe Ravana: semăna cu norul ce aruncă fulgere pe cerul roșu din amurg - purta verigi de aur în urechi, avea ochii roșii, brațe uriașești în straiele de aur, iar trupul lui întreg era uns cu pastă roșie de santal, plăcut mirositoare. Așa cum dormea plin de podoabe , aflând odihna după o noapte de iubire - căci mult îl îndrăgeau copilele *rākṣasī* - Ravana cel schimbător la înfățișare părea a fi Mandara, muntele cel plin de codri, iar răsuflarea lui era un șuierat de șarpe.

---

[123] *Sarga* 8 din edițiile critice, unde are doar 50 de distihuri.

[124] Pentru a putea înțelege această parte a textului, trebuie să o comparăm cu descrierea lui Vātsyāyana din *Kāmasūtra,* 1,4, 3-4; v. și comentariile din ediția lui Alain Danielou, *The Complete Kamasutra*, Rochester, 1994, pp. 58-59.

[125] Textul este ambiguu în acest loc; Dutt traduce „persoane", dar arată că se poate interpreta și în sensul unor mașinării care mișcau evantaiele, sugestie preluată de ediția Prasad; am preferat varianta din versiunile electronice.

12-14. Auzind șuieratul, Hanuman s-a tulburat o clipă și s-a îndreptat spre scări; lipit de balustradă el l-a privit din nou pe Ravana, tigrul între demoni; văzut de sus, patul minunat părea a fi o cascadă[126] cu un elefant scăldându-se în apă.

15-22. Brațele întinse-n lături, cuprinse în brățări de aur, semănau cu stindardele înalte ridicate pentru slava lui Indra; pe ele erau urme de răni vechi, făcute de colții lui Airāvata, iar *vajra* lui Indra și *cakra* lui Vișṇu[127] lăsaseră semne pe umerii puternici. Vânjoasele brațe erau două trunchiuri de elefant aidoma unul cu altul, iar palmele-aveau degete mari cât zăvoarele porții și cu încheieturi peste măsură de tari; așa cum stăteau întinse pe pat, mâinile lui păreau șerpi cu câte cinci capete. Brațele înspăimântătoare care făceau să urle de groază *yakșa-sii*, *gandharvașii*, zeii și Danava, erau unse acum cu sandalul cel mai bun, roșu ca sângele de iepure și înmiresmat, de către cele mai nobile femei. Hanuman se uita la cele două mâini care i se păreau doi șerpi mânioși adormiți pe clinul muntelui Mandara, căci tartorul demonilor semăna el însuși cu piscul acela aurit, iar umerii se ridicau precum două semețe vârfuri.

23-24. Suflarea regelui avea un iz plăcut - de flori de mango, de laur, de *bakula*[128], de orez bun și băuturi alese - care se răspândea prin casă.

25-30.Hanuman îl vedea pe tartorul demonilor care dormea împodobit cu diademă pe cap, verigi de aur la urechi și un șirag de perle pe pieptul uriaș, uns cu sandal, care se dezgolise din veșmântul de mătase albă. Ochii lui Ravana erau roșii ca sângele...[129] respirația lui era șuierătoare ca a unui șarpe, el părea un elefant adormit în fluviul Gāṅga. Patru lămpi de aur luminau de pe laturi patul, scăldându-i

---

[126] Ambiguitate a textului; *prasravaṇa yathā* poate însemna atât „precum o cascadă”, dar și „precum muntele Prasravaṇa”, locul unde a stat Rama în sezonul ploilor- v. *sarga* 4,27.

[127] Airāvata era elefantul de luptă al lui Indra, iar *vajra* era arma regelui zeilor, după cum *cakra* - discul - era principala armă a lui Vișṇu.

[128] Laur: în original *puṃnāga* - după Monier-Williams și Prasad, vol. 2, p. 534 este vorba de *Rottleria tinctoria(=Mallotus philippensis)*, un arbust din ale cărui fructe se extrage un colorant galben. Deoarece *R. Tinctoria* nu are flori parfumate, este mai probabilă identificarea (v. PRED 5, p.373) cu *Calophyllum inophyllum*, arbore cu flori albe cu miros plăcut; arborele este cultivat pentru fructele sale, din care se extrage ulei. *bakula* = elengi (*Mimusops elengi*) arbore de înălțime medie, cu frunze perene și cu lemn tare; are fructe comestibile; v. Huet s.v. *bakula*.

[129] Pasajul este acceptat de edițiile critice, deoarece figurează în manuscrisele folosite. Totuși ridică două semne de întrebare sub aspect logic:1. cum se pot vedea „ochii roșii” ai cuiva care doarme? 2. ce sens are comparația - omisă în traducere, dar acceptată de PRED 5 - „negru ca o grămadă de boabe de fasole neagră”?

trupul în raze, învelitorile erau aurii, iar regele-demon semăna cu un nor sclipind de fulgere; la picioarele lui dormeau soțiile sale.

31-49. Prințul pădurenilor[130] se uita la soțiile lui Ravana și le vedea fețele strălucitoare ca luna, împodobite cu cercei minunați și cununi din flori proaspete. Femeile acestea dansaseră și cântaseră, iar acum dormeau ostenite pe brațele regelui... Una își visa dansul, alta își ținea îmbrățișată lira[131] așa cum ține lujerul de lotus o barcă pe unda unui râu. O frumoasă cu ochii negri își ocrotea *maḍḍuka*[132] sub braț, așa cum își duce o mamă pruncul. Alte mândre, cu ochi de lotus și cu sâni frumoși, cuprindeau în brațe tamburine, lăute, harpe sau tobițe ca pe iubiții plecați de multă vreme, abia întorși acasă...

50-54. Deoparte, pe un pat lucrat măiestru, dormea o femeie minunat de frumoasă și fără pereche printre celelalte; podoabe avea multe din aur și nestemate, însă chipul ei auriu părea că luminează întreaga casă. Aceea era Mandodarī, regina cea mai dragă lui Ravana, stăpâna celorlalte. Fiul Vântului văzându-i frumusețea și odoarele purtate își spuse în sinea lui: „Aceasta, dăruită cu harul tinereții și cu atâta frumusețe, este fără îndoială însăși Sita!" Nebun de bucurie, începu să bată din palme, să își sărute coada, să cânte și să se urce pe coloane pentru a avea de unde sări pe pardoseală - arătându-se a fi ceea ce era: maimuță.

---

[130] Hanuman. Pasajul are numeroase repetiții; am simplificat textul fără a mă îndepărta de sensul versurilor.

[131] E vorba de *vīṇā*, un instrument cu șapte coarde și două cutii de rezonanță - v. Huet, s.v. Pentru a înțelege aceste versuri, trebuie să avem în vedere comentariul lui Devadatta Shastra la *Kāmasūtra,* 1,4,2-4: „pentru un *nāgaraka* sensibil, *vīṇā* și materialele necesare picturii sunt la fel de prețioase ca însăși viața lui" (ed. cit., p. 58). Deși *nāgaraka* înseamnă propriu-zis „orășean", aici se referă la orice persoană cultivată, care duce o viață plină de rafinament. Observația trebuie extinsă și la celelalte instrumente menționate în textul lui Vālmīki; de altfel, cântatul la instrumente de percuție de felul tobelor, este menționată de Vātsyāyana printre cele 64 de discipline pe care o persoană distinsă ar fi trebuit să le stăpânească - v. *Kāmasūtra,* 1, 3,15.2 și 1,3,15.27, în ultimul loc toba fiind chiar alăturată instrumentului *vīṇā*.

[132] *maḍḍu* sau *maḍḍuka* =„un fel de tobă" Monier-Williams, p.774, col. 2, s.vv.; una dintre edițiile electronice adaugă că era susținută pe umăr cu o sfoară.

11[133]

1. Hanuman își veni apoi în fire și se răzgândi:

2-3. „Frumoasa Sita, despărțită de Rama, nici nu ar putea să doarmă, să mănânce, să bea sau să se împodobească. Ea nu s-ar apropia de alt bărbat, nici măcar de Indra - doar nici un zeu nu e pe potriva lui Rama! Deci nu este ea, ci alta”.

-[134]-

{4-7. Unele femei erau peste măsură de ostenite - fie de iubire, fie de cântec și de dans, fie de cupele cu vin - și adormiseră culcate multe peste tamburine, tobe ori scăunele[135], iar altele pe canapele minunate. Viteazul *vanara* privea cele o mie de femei cu frumoase podoabe, înzestrate cu multe haruri la vorbit[136], acum obosite de jocurile dragostei.

8-9. În mijlocul lor stătea Ravana cel cu brațe lungi, asemenea unui taur printre junincile dintr-un mare grajd sau precum un elefant înconjurat de soațe în mijlocul pădurii.

||[137] 10-15.Eroul ca un tigru din neamul cel roșcat văzu în sala mare de petreceri tot ce puteai pofti cu gândul. Erau întâi și-ntâi cerbi, bivoli și vieri sălbatici, tăiați în hălci, apoi păuni și cocoși mâncați pe jumătate, rămași pe talgere de aur. Hanuman

[133] Este *sarga* 9 din edițiile filologice, unde are 44 de distihuri.
[134] Distihurile următoare, până la *śloka* 34 inclusiv, repetă conținutul unor versuri anterioare și nu au o justificare evidentă. Deși este acceptat de PRED 5, probabil este vorba de un pasaj interpolat.
[135] Textul original vorbește de două instrumente de percuție: *muraja*- tamburină și *mṛdaṅga*- o tobiță cu două fețe făcută din ceramică sau din lemn de *jaca* , precum și de un fel de scăunel sau taburet al cărui nume este diferit în traducerile folosite: *celikā* în edițiile Dutt și Prasad, *pīṭhikā* în versiunile electronice, inclusiv aceea critică de pe site-ul GRETIL.
[136] Textul enumeră aceste variante ale elocinței, dar presupune că femeile vorbesc în somn - după cum observă Rāmānuja, citat de Dutt, vol. 5, p. 921.
[137] Un pasaj paralel, care insistă asupra excesului de preparate din carne de la curtea lui Ravana - un aspect „diavolesc”; trebuie să observăm, totuși, că este vorba de *mâncare gătită*, nu de simplă carne crudă, plină de sânge, cu care se hrănesc *rākṣasii* obișnuiți. *pānabhūmi* este tradus diferit: „a drinking place, refreshment room”(Monier-Williams, p. 613, col. 2), „place of drinking”(Dutt), „drinking hall” (PRED 5) și chiar „bar” (edițiile online). Am considerat însă că este mai apropiat de descrierea din text sensul echivalent cu *pānabhojana*, un loc unde se găsesc atât mâncăruri, cât și băuturi (Monier-Williams, *loc. cit.*) interpretare care este acceptată și de ediția Prasad: „sala de banchete”. Lista felurilor de mâncare și cea a băuturilor variază după ediție.

a văzut acolo porci spinoși, rinoceri[138], păuni și căpriori gătiți cu lapte acru și sare neagră[139]; prepelițe și potârnichi, pești numiți „cu un singur spin"[140], mâncați pe jumătate, bivoli - cărnurile toate fiind gătite cu sosuri felurite, dulci și acrișoare, iar vinul era-ndulcit cu rodii[141].

16-18. Podeaua sclipea de atâtea brățări, coliere, pocale azvârlite pe jos în timpul ospățului; erau acolo jilțuri și canapele, iar locul strălucea ca para focului.

19-20[142]. [<Pe mese> erau puse de-a rândul mâncăruri alese din cărnuri cu felurite gusturi, acoperite de sosuri făcute din mulțimi de mirodenii - toate gătite de meșteri bucătari; alături se înșirau băuturile: vin curat de struguri, mied, cidru din fructe, nectaruri din flori, precum și filtre amestecate cu prafuri înmiresmate.

21-27. Podeaua era plină de nenumărate ghirlande de flori, cupe mari și mici făurite din aur sau cleștar. Viteazul pădurean putea vedea vin și băuturi dintre cele mai alese păstrate în vase din aur și argint, precum și în altele încrustate cu nestemate și cristaluri. Unele pocale erau goale, altele doar pe jumătate pline sau cu totul neatinse; din loc în loc se vedeau resturi de mâncare, urcioare sparte, iar printre cioburi, fructe, cununi de flori și <vase cu> apă.]

28-32. Erau acolo multe paturi - unele libere, dar pe altele mai multe femei adormiseră una lângă alta, cu straiele învelindu-le de-a valma; suflarea frumoaselor era o boare mângâietoare care mișca văluri și ghirlande. Adierea vântului ducea cu sine pretutindeni miresme de santal, de *śīdhu*[143], de flori și de tămâie tibetană; parfumul santalului folosit la scaldă, izul dulce al vinului, fumul de tămâie au ajuns astfel până la Pușpaka.

---

[138] *vādhrīṇasa* poate desemna mai multe animale: „a rhinoceros (acord<ing> to a Sch<oliast> also 'a kind of goat, bull, or bird)", Monier-Williams, p. 940, col.2; traducătorii indieni fie au păstrat cuvântul (Dutt), fie au preferat variantele „capre" sau „păsări din junglă". PRED 5, p. 377, arată că animalul nu poate fi identificat.

[139] *Sauvarcala*, numită și sarea sochal/ *kala namak*, este una din varietățile sării din Himalaya, care conține mult fier; încă din timpurile vedice era folosită în scopuri medicinale.

[140] Pește neidentificat, PRED 5, p. 378.

[141] Text înțeles diferit de comentatorii indieni, atât în ce privește ingredientele și prepararea felurilor, dar în special referitor la consistența sosurilor; v. PRED 5, p. 378.

[142] Altă variantă pentru versurile 10-15.

[143] Băutură dulce obținută din melasă, un fel de rom. Pentru băuturile obișnuite în India antică v. *Kāmasūtra,* 1,4,23-24 cu comentariile din ediția citată, pp. 66-68.

33-34. Fermecătoarele femei din iatacul lui Ravana aveau pielea albă ca laptele, neagră precum abanosul sau galbenă ca aurul; toate însă erau cuprinse de somn după oboseala plăcerilor de peste zi, părând a fi lotuși care dorm.}

35-36. Deși văzuse întreg palatul lui Ravana, strălucitul Hanuman nu o găsise pe fiica lui Janaka și se tulbură la gândul că uitându-se la acele frumoase încălcase *dharma*.

37-38. „ Am încălcat cu totul *dharma* uitându-mă prin odăile femeilor străine, însoțite legiuit cu altul - nu am nicio îndoială!"

39. Dar mintea lui cea ageră îl scoase la liman, un alt gând izvodind pe dată:

40-44. „Dar toate femeile lui Ravana puteau fi privite de mine - doar am făcut-o cu gând curat și fără ca mintea să mi se tulbure cât de puțin! Mintea ne împinge la bune și la rele, dar mintea mea e bine cumpănită. Nu poți s-o cauți pe Vaidehī în altă parte - când cauți o femeie, printre femei o cauți, așa cum cauți o vietate doar printre jivine de același fel cu ea! Doar nu m-apuc să caut o femeie printre căprioare! Aceasta-i pricina pentru care am scotocit sălașul lui Ravana, dar nici urmă de Jānakī!"

45-47. Preaputernicul Hanuman a cercetat din nou cu privirea fiicele zeilor, *gandharvașilor* și ale șerpilor *nāga*, dar nu a găsit-o pe Jānakī, așa că s-a tras deoparte să chibzuiască. Fiul Vântului a pornit din nou să o caute pe Sita.

12

1-2*a*[144]. Dorind să o vadă pe Sita, Fiul Vântului a început să o caute din nou prin întinsul palat, pe sub bolțile de vițe urcătoare, prin sălile pline de cadre minunate și prin iatacuri, dar nu a găsit-o pe frumoasa prințesă. Negăsindu-o pe iubita soție a urmașului lui Raghu, măritul *vānara* s-a gândit:

2*b*-9. „Sunt sigur că Sita nu mai este în viață; am căutat cu de-amănuntul, dar - cu

[144] Acest capitol corespunde cu *sarga* 10 din edițiile critice.

toată străduința mea - nu am găsit-o pe Maithilī! Nobila fiică a lui Janaka[145] nu s-a abătut din calea cinstei[146], păstrându-și curăția cu orice preț; neîndoielnic, regele făcător de rele al *rākṣasilor* a ucis-o! Poate că fiica lui Janaka a pierit de spaimă văzând diavolițele, femeile[147] lui Ravana, atât de mari și de urâte, palide și cu ochi suciți! Nu-i chip de-acum să mă arăt în fața lui Sugrīva - aspră îi va fi pedeapsa, doar n-am aflat-o pe Sita, deși am colindat prin coclauri cu *vānaras* mult peste soroc! Am cercetat odăile femeilor și le-am văzut pe toate - nu și pe virtuoasa Sita! Zadarnică mi-a fost toată truda! Vai, ce voi spune cetei de pădureni când mă voi întoarce și mă vor întreba: «Ei, voinice, făcut-ai vreo ispravă?» Vremea hotărâtă s-a scurs și nu am găsit-o pe Jānakī; degeaba am trecut oceanul de pe un țărm pe altul! Oare ce vor spune bătrânul Jāmbavān și cu Aṅgada? Se cuvine să postesc până la moarte!

10-13. Totuși se spune că «încrederea în sine aduce bunăstarea» și «încrederea în sine aduce fericirea cea mai mare»! Tot ce faci fără șovăială va rodi - de aceea voi începe iar, privind totul ca și când nu aș fi văzut nimic mai înainte, voi scruta orice loc stăpânit de Ravana, chiar și cele pe care le-am cercetat: sălile pentru petreceri și cele pline de picturi, grădinile cu alei și bolți de frunze, iatacurile femeilor și carul zburător Pușpaka[148]."

14-18. Purtând în minte gândul acesta, Hanuman a scotocit din nou prin pivnițe, temple, prin casele cu multe caturi[149]; urcând în zbor și coborând, stând pe loc, plecând, deschizând o ușă, închizând o alta, ieșind, intrând, repezindu-se în jos, apoi în sus, el n-a lăsat o palmă de loc necercetată din sălașul lui Ravana. Pe aleile

---

145 Varianta lui Govindarāja; textul din edițiile critice are aici *bālā=adolescenta, tânăra*, cuvânt care este nesigur din cauza dificultăților metrice - v. PRED 5, p. 381.

146 PRED 5, 10,3: „*that mere child, who was determined to preserve her virtue and was firmly fixed in the noble path of* āryan *conduct…*"; *āryapathe-calea aryenilor* are aici sensul de „comportare nobilă", fără conotații rasiste, totuși, ca și în cazul cuvântului *svastika*, am evitat un termen asociat astăzi cu nazismul.

147 Aici „ *femeile* "= sclavele, servitoarele - v. PRED 5, p. 382 - deoarece soțiile sau iubitele lui Ravana erau de o frumusețe remarcabilă.

148 PRED 5 traduce aici *vimānāni=great mansions*, „clădiri cu șapte etaje", pp. 143 și 382.

149 Pasaj interpretat foarte diferit; aceasta este lectura din Dutt și Prasad. Distihurile 14-25 au traduceri divergente, pentru care nu se pot găsi soluții unitare.

de lângă ziduri, el a mers printre îngrădiri[150], iazuri și fântâni, căutând oriunde se putea căuta.

19-22. Hanman a văzut acolo hidoase *rākṣasī*, dar nu și pe fiica lui Janaka; a zărit cele mai frumoase femei *vidhyadara* care nu au pereche în toată lumea, dar nu și pe iubita lui Rāghava; a văzut femeile *nāga*, robite în război, cu chip rotund și luminos ca Luna, cu brațe și picioare minunate, dar nu și pe Sita.

23-24. Hanuman fiul Vântului, viteazul cu brațe puternice, le-a văzut pe toate, dar nu pe Sita, de aceea și-a pierdut nădejdea, iar strădania celor mai buni dintre pădureni și nevoința sa de a străbate oceanul îi păreau de acum fapte fără rost.

25[151]. Fiul Vântului a coborât din Puṣpaka întristat, începând din nou să chibzuiască.

13[152]

1-2. Hanuman, prințul pădurenilor, sări de la Puṣpaka la coama zidului precum fulgerul care brăzdează de-a crumezișul norii. Ocoli palatul lui Ravana, dar, nezărind nici o urmă a fiicei lui Janaka, își spuse în cele din urmă:

3-4. „Am scotocit după iubita lui Rama cu multă grijă prin întreaga cetate a Laṅkăi, dar nu am găsit-o pe Sita din Videha, a cărei frumusețe e desăvârșită. Am iscodit prin mlaștini, lacuri, iezături, râuri și pâraie, maluri, codri și munți greu de urcat, fără să dau măcar de-o urmă a fiicei regelui Janaka!

5-6. Sampāti, regele vulturilor, a spus că Sita se află aici, în palatul lui Ravana; eu însă nu am putut să o găsesc! Dar ar putea Sita Maithilī, prințesă din Videha, fiica regelui Janaka[153] - pierdută și neajutorată - să fie prinsă în mreje de Ravana?

7-16. Sau, mai degrabă, Ravana a scăpat-o din strânsoarea brațelor, pe când fugea îngrozit de săgeata ucigătoare a lui Rama? Poate că au zburat pe calea pe unde

---

[150] *Vedikā* - pentru sensurile multiple v. mai sus, nota la 5,4,8-13.

[151] Atât aici, cât și în alte locuri din capitolele 10-13, referirile la Puṣpaka nu se justifică, versurile fiind, în opinia mea, probabil interpolate.

[152] *Sarga* 11 din edițiile critice.

[153] Hanuman enumeră toate titlurile regale pentru a sublinia imposibilitatea presupunerii că Sita, având o asemenea origine, ar putea să-i cedeze lui Ravana.

doar *siddhās* pot umbla, iar inima ei a înghețat de spaimă când a văzut oceanul nesfârșit; poate că viața a părăsit-o când Ravana i-a strâns trupul prea tare pe când zburau atât de iute! Poate Jānakī s-a zbătut să scape din îmbrățișare și s-a prăbușit în valuri, ori poate - pentru că prințesa își apăra prea tare cinstea, așa lipsită de rude și de prieteni cum se afla - nemernicul Ravana a mâncat-o! Sau, cine știe, cinstita Sita cu ochi negri a fost înghițită de crudele, demonicele soațe ale acelui drăcesc Indra? Poate biata domniță a pierit de dor, pe când se gândea la Rama, cel cu fața precum luna plină și cu ochii ca petalele de lotus; poate a mai strigat încă odată «Vai, Rama și Lakṣmana! Vai, Ayodhyā!», înainte de năprasnicu-i sfârșit! Acum îmi vine gândul că poate e-nchisă într-o colivie din palat, precum un sturz care vorbește[154] și plânge cu amare lacrimi! Vai, cum se poate ca Jānakī, soția lui Rama, doamna cu mijloc suleget și ochii precum florile de lotus, să se afle în puterea lui Ravana?

17-19. Nu se știe dacă Janakī e pierdută și de negăsit sau dacă a pierit; nu pot să-i duc această veste lui Rama care își iubește atât de mult soția! Greșesc și dacă îl vestesc, greșesc, la fel, de nu o fac! Greu de hotărât! Oare ce se cuvine, cum e bine?" își zise Hanuman.

20-22. „Dacă mă întorc în cetatea de scaun fără să o văd pe Sita, ce rost a mai avut întreaga-mi trudă? și ce folos că am trecut în zbor întinsul mării, că am intrat în Laṅka, iscodind toți demonii? Dacă mă întorc la Kiṣkindā, ce vor spune Sugrīva, amândoi fiii lui Daśaratha și chiar neamul maimuțelor?

23-36. Rama își va pierde viața, dacă îi spun că nu am găsit-o pe Sita - nu va putea trăi după o veste atât de tristă; Lakṣmana, cel atât de credincios fratelui său, va pieri și el, dacă vede jalea lui Rama. Auzind că i-au murit frații, Bharata se va stinge, iar după el Śatrugna; rămase fără fii, maicile lor nu vor mai putea trăi, nu mă îndoiesc - nici Kausalyā, nici Sumitrā și nici însăși Kaikeyī! Văzându-l mort pe Rama, Sugrīva - măritul, cinstitul rege al neamului ce sare - își va lua viața, iar regina Rumā se va stinge de durere! Tārā, îndurerată încă de moartea lui Vāli, nu va putea trăi, atunci când Sugrīva nu va mai fi; văzându-și regele, părinții morți, Aṅgada nu-și va răbda viața, pierind la rândul său! Maimuțele pădurii - copleșite

---

[154] E vorba de pasările numite *śārikā* sau *mainā* (hindi)/*myna* (engleză); dresarea lor era o distracție preferată a persoanelor din înalta societate, una dintre cele 64 de arte care trebuie stăpânite de un om educat - v. *Kāmasūtra,* 1,3,15.43.

de durere după stăpânul lor - vor jeli, lovindu-se cu pumnii în cap, își vor aduce aminte cuvintele blânde și dărnicia regelui! Fruntașii neamului nu vor mai afla nici bucurie, nici plăcere în codru, printre stâncării sau ascunzișuri! Sfetnicii, împreună cu soațele și copiii, vor sări din piscurile munților, zdrobindu-și trupurile de pământul tare; cei de rând vor alege otrava, ștreangul, focul, tăișul sabiei lor sau postul până la pieire!

37-43. Jalea mă va însoți de mă întorc acasă <fără Sita>, voi aduce prăpăd spiței lui Ikșvāku și pădurenilor! Fără Maithilī nu pot să mă întorc la Kișkindha și Sugrīva! Dar, dacă nu mă-ntorc, cei doi frați viteji împreună cu *vānara* vor rămâne în viață, așteptându-mă plini de speranță. De-acum voi fi sihastru, abia ținându-mi viața, pe la malul mării, unde sunt fructe, rădăcini și apă din belșug! Sau poate să-mi clădesc eu însumi un rug și să m-arunc de viu în foc[155] - talazul mării cenușa cu sine îmi va duce! Sau să postesc până la moarte, apoi leșul meu s-ajungă hrană pentru corbi și fiare! Dacă nu o găsesc pe Sita, aș putea să intru-n mare și să mă scufund încet - sunt eremiți care ne îndeamnă să renunțăm la trup astfel!

44-47. Noaptea părea plină de semne bune, dar vai! sfârșește încet și jalnic; ghirlanda faimei mele s-a ofilit - tot ce am reușit e în zadar, căci nu o găsesc pe Sita! De acum voi fi sihastru, cu aspru canon, aici sub copaci - nu mă voi întoarce dacă nu o găsesc pe frumoasa cu ochi negri! Dacă aș face asta, toată ceata ar pieri, în frunte cu Aṅgada! Dacă îmi iau singur viața, voi aduna păcate fără număr; dacă trăiesc, voi vedea zile mai bune - deci să trăiesc, doar numai cei vii își pot afla norocul și fericirea!"[156]

48. Prin capul viteazului treceau nenumărate gânduri negre, dar nu voia să ajungă pradă disperării.[157] Adunându-și curajul, el se îmbărbătă spunându-și:

49-50. „Îl voi ucide pe puternicul Ravana-cel-cu-zece-capete, răzbunând răpirea Sitei, sau îl voi duce peste mare, până în fața lui Rama, așa cum îi duci lui Śiva Paśupati un taur spre jertfire ".

---

[155] Textul definește acest foc drept „fiul celor două bețe de aprins focul"; ca și în folclorul românesc, flacăra obținută astfel este considerată curată și sacră.

[156] Hanuman reușește și acum să-și fie propriul *raisonneur*, optimismul robust fiind o trăsătură definitorie a caracterului său. Spre deosebire de celelalte personaje, el nu se poate lăsa pradă disperării și găsește întotdeauna o soluție inteligentă spre a ieși din dificultate.

[157] Preiau versiunea lui Hari Prasad, care pare mai logică în context.

51. Tulburat și plin de tristețe că nu fusese în stare să o găsească pe Sita, el chibzui:

52-57. „Până voi reuși să aflu unde este Sita cea cu bun renume, soția lui Rama, voi scotoci iar și iar prin Laṅka; dacă îl aduc pe Rama aici, doar după spusele lui Sampāti, <mânia lui> ne va pârjoli pe toți *vānara* când nu-și va vedea soția. Nu vreau să piară nimeni din vina mea; voi rămâne chiar aici, trăind cu hrană puțină și înfrânându-mi simțurile. E în preajmă un crâng de copaci *aśoka* uriași, prin care nu am iscodit. Mă voi ruga divinităților *Vasus*, *Rudras*, *Adityas*, gemenilor Aśvini și vânturilor Maruts să-mi dea puterea de a zdrobi demonii, apoi mă voi statornici acolo. După ce îi voi înfrânge pe *rākṣasa*, o voi aduce pe Sita înapoi lui Rama, ca un ascet care culege roadele canonului său".

58. Fiul Vântului se scoal-apoi, mintea și simțurile tulburate și le-adună pentru a se închina astfel:

59. - „Slăvesc numele vostru, o, Rama, Lakșmana și cel al fiicei lui Janaka, zeița între femei! Mărire numelui vostru, o, Rudra, Indra, Yama și Anila! Vă aduc cinstire vouă, Soare, Lună și vânturilor Marut!"

60-61. După ce s-a închinat acestor zei și lui Sugrīva, fiul Vântului scrută cele patru zări și se îndreptă spre păduricea de *aśoka*; ajuns acolo își mai zise:

62-63. „Acest crâng e sfânt; neîndoielnic este păzit de o mulțime de demoni, care străjuiesc fiecare copac - până și Vântul abia îndrăznește să adie pe aici! Pentru folosul lui Rama și ca să nu mă prindă Ravana, mă voi pipernici din nou!

64-67. Fie ca să mă ajute toți *ṛșii*, zeii, Brahma-care-s-a-născut-pe-sine, Focul sfânt și Vântul, Purtătorul *vajrei* cel chemat de multe ori în timpul jertfei[158], Varuṇa, zeul care prinde cu arcanul, Luna, Soarele, gemenii Aśvini, măriții Maruts, și zeul-stăpân-peste-tot-ce-este-viu[159] - și câți mai sunt din zei, chiar neștiuți, să mă ajute-n cale, dându-mi izbândă!

68-69. Unde și când voi vedea nobila doamnă, cu chipul frumos ca Luna, cu nasul drept, ochi ca florile de lotus, cu dinții albi și surâsul fermecător? Oare cum aș

[158] Indra, purtătorul fulgerului.
[159] Sau „stăpânul tuturor ființelor"; PRED 5, p. 386 consideră că este vorba de Viśṇu, Dutt îl identifică drept Prajāpati.

putea să o văd, chiar astăzi, pe biata de ea, cea răpită și înfricoșată de acel nemernic înspăimântător?”

14[160]

1. După ce a chibzuit o clipă, viteazul Hanuman sări de pe zidul palatului pe acela care înconjura crângul.

2-3. Privind de sus el a văzut arbori *sāla*, minunați copaci *aśoka*, *bhavya*, *campaka* plini de flori, *uddālaka*, *nāgavṛkṣa*[161], *kapimukha* și mango.

4. Porni apoi ca o săgeată de fier slobozită din arc spre desișul de mangotieri și liane.

5-13. Intrând în grădină, Hanuman a văzut în preajma-i copaci de aur și argint, strălucitori precum Soarele care răsare, plini de flori și fructe. Printre copaci pășeau cerbi, pe ramuri stăteau păsări care umpleau văzduhul cu glasurile lor. Amețiți de dragoste, cucii cântau, păunii se roteau țipând, iar albinele roiau acolo. Păsări de multe feluri zburau în jur, trezite din somn de Hanuman care o căuta pe fiica cea pierdută a regelui, iar ramurile lovite de aripi revărsau o ploaie de petale asupra lui. Fiul Vântului părea un munte acoperit de flori, apărut în crângul de *aśoka*, iar vietățile credeau că este Vasanta - Zeul Primăverii; acoperită de flori la picioarele sale, Glia arăta precum o femeie frumoasă strălucind de podoabe.

14-19[162].

---

[160] Este capitolul 12 din edițiile critice, unde are 51 de *ślokaḥ*. Textul versului 1 este eliptic, fiind întregit de comentatori. Am omis cuvintele *manasā cādhigamya tām* - „și el a străbătut cu mintea acela (=crângul de *aśoka*)

[161] Arbore cu numele compus din *nāga=șarpe* + *vṛkṣa=arbore*. Monier-Williams s. v., p. 533, col. 2, propune echivalarea cu *nāgaruka=portocal*; PRED 5, p.549 îl identifică drept *Mesua ferra,* care are flori portocalii; *bhavya= Averrhoa carambola*, un copac cu flori albe sau violacee. Nu se poate identifica arborele numit *kapimukha -bot de maimuță*; edițiile electronice văd în cuvânt un epitet pentru mango. Pentru celelalte denumiri v. notele din cărțile 3 și 4.

[162] Versuri redundante, variante ale celor anterioare, descriind din nou arborii scuturați de mișcările lui Hanuman.

20. Așa cum vijeliile toamnei sfâșie norii de pe munții Vindhya, tot astfel Hanuman cu pasul său cel iute sfărma vrejurile crescute de-a valma prin grădină.

21-26. El a zărit în calea sa locuri podite cu nestemate[163], aur și argint. Aceleași pietre scumpe împodobeau scările ce scoborau spre tăuri cu apa limpede, care - în adâncurile lor, făurite din cleștar - erau așternute cu mărgean și mărgărite, nu nisip. Deasupra apei creșteau nenufari și lotuși, iar pe maluri copaci de aur. Rațele roșii, găinușele de baltă, lebedele și cocorii strigau, umplând grădina de ecouri. Păraie dulci precum elixirul nemuririi se vărsau în lacuri, după ce șerpuiau pe sub desișuri smălțate în toate culorile și împletite cu liane, iar țărmurile lor erau acoperite cu flori de *santāna*[164] și leandru.

27-31. Viteazul din neamul roșcat zări un munte[165] - strălucitor ca norii - cu multe piscuri unul lângă altul, plin de văgăuni și peșteri, acoperit de arbori. Un râu izvora din munte, iar cursul său părea a fi asemenea purtării femeilor îndrăgostite: aici sărea într-o cascadă - precum sare soția care s-a certat din brațele bărbatului; apoi spumega la vale, așa cum ea fierbând de furie se depărtează, dar rudele o țin pe loc și îi împacă, iar tânăra se-ntoarce la dragul său - așa și unda râului se rotea în cercuri.

32-37[166]|| Dincolo de munte Hanuman întâlni <alte> lacuri pline de lotuși și de păsări. Aproape de casele minunate clădite de Viśvakarman se găsea un iaz făcut cu măiestrie: trepte țintuite-n nestemate coborau spre apa răcoroasă, pe fund era așternut praf de sidef și nu nisip. Avea pe margini animale și un desiș de arbori aurii cu ramuri pline de flori și fructe, boltite peste iaz ca o umbrelă. Pe jos erau

---

[163] *maṇi* poate însemna bijuterie, piatră prețioasă, cristal, perlă, astfel că traducerea frecventă - diamant - are o semnificație prea restrânsă. Pentru versurile 21-26 am preluat o parte din interpretarea lui Hari Prasad. Textul lui Dutt diferă aici atât de traducerea lui Prasad, căt și de versiunile on line.

[164] Arborele *kalpavṛkṣa-saṃtāna/santāna* era unul din cei cinci copaci care creșteau în paradisul lui Indra. Hari Prasad echivalează numele *santāna* prin rhododendron și cel de *karavīra* prin leandru. Forma *santānaka* este numele unei liane, v. 15,2; PRED 5, p. 389 propune iasomia nocturnă (*Nyacanthes*).

[165] Totul arată că este vorba de un munte artificial - de aici interesul pentru aspectul său pitoresc.PRED 5, p. 389 notează că este vorba de o frază neobișnuită, care i-a derutat și pe comentatorii indieni. Descrierea reacției femeii după o ceartă cu iubitul urmeză o formă literară tradițională.

[166] Altă variantă a descrierilor din distihurile 21-26. Atât pădurea cât și fructele sunt opere de orfevrărie. Pasajul figurează în edițiile critice.

podele din aur și *vedikā-le* înconjurau copacii; viteazul văzu acolo un copac *śiṃśapa*[167]auriu, acoperit de frunze și liane, înconjurat de balustrade din aur.

38-40. Hanuman a mai văzut pământuri, izvoare care nășteau pâraie, și copaci strălucitori ca focul. Sub scânteierea lor, viteazului i se părea că e scăldat în razele Soarelui oglindite de muntele Meru. Arborii de aur scoteau un clinchet lin, precum brățările de gleznă, atunci când vârfurile li se mișcau sub boarea vântului. ||

41. Viteazul cu brațe puternice se cățără în *śiṃśapa* ale cărui ramuri erau pline de flori, de muguri și de lăstari, spunându-și:

42-51. „Dacă am noroc, o voi vedea de aici pe Vaidehī! Tristă, tânjind să-l vadă pe Rama, va merge-ncolo și încoace să-și afle alinare. Tartorul are în crângul de *aśoka* o grădină minunată, în care cresc arbori *campaka*, *bakula* și sandal; pe lacul plin de lotuși sunt stoluri de păsări - desigur regina Janakī va veni aici! Frumoasei cu ochi de căprioară îi plăcea să hoinărească prin pădure - acum, plină de întristare după lunga despărțire de Rama, va veni cu atât mai mult! Fiica lui Janaka iubea vietățile pădurii, așa că va veni neîndoielnic. Ea[168] e cucernică și se roagă în zori de zi, la amiază și când se lasă amurgul, deci va veni la apa neîntinată să se închine Soarelui![169] Această grădină e locul potrivit pentru soția lui Rama, împăratul întregului pământ - dacă trăiește, regina cu chipul precum luna va veni la râul cu ape binecuvântate!”

52. Astfel gândea Hanuman, eroul cu suflet mare, ascuns între flori și frunze, pe când privea încolo și încoace, așteptând-o pe soția regelui Rama.

---

[167] Arbore din genul *Dalbergia* -„lemn de trandafir” indian. Prezența cuvântului *vedikā* în acest context aparte, în care nu poate însemna decât balustrada din jurul unui copac sacru, datează pasajul interpolat în epoca budistă. Același lucru se poate spune despre 5,15,17*a*, unde evident este vorba de balustrada unei scări. Edițiile indiene preferă în ambele cazuri traducerea „platforme”.

[168] Textul original are sintagma *śyāmā... jānakī*= mereu tânăra fiică a regelui Janaka; PRED 5, p. 390, arată că - după comentariul lui Vaṃśīdhara Śivasahāya - Sita are mereu 16 ani, conform reprezentării canonice a divinităților hinduse potrivit căreia zeii au vârsta de 25 de ani, iar zeițele 16.

[169] Textul se referă la *saṃdhyā/sandhyā*, cele trei momente ale zilei când credincioșii se rugau, după o purificare în apă; pentru o mai ușoară înțelegere a pasajului am introdus detaliile în traducere.

15[170]

1-7. De acolo putea vedea întregul crâng și îl cerceta cu privirea, vrând să o zărească pe Maithilī. Grădina părea a fi Nandana[171]- creșteau acolo liane *santānaka* și mulțime de copaci, iar locul era înmiresmat ca raiul. Găseai în ea palate și conace fiecare cu o curte mare plină de jilțuri și locuri de odihnă, având chiar odăi subpământene[172]. Iazurile erau pline de nuferi și de lotuși, pomii purtau roade și flori cât ține anul. *Aśoka*, arborii care alungă întristarea, se îndoiau sub florile nenumărate, iar strălucirea lor semăna cu Soarele. Strigătele cucilor răsunau peste tot, iar păsările erau mai multe decât frunzele copacilor.

8-14. Erau acolo arbori *karṇikāra*, *kiṅśuka* în plină floare, flăcări păreau a fi frumoșii *puṃnāga*, *saptaparṇa*, *campaka* și *uddālaka*. Mii de *aśoka* creșteau acolo - unii aurii, alții <roșii> ca focul sau negri precum *añjana*. Grădina semăna cu Nandana și cu Caitraratha, fiind neîntrecută pe această lume. Era un alt cer - în care florile erau stele, era un alt ocean - de perle îmbobocite, iar miresmele lor desfătau sufletul.

15-18. În mijlocul grădinii îmiresmate precum Gandhamādana se înălța semeț un templu[173] alb precum Kailāsa. Avea o mie de coloane, scări cu trepte de mărgean și balustradele de aur, iar vârful său urca până în nori.

19-23. Privind spre el, Hanuman zări o femeie înconjurată de *rakṣasī-i*; era îmbrăcată în straie ponosite, suspina într-una peste măsură de tristă, iar lungu-i post i se citea pe fața palidă precum Luna la Crai-nou. Trupul abia i se deslușea, abia mai răzbătea dintr-însul strălucirea frumuseții, așa cum vârful flăcării se întrevede prin norii de fum care o înconjoară. Plină de tină era acum haina aurie odinioară, iar frumoasa lipsită de podoabe care o purta semăna cu un iaz înnoroit, lipsit de lotuși. Sfioasă, cu privirea pierdută și chinuită fără încetare, femeia părea a fi steaua Rohiṇī urmărită de Aṅgāraka[174]. Chipul ei, slăbit de nemâncare, era

---

[170] Este *sarga* 13 în edițiile critice; în PRED 5 are 52 de distihuri.
[171] Grădina Fericirii din paradisul lui Indra. Caitraratha este grădina minunată a lui Kubera.
[172] Termenul *bahubhūmigṛha* a fost înțeles diferit de comentatori, urmez interpretarea din PRED 5.
[173] *prāsāda* poate însemna templu, palat sau turn, v. Huet, s.v. Dutt traduce „palat rotund", iar PRED 5 „palat boltit"; Prasad și traducerile on line au „templu", ceea ce mi se pare corect, v. și 5,43,1. Pe muntele Gandhamādana - Muntele cu miros îmbătător - se află palatul lui Kubera.
[174] Planeta Marte.

scăldat în lacrimi, pururi trist, căci îi oglindea gândurile amare. Departe de rude și de prieteni, străjuită de diavolițe, ea era singură precum o ciută înconjurată de ogari.

24-25.||Ea care merita să fie veșnic fericită și nu cunoscuse până atunci durerea, era acum mistuită de jale. {Văzută din spate, cu o singură cosiță de abanos care șerpuia până la mijloc, ea semăna cu pământul pe care crește o pădure întunecată după lunile de ploaie}||[175].

26-29[176]. Văzând femeia cu ochii mari și straie zdrențuite, Hanuman chibzui: „Aceasta este într-adevăr Sita. Forma trupului ei este la fel cu silueta zărită-n zbor atunci când prințesa a fost răpită de demonul Ravana". Strălucitorul ei chip risipea din preajma-i negura nopții; avea sprâncene minunate, ochii precum petalele de lotus, buzele ca fructele de *bimbā*[177], pletele întunecate, sâni frumos rotunjiți, mijlocul mlădiu, brațe și picioare măiestru plămădite de natură, iar ea era la fel de încântătoare ca Rati, soția lui Manmatha - zeul iubirii.

30-34. Tânăra îndrăgită de întreaga lume zăcea acum precum o schivnică, iar suspinul ei îndurerat părea șuierul împărătesei șerpilor[178]. Așa cum stătea acolo - copleșită de despărțirea de Rama și descărnată de nemâncare - ea semăna, în ochii lui Hanuman, cu flăcările ascunse în fum, cu o comoară pierdută, cu onoarea întinată de minciuni mârșave.

36-40. Ea privea în jur cu ochi de căprioară speriată, iar lacrimile izvorâte de sub genele-i negre îi șiroiau pe fața tristă, în vreme ce suspina neîncetat. Veșmântul ei era plin de tină și de praf, iar tânăra prințesă părea a fi Luna ascunsă printre nori. Hanuman vedea jalnica stare a acelei ființe - vrednică să poarte straie alese și

---

[175] Versul 25, textul dintre acolade, se găsește numai în câteva manuscrise, la fel și versul 24 - păstrat însă de ediția critică; PRED 5, p. 392 consideră că ambele ar trebui considerate variante.
[176] Traducerile acestui pasaj diferă în detalii, din cauza ambiguității textului original.
[177] Plantă cățărătoare cu fructe roșii = *Coccinia grandis*; comparația buzelor cu *bimbā* este tradițională în India, v. Huet, s.v.
[178] Dutt și PRED 5 înțeleg „nora" regelui șerpilor, celelalte versiuni au „soția împăratului șerpilor"; cuvântul *vadhū* permite ambele interpretări, deoarece înseamnă „femeie tânără" în general, dar și soție, mireasă, noră.

nenumărate podoabe - și nu putea înțelege dacă e Sita sau nu, așa cum nu poți înțelege cele spuse într-un grai necunoscut[179].

41-43. Hanuman privi podoabele purtate de Vaidehī la mâini și la picioare, aidoma acelora despre care povestise Rama: cerceii, cele două *śvadaṅṣṭrū*[180], brățările din mărgean și nestemate de pe brațe. Frumoasa lor lucrătură era acum întunecată de purtarea neîncetată, iar forma li se-ntipărise pe trupul Sitei. Viteazul se gândi:

44-54. „ Totuși, trebuie să fie ea. Podoabele sunt așa cum mi le-a descris Rama - lipsesc doar cele pe care le-a aruncat, acelea au căzut pe pământ scoțând un clinchet și le-am văzut. Straiul auriu pe care îl purta deasupra a fost dus de vânt într-un copac, iar maimuțele l-au văzut. Auriu este și veșmântul pe care încă îl poartă - e zdrențuit acum, dar culoarea lui e încă minunată. Femeia aurie pe care o văd e într-adevăr soția lui Rama, cea pierdută în depărtare, dar nicidecum uitată. Ea este cea pentru care Rama a suferit împătrit: pentru că e femeie, pentru că se află în grija sa, pentru că îi este soție și pentru că o iubește. Frumoasa cu ochii negri e plină de grație și desăvârșită la trup, neîndoielnic este Sita. Gândul ei e neclintit la Rama, cel al lui Rama e numai la ea; asta-i ține în viață. E o minune că Rama nu s-a stins de durere, după ce a fost despărțit de dânsa”.

54. Văzându-o pe Sita, fiul vântului Pavana se bucură peste măsură și îl slăvi în gând pe Rama.

<u>16</u>[181]

1-2. Viteazul cel mai puternic din neamul cel roșcat se cufundă din nou în gânduri, cugetă la Sita și Rama slăvindu-i, căci vrednici erau ei de slavă. Apoi i se umplură ochii de lacrimi de mila Sitei și zise-n sine:

3-5. „Greu mai este să te-mpotrivești ursitei! Sita, a putut fi lovită de asemenea nenorocire, ea, cea iubită de fratele lui Lakșmana și dragă celor învățați! Prințesa rămâne însă neschimbată, cum nici Gaṅga nu se schimbă sub ploile de toamnă,

---

[179] Am adaptat distihurile 38-40 pentru a putea obține un text mai logic în limba română.
[180] Nu se cunosc nici forma podoabelor cu acest nume, nici cum se purtau. Se presupune că erau un fel de cercei.
[181] *Sarga* 14 din edițiile critice.

căci cunoaște preabine vitejia lui Rama și a lui Lakșmana cel cu mintea ascuțită. Rāghava se potrivește cu Vaidehī la fire, vârstă, purtare și la stirpe; la fel și frumoasa cu ochii negri e în toate pe potriva lui Rama”.

6. Hanuman privi spre cea care strălucea precum aurul abia topit și semăna cu Śrī, norocoasa zeiță îndrăgită de întreaga lume, apoi se-ntoarse iarăși cu gândul către Rama:

7-14. „De dragul frumoasei cu ochi mari Rama i-a ucis pe puternicul Vāli și Kabandha, egalul lui Ravana, pe îngrozitorul Virādha, așa cum măritul Indra l-a ucis pe Śambara[182]. Paisprezece mii de demoni au pierit în Janasthāna sub săgețile ca limbile de foc; acolo Rama i-a doborât de dragul ei pe Khara, pe Triśira și pe vestitul Dūșaņa. De dragul ei a căpătat Sugrīva împărăția lui Vāli, iar eu am străbătut oceanul tot pentru Sita cea cu ochii mari. Dar chiar dacă Rama ar răscoli pentru ea pământ și mare, apoi întreg universul, ar merita cu prisosință, căci - dacă ar fi să alegem între ele - domnia peste cele trei tărâmuri nu prețuiește cât un fir din părul[183] Sitei Janakī!

15-21. Sita care își iubește peste măsură soțul e fiica lui Janaka, domnul cel drept din cetatea Mithilā. Pe când arau, ea s-a ivit din brazdă acoperită cu praf strălucitor precum polenul. Ea e cea mai vârstnică dintre nurorile lui Daśaratha, regele neînfricat, mereu biruitor; ea e soția lui Rama, cel drept și recunoscător -ea a ajuns acum roaba diavolițelor! Dragostea nemărginită pentru soțul ei a făcut-o să treacă peste toate greutățile, l-a urmat în codrul neumblat de oameni, s-a hrănit cu rădăcini și poame pădurețe și - pentru că era cu Rama - s-a simțit ca într-un palat! Prințesa aceasta, ce pare dăltuită în aur pur, nu ar fi trebuit să știe niciodată ce înseamnă durerea, ea care mereu vorbea cu zâmbetul pe buze, acum îndură atâtea suferințe!

22-23. O, de-ar vedea-o Rama! Rāghava tânjește după doamna sa, acum chinuită de Ravana, precum însetatul după unda râului; dacă ar putea fi lângă ea s-ar bucura mai mult decât un rege detronat când se-ntoarce la domnie!

24-26. Doar nădejdea în Rama o mai ține-n viață, lipsită cum e de iubirea ei, de rude și de prieteni; ochii ei nu văd nici arborii înfloriți și plini de fructe, nici

[182] Numele unui demon al secetei care a furat *soma*.
[183] *Kalā* = a 16-a parte din ceva, cu sensul de cea mai mică parte posibilă.

diavolițele - gândul ei e doar la Rama! Nu jinduiește giuvaierurile care i s-ar cuveni pe drept, căci pentru femeia măritată există o podoabă mai presus de orice nestemată - soțul său!

27-28. E de mirare că stăpânul Rama încă îndură cu tărie și nu se stinge de dorul ei! Recunoscând prințesa cu păr de abanos și ochii precum lotusul cu o sută de petale, vrednică de fericire, dar pătimind acum, mintea mi se întunecă de jale!

29-31. Sita cea cu ochi precum florile are în ea răbdarea gliei mume; a fost odată ocrotită de urmașii lui Raghu, dar acum o înconjoară aceste ciume de *rakșasīi*. Acum biata Janakī seamănă cu un lujer degerat sub omăt, cu o sărmană *cakravākī* despărțită de perechea ei. Nu îi aduc niciun fel de bucurie nici ramurile copacilor *aśoka* plecate sub povara florilor, nici luna cu mii de raze care vestește sfârșitul iernii, dimpotrivă, îi sporesc nefericirea."

32. Astfel chibzuia voinicul Hanuman cel iute de picior, după ce o recunoscuse pe Sita, ascuns în frunzișul copacului *śiṃśapa*.

17[184]

1-3. Precum o lebădă care plutește pe unda azurie, albă ca nuferii din lac, așa se ridica pe bolta fără nori a nopții luna. Palida-i lumină părea că vrea să vină-n ajutor Fiului Vântului Pavana. Hanuman o vedea limpede pe Sita, copleșită de durere, așa cum o corabie mult prea încărcată se cufundă în ocean.

4. Privind spre Vaidehī, el cuprindea cu ochii diavolițele îngrozitoare care îi stăteau acesteia în preajmă.

5-17.[185] Unele aveau numai un ochi sau doar o mână ori un picior, iar capul altora creștea din piept. Erau *rakșasī-i cu* o singură ureche sau fără niciuna; dar când

---

[184] *Sarga* 15 în edițiile critice.

[185] Distihurile 5-17 reprezintă o paralelă la descrierea demonilor din 5,4,10-20. Deși figurează în ediția critică, în opinia mea pasajul este interpolat, deoarece versurile 9-17 sunt variante ale versurilor 5-8, iar textul nu are o logică aparentă. Am selectat și ordonat distihurile astfel încât traducerea să fie pe cât posibil coerentă, fără repetiții și să păstreze sensul originalului.

aveau, erau uriașe, lungi, acoperindu-le în întregime. Dacă aveau urechi, atunci erau de măgari, de cai, de vaci, maimuțe sau de elefanți. Nasuri erau fel de fel: mari, sucite, crescute drept din frunte, iar diavolițele fără nas răsuflau - în loc de nări - prin găuri în creștet. Unele aveau chipuri de jivine: de mistreț, de cerb, tigru, șacal sau capră, de elefant sau porc, de cai, cămile sau măgari. Una era zburlită, alteia îi creștea o chică împâslită care îi era și strai, dar a treia nu avea un fir pe țeastă. Uneia îi atârnau buzele crescute din bărbie, iar alteia genunchii îndoiți. Trunchiul unora dintre diavolițe era de elefant, altele aveau picioarele uriașe, cu labe și copite de elefant, de vacă sau păroase. Altora le crescuseră fără măsură capete și gâturi, burți și sâni uriași ce atârnau, limbi lungi și gheare. Erau printre ele diavolițe deșirate, pipernicite, cocoșate ori strâmbe și sucite, una cu colții mari, a doua cu gura strâmbă, a treia o piticanie, alta cu ochi ca fierea, iar la urmă, peste toate, sluta-slutelor. Groaznic de urâte erau cele certărețe, cu părul fumuriu sau ca funinginea, cu colții mari; mereu puse pe harță, purtau în mâini ghioage, sulițe și darde, bâte și țepușe. Toate diavolițele se hrăneau cu carne, cu sânge și beau întruna vin cu lăcomie; trupul le era pătat de sânge și plin de frânturi de carne. Acum stăteau strânse stol în jurul copacului cel mare.

18-26. Hanuman o vedea pe Janakī, prințesa neprihănită, stând la poalele copacului; cu părul plin de praf și neîngrijit, părea o stea căzută din cer. Lipsită de podoabe, era împodobită doar cu dragostea pentru soțul său, căruia îi ducea dorul. Robită de tartorul demonilor, lipsită de prieteni, ea semăna cu o femelă de elefant înconjurată de leii care o despărțiseră de turma ei, cu luna-n ultimul pătrar umbrită de norii toamnei sau cu o liră cu strunele rupte. Ea, care merita să fie alături de Rama, se afla în ghearele demonilor; cum stătea cufundată în tristețe în crângul de copaci *aśoka* ea părea un lujer de liană fără flori sau steaua Rohiṇī prinsă de demonul Rahu. Hanuman vedea prințesa cu ochi de căprioară stând acolo, cu fața tristă și îmbrăcată-n zdrențe. Frumusețea ei răzbătea însă dincolo de murdăria hainelor - era un boboc de lotus ieșind din mâlul care îl acoperă. Totuși, ea nu era disperată, pentru că se gândea la vitejia soțului său, și era apărată de însăși cinstea ei.

28-29. Hanuman vedea cum prințesa cu ochi de ciută privea neajutorată-n preajmă, iar suspinele-i fierbinți ar fi putut aprinde crângul. Răbdătoarea Sita adunase în inimă un ocean întreg de dureri și suferințe.

30-32. Uitându-se la Maithilī - desăvârșit de frumoasă, deși era palidă și lipsită de podoabe - Fiul Vântului vărsa lacrimi de fericire pentru că în sfârșit o întâlnise; el se gândi la Rāghava și se rugă în minte lui Rama și Lakșmana, apoi se ascunse mai bine între frunze.

18[186]

1-2. De-acum noaptea se-ngâna cu zorii, iar în cetate demonii-brahmani recitau din *Vede*.[187]

3-6. Ravana cel cu zece capete, regele cu brațele puternice, se trezi în zvon desfătător de strune. Deși nu își aranjase încă straiele, primul gând i-a fost către Vaidehī, căci o iubea și nu putea să-și înfrâneze patima. Se împodobi cu giuvaieruri și porni plin de strălucire pe cărarea străjuită de pomi plini de flori și fructe. Pe iazuri pluteau lotuși și nuferi, păsările cântau îmbătate de dragoste, arcade de verdeață închipuiau tot felul de fiare, iar el pășea printre fructele căzute.

10-14. Ravana, fiul lui Pulastya, era însoțit de o sută de prințese, precum în raiul său măritul Indra e urmat de fiicele zeilor și *gandharvașilor*. Unele purtau în mâini lămpi de aur, altele evantaie regești din cozi de yak sau din frunze de palmier; câteva îi deschideau calea ducând ulcioare din aur cu apă de băut, iar una avea în mâna dreaptă o cană bătută-n nestemate plină cu vin. Altele îi țineau pernele rotunde pe care se așeza[188], în vreme ce altă doamnă din suită purta umbrela albă cu mâner de aur, care semăna cu o lebădă și strălucea precum luna plină.

---

[186] *Sarga* 16 în edițiile critice, unde are doar 28 de distihuri.

[187] Una din ambiguitățile stării demonilor *rakșasa* în *Ramayana*: spre deosebire de clasele *aśura* și *danava*, care sunt antagoniști primordiali ai zeilor, *rakșasa* provin din rândul „celor de două ori născuți”, fiind în special brahmani care au greșit în timpul unor jertfe. Din acest motiv, ei resimt transformarea pe care au suferit-o și fie încearcă să mimeze un gen de anti-ritual - cum pare să fie cazul în 5,4,10-13 - fie să câștige merite pentru o renaștere în casta lor originară. Exceptându-l pe Vibhīșaņa, ei trebuie să fie uciși de un zeu - ceea ce este de fapt Rama - pentru a fi purificați, aceasta fiind una din explicațiile războiului împotriva Laṅkăi. V. discuția din PRED 5, p. 400.

[188] Este traducerea uzuală a textului; PRED 5, pp. 163 și 401, preferă varianta „altele, care mergeau în urma lui, duceau săbii curbate”.

15. Veneau în urma lui cele mai de seamă dintre soțiile lui; cu ochii încă plini de somn, cu fețe strălucitoare ca aurul își urmau întunecatul soț, așa cum norul de furtună e urmat de fulgere scânteietoare.

16-19.{Santalul de aseară le rămăsese pe față, brățările și ghirlandele le stăteau pieziș, iar părul le era în neorânduială; încă amețite de la băutură, ele se clătinau pe cale dar își urmau soțul din marea lor iubire Stăpânul lor pășea încet, cu fața încruntată, pierdut în gânduri pătimașe despre Sita.}.[189]

20-24. Fiul Vântului auzi întâi clinchetul brățărilor purtate de femei, abia apoi îl zări pe Ravana când intra în crângul de *aśoka*. Trufaș, încă mahmur, Ravana lucea plin de ulei parfumat în lumina lămpilor de aur; în ochii lui pieziși și roșii ardea flacăra dorinței încât părea întruchiparea zeului iubirii pătimașe[190] lipsit de arc și săgeți. Regele își desprindea din brățara de la braț veșmântul fără pată, care avea culoarea elixirului divin, îndreptându-și straiul în neștire.

25-27.Ascuns pe o ramură în frunzișul copacului *śiṃśapa*, îl cercetă cu privirea pe Ravana care se apropia și pe soțiile acestuia, toate frumuseți în floarea tinereții. Vestitul rege intra înconjurat de chipeșele doamne în parcul care răsuna de triluri.

28. Hanuman îl vedea pe regele demonilor, fiul cu urechi ascuțite al lui Viśrava, venind mahmur, dar încărcat de podoabe minunate.[191]

29. Viteazul îl vedea pe Ravana în toată slava lui; în mijlocul frumoaselor soții, el semăna cu Luna printre stele.

30-31. Hanuman se gândi: „Acesta este fără îndoială Ravana”; cu tot curajul său, el fu uimit de puterea tartorului demonilor. De aceea rămase ascuns printre frunze[192].

---

[189] Avem două tablouri juxtapuse; în distihurile 10-14, Ravana își etalează fastul imperial, dar imediat avem reversul care anulează această imagine; în 5,18,16-19 vedem excesele lumii sale și înțelegem din ce motive Sita nu va putea să îl accepte, indiferent de amenințările proferate de regele demonilor. Acest pasaj apare doar în unele manuscrise sudice și ăn versiunea populară.
[190] Kāma.
[191] Dutt traduce o altă variantă a textului: „ *Se afla în pădure un paznic, pe nume Śaṅkukarṇa (*=urechi ascuțite*), foarte puternic, care purta multe podoabe și era mare iubitor de băutură, iar el îl văzu pe regele demonilor, fiul lui Viśravasa.*” V. PRED 5, pp. 402-403.
[192] Traducerea urmează PRED 5. Edițiile Dutt și Prasad au „se urcă pe altă creangă”, în timp ce versiunile electronice au „sări jos”.

32. Ravana înaintă, nerăbdător să o vadă pe Sita cea cu părul întunecat precum noaptea, coapse minunate, sânii plini frumos îngemănați și ochii negri pătrunzători.

19[193]

1-4. Zărindu-l pe Ravana care se apropia având chipul unui tânăr acoperit de podoabe strălucitoare, nevinovata Vaidehī începu să tremure precum un banan bătut de furtună. Se ghemui pe pământ plângând, ascunzându-și pântecul cu coapsele și sânii cu brațele, nevrând să i se vadă trupul printre zdrențe; cum stătea așa îndurerată, străjuită de temnicerele *rakșasī*, ea îi părea Regelui-cu-zece-capete a fi o biată epavă scufundată.
5. Sita zăcea precum o ramură frântă, căzută în țărână; trupul ei era acoperit de praf, nu de podoabe.

6.{Deși umbrită, frumusețea ei se deslușea încă, la fel cum mai poți vedea gingășia unui lujer de lotus, chiar dacă îl pătează mâlul.}

7-9.Gândul ei era neclintit îndreptat spre Rama, căci hotărârea minții ei era neabătută.[194] Pierdută în gânduri despre Rama, plângea necontenit, chipul ei se subțiase, iar chinul ei era fără sfârșit. Stătea încolăcită de parcă ar fi fost regina cobrelor sau Rohiṇī umbrită de Dhūmaketu.

10-17. Ea, cea născută din spiță de regi drepți și credincioși, suferea la fel cu o femeie din neamul cel mai prost. Durerea despărțirii de soțul ei o făcea să semene cu faima bună pângărită de clevetiri mincinoase, cu învățătura nedusă până la capăt, cu speranța zădărnicită, cu porunca neîndeplinită, cu zarea cuprinsă de flăcări, cu jertfa întinată, cu un altar cu focul stins, cu lumina Lunii pline întunecată de umbra lui Rāhu, cu un râu secătuit, în care nu te poți îmbăia pentru rugă. [195]

18-19. Gingașa domniță, care ar fi trebuit să locuiască într-un palat încrustat cu nestemate, arăta acum ca o tulpină de lotus arsă de soare îndată ce a fost smulsă

---

[193] *Sarga* 17 în edițiile critice, unde are 21 de distihuri.
[194] Textual „ea părea că se duce spre Rama, regele viteaz ca un leu, iar carul minții ei era tras de caii hotărârii".
[195] Pasaj cu multe versuri similare și fără coerență.

din rădăcină. Ea suspina amarnic, precum regina elefanților când ajunge legată de un stâlp, după ce a fost despărțită de soțul său, stăpânul turmei.

20-22. Având podoabă doar cosița împletită, Sita semăna cu câmpul pe care după vremea ploilor mai crește doar un singur șir de copaci întunecați. Puterile îi erau sleite de postul îndelungat, de durere, tristețe și de multele amenințări. Pierdută-n jalea ei, prințesa părea zeița răzbunării care îl ruga pe Rama, urmașul cel mai mare din osul lui Raghu, să îl nimicească pe demonul cu zece capete.

23. Pentru propria-i pieire, Ravana o sorbea din priviri pe neprihănita, înlăcrimata Maithilī, cea cu ochi frumoși și gene lungi, încercând să o înduplece.

20[196]

1. El se apropie de sărmana Sita, cea copleșită de amaruri, sihastră-nconjurată de o armie de diavolițe, și începu să îi vorbească, ademenindu-o cu vorbe dulci ca mierea:

2-6. -„Frumoasa mea cu coapse minunate[197], cred că nu vrei să-ți văd nici pântecul, nici sânii, cum stai ghemuită de frica mea! Doamna mea cu ochi frumoși, desăvârșită ești în totul - o minune a lumii; te iubesc; <te arată mie,> fă-mi pe plac! Nu sunt prin preajmă nici oameni, nici demoni schimbători la chip - lasă orice teamă! Sfioasă domniță, e-n firea oricărui *rakșasa* să ia cu sila femeile altora, e dreptul lui chiar să le fure[198], dar nu te teme o, Maithilī! Kāma poate să-mi chinuie trupul - nu te voi avea fără de voia ta!

---

[196] *Sarga* 18 în edițiile critice.

[197] Textual: „cu coapsele ca trunchiul unui elefant"; în general, Ravana este fascinat numai de aspectul aparent al prințesei - v. și cartea a treia - disprețuind calitățile ei morale. Astfel se explică limbajul său extrem de direct, care îl caracterizează din punct de vedere literar; din acest motiv nu am atenuat duritatea exprimării sale, care arată doar dorință, nu dragoste, îmbinată cu o imensă lipsă de respect.

[198] După comentariul lui Devadatta Shastra la *Kāmasūtra*, ed. cit., p. 227, forma de căsătorie numită a demonilor (*rākșasa*) era ultima dintre cele opt forme posibile și cea mai condamnabilă: „*fata este luată ca pradă, după ce familia ei a fost distrusă într-un război*". Vatsyayana include aici și uciderea sau izgonirea celor care păzesc femeia (3,4,27). Devadatta comentează pasajul la p. 272: „*violarea fetei după răpire este căsătoria rākșasa. Această formă este de asemenea condamnată de religie, deoarece nu au loc riturile și jertfele în foc*". Legea lui Manu 3,33

7-12. Zeița mea, să nu te temi de mine - iubește-mă și fii încrezătoare, uită-ți jalea! Nu se cuvine să porți părul împletit într-o singură cosiță, să zaci pe pământ, bocind într-una, să porți zdrențe și să postești fără-ncetare! Maithilī, lângă mine poți avea toate bucuriile vieții: ghirlande, santal, miresme, straie minunate, podoabe, băuturi alese, jilțuri, culcuș de puf, să te desfeți cu cântece și dansuri. Nestemată între femei, cum poți rămâne astfel, când poți avea de toate dacă mă ai pe mine? Se scurge tinerețea ca apa unui râu și nu se mai întoarce, dacă ai lăsat-o să treacă fără rost!

13-16. Frumoasă ești și fără de pereche - creatorul lumii te-a plămădit pe tine și n-a mai făurit nimic, ca să rămâi neîntrecută! Oare cine nu își pierde judecata, văzându-te[199] pe tine, atât de tânără, atâta de frumoasă? Nici Brahma însuși, Părintele-a-toate! De aceea, nici eu nu pot să-mi iau ochii de la trupul tău! Fii soția mea, Maithilī! Lasă în urmă această nebunie, rod al năzăririi! Fii cea dintâi între femeile pe care le-am ales cu atâta grijă din colțurile lumii și norocul te va urma!

17-20. Sfioasa mea prințesă, ale tale sunt giuvaerurile lumii câștigate prin luptă, regatul meu, eu însumi! De dragul tău, voi cuceri întreg pământul, cetățile-i de-a rândul, ca un șirag, le voi dărui pe toate lui Janaka! Am zdrobit plin de bărbăție zei și demoni, iar steagurile lor în față-mi s-au plecat înfrânte iar și iar, căci nu e în lume alt erou să mă înfrunte!

21-25. Iubește-mă! Împodobește-ți trupul, alege straie sclipitoare, lasă-mă să te privesc în toată strălucirea ta! Bucură-te de toate, bea și te veselește! Risipește după plac ținuturi și bogății - porunca ta e și porunca mea dacă domnești cu mine, iar neamul tău va înflori în fericire!

26-28. Frumoasa mea, ce aștepți tu de la Rama, cel înveșmântat în hainele de scoarță? lipsit de domnie și de slavă, se chinuie ca un sihastru, dormind pe glod, dacă printr-o minune mai trăiește! Rama nu va putea să te mai vadă, cum nu ar putea vedea nici raza lunii prin negrul văl al norilor de furtună pe care o vestesc cocorii! Nicicând nu va putea Rama să te scape din puterea mea, așa cum a scăpat-o Hiranyakașipu pe Kīrti din mâinile lui Indra!

---

spune:„*Atunci când un bărbat răpește cu violență o fată din casa ei,în timp ce ea strigă și plânge, el ucigând, mutilând și distrugând pentru asta, se numește <căsătorie>rākṣasa*”.

[199] Traducerea lui Prasad, care are mai mult sens în română.

29-34. Sfioasă doamnă, mă vrăjesc zâmbetul tău dulce, ochii, dinții tăi; mintea îmi pierd cu totul, precum un șarpe prins de Suparṇa, în fața frumuseții tale, chiar îmbrăcată în zdrențele murdare și neîmpodobită! Niciuna din multele soții nu mă atrage - Vino, Jānakī, domnește peste ele în palatul meu! Sclave îți vor fi frumusețile lumii și te vor sluji, minunea mea cu păr noptatic, precum *apsarele* pe Śri! Vino să te bucuri după plac de nestematele lui Vaișravaṇa și de stăpânirea celor trei lumi! Zeița mea! Nici în canonul îndurat, nici în vitejie, indrăzneală ori bogăție, strălucire sau în faimă, Rama nu poate să m-ajungă!

35-36. Voi revărsa asupra ta potop de bogății, rudele tale pot veni și ele să ni se alăture! Bucură-te, zburdă, bea, fii veselă alături de mine; împodobește-te cu aur și ghirlande și să pornim prin crângul de la țărmul mării, unde copacii sunt plini de flori care atrag albinele".

21[200]

1-2. Auzind vorbele îngrozitorului *rākṣasa*, Sita răspunse cu glasul slab, cu vorbe spuse rar. Frumoasa cu zâmbet plăcut, credincioasă soțului său - căci gândurile sale erau numai la Rama - era copleșită de tristețe,tremura și plângea în hohote. Sita luă un fir de iarbă și îl puse între ea și demon, apoi grăi:

3-4. -„ Întoarce-ți gândul de la mine spre soțiile tale - nu mă vei avea, așa cum păcătosul nu poate avea loc în rai! Născută într-un neam de seamă, primită întru altul preavestit, soție doar pentru un singur soț, eu nu pot face asemenea păcat înjositor!"

5. Sita cea cu bună faimă se întoarse cu spatele spre acel Ravana, apoi mai spuse:

6-14. -„Sunt soția credincioasă a altcuiva, nu pot fi a ta; urmează *dharma*, fii drept, pios în fapte. La fel se cuvine să fie ocrotite soțiile celorlalți cum sunt și ale tale, o tu cel rătăcitor prin noapte! Fii pildă bună pentru toți și iubește-ți doar propriile soții! Doar cel cu mintea nechibzuită și ușoară, cugetând mereu la rele, poate să-și lase femeile pentru unele străine, dar acestea îi vor aduce numai jale! Oare în țara ta nu sunt oameni credincioși? ori, poate, nu vrei tu să îi asculți pe cei înțelepți,

---

[200] *Sarga* 19 în edițiile critice, unde are doar 30 de distihuri.

stăruind în căile-ți viclene? Dacă e așa, vei duce la pieire neamul *rākṣasa*! Atunci când au un rege fără minte, pornit spre rele, se prăbușesc cetăți și-mpărății, oricât ar fi de mari și de bogate! Păcatul tău va nimici bogata, desfătata Laṅka! O, Ravana, tot ce are viață-n sine se bucură când cade păcătosul sub povara faptei sale! Atunci când vei pieri, toți cei împilați de tine se vor bucura: „Fericită zi! Acel nebun sălbatic a pierit!"

15-16. Nu mă poți ispiti nici cu toate bogățiile lumii - nu pot fi ruptă de Rāghava așa cum nici raza soarelui nu poate fi desprinsă de Soare. Mi-am sprijinit capul pe brațul lui Rama - cum aș mai putea să-l sprijin pe umărul altcuiva?

17.După cum învățătura divină nu poate fi decât a unui brahman desăvârșit, stăpân pe gânduri și pe simțuri[201], eu sunt soția legiuită doar stăpânului lumii.

18-19. O, Ravana! Du-mă pe mine, nefericita, înapoi lângă Rama, ca pe o femelă elefant la soțul ei, elefantul rege al pădurii! Ar fi bine pentru tine să te împrietenești cu Rama, cel mai bun dintre oameni, dacă vrei să păstrezi coroana și viața să nu-ți pierzi.

20-22. {Rama urmează *dharma* și e blând cu toți care se pun sub scutul lui. Salvează-ți viața ducându-mă la el cu pioșenie și norocul te va însoți - dacă faci altfel vei pieri!}

23-28. De fulgerul lui Indra sau lațul lui Yama poate ai scăpare, dar nu de Rama! Arcul lui va răsuna precum tunetul, darde cu vârfurile-aprinse, năpârci venite-n zbor, vor potopi curând întreaga Laṅkă! Săgeți cu pene de vultur vor lovi cetatea pretutindeni nimicind *rākṣas-ii*. Rama este pentru demoni ce e Garuḍa pentru șerpi: precum Garuḍa, el îi va ucide fără milă! Soțul meu, distrugătorul vrăjmașilor, mă va scăpa din puterea ta, așa cum Vișṇu a scăpat-o pe Śrī de *asuras* doar făcând trei pași pe cele trei tărâmuri!

29-34.Puterea ta în Janasthāna fost-a nimicită odată cu oastea ta de demoni. Atunci ai folosit viclenia ticăloasă! Plecat-au cei doi viteji lei pe urma cerbului care se făcuse nevăzut, iar tu m-ai răpit din sihăstrie, căci n-ai putut să îi înfrunți pe față, doar nu poate javra să îndure nici izul tigrilor. Nu vei putea să îi înfrunți cei doi

---

[201] *vratasnātasya* este o ceremonie de purificare a unui brahman la încheierea studiilor sale; după această baie rituală el iese din starea de celibat obligatoriu și se întoarce în familie.

frați, cum nu a putut nici ciungul Vṛtra să lupte cu Indra cel cu două brațe! Străpungându-ți trupul cu săgeți, Rama, soțul meu, și fiul Sumitrei vor face să ți se scurgă seva vieții la fel de iute cum Soarele usucă picăturile de rouă! Dacă vei urca pe muntele lui Kubera sau vei coborî în lumea lui Varuṇa, tot vei cădea lovit de fiul lui Daśaratha, așa cum cade falnicul copac lovit de trăznet!"

22[202]

1. Auzind asprele cuvinte din gura frumoasei Sita, Ravana răspunse la rândul său cu vorbe și mai aspre:

2-6. -„Dacă un bărbat îndrăgostit rostește dulci cuvinte femeii îndrăgite și frumos se poartă, se așteaptă ca răspunsul să fie pe măsură![203] Tu însă, dimpotrivă, cu cât mai blând și îngăduitor m-arăt, cu atât mă-ndepărtezi mai mult. Doar dragostea nemăsurată îmi ține-n frâu mânia, la fel cum vizitiul priceput înfrânează trăpașii porniți pe drum greșit. Puternică este iubirea, căci te face să ai milă și dragoste față de cineva care mânia îți stârnește! De aceea, tu, chip frumos, nu îți primești pedeapsa, deși cu prisosință meriți și ocară și moarte, tu, mironosiță care fără rost te bucuri în asceză[204]! Un sfârșit cumplit ar trebui să ai, Maithilī, pentru fiecare vorbă rea pe care ai rostit-o împotriva mea."

7. Așa-i grăi Ravana lui Vaidehī; apoi cu aprigă mânie mai adăugă:

8-9. - „Doar două luni, atât mai rabd purtarea ta; apoi alegi: în patul meu sau în bucătărie, mărunt tocată și gătită de bucătar pentru gustarea mea!"

10-12. Văzând că tartorul demonilor o amenință astfel pe Jānakī, fiicele zeilor și *gandharvașilor* s-au tul burat. Au încercat să o îmbărbăteze din priviri, prin gesturi

---

[202] *Sarga* 20 în edițiile critice, unde are 41 de.

[203] Traducerea de față urmează interpretarea majorității comentatorilor și traducătorilor. PRED 5, p. 411, arată dificultățile ridicate de cuvântul *vaśyah* din original, care înseamnă în mod normal „umilit, înjosit", și preferă interpretarea lui Maheśvaratirtha. PRED 5, p. 171 traduce:„*De câte ori un bărbat se poartă cu blândețe față de o femeie sfârșește prin a fi umilit. Mă alungi cu atât mai mult cu cât vorbele mele sunt mai dulci*".

[204] Aceasta este interpretarea lui Baṭṭa, urmată de Dutt și Prasad; am preferat-o deoarece se concentrează în continuare asupra vieții deplorabile pe care o duce de bună voie Sita. PRED 5, pp. 411-412, 171, împreună cu alți comentatori, vede aici o referire la Rama, înțelegând: „*deși meriți moarte și dezonoare și rămâi credincioasă acelui fals ascet*".

și murmurând cuvinte. Sita a prins curaj și, mândră în virtutea sa, îi răspunse astfel lui Ravana, regele *rakșas-ilor*:

13-22. -„Se vede că nu e nimeni în cetate care să-ți vrea binele și să te oprească de la această mârșăvie! Oare cine - în toate cele trei tărâmuri - ar râvni la soția cea fără de prihană a lui Rama, viteazul cel cu suflet mare, la mine care sunt pentru el la fel cum este Sacī pentru Indra? Tu, cel mai nemernic dintre demoni, unde oare te vei putea ascunde când va veni vremea să plătești pentru păcătoasele cuvinte rostite împotriva soției lui Rama? Un iepure poate să țină cumva piept elefantului turbat? Căci tu un iepure fricos vei fi în fața elefantului furios pe nume Rama! Azvârli ocări fără de teamă asupra vlăstarului din Ikșvāku, cât el încă nu te-a zărit! O, josnică jivină, cum se face că ochii negri-arămii, care mă privesc cu-atâta jind, nu-ți ies din cap, să cadă-n tină? Cum se face oare că nu ți se usucă iască și nu cade limba cu care ai rostit aceste netrebnice amenințări împotriva mea - soția dreptului Rama și nora lui Daśaratha? O, demone cu zece capete! Puterea mea, dobândită prin asceză te-ar preschimba pe dată-n scrum, de-ar fi într-atât să mă cobor; nu vreau ca slava să-mi pătez, nici de la Rama n-am îngăduință să te fac cenușă! Dacă eram alături de Rama nu mă puteai răpi; fapta ta a fost îngăduită de soartă doar pentru a-ți aduce pieirea! Ești mare războinic, fratele lui Kubera și ai oști nenumărate, dar n-ai venit pe față, ci doar prin vicleșug și-n lipsă tu i-ai furat soția!"

23-29[205].{Ravana se întoarse către ea și privi cu ochi sălbatici spre fiica lui Janaka. Părea leit un nour negru de furtună; avea brațe uriașe, gât gigantic, pas de elefant, limbi de foc îi ieșeau din gurile-nzecite, iar ochii aruncau văpăi. Era uriaș, dar îl înălța mai mult coroana ce-i tremura pe creștet; peste roșul veșmânt avea ghirlande din flori roșii, la-ncheieturi avea brățări strălucitoare, iar întreg trupul îi era uns cu miruri. Cingătoarea neagră de la mijloc îl făcea să pară muntele Mandara cu șarpele încolăcit pe el, atunci când s-a făcut nectarul nemuririi[206]. El era muntele, iar brațele imense cele două vârfuri, iar la urechi purta podoabe de culoarea

[205] Pasaj complicat inutil, greu de interpretat și fără justificare în acest loc; deși cea mai mare parte din el figurează în ediția critică, este probabil o interpolare.
[206] V. 1,45, 15-45.

Soarelui care răsare. El semăna cu un pisc pe care cresc copaci *aśoka*, cu *kalpavṛkṣa*[207]și chiar cu primăvara-ntruchipată, dar era cumplit precum un gorgan.}

30. Privind spre ea cu ochii roșii de mânie, Ravana îi vorbi, șuierând ca un șarpe, prințesei din Videha:

31. -„Nebuno, urmezi o cale rătăcită păzind un jurământ făcut unui sărăntoc care nu știe ce-i bine, ce e rău! De acum te voi nimici, așa cum Soarele dimineții nimicește cu strălucirea sa negura nopții!” [208]

32. După ce a amenințat-o astfel pe Maithilī, Ravana, regele care își face vrăjmașii să urle < de durere >[209], le porunci diavolițelor care o păzeau pe Sita:

-[210]-

36-37. -„Voi diavolițe, străduiți-vă să o faceți pe Jānakī să mă-ndrăgească! Prin amenințări sau prin vorbe bune, prin daruri sau prin chinuri, faceți astfel ca Vaidehī să mi se supună!”

38. Așa răcni amenințând Ravana, iar și iar, stăpânit de patimă și furie.

39. Atunci o *rakṣasī* pe nume Dhānyamālinī [211] îl cuprinde cu brațele și îi spune:

---

[207] Arborele care îndeplinește orice dorință; este unul dintre cei cinci copaci care cresc în paradisul lui Indra.

[208] Varianta este cea din edițiile electronice. Dutt și Prasad interpretează fraza drept o amenințare imediată, traducând: „te voi distruge astăzi…”, iar Prasad inversează și sensul comparației: „te voi distruge astăzi, precum strălucirea soarelui dispare în apus”. Niciuna dintre versiuni nu este satisfăcătoare.

[209] Joc de cuvinte în original, Rāvaṇa însemnând „cel care urlă”: *rājā rāvaṇaḥ śatrurāvaṇaḥ.*

[210] Distihurile 5,22, 33-35 din versiunea populară par interpolate și întrerup logica narațiunii, descriind diformitățile acelor *rakṣasīs*, reluând o parte din versurile 5,17, 5-17. Ele apar (= 5,20,31-33) totuși în PRED 5, pp. 173-174: „*Una dintre ele avea un singur ochi, una doar o ureche, cealaltă își acoperea cu urechile partea de sus a trupului. Una avea urechi de vacă, alta de elefant. Uneia urechile îi atârnau prea lungi, pe când alta nu avea de loc urechi. Una avea picioare de elefant, alta de cal, a treia de vacă, iar alta avea picioarele hirsute. Dacă una avea doar un ochi, alta avea doar un picior. Una avea picioare uriașe, alta nu avea de loc. Una avea pe gâtu-i lung o imensă căpățână, alta sâni peste măsură de mari și mare burdihan. Una avea ochi gigantici și gura uriașă; dacă una avea o limbă nesfârșit de lungă, alta nu avea limbă de loc, în vreme ce alta nu avea nas. Fața uneia era de leoaică, a alteia de vacă, iar a celeilalte de purcică*”.

[211] „Ghirlandă din spice”. Pornind de la povestirea lui Hanuman, v. 58,73-75, unii comentatori cred că este un alt nume al reginei Mandodarī.

40. -„Mărite rege, iubește-mă pe mine! Ce nevoie ai de Sita?

41. {La ce e bună femeia asta afurisită, o gălbejită venită dintre oameni? Preabunul Brahma nu i-a hărăzit ei bogăția strânsă de brațul tău puternic!}

42. Dacă vrei o femeie care nu te vrea, vei trece prin chinurile iadului, dar cu una care te dorește ajungi în rai de-a dreptul!"

43-46. Vorbele acestea îl făcură să râdă pe demonul cu zece capete și să se întoarcă, iar mersul lui cutremură pământul. Fiicele zeilor, *gandharvașilor* și șerpilor îl înconjurară, apoi au intrat împreună cu el în palatul cel minunat. Ravana a intrat în strălucitoarea sa casă încă plin de dorință, după ce o înspăimântase pe prințesa din Mithilā, cea neclintită în virtute.

23[212]

1-3. După ce îi grăi astfel lui Maithilī și după ce își împărți poruncile groaznicelor diavolițe, Ravana, regele demonilor și spaima vrăjmașilor, a pornit înapoi, spre iatacurile femeilor. Atunci urâtele iazme s-au năpustit cu vorbe pline de mânie asupra Sitei; stăteau roată în jurul ei și strigau:

4. -„Tu, Sita! Nu vezi oare cum te-a lovit norocul? E o cinste neasemuită ca măritul Ravana-cel cu-zece-capete să te ia de nevastă - doar el e vlăstar din Pulastya!"

5. Ekajaṭā[213], urâta cu ochii înroșiți de furie, îi vorbi cea dintâi Sitei, frumoasa care avea burta cât palma:

6-8. -„Din mintea lui Brahma s-au ivit mai mulți frați, cei numiți *prajāpati* [214], al patrulea fiind vestitul Pulastya; din el s-a născut Viśrava - slava acestuia fiind la fel de mare cu a odraslelor lui Brahma, iar fiul lui Viśrava este Ravana, nimicitoul

[212] *Sarga* 21 în edițiile critice, unde are 19 distihuri.
[213] Numele înseamnă „cu părul împletit într-o singură coadă".
[214] Este vorba aici de cei șapte înțelepți primordiali -*saptarși* - Marīci, Atri, Aṅgira, Pulastya, Pulaha, Kratu și Vasiṣṭha; acestora li se adaugă tradițional Dakṣa, Bhṛgu și Nārada. Sensurile cuvântului sunt însă multiple; v. Huet s.v. *prajāpati.* Textul vorbește însă doar de șase frați, omițându-l pe Vasiṣṭha.

dușmanilor săi. Preafrumoasă doamnă cu ochi mari, tu ești soția potrivită pentru el; nu-mi disprețui sfatul!”

9. Harijață[215], diavolița cu ochi de pisică, spuse la rându-i:

10. -„Acela care i-a învins pe cei treizeci și trei de zei cerești conduși de Indra te dorește drept soție, iar tu ești sortită lui!”

11.{Apoi o *rakșasī* pe nume Praghasā adăugă cu glas înfiorător, vrând să o înspăimânte pe Sita:}[216]

12-14. -„De ce nu vrei să fii soția unui rege puternic și slăvit, un erou care nu a fugit niciodată din fața unui dușman? Pentru tine, el renunță la toate femeile sale, la toate o mie, chiar și la regina sa iubită[217]!”

15. {Diavolița Vikață[218] adăugă:}

16-17. -„Acela care a învins zeii cerești, șerpii *nāga* și *gandharvașii* îți face curte. Proasto, de ce nu vrei să fii nevasta slăvitului rajah al *rākșasilor*, care mai e și peste măsură de bogat?”

18. {Apoi Durmukhī[219] grăi:}

19-21. -„Frumoaso cu gene mătăsoase, de ce te sperii de cel pe care nici Soarele nu îndrăznește să îl ardă, nici vântul să adie pe lângă el? Asupra lui copacii revarsă ploi de flori, la fel cum - la porunca sa - norii și munții își aduc apele în potop! De ce nu vrei să fii soția lui Ravana, împăratul care domnește peste fii lui Nirṛti[220]? Frumoaso cu zâmbet dulce, noi toate ți-am vorbit spre binele tău; primește sfatul nostru sau vei pieri!”

---

215 Sens aproximativ „Blană de maimuță”.
216 PRED 5, p. 415 arată că distihul apare în versiunile sudice, inclusiv cea alui Govindarāja. El lipsește din edițiile Dutt și Prasad; în aceste versiuni Harijață rostește și distihurile 12-14. În PRED 5 întreg discursul este rostit de Harijață, celelalte nume apărând numai în variantele sudice. Praghasā înseamnă demonul care devorează.
217 Mandodarī.
218 Uriașa.
219 Chip groaznic.
220 Calamitate, soția lui Adharma, mama primordială a demonilor *rākșasa*.

24[221]

1. Apoi iezmele au început să vorbească toate deodată - cuvintele lor erau nepotrivite și pline de asprime:

2-5. -„O, Sita! De ce oare nu vrei să vii în odăile cu paturi fără seamăn? Fiind o femeie din lumea oamenilor, pui prea mare preț pe măritișul cu un om. Uită-l pe Rama sau vei pieri! Petrece-ți zilele vieții în desfătări alături de Ravana, craiul demonilor, ia-l de bărbat și bucură-te de toate bogățiile celor trei tărâmuri pe care el le stăpânește. Prințesă fără seamăn de frumoasă, fiind născută printre oameni tu îl dorești pe Rama -un om năpăstuit de soartă, surghiunit din țară, un sărman care a dat greș în toate!"

6. Ochii Sitei, care păreau flori de lotus, se umplură de lacrimi auzindu-le cuvintele. Ea le răspunse astfel:

7-8. - „Vorbele voastre sunt pline de păcat, iar mintea mea nu poate să le primească! Nu e cu putință ca o muritoare să ajungă soția unui demon - mâncați-mă de vreți, dar îndemnul vostru eu nu-l voi urma!

9-12. {Sărman lipsit de țară precum este, Rama rămâne soțul și stăpânul meu. Eu îl iubesc așa cum Survacalā îl iubește pe Surya, Zeul Soare. Eu îl iubesc la fel de mult pe Rama precum răbdătoarea Śacī îl iubește pe Indra, Arundhatī pe Vasiṣṭha, Rohiṇī pe zeul Lunii, Lopamudrā pe Agastya, Sukanyā pe Cyavana, Sāvitrī pe Satyavanta, Śrīmatī pe Kapila, Madayantī pe Saudāsa, Keśinī pe Sagara! Precum Damayantī, fiica lui Bhima, îi este credincioasă soțului său, regele din Niṣadha, așa sunt și eu credincioasă soțului meu, Rama - cel mai bun rege din spița lui Ikṣvāku!"}[222]

13-20. Diavolițele fierbeau de furie ascultând răspunsul ei și au început să îi arunce vorbe grele, înspăimântându-o. Hanuman asculta totul, ascuns în frunzișul copacului *śiṃśapa*. Iazmele o înconjurau din toate părțile pe Sita, care tremura îngrozită. Diavolițele își lingeau buzele care atârnau, vânturau topoare și strigau - „Femeia asta nu e vrednică să îl aibă drept soț pe regele Ravana!" înspăimântată și

---

[221] *Sarga* 22 în edițiile critice, unde are doar 42 de distihuri.

[222] Acest fragment - considerat de PRED 5, p. 416, drept „un pasaj binecunoscut" - aparține versiunilor sudice.

cu fața scăldată în lacrimi, Sita se lipi de trunchiul arborelui *śiṃśapa*. Groaznicele temnicere veneau din toate părțile asupra prințesei palide, îmbrăcată în zdrențe. O *rākṣasī* pe nume Vinatā - o făptură hâdă, strâmbă și cu burtă mare - vorbi cea dintâi:

21-27. -„O, Sita! Iubirea de bărbat ți-ai arătat-o îndestul, plinind pământeștile datini, însă tot ce e prea mult nu-i bun. Să se reverse asupra ta nenumărate bucurii! Ascultă, Maithilī, ceea ce-ți spun spre folosul tău. Uită-l pe Rama, un biet nenorocit, primește-l ca soț pe Ravana - el îl întrece în putere până și pe Indra, e milos, binevoitor cu toți, are vorba blândă. Găsește-ți un liman alături de Ravana, fii de astăzi împărăteasa lumii - stăpână precum Svāhā[223] și Śacī - și vei avea trupul uns cu santal și împodobit cu o mulțime de nestemate. La ce e bun Rama, o, Vaidehī, sărac și fără nicio putere? Dacă nu vrei să mă asculți, te vom mânca!"

28. Atunci ridică pumnul mânioasă Vikatā, o diavoliță cu sânii căzuți, lungi peste măsură, rostind acestea către Sita:

29-38. -„Multele vorbe aspre noi ți le-am răbdat, Maithilī, doar din bunătatea noastră! N-ai vrut să iei în seamă povața dată spre folosul tău. Ai fost adus-aici, pe țărmul celălalt al mării, unde nu ajung prea mulți. Ai ajuns în înfricoșătorul palat al lui Ravana, iar noi suntem cele care te păzim - de noi nu te apără nici măcar Distrugătorul cetăților, Indra! Ascultă-mi spusa, o, Maithilī, căci îți va aduce numai bine! De ajuns cu lacrimile și tristețea fără rost, bucură-te de dragoste și fericire! Sfioasă doamnă! Petrece cu regele *rākṣas*-ilor, căci tinerețea femeii trece-n zbor, ca o părere! Doar cât ești tânără ai parte de bucurii și fericire! Străbate alături de rege aceste grădini și crânguri încântătoare, munții împăduriți! Șapte mii de femei îți vor asculta poruncile - ia-l de bărbat pe Ravana! Altfel îți smulg inima din piept și o mănânc!"

39. Apoi vorbi Caṇḍodarī[224]. Vânturând o suliță uriașă ea spuse:

40-41. -„Văzând femeia aceasta cu ochi de ciută și sânii tremurând de frică mi-a venit deodată pofta să-i mănânc inima, splina și celelalte măruntaie, brațele și capul!"

42-43. Praghasā zise: -„Să-i sucim gâtul nemernicei! De ce mai stați pe gânduri? Vom da apoi de veste regelui că femeia a murit, iar Ravana va spune negreșit: -Atunci mâncați-o!"

---

[223] „Ofrandă", soția zeului Agni=Focul.

[224] Poate un feminin din *caṇḍa-udara=pântec care distruge*. Dutt are forma Candodora, iar Prasad are varianta Candari. Față de text, Dutt adaugă: „being *enceinte=fiind însărcinată*" .

44-45. Ajāmukī[225] spuse la rându-i: -„Dacă o omorâți, sfâșiați-o în bucăți egale, nu vreau să ne certăm! Aduceți iute băutură și multe feluri de bunătăți!"

46-47. O *rakṣasī* pe nume Śūrpaṇakā[226] încheie zicând: -„Îmi place părerea lui Ajāmukī! Aduceți degrabă vinul care alungă tristețea, iar când vom fi sătule de carnea de om, vom dănțui în crângul Nikumbhilā[227]!"

48. Auzind amenințările, Sita cea frumoasă ca fiica unui zeu începu să plângă în hohote.

25[228]

1-2. Fiica lui Janaka plângea auzind vorbele înfiorătoarelor diavolițe. Ea le răspunse cu un glas firav:

3. -„O femeie nu poate fi soția unui demon. Mâncați-mă dacă asta vă e voia, eu niciodată nu voi face precum vreți!"

4-10. Prinsă între atâtea iazme, înspăimântată de Ravana și de ele, prințesa care semăna cu zeii nu putea afla vreo alinare în marea ei durere. Precum o ciută rătăcită de turma ei și-nconjurată de o haită de lupi, ea tremura îmbrățișându-se pe sine. Apucase o creangă înflorită de *aśoka*, pe care o strângea cu disperare gândindu-se la soțul ei. Nu putea vedea sfârșitul amarului, astfel că un potop de lacrimi i se revărsa pe sânii ei frumoși. Zăcea precum bananul rupt de furia furtunii. Purtată încolo și încoace de vânt, minunata ei cosiță împletită părea un șarpe și fața îi era ca varul de groaza paznicelor. Maithilī suspina cu mintea-ncețoșată de tristețe, jelindu-se:

11-20. -„ O, Rama! Vai, Lakṣmaṇa! Vai, maică bună Kausalyā! Vai, Sumitrā! Spun adesea înțelepții că nici bărbatul, nici femeia nu se cuvine să-și sfârșească viața înainte de vreme - altfel nu mai trăiam nici măcar o clipă, despărțită de Rama și chinuită de diavolițe! Sărmana de mine, nenorocită ca un orfan, voi pieri ca o corabie lovită de furtună în mijlocul mării! Sub povara durerii de a nu-l vedea pe Rama și chinuită de aceste iazme mă prăbușesc ca un mal de nisip, lovit de valuri!

---

[225] Față de capră.
[226] Alta decât sora lui Ravana din cartea a treia.
[227] Dicționarul Monier-Williams (p. 544/col. 3) arată că sunt posibile două interpretări ale numelui. Este vorba fie de un crâng în vestul insulei Laṅka -interpretare acceptată și de Huet- fie de o statuie a zeiței Bhadra-kālī=Kālī cea binevoitoare. Este vorba de un loc, din partea apuseană a insulei, unde se aduceau ofrande.
[228] *Sarga* 23 în edițiile critice.

Fericiți sunt cei ce pot să-l vadă pe soțul meu, Rama cel drept, care are vocea blândă, ochii precum petalele de lotus și mersul de leu! Departe de el simt că nu pot respira, de parcă aș fi băut otravă fără leac! Vai, oare ce păcat de neiertat am făptuit în viața dinainte, pentru a plăti cu atâta nenoroc? O, dacă aș putea viața și durerea deodată să le las - dar mă păzesc avan! Fiți blestemate viață și robie - sunt cea mai de plâns, nu am nici măcar libertatea de a-mi lua viața!"

26[229]

1-2. Spunând acestea, domnița începu <din nou> să plângă, cu fața spre pământ. Se rostogolea în țărână ca o iapă, de parcă își pierduse mințile sub stăpânirea unui duh.

3-5. -„Pe când Rama era amăgit, eu am fost răpită cu de-a sila - deși plângeam fără-ncetare - de tartorul Ravana cel schimbător la-nfățișare. Nu pot să mai trăiesc ducându-mi viața în ghearele diavolițelor, torturată de spaime și de jale. Oare cum aș putea trăi fără Rama, vestitul luptător din car? viața, bogăția, podoabele nu ar avea vreun rost!

6.{Pesemne mi-e inima-mpietrită - altfel s-ar sfâșia sau ar fi ucisă de durere.}

7-12. Rușine mie - încă îmi duc viața păcătoasă, deși soțul mi-e atâta de departe! Oare ce rost și care bucurie aș mai putea găsi în viață fără Rama cel cu vorba blândă, fără Rama, stăpânul întregii lumi pe care oceanul o mărginește? Să-mi ia trupul așadar - să-l sfâșie, să-l taie, să-l fărâme[230] și să-l înghită! Prea grea e despărțirea de dragul meu! Să ating eu bântuitorul nopții? Nici cu piciorul stâng! Ravana îmi face ochi dulci astfel - nu-mi cunoaște firea, cum nu știe nici unde-i este locul lui, nici neamul, nici disprețul meu nespus! Nu mă voi pleca nicicând dorinței sale, chiar de-ar fi să-mi rupă trupul în bucăți și să-l arunce-n vâlvătaie, deci să nu mai pierdem vremea!

13-22. Ursita mea nefericită a făcut să i se împietrească inima lui Rama; altfel, de ce nu-mi vine-n ajutor el, cel drept, milos și recunoscător? A ucis cu mâna lui în Janasthāna paisprezece mii de demoni - de ce nu mă apără? Rama îl poate nimici în luptă pe Ravana, un demon jalnic și fricos, temnicerul meu! De ce nu vine să mă scape cel ce l-a ucis pe Virādha în Daṇḍaka? Laṅkā pare de necucerit, așa cum stă în mijloc de ocean, dar nimic nu poate înfrunta săgețile lui Rama! De ce nu a ajuns Rama până în locul unde m-a ascuns demonul? Poate nu știe unde sunt - sau poate

---

[229] *Sarga* 24 în edițiile critice.
[230] Serie de sinonime în original.

a aflat, dar îngăduie asemenea nemernicie? Regele vulturilor cunoaște locul, sigur că i-a spus lui Rama - ba nu, căci a căzut luptând și s-a zdrobit! O, cum s-a luptat bătrânul Jatāyu de unul singur cu Ravana vrând să mă ajute!

23-36. Dacă Rāghava ar ști unde mă aflu, chiar astăzi mânia sa ar stârpi diavoleasca spiță, ar șterge urma cetății de pe lume, ar seca adânca mare, iar slava lui Ravana ar trece în uitare! La fel ca mine-acum, se vor scălda în lacrimi diavolițele văduvite, țipetele lor vor răsuna în fiecare casă din Laṅkā! Atunci când, în căutarea mea, Rama și Lakṣmaṇa vor ajunge aici, niciun vrăjmaș nu va rămâne viu, nu, nici măcar o clipă! Din mii de ruguri se vor ridica nori de fum învăluind ostrovul și mii de vulturi vor da ocol în stoluri, zburând deasupra Laṅkăi! Insula va fi tărâmul morții. Văd numai pieze rele-n jurul meu, pe care prin purtarea nesocotită le aduceți voi asupra voastră, iar dorințele îmi vor fi curând îndeplinite. Slava Laṅkăi, cetatea neînfrântă, se va stinge-n ziua în care ticălosul Ravana va pieri, iar ea va fi o văduvă nemângâiată! Cetatea care astăzi petrece din sărbătoare-n sărbătoare craiul și-l va pierde, iar diavolițele vor fi vădane! Voi auzi curând cum plâng copilele *rakṣasī-i* în fiecare casă. Adâncă întunecime va cuprinde întreaga insulă, arsă de săgețile lui Rama și lipsită de fruntașii cetății, atunci când viteazul cu ochi roșii va afla că sunt ținută cu sila în sălașul lui Ravana. Se apropie ceasul hotărât mie de crudul, josnicul Ravana, dar moartea mea nu-i va folosi nicicum. Demonii mâncători de carne nu vor să știe de bine sau de rău, de lege sau fărădelege - dar plata faptei lor va fi peste măsură!

37-39. Voi fi mâncată de un demon la masa de dimineață! N-am niciun mijloc de apărare atunci când Rama nu se află-n preajmă; chinul meu cel mare e că nu-l pot vedea pe Rama cel cu ochi de lotus. Dacă se află pe aici un negustor de otravă, îl voi vedea curând pe Yama singură, fără iubitul meu.

40-48. Nici Rama, nici Lakṣmaṇa nu știu unde mă aflu, altfel ar fi răscolit cerul și pământul! Sau poate că au plecat spre palatele zeilor, negăsindu-mă pe acest pământ? Bincuvântați sun zeii, *gandharvașii*, *siddhaș-ii* și marii înțelepți din ceruri deoarece pot să-l vadă pe soțul meu! Sau poate că Rama s-a unit cu Sufletul Suprem, rupându-se de lume și m-a uitat cu totul! Se spune doar: „ochii care nu se văd se uită"! Depărtarea distruge prietenia! Dar asta nu se poate spune despre Rama! Un păcat neștiut, făcut în altă viață, mi-aduse atâta nenoroc? Decât să trăiesc departe de Rama, ar fi mai bine să pot muri. Poate cei doi frați s-au sihăstrit cu totul, lăsând armele deoparte pentru a-și duce viața cu fructe și rădăcini! Sau poate că Ravana i-a ucis pe cei doi viteji cu vreun meșteșug viclean! De-ar fi așa, cât mi-aș dori să mor - dar nu îmi este îngăduit!

49-50. Binecuvântate sunt acele suflete mărețe care n-au făptuit păcate, schivnici care pot să-și țină-n frâu simțurile: ei nu mai au nici patimi, nici dorințe; mă plec în fața lor, ei sunt cu totul liberi!

51. Uitată de iubitul meu Rama, căzută în ghearele lui Ravana, sunt gata să-mi iau viața!"

27[231]

1-2. Auzind cum le vorbește Sita, diavolițele clocoteau de furie, iar câteva s-au dus pe dată-n goană să-l înștiințeze pe Ravana. Restul au înconjurat-o din nou pe Sita strigându-i vorbe-nveninate:

3. -„Nemernico, tu, Sita cea plină de păcate! Astăzi aceste *rākṣasī* se vor desfăta mâncându-ți carnea!"

4. Bătrâna și înțeleapta Trijațā[232], care moțăia culcată, se ridică auzind amenințările diavolițelor nerușinate și le zise:

5-6. -„Mâncați-vă între voi, neroadelor, dacă aveți poftă, dar nu v-atingeți de fiica cea mai iubită a regelui Janaka, nora lui Daśaratha! Am avut un vis îngrozitor, care mi-a făcut părul măciucă, despre nimicirea demonilor de către soțul ei!"

7-8. Diavolițele s-au speriat de vorbele ei, începând să întrebe: -„Ce fel de vis? Spune-ne!" iar Trijațā le-a povestit visul avut la revărsatul zorilor:

9-17. - „Mai întâi l-am văzut pe Rāghava străbătând cerul într-o caleașcă zburătoare[233] făurită din fildeș, trasă de o mie de bidivii năvalnici. Viteazul era îmbrăcat numai în alb, era împodobit cu ghirlande albe, iar alături de el stătea Lakșmaṇa. Sita, purtând straie ca omătul, se găsea pe vârful unui munte alb, înconjurat de mare. Precum sunt uniți Soarele și raza sa, așa erau uniți Rama și Sita! Apoi i-am văzut pe Rama și Lakșmaṇa urcați pe un elefant cu patru colți, mare cât un munte; vitejii erau îmbrăcați în straie albe, iar fețele le străluceau pe când se apropiau de Jānakī. Prințesa s-a avântat de pe vârful muntelui spre elefantul care zbura pe cer, ajungând în brațele soțului ei. De acolo ea s-a îndreptat spre Soare și spre Lună, pentru a mângâia cei doi aștri cu mâna. Apoi elefantul a

[231] *Sarga* 25 în edițiile critice, unde are doar 38 de distihuri.
[232] trijațā=cea care părul strâns în trei cocuri.
[233] Textual *śibikā*=lectică sau palanchin.

plutit deasupra Laṅkăi, purtându-i pe toți trei. <Visul s-a schimbat iar>: Rama și Sita au sosit <în cetate> într-un car la care erau înjugați opt boi albi ca zăpada.

18-21. {Împreună cu fratele Lakṣmaṇa s-au suit apoi în minunatul Puṣpaka și au zburat spre miazănoapte. Astfel l-am văzut eu în vis pe Rama, cel puternic precum Viṣṇu, alături de Lakṣmaṇa și de Sita. Mult slăvitul Rama nu poate fi înfrânt de demonii *asura* sau *rākṣasa* cum nu poate păcătosul să ajungă-n rai!}[234]

22-25[235]. L-am văzut <în alt vis> și pe Ravana. La început zăcea în țărână scăldat în ulei - beat fiind, încă mai bea; purta un veșmânt roșu și ghirlande din flori de *karavīra*[236]. Apoi l-am văzut în carul înflorit Puṣpaka, de unde s-a prăbușit în țărână; se făcea atunci că era ras în cap, în haine cernite, iar o femeie îl târa încoace și încolo. Mi-a apărut încă o dată în straie roșii, într-un car tras de asini, îndreptându-se spre miazăzi[237], apoi căzu într-o baltă de noroi.

26-28. {Ravana înghițea cu nesaț ulei de susan, țopăia în car și râdea în neștire, cu mințile pierdute. Deodată îl apucă groaza - se prăbușește la pământ - se ridică - era gol, bâlbâia vorbe proaste, blestemății, ca un nebun! Merge spre miazăzi neabătut - cade în gunoaie; murdar și împuțit el merge mai departe spre un lac, dar lacul e secat de-atâta vreme că nici mâl nu are...}[238]

29-30.Deodată, se ivește o femeie-ntunecată la chip[239], murdară de noroi, cu straie sângerii - ea aruncă un laț pe gâtul lui Daśagrīva[240] și îl târăște spre Ținutul Pierzării. <Se schimbă visul iar>. Acum îi văd pe uriașul Kumbhakarṇa[241] și pe toți fiii lui Ravana - mânjiți cu ulei și rași în cap. Ravana e călare pe un mistreț,

---

234 Versurile apar în unele variante sudice

235 Pasaj confuz, până la *śloka* 43, plin de repetiții și contradictoriu. Traducerea mea încearcă să introducă puțină logică în text.

236 Leandru = Nerium odorum, v. Monier-Williams, p.253/3. A visa flori roșii - și, în general, ceva roșu - reprezenta o prevestire rea.

237 Sudul era ținutul lui Yama, zeul morții. Nordul era stăpânit de triburile *ārya*, de aceea era prietenos, în timp ce în sud locuiau populații neindoeuropene/dravidienii, care se opuneau înaintării acestora.

238 Textul apare în variantele sudice; traducere după ediția Prasad.

239 Textul are adjectivul *kālī-neagră*, care trimite direct la zeița distrugerii cu același nume.

240 „Zece-capete"=Ravana.

241 Unul dintre frații lui Ravana, apare în cartea a șasea. Numele este format din *kumbha=urcior* și *karṇa=ureche*, înțeles drept „cel care are urechile ca niște urcioare"; în limba română echivalențele cele mai potrivite ar fi „cu urechile ca niște toarte" sau „cu urechile clăpăuge".

Indrajit[242] pe un delfin din Gange[243], Kumbahkarṇa pe o cămilă și purced tustrei neabătut spre miazăzi.

31-33. {Dintre toți, eu doar pe Vibhīṣana[244] l-am văzut sub o umbrelă albă. Purta haine și ghirlande ca zăpada, iar trupul său era uns cu iruri dalbe. Se auzeau în jurul lui zvon de trâmbițe și tobe, de cântece și dansuri. Urcat pe un elefant divin cu patru colți cât muntele de mare, el se înălța spre ceruri împreună cu patru dintre sfetnici. }[245]

34-35, 37. Din nou mi se arată demoni băuți, cu haine stacojii și ghirlande ca sângele - ei cântă și beau ulei, femeile sunt pline de praf, totuși râd și strigă - dar cetatea se scufundă-n mare cu toți caii, elefanții și semețele turnuri, cu arcadele și porțile falnice, acum sfărâmate.

36. {Un sol al lui Rama - o maimuță puternică - va arde până în temelii Laṅka, orașul ocrotit de Ravana}.

38.Văd cum Kumbhakarṇa și celelalte căpetenii sunt înghițiți de o mlaștină plină cu balegă de vacă.

39-42. Fugiți, vă spun, fugiți de-aici! Rama va veni soția să își scape; în apriga-i mânie nu va cruța pe nimeni și vă va nimici! Rāghava nu va ierta pe nimeni care i-a chinuit iubita în vremea de restriște, când a fost departe de el! Vorbiți-i blând de-acum încolo, fără ocări. Aș vrea iertare să îi cerem lui Vaidehī - atunci când o femeie necăjită visează astfel, ea se va bucura nespus!

43-47. Nu mai șovăiți - trebuie să ne temem de Rama! Voi care ați îngrozit-o pe prințesă cereți-i acum iertare! Fiica regelui Janaka ne va apăra de primejdii fără seamăn dacă o înduplecați prin închinarea voastră! Nefericirea a făcut-o palidă la față, dar altfel eu nu văd pe trupul ei vreun semn de nenoroc. Eu am văzut-o în vis cum urcă sus în ceruri - i se vor împlini dorințele curând. Se apropie biruința lui Rama și pieirea lui Ravana.

48-51. Priviți cum i se zbate pleoapa <stângă>[246], gingașă ca o petală de lotus, vestindu-i bucurii, cum brațul stâng i se ridică singur, cum tremură frumoasa-i

---

[242] „Învingătorul lui Indra”, cel mai mare dintre fiii lui Ravana; apare începând din capitolul 48.
[243] *śiṃśumara =Platanista gangetica*, v. Huet s.v. Trăiește în fluviile Indus și Gange, fiind specia cea mai primitivă de delfin de râu. Are culoarea gri, măsoară 2-2,5 m, iar botul lățit la capăt reprezintă 20% din lungimea corpului. Poate înota culcat pe o parte, preferă adâncimi de 3-9 m.
[244] Pentru Vibhīṣaṇa v. nota de la 5,52,2-4.
[245] Text din variantele sudice; lipsește din edițiile Dutt și Prasad.
[246] Completarea apare în trei dintre traduceri.

coapsă[247] stângă, semn că în curând se va întâlni cu Rama! Priviți pasărea care vine iar și iar la cuibul din ramurile de deasupra ei, ciripind voioasă - toate acestea îi prevestesc fericirea apropiată!”[248]

28[249]

1-2. Sita, aflată în mijlocul diavolițelor și înspăimântată de ele și de cuvintele lui Ravana, era îngrozită ca o micuță femelă de elefant vânată de un leu sau ca o fecioară pierdută în pădure.

3-5.-„Spun pe drept sfinții învățați că moartea nu trebuie să vină înainte de vremea sorocită. Pesemne sunt întinată de un păcat, dacă mai trăiesc măcar o clipă după asemenea amenințări! Mi-e împietrită inima peste măsură, dacă nu se sparge într-o mie de bucăți, precum un pisc de munte lovit de trăznet! Am ajuns bună de ucis, fără de vină! Nu pot să-i dau demonului iubirea mea, cum nu poate împărtăși brahmanul versul Vedei cu un paria!

6-7. Dacă Rama, stăpânul lumii nu mă scapă la ceasul potrivit, Ravana, cruntul demon mă va-mbucătăți cu fiarele-i tăioase ca pe un prunc mort, scos din sânul mamei. Doar două luni, atât! Aștept, precum așteaptă tâlharul osândit clipa sa din urmă, după toana unui rege!

8. Vai, Rama! Vai, Lakṣmaṇa! Vai, Sumitrā și Kausalyā, maica mea! Vai mie, lipsita de noroc! Pieri-voi curând, precum corabia rătăcită în furtună pe marele ocean!

9-10. Din vina mea, cei doi lei, fiii lui Daśaratha au fost uciși de Yama, ascuns sub chipul unui cerb; el m-a amăgit pe mine, nătânga, să îi trimit în codru!

11. Vai, Rama! Viteaz cu braț puternic și credincios cuvântului dat! Tu, cel cu fața strălucitoare ca Luna plină, tu, viața mea! Tu, cel care iubești orice ființă, nu știi că voi fi ucisă de demoni!

---

247 Textual: „coapsa cât trunchiul unui elefant”.

248 Edițiile Dutt și Prasad adaugă: „*Auzind acestea sfielnica domniță - bucuroasă peste măsură de prevestirea biruinței soțului său - le-a spus: «Dacă acestea se vor întâmpla cu adevărat, vă voi ocroti pe toate»*”. Acest pasaj este slab atestat - v. PRED 5, p. 426 - și nu are sens în contextul celor ce urmează.

249 *Sarga* 26 în edițiile critice. PRED 5, p. 426, observă tranziția neîndemânatică de la capitolul anterior și faptul că par a fi ignorate întâmplările de după plecarea lui Ravana.

12-13. Nu am alt zeu decât pe soțul meu - dar asta e-n zadar! Zadarnic rabd și-mi păstrez credința de soție - în van e totul, precum o faptă bună irosită pe un nerecunoscător! Zadarnic mă chinui, lividă și slăbită; oricât de bună, fapta de-acum nu-mi mai ajută, nici credința neîntinată ca soție, căci nu te voi mai revedea.

14-15. Vei împlini cu vrednicie porunca părintelui și curând te vei întoarce acasă din pădure; atunci, o, Rama, te vei putea desfăta cu mulțimi de mândre cu ochi frumoși! Vai, vai mie, lipsita de noroc! Eu te-am iubit din totdeauna - doar spre pieirea mea! În van mi-a fost păstrarea juruinței, canonul, postul! O, nu mai pot îndura! Eu viața îmi voi lăsa în urmă!

16. Voi înghiți otravă sau mă voi străpunge c-un tăiș! Dar, vai, nu-i nimeni în sălașul demonilor să-mi dea otravă sau pumnal!"

17. Regina plângea astfel în multe feluri, amintindu-și de Rama. Tremurând, albă ca varul, ea se apropie de înfloritul *śiṃśapa*.

18. Îndurerată, ea își luă cosița împletită și se gândi: „Să schimb cosița-n laț și să mă leg de ramuri - pe dată voi ajunge în fața lui Yama!"

19-20. Plăpânda Sita se întinse să prindă o creangă; pe când stătea astfel, gândind la spița ei, la Rama și Lakșmana, multe semne prevestitoare de bine au apărut deodată, aducătoare de speranță.

29[250]

1. Pe când frumoasa domniță gândea astfel, plină de amărăciune, deodată o mulțime de semne bune i se arătară, precum roiesc slugile în jurul unui stăpân bogat.

2. Ochiul ei stâng - negru ca mura, străjuit de gene lungi, frumos întoarse - începu să i se zbată ca lujerul de lotus atins de un pește.

3. Brațul stâng, bine împlinit din fire, care odinioară era scăldat în aloe și sandal, care fusese cândva pernă pentru fruntea lui Rama, începu să-i tremure.

4. Coapsa stângă, măreață precum trunchiul unui elefant, începu să se miște de la sine, ca într-un dans[251], vestindu-i întâlnirea cu Rama.

---

[250] *Sarga* 27 în edițiile critice.
[251] Am preluat comparația lui Dutt.

5. Veşmântul auriu odată, dar acum plin de murdărie, prinse să alunece de pe umerii frumoasei cu ochi mari și dinți precum semințele de rodie[252].

6. Îmbărbătată de atâtea semne prielnice, Sita renăscu la viață, așa cum încolțește sub picăturile de ploaie sămânța pârjolită de soare și uscată de vânt

7. Așa cum arăta acum, cu buzele roșii ca fructele de *bimba*, cu sprâncene arcuite, dinți sclipitori de albi și fața strălucitoare de frumusețe, părea a fi Luna scăpată din fălcile demonului Rāhu.

8. Scăpată de griji și spaime, cu mintea liniștită și plină de bucurie, Sita semăna cu o noapte cu lună plină.

30[253]

1-2[254]. Viteazul Hanuman auzise totul - amenințările diavolițelor, plângerea Sitei și pe Trijață povestindu-și visul; el o vedea pe regină a fi asemenea ființelor divine din grădina Nandana[255] și își zise-n sine:

3-15. -„Aceea pe care mii și mii de maimuțe o caută pretutindeni este aici, iar eu sunt cel care a găsit-o! M-am strecurat în cetate ca o iscoadă pricepută vrând să aflu puterea dușmanilor. De-acum cunosc în întregime cetatea de scaun și puterea lui Ravana. Se cuvine să o alin pe soția măritului Rama; trebuie să câștig cumva încrederea frumoasei cu fața strălucitoare ca luna plină, copleșită de tristețe și care nu vede un capăt al suferinței sale. Dacă mă întorc acasă fără îi aduc nicio mângâiere cinstitei doamne înlăcrimate, degeaba am venit; disperată, își va pune capăt vieții! Va trebui să îl îmbărbătez tot eu și pe Rama cel cu fața luminoasă. Mă va întreba ce mi-a spus Sita - și ce voi putea răspunde, dacă nu vorbesc cu regina cu mijlocul mlădiu? El mă va arde atunci cu flacăra din ochi. Nu pot să mă apropii de ea și să-i grăiesc în fața iazmelor care-o păzesc, dar dacă las să treacă noaptea, până-n zori ea va afla o cale cum să moară! Dacă nu aduc vreo veste de la Sita, cum voi putea să-l îndemn pe stăpânul meu, Sugrīva, să pornească oștile încoace pentru binele lui Rama?

---

[252] Comparația din edițiile Dutt și Prasad; PRED 5, pp. 190 și 428: „ *ca vârful bobocilor de iasomie*”-ușor ascuțiți, semn de viață lungă.
[253] *Sarga* 28 în edițiile critice.
[254] Se revine la situația de la sfârșitul capitolului 27.
[255] Joc de cuvinte în original: *devīn devatāmiva nandane*, *devī* putând însemna atât „zeiță”, cât și „regină”. Nandana este o grădină mitică din paradisul lui Indra.

16-30. Trebuie să aștept clipa nimerită și să vorbesc cu regina-ndurerată. Sunt acum o maimuță mititică - să-i vorbesc deci în sanscrită, limba oamenilor aleși. Dar dacă îi vorbesc precum brahmanii, iar ea se înspăimântă, crezând că sunt Ravana preschimbat - cum oare altfel ar putea grăi un *vānara* în limba omenească? Dar cum să îi alin durerea dacă nu-i vorbesc? Atunci, voi vorbi precum oamenii de rând. Jānakī a fost însă speriată atât de rău de demoni încât se va-ngrozi văzându-mă și va striga cât va putea de tare, încredințată fiind că sunt Ravana cel schimbător la-nfățișare. Vor sări pe dată slutele *rākṣasī-i*, se vor aduna cu arme înfricoșătoare și, semănând la chip cu Regele Infernului, vor roi asupra mea, încercând să mă înhațe și să îmi facă felul. Se vor speria zărindu-mă cățărat printre crengi și ramuri,[256] vor chema alte ajutoare - drăcoaicele din straja lui Ravana, înarmate cu sulițe, paloșe și furci. Dacă mă vor înconjura nu voi putea ajunge pe țărmul celălat, căci puterile îmi vor fi sleite-n luptă; ori poate că iezmele vor sări asupra mea și mă vor cetlui, ducându-mă de aici, iar domnița nu va afla mesajul meu. Dacă aceste nebune o rănesc cumva pe fiica lui Janaka, solia lui Rama și Sugrīva nu va putea fi dusă la îndeplinire.

31-36. Dar Jānakī este ascunsă printre demoni, în colțul ăsta uitat de lume, dincolo de mare. Nimeni nu va putea să o găsească dacă mă ucid sau mă prind, căci niciun pădurean nu poate sări o sută de poște peste ocean. Nici eu însumi nu aș mai avea puterea să o fac după lupta cu mii de demoni, chiar dacă i-aș zdrobi pe toți, doar sorții luptei nu sunt niciodată dinainte cunoscuți. Nici eu, nici altcineva cu destulă minte nu ar începe bătălia. Să vorbesc cu Vaidehī ar fi o greșeală fără seamăn; dar dacă nu vorbesc, ea viața își va lua cumva.

37-39. Solia cea mai bine pregătită e risipită-n van, precum un văl de ceață sub razele de soare, de trimisul fără minte care nu știe să aleagă timpul și vremea potrivită <spre a vorbi>. Trufașul atoateștiutor duce de râpă planul cel mai bine chibzuit. Oare cum să-mi îndeplinesc misiunea, fără să greșesc și fără să fi venit degeaba peste oceanul cel întins?"

40. Înțeleptul Hanuman chibzui îndelung, căutând vorbele care să nu o înspăimânte pe Sita; el își spuse în cele din urmă:

41-43. -„Nu o voi speria dacă voi începe lăudându-l pe Rama, cel adorat de ea, slăvind cu vorbe-alese toată spița lui Ikșvāku - auzindu-mă vorbind astfel se va încrede în mine".

[256] Textul este cel din edițiile Dutt și Prasad; variantele electronice adaugă: „se vor speria de forma mea uriașă", ceea ce este în contradicție cu *śloka* 17.

44. Ascuns vederii printre ramuri, Hanuman - viteazul cel cu suflet mare - începu a lăuda cu vorbe adevărate pe împăratul lumii - Rama.

31[257]

1. După ce chibzuise îndelung, Hanuman rosti cu glas blând aceste vorbe în auzul Sitei:

2. -„ A fost odată un împărat mărit, pe nume Daśaratha, din spița lui Ikșvāku; era drept și cuvios, și-n oastea lui avea el care, cai și elefanți, iar printre oameni avea pe drept o slavă ne-ntrecută.

3. Născut din neam de regi, el printre regi era un înțelept fără de seamăn, plin de virtuți și stăpânit în toate, semănând cu Indra.

4-5. Puterea lui se bizuia pe adevăr; mărinimos și blând, nu vătăma fără pricină. Plin de noroc el însuși, aducea belșug cu sine. Printre crai el nu avea egal în lumea largă, țărmurită de ocean. Avea înfățișare împărătească și, fiind ferice-n toate, el îi făcea pe toți să fie fericiți.

6-8. Fiul său cel mare se numește Rama; fața sa e strălucitoare precum luna, e știutor a toate câte sunt pe tărâmul nostru și un arcaș fără pereche. Spaima vrăjmașilor, el este totodată *dharma*-ntruchipată, apărător al prietenilor, al neamului său și vietăților câte sunt pe lume. El a cinstit cuvântul dat de tatăl său ajuns la căruntețe, plecând în afund de codru împreună cu soția și fratele mai mic.

9. Pe când vâna jivine în desișuri, Rama a nimicit mulțimi de *rākșasa* neînfricați care își schimbau înfățișarea după vrere.

10. Aflând că toți demonii din Janasthāna au fost uciși, în frunte cu Khara și Dūșaṇa, Ravana l-a amăgit pe Rama prefăcându-se în cerb, apoi a răpit-o pe Jānakī doar ca să-și stâmpere mânia.

11-15.[258] {Pe când o căuta pe nevinovata Sita, zeița-ntre femei, Rama a întâlnit o maimuță *vānara*, pe nume Sugrīva, cu care s-a împrietenit. Rama, cuceritorul cetăților vrăjmașe, l-a ucis pe Vāli, dăruindu-i apoi împărăția maimuțelor lui Sugrīva. Acesta dădu poruncă și mii de maimuțe care se pot schimba la chip porniră în lumea largă s-o caute pe *devī* Sita. Eu însumi, ascultând cuvântul lui Sampāti, am trecut dintr-o săritură oceanul larg de o sută de *yojane*, doar pentru a o

[257] *Sarga* 29 din edițiile critice, unde are 29 de strofe.
[258] Pasaj din versiunile sudice.

afla pe Sita cea cu ochii mari. Aici eu am văzut o tânără domniță care seamănă la trup, la chip și frumusețe cu descrierea făcută de Rama.}”

16-17. Astfel vorbi slăvitul *vānara*, apoi tăcu. Jānakī rămăsese uluită de cuvintele lui Hanuman. Sfioasă, cu fața ascunsă în buclele-i bogate, ea privea în sus spre copacul *śiṃśapa*.

18.{Ea îl căuta în toate părțile pe cel care grăise, copleșită de bucurie și cu gândul îndreptat spre Rama.}

19.Uitându-se pe furiș, în sus și jos, Sita zări chipul strălucitor al Fiului Vântului, sfetnicul neîntrecut în înțelepciune al regelui maimuțelor.

32[259]

1-2. La vederea lui Hanuman, ascuns printre ramuri, înveșmântat în straie albe dar cu chipul ca para focului, de parcă era făurit din fulgere, mintea Sitei se tulbură. Ea vedea o maimuță strălucitoare, de culoarea florilor *aśoka* când s-au deschis deplin; ochii acesteia păreau aur topit, iar glasul îi era blând și mângâietor.

3-8. Maithilī își spuse: „Înfățișarea acestei ființe e înfricoșătoare! Nu poate fi privit - e groaznic!” Se înspăimântă din nou și începu să murmure jalnic printre lacrimi: „O, Rama, Rama!” și „O, Lakșmaṇa!” Văzând că maimuța stătea smerită în fața ei, prințesa se gândi: „Să fie, oare, doar un vis?” Îndrăzni să privească din nou în fața ei; era tot Fiul Vântului, cu falca-i mare[260], sfetnicul preaînțelept al stăpânului peste neamul cel roșcat. De această dată, Sita își pierdu simțirea și rămase ca moartă vreme îndelungată. Într-un târziu, când își veni în fire, ea se gândi:

9-14. - „Am văzut în vis o maimuță slută; nu e semn bun precât se spune; să fie însă de astă dată o piază bună pentru Rama, Lakșmaṇa și regele Janaka, tatăl meu! Dar cum ar putea fi vis? Jalea și durerea nu-mi îngăduie să visez - departe de Rama cel cu fața ca o lună plină, lipsită sunt de somn și bucurii; cum aș putea oare visa? Gândul meu stăruie mereu numai la Rama, vorbesc doar despre el, dorul și dragostea mă chinuie fără încetare. Nu-i de mirare că văd fantasme, aud năluciri vorbind; însă năzărirea e înșelare, n-are trup și formă cum are acesta. Mă plec în fața voastră, Bṛhaspati, stăpânul rugăciunii, Indra stăpânul trăznetului, Brahma, cel ce te-ai născut pe tine însuți și în fața ta, Agni, Focul care jertfele primește! Rogu-

---

[259] *Sarga* 30 în edițiile critice, unde are 8 strofe.

[260] Textul este tradus diferit, dar în toate cazurile se subliniază diformitatea feței sau cicatricele de pe chipul lui Hanuman. Am avut în vedere legenda care îi explică numele, amintită în cartea a patra.

vă, îngăduiți ca spusele maimuței să fie adeverite-ntocmai, iar vorba lui să nu fie o minciună!”

33[261]

1. Hanuman coborî din copac; fața lui era precum mărgeanul, iar hainele-i erau cuviincioase. Fiul Vântului se închină smerit în fața Sitei, punându-și palmele pe creștet și grăi vorbe plăcute:

2-9 -„Doamna mea cu ochi de lotus, înveșmântată în zdrențe de mătase, cine ești tu, cea care stai în fața mea, ținându-te de ramuri? De ce din ochii tăi izvorăsc lacrimi precum picăturile de rouă strânse pe florile de nenufar? O, cine și ce ești tu? Ești zeiță, *asura*, *naga*, *gandharva*, *rākṣasa*, *yakṣa* sau *kinnara*? Te-ai născut din Rudra ori Marut, ești poate una din comorile cerești? Sau poate ești Rohiṇī-steaua desăvârșită între toate celelalte - iar zeul Candra te-a lăsat în urmă și ai căzut din cer? O, frumoasă cu ochi negri! Ești cumva binecuvântata Arundhatī, care, supărată pe Vasișța, soțul său, l-a părăsit geloasă și plină de mânie?[262] Doamna mea cu mijlocul mlădiu, pari a jeli pe cineva - e cumva un fiu ori tatăl, fratele sau soțul tău?

10.{Dar tu atingi pământul, lăcrimezi și strigi neîncetat un nume regesc; straiele te arată mai curând împărătească decât zeiță.}[263]

11-12.Judecând după înfățișare, eu aș spune că ești fiica unui rege, soția unui împărat stăpânitor de oameni. O, dacă ești Sita, cea răpită de Ravana în codrul Janasthāna, spune-mi fără teamă!

13.{Eu cred că ești soția lui Rama, pentru că din straiele sărmane, din fața trasă

---

[261] *Sarga* 31 în edițiile critice, unde are 27 de strofe. Primul distih aparține versiunilor sudice, dar am considerat necesar să îl păstrez, pntru a putea elimina afirmația din 5,33,14=5,31,11, conform căreia Hanuman se afla încă în copac, afirmație care a creat confuzie în rândul comentatorilor.

[262] Traducerea după Dutt și Prasad. Textul din PRED 5, p. 196 este: „*ești cumva binecuvântata Arundhatī, care și-a scos din sărite soțul, înțeleptul Vasișțha, prin mânie sau nechibzuință și de aceea a fost îndepărtată?*” Variante similare apar la B. Delbroy și în edițiile electronice. Argumentul meu este că, dacă spunea fraza așa cum apare în edițiile critice, Hanuman ar fi jignit-o grav pe Sita - ceea ce, desigur, nu era în intenția lui - tocmai în acest pasaj plin de laude la adresa ei.

[263] Diatihul apare în variantele sudice.

răzbate totuși atâta frumusețe, mult mai presus de oameni!”}[264]

14. Auzind cuvintele lui Hanuman, fericită pentru că el rostise numele lui Rama, Vaidehī îi răspunse:

15-17. - „{Eu sunt nora lui Daśaratha, preamăritul rege, slăvit de ceilalți crai ai lumii, nimicitorul oștilor vrăjmașe;}[265] mai sunt și fiica lui Janaka, regele cu suflet mare, domnitorul din Videhā. Numele îmi este Sita, sunt soția înțeleptului Rama. Timp de doisprezece ani eu am trăit în palatul împăratului și voia mea era pe dată împlinită, iar eu mă desfătam cu toate bucuriile date oamenilor pe această lume.

18-19. Apoi, în anul al treisprezecelea, rajahul și cu sfetnicii au pregătit încoronarea lui Rama, podoaba neamului Ikșvāku. Atunci însă regina numită Kaikeyī a amenințat:

20-21. «Din clipa în care Rama va urca pe tron eu nu mă voi atinge de apă sau mâncare! Viața îmi voi sfârși de-ndată! O, preaslăvite rege, cuvântul dat cândva, din dragoste, nu îl uita, ci pe Rama sihăstrește-l în pădure!»

22-26. Amintindu-și de darurile făgăduite reginei Kaikeyī, regele își pierdu simțirea auzind crudele vorbe, căci vorba dată sfântă îi era. Înlăcrimat, bătrânul rege își rugă fiul cel mare să lase stăpânirea pe care i-o dăduse. Viteazul Rama își află puterea în adevăr, dăruiește mereu, fără a primi nimic în schimb și nu rostește o vorbă rea chiar dacă viața sa ar fi în joc; de aceea, pe dată se plecă cuvântului domnesc. Se dezbrăcă de falnicele straie și mă lăsă să pot de grijă mamei sale.

27-28. Dar fără el nu pot trăi nici chiar în rai; pe dată straiul sărman l-am luat, spre a-l însoți în codru. Fiul Sumitrei s-a îmbrăcat și el în hainele din scoarță de copac, gata să își urmeze fratele mai mare.

29-31. Noi, supuși fără șovăire poruncii-mpărătești și neclintiți în juruințele făcute, am intrat în sihla-ntunecată, nepătrunsă, în care nu călcasem vreodată. Pe când sălășluiam acolo, în Daṇḍaka, împreună cu neasemuitul meu soț, Ravana m-a răpit cu sila. Demonul mi-a îngăduit doar două luni să mai trăiesc, apoi zilele îmi voi sfârși.”

---

[264] Distihul apare doar în varianta populară; nu este menționat în PRED 5.
[265] Distih din versiunile sudice.

34[266]

1. Hanuman ascultă cuvintele pline de tristețe ale prințesei copleșite de amaruri și răspunse cu vorbe mângâietoare:

2-4. -„Divină Vaidehī, eu am sosit aici din porunca lui Rama! El este în viață și cu bună sănătate; îți dorește tot binele din lume. Fiul <cel mare al> lui Daśaratha, piosul cunoscător al *dharmei*, cel care știe mânui chiar distrugătoarea armă a lui Brahma, îți trimite urări de bine; la fel, întristatul Lakșmaṇa, însoțitorul credincios al soțului tău, își pleacă fruntea înaintea ta!"

5. Prințesa simți fiori de bucurie auzind veștile despre cei doi viteji, lei printre oameni, și grăi:

6. -„Se adeverește, așadar, spusa din vechime: bucuria vine până la urmă, chiar dacă ar trece un veac întreg!"

7-9. Ea se umplu de bucurie și vorbi încrezătoare cu Hanuman; acesta îndrăzni să facă un pas spre Sita. Ea se-nspăimântă din nou, la gândul că ar putea fi Ravana, zicând în sinea sa:

10. -„Vai, rușine să îmi fie! De ce i-am spus atâtea, lui, care sigur este Ravana sub altă-nfățișare?"

11-13. La gândul acesta frumoasa Maithilī scăpă din mâini ramura copacului *aśoka* și se prăbuși pe pământ. Văzând cât e de îngrozită, Hanuman, maimuța cu brațe lungi, căzu în genunchi în fața lui Jānakī, dar ea nu îndrăzni să își ridice ochii spre el. Totuși, văzând umila plecăciune, Sita suspină și spuse cu glasu-i dulce:

14-16. -„Dacă ești într-adevăr Ravana, cel care te-ai arătat în fața mea schimbat la față pe când urzeai ticăloșii, fapta ta de-acum este nespus de josnică! În Janasthāna erai un biet călugăr cerșetor, doar chipul tu ți-l poți schimba dup-a ta vrere! O, Bântuitor al nopții! Nu se cuvine ceea ce faci: mă chinui astfel, pe mine cea sleită de post și suferință!

17. {Dar dacă nu ești cel de care eu mă tem? Se poate, căci inima mi s-a umplut de bucurie dintr-o dată, atunci când te-am văzut!}[267]

---

[266] *Sarga* 32 în edițiile critice, unde are 39 de distihuri.
[267] Distihul apare doar în varianta populară; nu este menționat în PRED 5.

18-24.Norocul te-nsoțească, dacă ești cu adevărat solul lui Rama! O, *vānara*! Povestește-mi despre Rama - atât de drag îmi e s-ascult vorbindu-se de el! Vorbește despre minunatele-i virtuți! Judecata mi se fărâmă la glasul tău, cum malul apei se sfărâmă sub valul râului! O, ce vis frumos și nesfârșit de lung, în care-l văd pe trimisul lui Rama! O, dacă i-aș vedea în vis pe Rama și Lakșmaṇa, durerea mea ar trece! Dar visul se poartă dușmănește - dacă nu dorm, nici nu visez! Acesta nu e însă vis - văd o maimuță și mă bucur; în vis aceasta nu este cu putință![268] Poate fi o nălucire, stăpânirea unui demon, încețoșarea minții, nebunia venită din bolile trupești? Nu, nu se poate! Nu-i nălucire, nici sminteală! știu cine sunt, maimuța se vede a fi vie!"

25-27. Sita se gândea la toate iar și iar, văzând în cuget cum se preschimbă demonii; închipuirea o făcea să creadă că Hanuman e tot Ravana. De aceea mlădioasa Jānakī nu-i mai răspunse viteazului *vānara*. Dar fiul Vântului înțelese ce se petrecea în mintea ei, astfel încât începu să rostească vorbe care să îi aducă bucurie:

28-36. - „Strălucitor ca Soarele e Rama, drag ochilor cum este Luna, plăcut supușilor, căci darnic e precum Kubera, viteaz ca zeul Vișṇu, grăind cu glas plăcut doar adevărul - la fel cu Vācaspati[269]! Frumusețea lui îl face să pară întruchiparea Zeului Dragostei, iar portul lui este regesc. Mânia lui se-aprinde rar, doar când greșeala mare merită pedeapsă, iar carul de război îl mână precum nimeni altul! La umbra putrnicului braț își află adăpost întreaga lume! Năluca unui cerb, izvodită de Ravana, la îndepărtat pe Rama, pentru ca tartorul să te răpească din sihăstrie; dar plata el și-o va primi în săgeți de foc pe câmpul de bătaie! Mâhnit peste măsura de cruda despărțire, viteazul Rāghava m-a trimis pe mine să te caut! Lakșmaṇa cel cu braț puternic, fiul drag al Sumitrei, se-nchină ție! Zeiță printre regine! Sugrīva, regele neamului *vānara* și prietenul lui Rama, se pleacă ție și îți dorește tot binele din lume!

37-38. O, Vaidehī! Rama, Lakșmaṇa și Sugrīva nu te-au uitat nicio clipă! Din fericire, te-am găsit în viață, chiar dacă încătușată în ghearele demonilor. Vitejii neîntrecuți Rama, Lakșmaṇa și Sugrīva vor veni curând cu oști nenumărate de *vānara*!

39-41. Eu sunt Hanuman, sfetnicul regelui Sugrīva; am ajuns în cetatea Laṅkā sărind în zbor peste ocean și talpa mea am pus-o pe fruntea ticălosului Ravana[270].

---

[268] Pentru indieni să viseze o maimuță este o prevestire proastă.
[269] Sau Bṛhaspati- zeul elocinței, „stăpânul vorbirii".
[270] Metaforic vorbind, ca semn al biruinței.

Plin de curaj am venit să te găsesc - nu sunt tartorul de care te temi; nu te îndoi și crede-mi vorba”.

35[271]

1. Auzind cuvintele rostite despre Rama de cel mai bun dintre *vānara*, Sita spuse la rându-i cu glas suav:

2-3. -„Unde l-ai întâlnit pe Rama? Cum de-l cunoști pe Lakșmaṇa? cum s-au împrietenit oamenii și roșcatele maimuțe? Rogu-te, îmi spune cum arată Rama și Lakșmaṇa, pentru ca întristarea să nu mă cuprindă iar! Spune-mi cum îi sunt brațele și picioarele lui Rama!”

4. Hanuman, fiul Vântului, începu să zugrăvească-n vorbe înfățișarea lui Rāghava, grăind întocmai adevărul:

5-7. -„Prințesă din Videha, cu ochii precum petalele de lotus, tu vrei s-auzi cum arată soțul tău și fratele lui, Lakșmaṇa, deși prea bine știi aceasta; bucuros eu îți voi spune ce am văzut cu ochii mei.Ascultă, așadar!

8-10. Rama are ochii precum petalele de lotus, din naștere e înzestrat cu frumusețe și cu haruri, iar firea sa farmecă inimile tuturor, o, fiică a regelui Janaka! Strălucirea lui Rama - egală cu a Soarelui; răbdarea lui - ca neclintirea gliei; e înțelept ca Bṛhaspati și vestit în lume la fel de mult ca Indra. Rama este-apărătorul tuturor ființelor din lume și scut al celor de un neam cu el. Străjer dreptății fiind, e paznic neclintit purtării sale drepte și vrăjmașilor pieire.

11-14. Frumoasa mea regină! Fiind apărătorul celor patru caste, Rama e dătător de lege și păstrătorul ei, făcându-i pe toți să o urmeze. Se pleacă toți smeriți în fața strălucirii sale; la rându-i, el pornirile își înfrânează, pios datina *Vedelor* o împlinește și celui virtuos îi vine într-ajutor. Deplin cunoaște știința cârmuirii, cinstește brahmanii, e plin de-nvățătură, iar firea lui e minunată; dar, deși e smerit în toate, dușmanii-i nimicește fără preget. Deplin cunoaște Rama și *Vede* și *Vedaṅgas*[272], ca nimeni altul stăpânește *Yajurveda* și *Dhanurveda*[273] -măiestru este printre cei măieștri.

---

[271] *Sarga* 33 în edițiile critice, unde are doar 80 de strofe.
[272] Texte explicative ale *Vedelor.*
[273] Manual pentru arcași; PRED 5, p. 201 traduce „artele marțiale”.

15. Regina mea, întreaga omenire știe înfățișarea lui Rama! Lat în umeri, având claviculele bine învelite-n mușchi, brațele lungi și vânjoase, ochii <precum trandafirul[274]>, iar gâtul înconjurat de norocosul *kambhugrīvaḥ*![275]

16. Vocea sa - un chimval răsunător! Pielița feței sale e închisă la culoare, dar strălucitoare. Rama e un erou, iar toate părțile trupului său, bine cumpănite din născare, arată acest lucru.

17-20. [276] (...) Trei bucle îi coboară pe frunte, policarul său are patru linii[277], alte patru sunt pe trup[278], e înalt de patru coți[279], patru părți din trupul său sunt la fel de cumpănite[280](...) Are patru canini puternici, iar pasul său în patru feluri umbletul îi schimbă[281]. Puternice sunt nasul, buzele și fălcile sale...Trei haruri[282] sunt zestrea sa, iar Rama împlinește țelurile întreite[283] ale fiecărui om.

21. Măreț cum se cuvine regelui să fie, Rama urmează *dharma* neclintit; dacă adună bogăție, este doar ca să o împartă celorlalți <cu dărnicie>. El cunoaște timpul și locul potrivit pentru fiecare-ndatorire, iar varba lui e plină de blândețe.

---

[274] Textual „un roșu plăcut".

[275] Trei cute de grăsime, regăsite și pe abdomen; semn regesc aducător de mult noroc, este menționat și în jātaka 461.

[276] Distihurile 5,35,17-20 din edițiile electronice, corespunzând cu 5,33,17-19 din PRED 5. Ele descriu calitățile fizice ale lui Rama în formule consacrate în literatura indiană. Traduse, aceste formule devin prozaice și criptice. Din păcate, ele nu sunt interpretate la fel nici măcar de învățații indieni - de ex. cuvântul *dviśuklavān* este înțeles de Govindarāja drept „două părți strălucitoare"= ochii și dinții, în timp ce alți comentatori văd aici o referire la părinții lui Rama și glosează „pur din partea ambilor părinți"; pentru discuția detaliată a celor patru distihuri v. PRED 5, pp. 438-442. Deoarece introducerea în text a tuturor explicațiilor este evident imposibilă, am selectat doar câteva dintre trăsăturile descrise; gruparea lor numerică este esențială pentru Vālmīki.

[277] Trei bucle - textual „trei capete", dar cuvântul a fost interpretat urmând explicațiile principalilor comentatori - reprezintă o prevestire a regalității; patru linii la baza degetului mare arată că persoana stăpânește toate cele patru *Vede*.

[278] Grupurile de câte patru linii de pe trup - alt semn al domniei - ar putea apărea: pe frunte. pe palme, pe tălpi sau în toate aceste locuri; ele indică și longevitate, după Govindarāja asigurând o viață de 95 de ani.

[279] PRED 5, p. 440 consideră că, în acest caz particular, 4 coți indieni (*kiṣku*) = 96 *aṅgulas* ≈ 1,83 m. După alte calcule (*ibid.)* 96 de *aṅgulas* = 2,44 m. Govindarāja afirmă că 96 de *aṅgulas* este înălțimea specifică unui zeu.

[280] Obrajii, brațele, șoldurile și genunchii sunt simetrice.

[281] Rama merge ca un leu, ca un tigru, ca un elefant și ca un taur.

[282] Majestate, renume și putere.

[283] *Dharma*, *artha*, *kāma*.

22. Născut din altă maică, altfel leit la fire, virtute și înfățișare este nebiruitu-i frate, Lakṣmaṇa.

23. {Pe când răscoleau întreg pământul în căutarea ta, cei doi viteji, tigri printre oameni, au ajuns la noi.}[284]

24-32. Pe când cei doi prinți străbăteau pământul în căutarea ta, s-au întâlnit cu frumosul Sugrīva, regele maimuțelor[285]. Acesta fusese izgonit din domnie de fratele său mai mare și se ascundea înfricoșat în sihla de pe muntele Ṛśyamūkha. Noi îl slujeam pe surghiunitul Sugrīva - un crai statornic întru vorba sa. Vitejii frați suiau coasta minunatului munte Ṛśyamūkha înveșmântați în straie din scoarță de copac, dar cu arcuri mari în mâini. Văzând cum vin cei doi voinici, tigri printre oameni, regele s-a înfricoșat cumplit și-n salturi a urcat până pe culme. De acolo, m-a trimis pe mine, singur, să-i întâlnesc pe cale. Precum a fost porunca, m-am închinat cu brațele-ndoite a rugă spre cei doi prinți frumoși și purtători de semne fericite. Ei spusele mi-au ascultat cu bună voie, apoi eu i-am purtat pe spate până-n fața regelui. Grăit-am adevărul întreg în fața măritului Sugrīva; ei au vorbit apoi pe îndelete și prieteni buni au ajuns să fie, aflând fiecare în celălalt o mângâiere.

34-43. Întâi de toate, Rama l-a îmbărbătat pe Sugrīva, cel izgonit de fratele-i mult prea puternic, Vāli, de dragul unei femei. Apoi Lakṣmaṇa i-a povestit lui Sugrīva chinul îndurat de Rama după ce te-a pierdut pe tine. Păli Sugrīva auzindu-i spusele, precum pălește a soarelui lumină în umbra lunii; pe dată, căpeteniile maimuțelor adus-au mulțimea de podoabe, căzute de pe trupul tău când demonul te purta în zbor. Le-au arătat fără de preget, dar nu știau unde ai fost dusă. Atunci când podoabele căzute cu clinchet pe pământ, pe care eu însumi le-am strâns, i-au fost arătate, Rama se pierdu cu firea. Ținându-le în poală, divinul rege le uda cu lacrimi amare; durerea îl ardea acum cu mult mai tare pe fiul lui Daśaratha, care plângea neîncetat, jelindu-se. Îndelungată vreme zăcu astfel în suferință măritul Rama; cu multă greutate și cu multe vorbe de îmbărbătare, abia l-am ridicat de jos eu însumi. Privind podoabele din nou, iar și iar, arătându-le să le vedem noi bine, Rāghava și fiul Sumitrei le-au dat apoi, spre pază, lui Sugrīva.

44-47. Doamna mea, dorul care îl arde pe Rāghava de când nu te mai vede e la fel de aprig precum focul ce așteaptă într-un miez de munte sfârșitul veacului acesta! Din grijă pentru soarta ta, nesomnul, durerea și neliniștea îl mistuie, la fel ca văpaile-ntreite de pe altarul focului. Durerea de a nu te mai vedea l-a zguduit pe Rama așa cum cutremurul cel mare mișcă muntele semeț. Dacă nu te vede pe tine, ce plăcere ar putea afla în frumusețile din calea sa, fie păduri, râuri sau cascade?

---

284 Versul apare doar în trei manuscrise.
285 Textual *mṛgapati*=stăpânul sălbăticiunilor.

48. Dar în curând, o, Jānakī, după ce îi va nimici pe Ravana cu neamul și prietenii lui, Rama te va regăsi!

49-52. De la început Rama și Sugrīva s-au prins cu jurământ să îl ucidă pe Vāli și să te caute pe tine.[286] Rama l-a dat curând pieirii pe Vāli într-o bătălie, apoi l-a-nscăunat pe Sugrīva domn peste oștiri nenumărate de maimuțe. Astfel s-a întemeiat, prințesă, frăția dintre Rama și Sugrīva. Sunt solul celor doi, iar numele meu e Hanuman.

53-63. Sugrīva, de îndată ce și-a câștigat regatul, a chemat la sine toate maimuțele, apoi le-a trimis în cele zece zări în căutarea sa. Puternicele maimuțe, uriașe precum munții, au străbătut întreg pământul după cum a poruncit regele. Aṅgada cel norocos, fiul lui Vāli, viteaz între vitejii pădureni, a pornit în fruntea unei treimi din oaste. Dar ne-am rătăcit în munții Vindhya și multe zile și nopți noi le-am pierdut, copleșiți de întristare. Se sfârșise timpul sorocit; deși am scotocit păduri și munții de netrecut, dealurile și puhoaiele de munte, noi nu am găsit urma domniei tale. De frica mâniei regelui, am hotărât să ne luăm viețile. Scufundat într-o mare de durere, Aṅgada a început să jelească întâi pierderea ta, Vaidehī, apoi pe Vāli, pe noi, cei ce posteam până la moarte, la urmă pe Jaṭāyu. Pe când zăceam în deznădejde, așteptând clipa din urmă, o pasăre uriașă veni, parcă anume spre salvarea noastră. Era Sampāți, rege al vulturilor, frate cu regele Jaṭāyu. Aflând despre uciderea fratelui, tună plin de mânie:

64. -«Cine l-a ucis pe fratele meu mai mic? Prea bunilor *vānara*, spuneți cum și unde a căzut!»

65. Aṅgada i-a povestit tot ce s-a-ntâmplat, cum a fost ucis Jaṭāyu în Janasthāna pe când te apăra de un demon înfricoșător.

66. Fiul lui Aruṇa plânse cu amar la vestea uciderii lui Jaṭāyu, apoi ne-a spus că tu, prințesă cu pulpe frumos rotunjite, te aflai în palatul lui Ravana.

67-72. Nebuni de fericire după ce am ascultat spusele aducătoare de bucurie, am pornit pe dată să te găsim, sub conducerea lui Aṅgada. Văzând marea cea mare, tristețea i-a biruit din nou pe ceilalți, dar eu, lăsând deoparte frica, am sărit <peste valuri, cale de>o sută de *yojane*. Aseară intrat-am în cetatea plină de demoni; așa v-am văzut pe Ravana și pe tine, cea copleșită de tristețe. Am spus totul, așa cum s-a întâmplat; vorbește cu mine, zeiță, pentru că sunt solul fiului lui Daśaratha!

---

[286] Distihul 50 : „Apoi regele maimuțelor a venit spre Kiṣkindhā împreună cu cei doi prinți viteji și l-a ucis pe Vāli" nu apare decât în 4 manuscrise sudice din sec. al XVIII-lea, fiind omis în edițiile critice; v. PRED 5, p. 444.

73-79. Regină! Pentru tine am venit aici, trimis de Rama; sunt fiul Vântului și sfetnicul craiului Sugrīva. Vlăstarul lui Kakutstha, soțul tău și cel mai vrednic între purtătorii de arme e teafăr, la fel Lakṣmaṇa cel cu semne norocoase pe trup și mereu ascultător fratelui său mai mare. Am în minte doar binele soțului tău și am ajuns aici din vrerea lui Sugrīva. Eu pot lua orice chip doresc; fără nimeni alături, am străbătul întreg meleagul de la miazăzi pentru a te afla. Norocul m-a ajutat și voi putea alina suferința oștirii de maimuțe care plânge de mila ta, vestind că te-am găsit! Din fericire, nu în zadar am trecut oceanul și voi fi vestit pentru această faptă! Nu peste multă vreme, viteazul Rama îi va nimici pe Ravana, împreună cu toți cei întovărășiți cu el și cu neamul său, aducându-te astfel din nou la sine.

80-83. Vaidehī, se află pe lume un pisc numit Kauraja[287], semeț printre culmi; de acolo a pornit maimuța Kesari spre muntele Gokarṇa[288]. Despre Kesari se spune că e tatăl meu, iar el - la îndemnul măriților *devarși* - a ucis acolo un *asura* numit Śambasādana, curățând scăldătoarea sfântă de la țărmul stăpânului apelor-oceanul. Maithilī, m-am născut pe acel câmp prin voia zeului Pavana[289], sunt Hanuman, vestit în lume pentru faptele mele. Am vorbit despre virtuțile soțului tău pentru a-ți câștiga încrederea.{Doamnă fără de prihană, Rama te va lua curând de aici}[290]"

84-87. Îndurerata Sita a crezut atunci cele spuse cu șart de Hanuman, s-a încredințat că este trimisul lui Rama. Lacrimile care udau acum genele lui Janakī veneau din nemărginită bucurie, fața ei strălucea precum luna când scapă de Rāhu: într-adevăr, Hanuman era cine spunea că este. Hanuman îi grăi atunci frumoasei prințese:

88[291]. {-„ Maithilī, ți-am spus totul; curaj! Oare ce mai pot face, spre a-ți fi pe plac? Eu trebuie să mă întorc înapoi. }

89. După ce tatăl meu l-a ucis pe *asura* Śambasādana la porunca divinilor învățați, m-am născut eu: *vanara*, dar și fiu al Vântului, de o seamă cu Vântul în putere!"

---

[287] Numele muntelui este incert, apărând doar în manuscrisele nordice. Este păstrat cu multe rezerve în edițiile critice - v. PRED 5, pp. 206 și 444, nota la 5,33,73. Traducerile - Dutt, Prasad și cele electronice - preferă numele Mālyavān din versiunile sudice.
[288] *gokarṇa*= „ureche de vacă"; există doi munți cu acest nume: unul este un cunoscut loc de pelerinaj śaiva pe coasta de vest a Indiei (v. Huet), iar al doilea se află în Himalaya (v. PRED 5, p. 445).
[289] Text dificil de tradus din cauza conotațiilor cuvântului *kșetre*, care poate însemna atât „câmp" cât și „soție", trimițând la conceptul *kșetraja*= copil avut de o femeie de la un alt bărbat decât soțul ei, dar cu consimțământul acestuia din urmă și recunoscut ca legitim. V. PRED 5 p. 445.
[290] Vers din versiunea sudică.
[291] Distih din varianta sudică.

36[292]

1. Hanuman, preaputernicul fiu al vântului Pavana, spuse apoi, plin de smerenie, vorbele acestea, vrând să întărească încredințarea Sitei:

2-3. -„Vrednică doamnă, sunt o maimuță, dar sunt și solul înțeleptului Rama; iată inelul însemnat cu numele său, o, zeiță! {Mi-a fost dat de însuși măritul Rama, pentru a te putea încredința deplin pe tine}[293]. Fii fericită, căci zilele amare s-au sfârșit!"

4-6. Jānakī luă inelul: i se părea că își vede aievea soțul lângă sine, iar bucuria îi umplu sufletul. Frumosul ei chip strălucea de bucurie, cum strălucește Luna când scapă de Rāhu. Sfioasa domniță, recunoscătoare din adâncul inimii pentru minunata veste adusă îl lăudă pe Hanuman:

5-11. -„ Prinț al pădurenilor, ești fără îndoială viteaz, priceput și înțelept dacă ai pătruns de unul singur în cetatea demonilor *rākșasa*. Ți se cuvine o laudă peste măsură, căci ai trecut sărata mare sărind dintr-o suflare o sută de poște peste sălașul dulfilor, ușor de parcă ar fi fost de-o șchioapă[294]. Nu ești o ființă de rând, ci un erou printre *vānara*, căci nu te-nfricoșează puterea lui Ravana; îmi este, așadar, îngăduit să vorbesc cu tine, trimisul lui Rama. Neînvinsul Rama nu mi-ar trimite vestitor pe cineva fără credință ori fără curaj.

12-14. E, într-adevăr, o mare binecuvâtare că Rama, dreptul prinț ce vorba nu-și încalcă, și Lakșmaṇa, bucuria Sumitrei, sunt bine-sănătoși[295]! Dar dacă vlăstarul lui Kakustha e viu și sănătos, de ce focul mâniei sale nu mistuie pământul îmbrățișat de-ocean, ca para sfârșitului de lume? Amândoi frații pot înfrânge chiar și zeii, dar chinul meu nu s-a sfârșit nicicum!

14-16. Cred că Rama nu s-a lăsat pradă disperării, sper că nu suferă peste măsură și că se pregătește de luptă. Sper că prințul nu s-a pierdut cu firea, știe calea de urmat și face tot ce îi stă în puteri să facă.

---

[292] *Sarga* 34 în edițiile critice, unde are 45 de strofe.
[293] Versul apare doar în câteva manuscrise.
[294] *goșpada*= cât urma lăsată de copita unei vaci/cât pasul unei vaci; v. Dutt,vol. 5, n. la p. 993.
[295] Ironia din cuvintele Sitei nu a putut trece neobservată de comentatori; ca întotdeauna, ea spune fără teamă tot ce gândește.

17. Sper că nu a uitat să folosească vorba bună și darurile pentru cei care îi sunt prieteni, dezbinarea și puterea împotriva vrăjmașilor[296]; sper că rămâne prieten cu aliații săi și gata să nimicească dușmanii.

18-19. Sunt sigură că își face prieteni, că sunt mulți care îl caută și care îl ajută plini de respect. Sper că prințul își păstrează credința în zei, în sine și în soartă.

20-23. Iubirea lui Rāghava nu s-a stins, nădăjduiesc, doar pentru că sunt departe și Rama va veni din chinuri să mă scape. Sper doar că nu s-a prăbușit sub atâta nenorocire, căci viața lui dintru-nceput a fost plină doar de bucurii și fără nicio întristare. Trag nădejde că primește numai vești bune de la Kaikeyī, Sumitrā și Bharata. Sper că vrednicul de cinste Rāghava nu s-a prăbușit în hăul tristeții din pricina mea, după cum nădăjduiesc că nici nu se uită după altă femeie, ci va veni să mă salveze.

24-27. Sper că Bharata, iubitorul de frate, își va trimite în ajutorul meu numeroasa oaste[297], cu flamuri fluturând în vânt și condusă de sfetnici. Sper că slăvitul Sugrīva, regele pădurenilor, împreună cu vitejii care luptă cu ghearele și dinții, va ajunge aici din cauza mea. Nădăjduiesc că viteazul Lakṣmaṇa, bucuria Sumitrei și mânuitorul armelor divine, va nimici demonii *rākṣasa* cu un potop de săgeți. Și mai cred că în curând îi voi vedea pe Ravana, prietenii și neamul său întreg, uciși în bătălie de armele îngrozitoare ale lui Rama!

28-30. Sper că fața lui Rama, strălucitoare precum aurul și răspândind parfum de lotus, nu s-a ofilit de jale ca lotusul când seacă sub arșiță lacul. Sper că inima lui a fost la fel de răbdătoare cum a fost când, de dragul dreptății, a lăsat domnia și m-a dus cu sine-n adânc de codru, mergând pe jos. El nu iubește pe nimeni în lumea asta mai mult decât pe mine - nici pe mama sa și nici pe tatăl său. O, solule, aș vrea să am zile destule pentru a auzi vești de la dragul meu!”[298]

31-32. Terminând de spus aceste vorbe pline de miez și plăcute auzului, frumoasa prințesă tăcu, pentru a putea asculta cuvintele minunate ale lui Hanuman despre

---

[296] Pasaj dificil, pe care am încercat să îl fac inteligibil. Pentru discuție, v. PRED 5, p.448.

[297] După PRED 5, p. 448, n. la 34,23, termenul *akṣauhiṇī* desemnează o armată formată din: 21 870 care de luptă, 21 870 elefanți, 65 610 cavaleriști și 109 350 pedeștri; după Huet, este armata completă formată din 10 divizii - *anīkinī*.

[298] Am tradus distihurile 14-30 după versurile 34,13-29 care le corespund în ediția critică. Urmându-l pe Dutt, versiunile electronice, care au totuși o traducere similară celei de la Princeton, introduc o nuanță dubitativă - I hope…, can I hope?, în timp ce ediția americană începe fiecare distih cu I trust…; cuvintele *cred, sper*, *nădăjduiesc* au încercat să echilibreze cele două direcții de interpretare.

solia lui Rama. Vitaezul fiu al Vântului o ascultase pe Sita; acum, își împreună mâinile, le duse la frunte și zise:

33-36. -„Frumoasă cu ochi de lotus, Rama nu știe unde te afli{de aceea nu te-a salvat pe dată, așa cum nici Indra Distrugătorul cetăților nu a salvat-o de îndată pe Śacī}[299]. După ce mă va asculta, Rāghava va sosi fără întârziere în fruntea unei armate de urși și de maimuțe. Urmașul lui Kakustha va stăvili talazul mării cu un potop de darde și va deșerta cetatea Laṅkā de toți demonii din ea. El va zdrobi pe oricine îi va sta în cale - de-ar fi *asura*, zeu sau însuși Yama.

37. Nobila mea doamnă, pentru că nu te mai poate vedea, Rama e chinuit de jale și nu își găsește liniștea, cum nu-și află pacea un elefant urmărit de leu.

38-40. Zeiță, mă jur pe piscurile Dardura, Malaya,Vindhya, Meru și Mandara, mă jur pe rădăcini și fructe[300], că în curând vei vedea chipul minunat al lui Rama- cu ochii săi frumoși, buzele roșii ca fructul de *bimba*, urechile pline de inele- fața care seamănă cu luna când răsare plină. Prințesă din Videhā, îl vei vedea pe Rama șezând cu slavă pe muntele Prasravaṇa, precum tronează-n ceruri[301] Indra aducătorul-celor-o-sută-de-jertfe.

41-46. Rama nu mănâncă decât a cincea parte din tainul de ascet, doar orez fiert, fără mied și carne. Se gândește doar la tine și, cu gândul dus, uită să gonească din preajmă țânțarii, muștele și șerpii; jelește fără încetare, subjugat de zeul iubirii - nu se poate gândi la altcineva decât la tine. Rar pune geană peste geană, dar când se trezește murmură suav «Sita»! Dacă vede vreun lucru - o floare sau un fruct - plăcut femeilor, oftează și strigă: «Vai, vai, draga mea»! Acest prinț, neabătut în canonul său, se chinuie necontenit și strigă «Sita»! El face tot ce poate pentru a te aduce înapoi."

47.Se mângâie sufletul Sitei la veștile acestea, dar se și întristează la suferința nesfârșită a lui Rama. Jānakī, domnița din Videhā, semăna cu o noapte de la începutul toamnei, când luna e întunecată de scamele norilor de ploaie.

---

[299] Versul se găsește numai în câteva manuscrise.
[300] Hanuman ia ca martori munții - adăpostul său - și hrana sa.
[301] Comentatorii sudici preferă în loc de „cel mai înalt dintre ceruri", varianta „suit pe un elefant regesc", v. PRED 5, p. 450, nota la distihul 5,34,38. *Śatakratu* este epitetul lui Indra, pentru că a adus o sută de sacrificii *aśvamedha*.

37[302]

1. Sita, doamna cu fața precum luna plină, răspunse astfel lui Hanuman, rostind vorbe adevărate și bine cumpănite:

2-6. -„Ceea ce îmi spui, *vānara*, că doar la mine adastă gândul plin de mâhnire al lui Rama și nu la alta, e pentru mine nectarul vieții[303] amestecat cu venin ucigător! Pe fiecare dintre noi, Ursita îl târăște legat în funii spre slavă sau amar și nimeni de soarta hărăzită nu a scăpat vreodată, preabuna mea maimuță! Vezi doar cu câte chinuri ne-a lovit Ursita pe fiul Sumitrei, pe Rama și pe mine! Naufragiat în marea disperării, Rama se zbate să înoate - va ajunge, oare, cu sleitele-i puteri la țărmul ei cândva? Putea-va domnul meu să nimicească Laṅka și demonii dintr-însa, iar pe Ravana să-l ucidă?

7-11. Spune-i lui Rama: „Nu zăbovi! Grăbește-te!" Doar un an mi-a fost îngăduit de tartor să trăiesc; din el, iată, zece luni de-acuma au trecut - doar două îmi mai rămân din viață. Nu s-a îndurat nicicum Ravana când fratele-i vitreg - Vibhīṣana - de multe ori l-a sfătuit smerit să mă trimită înapoi. Ravana nu voiește să-mi dea drumul, căci l-ajunge vremea morții-n bătălia ce va fi. Toate le-am auzit de la Analā[304], fiica mai mare a lui Vibhīṣana, trimisă chiar de mama ei <la mine>.

11a-11b -[305]-

|Un înțelept dintre *rkṣasa* pe nume Avindhya - un vârstnic cumpănit de felul său - i-a prevestit lui Ravana nimicirea demonilor de către Rama. Deși Avindhya are trecere mare, tartorul nu s-a lăsat înduplecat |

12-16. O, cel mai bun din neamul cel roșcat! Am inima curată și sper ca domnul meu să vină în curând aici pentru mine. Rāghava e înzestrat cu stăruință, bărbăție, cutezanță, bunătate, recunoștință, pricepere și putere. El singur - fără să-i fie fratele alături - a nimicit paisprezece mii de demoni în codrul Janasthāna - care dintre vrăjmașii lui nu tremură de groază? Rama, cel mai viteaz dintre oameni, nu poate fi doborât de necazuri! Eu îi cunosc tăria, așa cum fiica lui Puloma[306] o cunoaște pe

---

[302] *Sarga* 35 în edițiile critice, unde are 68 de strofe.
[303] Este vorba de *amṛta*- nectarul care asigura nemurirea zeilor cerești.
[304] Numele personajului variază: Analā în PRED 5; Kalā în versiunile sudice, Dutt și Prasad; Nandā la Goresio, Nalā în edițiile electronice; v. nota la versul corespunzător în PRED 5, p. 451.
[305] Următoarele două distihuri, puse între bare verticale, lipsesc din variantele electronice , dar apar în PRED 5, unde sunt numerotate 5,35,12-13 la p. 211, și în traducerile Dutt și Prasad. Autenticitatea lor este îndoielnică, v. PRED 5, nota de la p. 451.
[306] Śacī.

cea a lui Śakra[307]. Precum usucă razele Soarelui apa din băltoaca, aşa vor seca săgeţile lui Rama demonii vrăjmaşi de sânge[308].

17. Atunci când Sita termină de vorbit, faţa ei slăbită de necazuri era scăldată în lacrimi. Hanuman îi spuse:

18-24. -„ De îndată ce va auzi veştile aduse de mine, Rāghava va năvăli aici cu oşti nenumărate de urşi şi de maimuţe. Dar şi mai bine! Te pot scăpa eu însumi într-o clipă de tartor şi de chin! Doamnă fără pată, pe spate mi te suie şi voi străbate oceanul dintr-o săritură, doar am putere eu destulă să duc pe umeri Laṅka însăşi şi pe Ravana laolaltă! Într-o clipă te voi purta pe muntele Prasravaṇa, în faţa lui Rāgava, la fel de iute cum duce focul sfânt ofranda către Śakra! Într-o clipă îi vei vedea pe Rama şi Lakṣmaṇa; urmaşul lui Raghu voieşte ca demonii să piară, cu vrere la fel de neclintită precum cea a lui Viṣṇu când hotărît-a să-i nimicească pe *daitya*! Viteazul cel plin de slavă precum Indra vrea să te găsească cu orice preţ, deşi e încă în sihăstrie[309]. Regină preafrumoasă, nu pregeta - doar te arde dorul revederii cu Rama la fel de mult ca pe Rohiṇī cel după zeul Lunii.

25.[310]Urcată pe spinarea mea vei străbate marea prin înaltul cerului, unde ai putea grăi cu Luna şi Soarele strălucitor.

26-27. Frumoasă doamnă, niciunul dintre cei care îşi au sălaşul în Laṅka nu va putea să mă ajungă, dacă pornesc în zbor ducându-te pe tine! Precum sosit-am aşa te voi ridica şi voi zbura prin ceruri cu tine, nu te îndoi de asta, o, Vaidehī!"

28. Bucuria umplu întreg trupul Sitei când auzi cuvintele maimuţei, însă răspunse astfel:

29-30[311]. -„Se vede aici mintea de maimuţă! Hanuman, cum crezi că vei putea, cu trupul tău firav, să mă duci atât de lungă cale, până la soţul meu, stăpânul de popoare?"

---

307 Indra.

308 Textul este uşor adaptat pentru o mai bună înţelegere.

309 Traducerea încearcă să facă inteligibil un distih transmis diferit de manuscrise; pentru problemele textului original v. PRED 5, pp. 451-452, nota la v. 5, 35,25.

310 Distih transmis în forme foarte diferite în manuscrise, cu variante suplimentare în ediţiile tipărite, dar al cărui sens rămâne neclar; am preluat interpretarea cea mai simplă.

311 Aici începe discuţia care explică refuzul Sitei de a se întoarce la Rama împreună cu Hanuman. Danielle Feller vede în acest pasaj reticenţa Sitei faţă de ceea ce putea fi o încercare de seducere - v. Danielle Feller, *Hanuman's Jumps...*, pp. 204-205. Distihurile 30 şi 40-59 sunt de fapt pretexte, adevăratul motiv fiind arătat în *śloka* 60 : fidelitatea absolută, ireproşabilă, faţă de Rama.

31. Hanuman, vestitul fiu al Vântului, simți vorbele ca o ocară; își spuse-n gând:

32. „Sita cea cu ochii negri nu-mi cunoaște puterile; de aceea, prințesa din Videha trebuie să vadă cum arăt <cu adevărat>”.

33-36. Hanuman, distrugătorul vrăjmașilor începu să își arate chipul lui Vaidehī. Pentru a-i da încredere Sitei, viteazul sări din copac [312] și începu să crească. Stătu apoi în fața prințesei din Videha, mare cât munții Meru și Mandara, strălucitor ca focul ce arde vâlvătaie, înfricoșător, cu fața roșie, colți și gheare oțelite și spuse:

37-38. -„Eu pot, într-adevăr, să duc în spate întreaga Laṅka - ostrov, păduri și munți, ziduri de cetate, porți și palate - adăugând și regele tartor pe deasupra. Hotărăște-te fără de teamă, o, Vaidehī - e vremea să liniștim de-atâta tulburare sufletele lui Rama și Lakșmaṇa!”

39. Acum Janakī , ceea cu ochii precum petalele de lotus, vedea că fiul Vântului seamănă cu un munte și zise:

40-42. -„Acum îți înțeleg deplin, mărețe Hanuman, puterea, mișcările iuți ca vântul și înflăcărarea de care dai dovadă; cum ar fi putut o ființă de rând să ajungă în această țară, pe acest îndepărtat țărm al mării fără fund? Sunt încredințată că poți străbate drumul înapoi ducându-mă pe mine; se cuvine să chibzuim dacă e înțelept să o și faci.

43-45. Preabunule, nu ar fi bine pentru mine să zbor ca vântul - iuțeala aceasta nemaipomenită mă poate face să îmi pierd simțirea; sau, dacă frica m-ar cuprinde, acolo în înaltul cerului, aș putea cădea de pe umerii tăi în învolburarea mării unde foiesc rechini, balene și pești mari - sărmana de mine aș deveni aleasa lor gustare!

46. Nu pot merge cu tine, distrugător al vrăjmașilor: împovărat cu o femeie ai fi într-o mare primejdie.

47-49. Văzând cum pleci cu mine *rākșas*-ii cei puternici ne vor lua urma, la porunca ticălosului Ravana. Înconjurat din toate părțile în mijlocul cerului de demoni și împovărat cu mine, o femeie, vei fi în primejdie. Oare cum mă vei apăra, când ei vor avea arme, iar tu nu?

50-55. Dacă în timpul bătăliei cu acei demoni nemiloși voi fi copleșită de groază, voi cădea din spatele tău. Preabuna mea maimuță, *rākșas*-ii groaznici, uriași la stat și peste măsură de voinici ar putea să te învingă într-un fel sau altul. Stând cu ochii după ei, nu ai mai lua seama la mine - aș putea cădea din spatele tău în toiul

[312] Este o contradicție care apare încă din capitolul 33, pe care comentatorii nu au reușit să o rezolve.

bătăliei și ei m-ar prinde din nou sau m-ar smulge din mâinile tale sau chiar m-ar ucide. Se ştie doar: biruința și înfrângerea în luptă sunt mereu nesigure. Aş putea muri de-atâta spaimă - zadarnică ar fi atunci strădania ta! Desigur, ai putea să învingi tu, ucigându-i pe toți *rākṣasa*, dar aceasta ar micșora slava lui Rama[313]!

56-57. Se poate ca demonii să mă ascundă într-o tainiță, unde nici amândoi urmașii lui Raghu, nici maimuțele să nu mă mai poată găsi.Tot ce ai făcut ar deveni fără de rost. Ar fi mult mai bine dacă Rama te-ar însoți.

58-59. Viteazule, de viața mea sunt prinse viețile lui Rama, ale fraților săi și cele ale spiței lui Sugrīva. Dacă Rama și Lakșmaṇa pierd orice nădejde să mă găsească, slăbiți de jale și de dor, își vor lua viețile, iar maimuțele și urșii vor pieri în același fel.

60. Pentru mine, credința față de soțul meu e mai presus de toate, Hanuman! Nu voi atinge eu, de bună voie, trupul altcuiva vreodată nici cu piciorul!

61. Am fost silită să ating trupul lui Ravana[314], e adevărat - dar a fost fără voia mea! Lipsită de putere, de ajutor și de-apărare [315], pentru că soțul și stăpânul meu lipsea, puteam, oare, face altceva?

62-65. S-ar cuveni ca Rama însuși să mă ia de aici, după ce i-a ucis pe Ravana cel cu zece capete și pe demonii lui. Am văzut eu însămi faptele de arme ale măritului viteaz care își nimicește dușmanii în luptă. Nu sunt pe potriva lui nici zeii, *gandharva*-șii, șerpii divini, nici *rākṣasa*! Ar putea oare cineva să-i țină piept urmașului lui Raghu, când acesta își poartă arcul puternic și este însoțit de Lakșmaṇa? el pârjolește totul, precum focul mâncător de jertfe ațâțat de vânt și egal e cu Vasava! Hanuman, fruntaș printre maimuțe, cine ar putea să-i țină piept în bătălie lui Rama, cel care spulberă dușmanii? Având-ul alături pe Lakșmaṇa, el stă neclintit precum elefanții care susțin pământul, iar când aruncă săgeți înflăcărate seamănă cu Soarele care va arde totul la sfârșitul vremii!

---

[313] Destinul lui Rama este să distrugă puterea lui Ravana - pentru aceasta s-a născut, indiferent dacă este un erou sau un *avatar* al zeului Viśṇu. Răpirea Sitei este doar elementul declanșator, necesar pentru a justifica războiul din cartea a șasea. Hanuman poate distruge singur puterea lui Ravana, dar ar face inutilă existențele lui Rama, ale fraților acestuia și chiar cea a Sitei.

[314] Versiunile mai recente ale mitului vor susține că Agni, zeul focului, a salvat-o de fapt pe Sita de atingerea lui Ravana creând o „clonă" a prințesei, de unde necesitatea episodului ordaliei prin foc din cartea a șasea. Astfel, Sita nu a atins niciodată alt bărbat decât pe soțul său; v. PRED 5, p. 453.

[315] Textul original are aici trei sinonime semnificând lipsa de putere; PRED 5 păstrează două în traducere, Dutt unul, în timp ce Prasad găsește trei echivalențe aproximative.

66. Te rog pe tine, cel mai bun din neamul cățărător, adu-i aici pe Rama, pe Lakșmaṇa și oastea regelui Sugrīva! Preabunule, adu-mi înapoi bucuria, e atâta vreme de când mă ofilesc jalea și dorul după Rama!

38[316]

1. Viteazului *vanara* îi plăcură spusele Sitei și răspunse cu vorbe potrivite, doar era priceput la meșteșugul cuvântării:

2-6. -„Ai spus ceea ce se cuvenea să fie spus de o femeie plină de virtute, care își apără pudoarea, frumoasă regină! E adevărat, o femeie nu ar putea străbate o sută de *yojana* peste ocean, chiar dacă ar fi călare pe mine. A nu te atinge de un alt bărbat decât Rama este o hotărâre vrednică de soția acelui mare om, dar câte femei ar fi cugetat la asta? Rama va afla fără greș tot ce mi-ai spus și cât de vrednic te-ai purtat!

7-10. Eu am vorbit având în minte doar binele lui Rama, la care țin atât de mult. Am cântărit depărtarea insulei Laṅka, lărgimea de netrecut a mării cu puterea mea de a îndeplini aceasta. Gândul meu a fost curat, izvorât din credința față de stăpânul meu - voiam să te aduc cât mai curând lângă Rama. Doamnă plină de virtute, dacă nu îndrăznești să vii cu mine, dă-mi un semn care să fie recunoscut de Rāghava!"

11. Sita, frumoasă ca o mlădiță a zeilor, răspunse astfel cuvintelor lui Hanuman, cu glasul înecat în lacrimi:

12-13. -„Dragului meu tu amintește-i această întâmplare, petrecută pe vremea când trăiam în părțile dinspre miazănoapte și răsărit, în sihăstria de la poalele muntelui Citrakūța, lângă râul Mandākini. Pe meleagul acela se găsesc din belșug rădăcini, fructe și cursuri de apă, astfel că mulți asceți au chiliile acolo.

14-21.«Într-o zi m-am plimbat printre tufișurile pline de felurite flori înmiresmate <și m-am scăldat în râu>[317], apoi, șiroind de apă, m-am așezat în poala ta. O cioară

[316] *Sarga* 36 din ediția critică, unde acest capitol are doar 56 de distihuri.
[317] Adaosul este necesar pentru a înțelege de unde proveneau stropii de apă; unii comentatori au considerat că este vorba doar de transpirație. Sita se adresează lui Rama, care va auzi povestirea de la Hanuman. Există multe ambiguități ale textului original și diferențe de amănunt între manuscrise în relatarea acestui episod, ceea ce duce la interpretări divergente; de exemplu, după unii comentatori, Rama ar fi cel care s-a scăldat. Am urmat în special traducerile edițiilor Dutt și

doritoare de carne mi-a ciupit sânii. Am aruncat după ea cu un bulgăre de pământ, dar a continuat să mă ciupească. Veșmântul mi-a alunecat și mi-am strâns din nou cingătoarea. Eram furioasă, dar tu râdeai de mine; am căutat adăpost în brațele tale, m-ai mângâiat și mi-ai făcut un semn pe frunte. Erai fericit că mă aflam lângă tine și mi-ai șters lacrimile de pe obraji. Obosită peste măsură, am dormit mult timp în brațele tale, iar tu ai adormit în brațele mele.

22-25. Dar cioara mâncătoare de ofrande s-a întors și, coborând dintr-o dată, a început să îmi sfârtece din nou sânii pe când mă trezeam. Picăturile de sânge au curs pe tine; atunci te-ai deșteptat din somn la strigătul meu. Văzându-mi rănile ai șuierat ca un șarpe:

26. „Frumoasa mea cu coapse bine rotunjite[318], cine ți-a rănit sânii? Cine întărâtă un șarpe cu gura larg deschisă[319]?

27-35. Privind în preajmă ai văzut minunata cioară care zbura iute ca vântul: era fiul lui Śakra[320]. Atunci tu, viteazul cu braț puternic și primul printre înțelepți, ai hotărât pedeapsa ciorii. Ai luat un mănunchi de iarbă *darbha* din așternutul tău și l-ai umplut cu puterea armei lui Brahma; iarba a început să ardă precum focul ce va distruge lumea - ai aruncat-o spre pasăre. Aceasta a ocolit pământul, a străbătut tărâm după tărâm vrând adăpost să afle; când tatăl și *maharș*-ii au izgonit-o din fața lor, s-a întors singură la tine, cerșindu-ți îndurarea. Urmaș al lui Kakutstha, văzând-o prăbușită pe pământ, te-ai milostivit de ea. Ai spus ciorii:

36. „Arma lui Brahma nu poate să nu-și lovească ținta; poți alege însă unde anume!"

37-38. „În ochiul drept"[321], a răspuns pasărea - acolo a fost lovită, dar a scăpat cu viață. S-a plecat smerită în fața ta, pomenindu-l și pe Daśaratha[322], apoi ai lăsat-o să plece spre căminul său.

39-43. Stăpâne al întregii lumi! Odinioară ai folosit arma lui Brahma împotriva unei biete ciori, doar ca să mă aperi; de ce acum îl ierți pe cel ce m-a răpit? {Sunt lipsită de apărare, deși tu ești apărătorul meu.}Ai milă de mine, vitezule, tu, care-

---

PRED 5, urmărind să obțin un text logic. Se consideră că aceasta este prevestirea făcută de o cioară, menționată în 4,1,55.

318 Textual: „cu coapse precum trunchiul unui elefant".

319 Variantă de interpretare acceptată de comentatorii indieni: „un șarpe cu cinci capete".

320 Epitet al lui Indra; „fiul lui Śakra" este Jayanta.

321 Doar un singur manuscris are acest emistih, citat însă de trei comentatori; v PRED 5, p. 457, nota la 5,36,30.

322 Referirea la Daśaratha este neclară pentru toți comentatorii.

mi spuneai că mila e cea mai de seamă formă a dreptății! Eu te cunosc preabine; ești măreț, puternic și de neoprit; poți fi netulburat precum oceanul, nu ai nici margini, nici străfunduri cunoscute - doar ești stăpânul uscatului și mării, egal cu Vasava însuși! ai putere și știi ca nimeni altul să-ți folosești armele divine. De ce atunci nu le abați, Rāghava, asupra demonilor?»

44-48. <O, Hanuman!> Pe câmpul de bătaie, nici *nāga*, nici *gandharva*, nici demonii *asura* ori furtunile *marut*, nu pot întrece săgețile lui Rama! Dar îi mai pasă lui Rama, cât de puțin, de mine? Dacă da, cum de săgeata-i ascuțită nu se înfige-n demoni? De ce nu-i poruncește oare lui Lakșmaṇa, nimicitorul vrăjmașilor, să mă dezrobească în numele său? Frații cei doi sunt tigri printre oameni, puternici precum Agni[323] și Vāyu, pot ține piept și zeilor din cer; de ce m-au dat uitării? De bună seamă că am săvârșit vreodată un păcat fără iertare - de aceea nu-mi vin în ajutor!"

49[324]. Astfel vorbi Vaidehī, iar lacrimile îi umpleau ochii. Hanuman, marele viteaz, fiul Vântului, îi răspunse astfel:

50-54. -„Zeiță! Rama este copleșit de durere după ce te-a pierdut și nu mai se bucură de nimic, iar când Rama e îndurerat, la fel e și Lakșmaṇa. Regină fără pată! Eu te-am găsit cu mare greutate, dar te-am găsit; nu-i vremea pentru plâns!De-acum în scurtă vreme chinul tău se va sfârși. Amândoi fiii de rege abia așteaptă să te revadă; pentru asta vor arde Laṅka până-n temelii! Frumoasă doamnă cu ochi mari! După ce îl va ucide-n luptă pe nemilosul Ravana cu tot neamul său, Rama te va duce înapoi în cetatea sa de scaun. Încredințează-mi tot ce vrei să spui puternicului Rama, vajnicului Lakșmaṇa, lui Sugrīva sau cetei de *vānara* aflate pe țărmul mării."

55. Sita cea îndurerată, semănând cu o fiică de zeu, îi grăi astfel lui Hanuman:

56-63. - „Te pleacă-ntâi în fața vrednicului fiu născut de Kausalyā și de sănătate îl întreabă în numele meu pe Rama, împăratul lumii. Din partea mea și repetându-mi spusa întreabă ce mai face Lakșmaṇa, iubitul frate, mereu blând, drept și priceput. El, minunatul fiu al Sumitrei, binecuvântată mamă, a lăsat în urmă totul - ghirlande, nestemate, o ceată de iubite, chiar propria stăpânire pe această lume - și, după cuvenita închinare în fața părinților, l-a urmat pe Rama. A făcut aceasta - el, dreptul, chipeșul, înțeleptul, voinicul cu braț puternic și umerii de leu - pentru a-l

---

[323] Manuscrisele oscilează aici între *vāyvindra / vāyvagni=Vāyu și Indra/ Vāyu și Agni*; am păstrat varianta care se găsește în capitolul 58.
[324] Distihurile 49-55 nu sunt păstrate în edițiile critice, fiind totuși consemnate la variante. Ele au însă rolul de a fragmenta lungul monolog al Sitei.

apăra pe fratele mai mare de primejdiile din codru. Viteazul Lakṣmaṇa ne-a privit mereu pe Rama și pe mine ca pe tatăl și pe mama sa; el nu știe că am fost răpită. Lakṣmaṇa e îndatoritor față de vârstnici, aduce noroc, are multă putere, dar puține vorbe și se gândește-ntâi la ceilalți, nu la sine - icoană leită a socrului meu. De aceea Rama îl iubește cel mai mult pe el, mai mult chiar decât pe mine. Lakṣmaṇa duce la bun sfârșit orice însărcinare - am ținut la el întotdeauna, iar lui Rama îi ostoiește dorul după tatăl lor.

64-66.{Hanuman, tu cel mai bun dintre *vanara*, fă astfel încât Lakṣmaṇa să vrea să îmi aline suferința. Lakṣmaṇa are sufletul curat, e blând și îi e drag lui Rama, iar tu ești priceput la vorbă; doar strădania ta îl va face pe soțul meu să mă elibereze. Adu-i aminte iar și iar stăpânului meu spusele mele:}

67-68. «O, vlăstar al regelui Daśaratha! Doar o lună mai am de trăit, jur aceasta pe adevărul însuși. Viteazul meu, salvează-mă precum Viṣṇu a scos zeița Kauśikī din Pātālā, cetatea diavolească! Ravana m-a încătușat printr-o înșelăciune».”[325]

69-70. Sita deznodă din straiul ei o podoabă tăinuită, care-i împodobise capul[326]; dându-i bijuteria lui Hanuman îi spuse: „Aceasta trebuie să ajungă la Rama!” Viteazul o puse pe un deget de la mână, pentru că nu putea să o poarte pe braț.

71-73. După ce a primit minunatul giuvaier, minunata maimuță își luă rămas bun de la Sita, dându-i ocol cu multă cuviință și stătu smerit lângă ea. Era bucuros peste măsură că izbutise să o regăseacă pe Sita; deși trupul său era în Laṅka, sufletul lui se și întorsese la Rama. Acum, când ținea în mână podoaba ascunsă cu istețime de fiica regelui Janaka, Hanuman își simțea dintr-odată mintea liniștită - precum un om lovit de vifor pe un pisc de munte, dar care scăpase cu bine din furtună - și era gata să străbată marea înapoi.

---

[325] Distihurile pun diverse probleme greu de rezolvat. Sita afirmă că nu mai are decât o lună de trăit, deși în numeroase ocazii ea și Ravana au afirmat că mai erau două luni până va fi mâncată. Kauśikī este o personalizare a strălucirii regale a lui Indra, pierdută de acesta după uciderea demonului Vṛtra și recuperată de Viṣṇu; v. PRED 5, p.459, nota la versul 5,36,51.

[326] E vorba de o bandă de aur încrustată cu pietre prețioase care se purta în părul împletit în coade; numele bijuteriei era *cūḍāmāṇi*. Podoaba purtată de Sita avea în mijloc și o perlă, despre care va fi vorba în versul 5,40,8.

39[327]

1*a*. Sita îi încredință podoaba de aur lui Hanuman spunându-i:

1*b*-4. -„Acest semn de recunoaștere este bine știut de Rama; el îi va aduce aminte de trei ființe: de mama, de tata și de mine[328]. Acum e vremea, preabunule, să chibzuiești cum îți vei duce misiunea la îndeplinire; de tine doar, cel mai însemnat fiind între toți, va ține hotărârea asupra căii de urmat și îmi va sfârși chinul".

5-6. -„Așa voi face", răspunse neînfricatul fiu al Vântului, înclinându-și capul în fața lui Vaidehī. Văzându-l gata de plecare, prințesa din Mithilā grăi astfel cu glasul înecat în lacrimi:

7-11. -„Hanuman, când vei vorbi de mine lui Rama, Lakṣmaṇa, Sugrīva și sfetnicilor, începe spunându-le că sunt teafără, dar vorbește astfel încât vlăstarul lui Raghu să mă salveze dintr-acest ocean de suferințe, găsește vorba potrivită pentru a-l face pe vestitul Rama să îmi salveze viața; astfel vei culege răsplata cuventă celor drepți. Dacă îi vei spune iar și iar fiului lui Daśaratha cuvintele mele, viteazul va stărui în strădaniile sale și va folosi întreaga sa putere".

12. Auzind cuvintele acestea, fiul Vântului își cuprinse smerit fruntea cu palmele căuș și răspunse:

13-16. -„În scurtă vreme urmașul lui Kakutstha va sosi aici împreună cu armia de urși și de maimuțe, va nimici vrăjmașii-n bătălie și chinul tău se va-ncheia. Eu nu cunosc printre oamenii cei muritori sau printre demonii *asura*, nici chiar printre nemuritorii zei vreunul care să-i poată ține piept lui Rama atunci când își revarsă ploaia de săgeți. Rama poate să biruie Soarele, pe furtunosul Parjanya și chiar pe

---

[327] Acest capitol corespunde cu *Sarga* 37 din edițiile critice; el cuprinde foarte multe versuri care se regăsesc în alte capitole din cartea *Sundara* - v. PRED 5, p. 461. Repetițiile acestea pot fi privite ca un element stilistic specific narațiunii orale și ca elemente care reliefează diverse secțiuni - așa cum consideră Robert Goldman în PRED 5, p. 16 - sau pot fi considerate interpolări foarte vechi. Totuși, deoarece *sarga* se regăsește într-un număr de manuscrise bune, capitolul nu se poate elimina. Numerotarea versurilor este cea din PRED 5.

[328] Textul original este ambiguu și deschis diverselor identificări: 1 - soția lui Janaka, Janaka și Sita; 2 - soția lui Janaka, Daśaratha și Sita; 3 - regina Kausalya, Daśaratha și Sitha. PRED 5 și edițiile electronice preferă varianta 2, iar Dutt și Prasad varianta 3, în timp ce părerile comentatorilor indieni sunt împărțite. Deoarece Rama va recunoaște *cūḍāmāṇi* drept un dar de nuntă primit de Sita, doar variantele 1 și 2 pot fi luate serios în discuție. Am încercat să păstrez ambiguitatea originalului în traducere.

Yama Vaivasvata dacă va fi să lupte pentru tine. De dragul tău el ar supune întreg pământul cel înconjurat de mare, fiică a regelui Janaka!”

17-18. Sita s-a bucurat auzind cuvintele potrivit alese, pline de adevăr și bine rostite; le-a prețuit, pentru că erau izvorâte din dragoste față de soțul ei. Văzându-l pe Hanuman că e gata să pornească, ea spuse:

19-22. -„Adastă până mâine, viteazule, adăpostit într-un loc tainic; rogu-te, pleacă doar mâine! Dacă rămâi, sărmana de mine va mai avea o clipă de nădejde în nesfârșita-i suferință. Te vei întoarce, poate, dar eu nu voi mai fi vie. Nu te-ndoi de asta, căci nevăzându-te voi adăuga durerea nouă la noianul de dureri trecute, sporindu-le peste măsură!

23-26. Viteaz prinț al neamului roșcat, eu încă tare mă-ndoiesc de un lucru: cum vor putea s-ajungă oștirile de urși și de maimuțe, în frunte cu prinții cei doi, peste netrecuta mare? Din câte știu doar trei ființe pot zbura peste noian: Garuḍa, fiul Vinatei, tu însuți și Māruta, vântul! Vezi cumva o cale pentru a îndeplini această faptă? Tu ești cel mai priceput să împlinești isprăvi nemaifăcute.

27-30. Neîndoielnic, ai putea să birui chiar și singur <Laṅkā>, nimicitor al voinicilor vrăjmași, câștigând nepieritoare faimă. Dar cinstea mea va rămâne nepătată doar dacă Rama cu oastea lui îl va învinge pe Ravana și se va întoarce plin de slavă în cetatea sa de scaun! Rama ar fi vrednic de glorie dacă ar cuprinde cu armia lui Laṅka și mă va elibera, iar tu poți face astfel încât viteazul să arate-n bătălie cât este de vrednic!”

31. Hanuman ascultă aceste cuvinte îndreptățite și răspunse:

32-38. -„ Regină, Sugrīva - cel mai de seamă din neamul roșcat, stăpânul peste urși și maimuțe - e neclintit în hotărârea lui de a te ajuta. El, nimicitorul demonilor, va sosi aici în scurtă vreme, însoțit de mii de mii de *vānara*, o, Vaudehī! Acele maimuțe îl ascultă fără crâcnire și sunt neîntrecute în curaj, putere și voință. Sunt iuți ca gândul în mișcări - ba sus, ba jos, apoi în lături; nimic nu poate sta în calea lor și nicio ispravă nu le pare grea. Urmând calea vântului, ființele pădurii au dat ocol pământului și munților și mării. Niciunul din pădurenii lui Sugrīva nu este mai slab ca mine - dimpotrivă! Doar nu trimiți pe cel mai puternic dintre ai tăi la iscodit, ci un oștean de rând! Dacă eu am putut ajunge până aici, gândește-te cât de ușor va fi pentru ceilalți!

39-45. Lasă tristețea deoparte, destul ai plâns! Dintr-un singur salt, căpeteniile oștirii vor ajunge până aici, iar cei doi prinți viteji ca leii vor zbura călare pe spinarea mea! Apoi Rama și Lakșmaṇa vor nimici cu săgețile lor cetatea Laṅka;

Rama îl va ucide pe Ravana laolaltă cu oștile aceluia, apoi se va întoarce în Ayodhyā, luându-te cu sine, o, frumoaso cu mijlocul mlădiu! Așteaptă plină de speranță clipa aceea; îl vei vedea curând sosind pe Rama. După ce regele *rākṣasa* va fi ucis, împreună cu fii, sfetnicii și neamul lui întreg, tu îl vei regăsi pe Rama, așa cum Rohinī reîntâlnește Luna ce are un iepure pe chip! Maithilī, curând vei ajunge la capătul suferinței, curând îl vei vedea pe Ravana doborât de Rama!"

46. Astfel a îmbărbătat-o Hanuman, Fiul Vântului, pe Maithilī înainte de a pleca; la urmă el îi spuse:

47-49. - „Peste puțin timp îi vei vedea la porțile Laṅkăi, cu arcurile-n mâini, pe vlăstarul lui Raghu, nimicitorul neîntrecut al vrăjmașilor săi, și pe Lakṣmaṇa. Vei vedea în scurtă vreme netemătoarele maimuțe, mulțimi nenumărate, ce au ca arme doar ghearele și colții, dar sunt viteze precum tigrii și leii, puternice precum elefanții cei mari. Foarte curând aceste hoarde de maimuțe vor urla pe Muntele Malaya și-l vor acoperi precum un nor.

50-53. Pentru că Rama a fost străpuns de săgețile lui Manmatha, zeul iubirii, și nu-și poate găsi liniștea, așa cum nu poate să o găsească un elefant hărțuit de un leu! Nu mai plânge, doamna mea, inima să nu-ți mai fie întristată! Ai un apărător în soțul tău, la fel de vajnic precum are Śacī în Indra. Oare cine este mai puternic decât Rama? Oare cine se poate socoti pe potriva fiului Sumitrei? Limanul tău sunt frații cei doi, care seamănă cu Agni și Māruta; nu vei mai rămâne multă vreme pe meleagul acesta sălbatic, bântuit de demoni - iubitul tău soț va veni curând, rabdă până voi ajunge la el!"

40[329]

1. Auzind cuvintele fiului cu suflet mare al lui Vāyu, Sita, care părea a fi mlădiță cerească, vorbi astfel spre binele ei:

2-4. -„Pădurean cu vorba dulce, mă bucur la vederea ta cum se bucură de ploaie țarina cu holda încă verde. Ai milă de mine, fă astfel încât să-l pot atinge iarăși cu mâinile acestea veștejite de suferințe pe acel vajnic viteaz și să-mi revărs prea plinul dragostei mele asupra lui Rama! O, căpetenie a oștirilor roșcate! Dă-i lui Rama semnele de recunoaștere, spunându-i și de iarba pe care a aruncat-o la mânie înspre cioară, scoțându-i un ochi, adaugă apoi <din partea mea, aceasta>:

[329] *Sarga* 38 din edițiile critice.

5-11. «Atunci când semnul de pe frunte mi s-a șters - îți amintești desigur - tu mi-ai făcut un altul, cu cinabru[330]! Tu, care ești la fel de puternic precum măritul Indra sau Varuṇa, îngădui ca Sita să-ți fie luată cu de-a sila și să trăiască printre demoni? Să privesc podoaba divină <de la nuntă> a fost mângâierea mea în zile de restriște: îmi părea că te privesc pe tine, iubitul meu stăpân. Azi îți trimit mărgăritarul minunat, născut în mare; de-acum, împovărată de dureri, nu voi mai putea trăi. De dragul tău am îndurat chinuri de nespus, răbdând îngrozitoarele ocări ale slutelor *rākṣasī*-i; doar o lună atât mai am din viață, căci fără tine nu pot trăi mai mult! Regele demonilor e-nfiorător, iar privirea lui mă înspăimântă - Rama, dacă ți s-a întâmplat ceva, mă voi stinge într-o clipă! »

12. Auzind înduioșătoarele cuvinte rostite printre lacrimi de Vaidehī, Hanuman,viteazul fiu al Vântului, grăi:

13. - „Rama s-a pierdut cu firea de dorul tău, îți jur pe cinstea mea! când fratele său e copleșit de durere Lakṣmaṇa suferă și el.

14-16. Totuși, chiar dacă a fost greu, te-am găsit până la urmă; nu e vremea tânguirii. Frumoasă prințesă, foarte curând vei ajunge la capătul încercărilor! Vitejii cei doi, tigri printre oameni, vor pârjoli cetatea Laṅka pentru a te regăsi; cei doi urmași din spița lui Raghu îi vor ucide în bătălie pe crudul Ravana și rudele-i de sânge, apoi te vor duce înapoi în cetatea lor de scaun, doamna mea cu ochii mari!

17. Preacinstită Sita, te rog, mai dă-mi și un alt semn pe care Rama să-l cunoască și să se bucure la vederea lui!”

18. Sita îi răspunse: -„Odorul din părul meu, pe care ți l-am dat, e de ajuns - Rama îți va crede spusele, viteze Hanuman!”

19. Atunci Hanuman, cel fără pereche în neamul săritoarelor maimuțe, luă neprețuita podoabă, își plecă iar capul în fața reginei, apoi se pregăti să plece.

20.[331] Văzând cum puternicul *vānara* se pregătea să plece-n zbor, adunându-și puterile și crescându-și statul, fiica lui Janaka se tulbură din nou; grăi cu ochii-n lacrimi și cu glasul sugrumat:

---

[330] Sita se referă, indirect, la faptul că *tilaka* este și un semn făcut de mire pe fruntea miresei în timpul ceremoniei nunții, consacrând statutul de femeie căsătorită al acesteia. Repetând gestul, v. 5,38, 14-21, Rama o recunoaște încă o dată pe Sita drept soție. Deși în edițiile critice versurile respective sunt exilate printre variante, se vede aici importanța lor.

[331] Distihurile 20-23 repetă, cu mici diferențe, pasaje anterioare.

21-23. - „Hanuman, nu uita să le spui celor doi frați viteji ca leii, lui Sugrīva și sfetnicilor săi că sunt teafără; fă în așa fel încât Rama cel cu braț puternic să mă salveze din acest ocean al suferinței! Atunci când îl vei vedea pe Rama, nu uita să-i arăți chinurile sfâșietoare ale durerii mele și nici amenințările demonilor! Drum bun, viteazule!"

24. Hanuman se bucura în inima sa că își îndeplinise misiunea și purta solia prințesei; apoi însă, gândindu-se că mai avea un „lucru neînsemnat" de făcut, își puse-n gând să se îndrepte către miazănoapte.

41[332]

1. Viteazul *vānara* plecă însoțit de laudele prințesei. Pe drum el se gândi:

2-4[333]. „Am găsit prințesa cu ochi negri; îmi mai rămâne de îndeplinit un lucru neînsemnat. Sunt trei căi de urmat, dar a patra e mai nimerită. Ar fi întâi duhul blândeții, împăcarea - nu merge cu *rākṣasa*; să le promit daruri ar fi a doua cale - dar ei se scaldă-n bogății; trei: să bag zâzanie - sunt prea plini de ei ca să își schimbe gândul. Să le arăt ce pot - doar cu puterea mușchilor îi pot convinge. Poate se vor mai îndupleca după ce vor pieri câțiva din cei mai vajnici dintre ei.

5-7. E vrednic slujitor acela care îndeplinind bine o treabă care i-a fost dată, ia seama-n jur și împlinește alte câteva de care e nevoie, fără să uite totuși prima lui misiune. Poți să ajungi la țelul tău în multe feluri și doar cel ce înțelege asta își poate atinge scopul pe deplin. După ce am împlinit partea cea mai de seamă, voi duce până la capăt porunca regească văzând puterea vrăjmașilor - doar atunci mă voi putea întoarce acasă.

8[334]. Dar cum să isc mai ușor lupta cu demonii și să-l fac pe Zece-fețe să-și trimită oastea cea mai bună împotriva mea?

9. {După ce îl voi întâlni în luptă pe Ravana, cu sfetnicii, hatmanii și cetașii lui și

---

332 Este capitolul 39 din edițiile critice, unde are doar 17 strofe. Versificația este preponderent *vamśasthavila*: strofe de 4 versuri cu 12 silabe fiecare.
333 Text ușor adaptat, pentru a clarifica sensul frazelor.
334 Traducerea urmează interpretarea din PRED 5, p.227 care este mai logică; ea este în esență similară cu aceea a lui Dutt. Textul a fost înțeles și „cum să fac să obțin un rezultat fericit? Cum să îl fac pe Ravana să își măsoare puterile cu mine?"-v. PRED 5, nota de la p. 467 - variantă prezentă și în una din edițiile electronice.

voi afla ce plănuiește și ce putere are, voi pleca fericit acasă}[335]

10-13. Ticălosul tartor are pe aici prin preajmă un crâng minunat, care pare grădina Nandana, raiul lui Indra: e plin cu mulțimi de copaci și vițe cățărătoare, o desfătare pentru ochi și pentru inimă. Voi distruge crângul la fel cum focul pârjolește o pădure veștjită - iar Ravana va turba de furie. Va trimite asupra mea demoni înarmați cu țepușe de fier și furci cu trei dinți, călăreți, care de luptă și elefanți - va fi o adevărată bătălie. Puterea mea e de neoprit; voi nimici demonii trimiși de Ravana și mă voi întoarce fericit la sălașul lui Sugrīva".

14-16. Fiul Vântului, îngrozitor în mânia sa, începu să smulgă copacii cu puterea uriașă a picioarelor sale, părând o vijelie năprasnică. Hanuman a nimicit Parcul Prințeselor[336], plin de păsări înflăcărate de dragoste, de pomi și liane. După aceea, cu copacii smulși, iazurile sparte și culmile împodobitelor movile[337] spulberate, crângul arăta înfricoșător.

17-18. {Păsări de toate felurile scoteau țipete ascuțite, iazurile erau distruse, lăstarii roșii se ofileau, iar pe jos zăceau copaci rupți și vrejuri frânte; frumusețea de altă dată a crângului dispăruse, de parcă fusese pârjolit de un foc năprasnic. Vițele cu frunzele risipite păreau femei lovite de necazuri.}

19. Pavilioanele acoperite cu viță, galeriile cu picturi, conacele și grotele erau distruse, jivinele, cerbii și șerpii cei mari fugiseră de spaimă astfel încât crângul era nimicit.

20. {Prin puterea lui Hanuman, parcul în care își găseau adăpostul iubitele lui Ravana era acoperit cu ramuri rupte de *aśoka* și cu vrejuri triste.}[338]

21. După ce tulburase astfel judecata stăpânului Laṅkăi, strălucitul Hanuman se opri la intrarea în crâng, nerăbdător să se lupte de unul singur cu mulțimea de vrăjmași.

[335] Strofa apare doar în câteva manuscrise și este omisă în edițiile critice. Aceeași observație pentru celelalte versuri puse între acolade.
[336] Parcul era rezervat iubitelor lui Ravana.
[337] Este vorba de munți artificiali, având rol decorativ.
[338] Strofa originală are două jocuri de cuvinte care nu pot fi echivalate în traducere.

42[339]

1-5. Țipetele păsărilor și bufniturile copacilor striviți i-au îngrozit pe locuitorii Laṅkăi; jivinele și păsările scoteau scâncete, iar în fața demonilor apărea mulțimi de pieze rele. Trezindu-se din somn, hidoasele paznice *rākṣasī* <din preajma Sitei> au văzut parcul nimicit și viteaza maimuță; Hanuman le-a văzut la rândul său și a crescut și mai mult, statura lui uriașă înspăimântându-le pe diavolițe. Având în fața ochilor maimuța mare cât un munte, ele au întrebat-o pe fiica regelui Janaka:

6-7. -„Ce e asta? El cine e? De unde vine oare? De ce a venit și de cine a fost trimis? Spune: ce ați vorbit? Grăiește fără frică, fată cu ochi mari și negri!”

8 *a*. Răspunse însă credincioasa Sita, frumoasa cu trupul bine plămădit:

8 *b*-10. - „De unde să cunosc *eu* demonii cu chip groaznic? Așa cum șerpii se cunosc unul pe altul, credeam că știți voi și cine e și ce va face. Eu una nu-l cunosc; cine e? Sunt îngrozită - credeam că e un alt demon schimbător la față, venit aici.”

11-12. Auzind cuvintele prințesei din Videha, pe dată diavolițele se împărțiră în două cete. Unele au rămas de strajă, restul s-au dus să-i dea de veste lui Ravana despre cele întâmplate. Urâtele *rākṣasī* au început să spună totul despre maimuța slută, peste măsură de puternică:

13-21. -„Mărite rege! O maimuță cu trup înfricoșător și putere nemăsurată se află în crângul de *aśoka*, unde a vorbit cu Sita. Deși am întrebat-o de repetate ori, fiica lui Janaka, Sita cu ochi de căprioară, nu a vrut să ne spună nimic despre acea maimuță. Poate că e solul cuiva: al lui Indra, stăpânul zeilor, al lui Kubera, cel ce împarte bogății, sau a fost trimis de Rama în căutarea Sitei. Uriașul a nimicit crângul plin de vietăți al frumoaselor tale domnițe. Nimic nu a rămas întreg din parc, în afară de locul unde se află Sita - nu știm dacă a vrut să o cruțe pe ea sau dihania a obosit. Dar cum ar putea un asemenea gigant să obosească? Sigur a vrut să o ferească pe ea, pentru că a cruțat copacul *śiṃśapā* - acela plin de lăstari și de boboci - lângă care Sita își face veacul totdeauna. Se cuvine ca dihania de maimuță să primească o pedeapsă nemaiauzită din partea ta, pentru că a vorbit cu Sita și a nimicit crângul. Stăpâne peste oștile *rākṣas-ilor*, oare cine ar îndrăzni să stea de vorbă cu Sita -aleasa inimii tale- în afară de unul care vrea să moară?”[340]

---

[339] Este *sarga* 40 în edițiile critice, unde are doar 36 de distihuri.

[340] Faptul că un bărbat vorbea cu o soție a regelui constituia o crimă; v. PRED 5, p. 468, nota la 5,40,21.

22. Auzind cuvintele rostite de *rākṣasī*-i, Ravana, stăpânul demonilor, se aprinse de mânie ca rugul pentru leşuri, iar ochii i se roteau furioşi.

23.{Din ochii lui holbaţi picau lacrimi, cum curg stropii de ulei din două lămpi strălucitoare}[341]

24-26. Pe dată, puternicul rege porunci unei oştiri alese din demonii numiţi *kiṃkaras*[342]*,*viteji la fel de neînfricaţi precum Ravana, să-l prindă pe Hanuman. Optzeci de mii erau de toţi, armaţi cu buzdugane şi cu ghioage. Aveau burţi uriaşe şi colţi gigantici, iar puterea lor era peste măsură de mare; ardeau de poftă de bătaie şi voiau să-l prindă pe Hanuman.

27-29.Acesta stătea la poarta parcului, iar demonii veniră-n iureş către el, cum vin în zbor lăcustele spre foc. Loveau în el cu bâte şi cu ghioage prinse-n cercuri aurite, îl ţinteau cu săgeţi strălucitoare ca soarele, dar Hanuman era semeţ precum un munte - bătu o dată doar din coadă şi scoase un urlet înspăimântător.

30-36.[343]

37-38.Privind spre cel ce stătea deasupra lor cum stă către apusul soarelui un nor, *kiṃkaras* s-au îngrozit de glasul lui, care părea un tunet. Dar porunca stăpânului Ravana biruia chiar spaima care-i cuprinsese: demonii porniră iar, din toate părţile, cu arme înfiorătoare şi nemaivăzute asupra maimuţei.

39-41. Prins în mijloc, Hanuman cel neîntrecut în putere luă drugul uriaş ce zăvorâse poarta. Apucând zdravăn acel drug, Hanuman - părând a fi Garuḍa, fiul Vinatei, când prinde un şarpe ce se zbate încolăcit - lovi cu sete-n demoni, zdrobindu-i, |la fel cum Indra cel - cu - o - mie - de - ochi i-a nimicit pe *daitya* cu trăsnetul său|[344] Apoi fiul Vântului se avântă în înalt fluturând uriaşul ivăr; dorind să mai lupte după uciderea acelor *kiṃkaras*, viteazul se propti în faţa porţii.

42-43. Câţiva *kiṃkaras* stătuseră deoparte, cuprinşi de frică; ei i-au vestit lui Ravana că restul cetei a pierit. Aflând că falnica lui oaste de demoni a fost nimicită, tartorul îşi rostogoli furios ochii şi porunci să vină fiul lui Puhasta, un viteaz fără pereche şi neînvins în luptă.

---

[341] Distihul figurează numai în câteva manuscrise şi în ediţiile populare.
[342] *kiṃkara* înseamnă „sclav” sau servitor - v. Huet, s.v. ; aici sensul ar fi „total devotaţi regelui”.
[343] Locul acestor distihuri este în capitolul următor: 43,6-11; v. PRED 5, nota de la p. 469.
[344] Distihul numerotat în PRED 5 drept 5,40,33 este incomplet; textul dintre bare reprezintă o completare prezentă în câteva manuscrise şi în ediţia populară; v. nota la p. 469.

43[345]

1. După ce nimici oastea de *kiṃkaras*, Hanuman căzu pe gânduri: „Am distrus crângul, însă nu și capiștea boltită[346] din mijlocul său; trebuie să o fac cumva să se prăvale.”

2-3. Având în minte asta, Hanuman, fiul Vântului, își arătă puterea sărind până pe cupola templului semeț ca piscul Meru.

4. {Urcat pe templul cât un munte, conducătorul oștilor *vanara* își revărsa strălucirea precum un alt soare.}

5. Atunci când neînvinsul Hanuman a ajuns pe culmea bolții revărsând în jurul său strălucire, el semăna cu muntele Pāriyātra.

6-7. Uriaș fiind, fiul vântului Māruta încă mai crescu; apoi bătu din palme; răsunetul cuprinse Laṅka, păsările căzură din cer, iar străjile s-au prăbușit fără simțire la zgomotul asurzitor. Hanuman strigă din toate puterile:

8-11. -„Biruința fie cu viteazul Rama și voinicul Lakṣmaṇa! izbândă regelui Sugrīva, cel ocrotit de Rama! Sunt slujitorul lui Rama, prințul din Kosala care își duce neabătut fapta până la capăt! Eu sunt Hanuman, fiul divinului Māruta, eu sunt nimicitorul oștirilor vrăjmașe. Atunci când încep s-arunc copaci și bolovani cu miile, de-ar fi Ravana nu unul, ci o mie, tot nu mi-ar ține piept! Voi nărui cetatea Laṅkăi, apoi mă voi pleca smerit în fața lui Maithilī. După ce voi îndeplini ceea ce am de făcut, voi pleca nevătămat sub ochii voștri, ai tuturor demonilor!”

12. Apoi, după ce vorbise astfel paznicilor templului, viteaza căpetenie a maimuțelor scoase un răcnet nemaiuzit, îngrozind demonii.

13-19. Auzind răcnetul, o sută de străjeri uriași ieșiră dinăuntru, armați cu darde, săbii și securi, prinzându-l pe fiul Vântului la mijloc. Se învârteau cetașii-n jurul lui precum un sorb în apa Gaṅgăi. Mânia îl cuprinse pe Hanuman văzându-i; mai

[345] Acest capitol are în edițiile critice numărul 41 și doar 18 *ślokaḥ*.
[346] Textual: *caityaprāsādah*; *caitya* înseamnă „loc de cult, sanctuar, monument funerar”, iar *prāsāda* palat sau templu - v. Huet. Govindarāja interpretează cuvântul drept „un palat de forma unui loc de închinare”, iar PRED 5 îl urmează, traducând „palatul cu cupolă”. Totuși Dutt, Prasad și edițiile electronice îl consideră un templu în care *rākṣasas*-ii se închinau la propriile divinități. Deoarece respectul lui Hanuman față de zei este fără egal, divinitățile din *caitya* nu puteau fi decât variante demonice ale panteonului indian sau strămoși divinizați ai demonilor și de aceea lăcașul de cult a putut fi distrus.

mare încă s-a făcut, a rupt din temelii un stâlp aurit cu o sută de muchii și l-a rotit iute-n toate părțile[347].{Săreau scântei în jurul lui și se aprinse locul.}[348] După ce i-a zdrobit pe cei o sută de *rākṣasas*, la fel cum odinioară Indra i-a nimicit cu fulgerul pe demonii *asuras*, mărețul Hanuman se ridică în aer grăind aceste vorbe:

20. - „Din porunca lui Sugrīva, mii de căpitani ai oastei de maimuțe - uriași puternici, la fel ca mine - au fost trimiși în cercetare.

21-23. {Noi și mulți alții străbatem acum întreg pământul. Unele maimuțe au puterea a zece elefanți, altele cea a o sută, altele a o mie de elefanți, dar vitejia lor este aceeași; unele au forța apei când vine în puhoi, altele au puterea vântului, dar puterea căpitanilor oștirii nu își găsește asemănare. }

24. Sugrīva va veni aici împreună cu miriade și milioane de asemenea maimuțe care au drept arme ghearele și colții și vă va zdrobi până la ultimul.

25. V-ați ferecat voi singuri în dușmănia cu măritul prinț din spița lui Ikṣvāku - de aceea Laṅka, voi și Ravana însuși sunteți sortiți pieirii!"

44[349]

1-4. Pornind din porunca regelui, fiul puternic al lui Prahasta - Jambumālin cel-cu-colți-uriași mergea vânturându-și arcul. Avea pe el podoabe și ghirlande roșii, cercuri minunate în urechi, iar pe cap o tichie din flori împletite. Uriaș îngrozitor care nu fusese nicicând învins în luptă, el își rotea furios ochii. Arcul său gigantic părea curcubeul lui Indra, avea săgeți strălucitoare, iar struna lui scotea un sunet tunător auzit în patru zări deodată și răzbătea până în bolta cerului.

5. Voinicul Hanuman îl zări cum se apropie în carul tras de asini și scoase un muget de bucurie.

6-7. Jambumālin slobozi agerele-i săgeți spre mărețul Hanuman, aflat pe culmea porții: întâi în față îl lovi cu o săgeată cu vârful ca secera lunii, apoi în cap alta cu vârf încârligat, iar în brațe încă zece darde oțelite.

---

[347] Pasajul poate fi interpretat în diverse feluri, v. PRED 5, p. 470; am încercat o sinteză.

[348] Versul lipsește din PRED 5, p.231, nu este menționat nici în note, dar figurează în traducerile Dutt, Prasad și edițiile electronice; l-am păstrat deoarece este justificat logic.

[349] Este *sarga* 42 din edițiile critice, unde are 19 distihuri. Numele personajului în original este alternativ Jambumāli și Jambumālin; PRED 5 preferă forma a doua. Jambumālin înseamnă „ghirlandă din florile arborelui *jambu*"; jambu (*Eugenia jambolana*) este prunul indian, arbore cu fructe violete, comestibile - v. Huet și Monier-Williams s.v.

8. Fața lui Hanuman, roșie de felul ei, strălucea acum, când era străpunsă de săgeată, precum floarea de lotus roșu deschisă sub raza soarelui de toamnă.

9. {Fața lui însângerată ajunsese încă și mai roșie, părând un mare lotus roșu stropit cu picături de santal, înflorit pe cer}[350]

10-14. Străpuns de săgețile demonului, Hanuman ardea de mânie; zărind o stâncă lângă el, o smulge și o aruncă spre vrăjmaș, folosindu-și toată puterea. *Rākșasa* o sfărâmă cu zece săgeți. Văzând că a dat greș, Hanuman aruncă un copac *sala*: Jambumālin îl spulberă sub o ploaie de săgeți - patru darde fărâmă trunchiul, cinci pătrund în brațul maimuței, zece îi ajung în coșul pieptului.

15-18. Turbează Hanuman când se vede străpuns prin tot trupul - apucă din nou ivărul de fier și îl învârti cu puterea lui neîntrecută, zvârlindu-l spre pieptul larg al lui Jambumālin. Avut-a demonul vreodată cap, mâini, genunchi ori arc, săgeți și car de luptă? Acum nu are mai nimic; Jambumālin mărețul luptător din car, zace nimicit în praf - din brațe, picioare și podoabe doar pulbere, atât a mai rămas!

19-20. Aflând că fiul lui Prahasta a pierit la fel cu oastea de *kiṃkaras*, Ravana, stăpânul demonilor ce bântuie prin noapte, fu cuprins de nespusă mânie; rostogolindu-și ochii roșii, el trimise la bătaie <șapte> fii de sfetnic[351], voinici peste măsură de puternici și de neînfricați.

45[352]

1-4. Plecat-au din palat, după a tartorului grea poruncă, șapte feciori ai sfetnicului cel mai de frunte - șapte văpăi strălucitoare! Aveau oștire lângă ei, dar frații se întreceau unul cu altul și nu aveau asemănare printre cei ce mânuiau zeieștile săgeți. Armați cu arcuri, ei mânau care ferecate-n aur, purtând flamuri multe și trase de cai; tunet prin nori era huruitul roților - fulger din nori erau războinicii vajnici și voioși care înstrunau arcurile poleite.

5. Plângeau în urma lor maici înfricoșate, prieteni și cimotii, știind cum au pierit *kiṃkaras*.

6. Plini de zorzoane aurite, cei șapte se grăbeau pe întrecute s-ajungă la Hanuman, care aștepta la poarta parcului, păzindu-și locul.

---

[350] Distihul apare doar în câteva manuscrise și în versiunea populară.

[351] Textul este citit diferit de traducători - care înțeleg „fii de *sfetnici*” și de edițiile critice, acestea găsind în aproape toate manuscrisele „fiii *sfetnicului*”. V. PRED 5, p. 471.

[352] *Sarga* 43, care în PRED 5 are 16 strofe

7-8. Veneau din toare părțile <cei șapte frați> în iureș tunător de roți, cum vine-n vremea ploilor furtuna, aruncând săgețile potop spre Hanuman; voinicul nici nu se zărea de atâtea darde câte zburau în jurul lui, cum nu se vede piscul muntelui prin șuvoaiele ce cad din cer.

9-15. Zadarnic însă tot trăgeau - Hanuman cel ager se ridicase în înalt, jucându-se cu ei cum se joacă tatăl Vânt cu norii. Răcni deodată Hanuman, înspăimântând oștirea; se năpusti apoi năprasnic asupra demonilor. Lovea cu palmele, cu pumnii, strivea cu pieptul și călca-n picioare, îi rupea în unghii, iar alții piereau doar la tunetul glasului său. Zăceau uciși <cei șapte frați>, căzuți pe glie, iar oștirea risipită fugea spre zece zări. Au rămas în urmă elefanți care țipau îndurerați, cai prăbușiți, iar pământul era acoperit de baldachine, flamuri și jilțuri de la carele fărâmate.

16. {Prin Laṅka se scurgeau atunci pâraie-nsângerate și răsunau țipete sfâșietoare.}

17. După ce i-a zdrobit pe trufașii *rākṣasa*-și, Hanuman, viteazul înfricoșător, s-a întors în fața porții parcului, jinduind să lupte cu mai mulți demoni.

46[353]

1-3. Aflând că fiii sfetnicului au fost uciși de Hanuman, Ravana nu lăsă să i se vadă pe chip temerile și chibzui alt plan. Zece-capete împărți porunci hatmanilor săi Virūpākṣa, Yūpākṣa, Durdhara, Praghasa și Bhāsakarṇa[354] - toți demoni puternici, pricepuți la vicleșuguri, iuți ca vântul în bătălie și nerăbdători să-l prindă pe Hanuman. Tartorul le spuse:

[353] Este *sarga* 44 din edițiile critice.

[354] Numele celor cinci căpetenii pot fi traduse aproximativ astfel: Virūpākṣa= cel cu ochi diformi, Durdhara= cel greu de suportat, Praghasa = devoratorul, Bhāsakarṇa= urechi strălucitoare; deși numele se termină în *-akṣa*=ochi, mi se pare mai probabilă explicația Yūpākṣa = *yūpa -akṣ?*=cel care mutilează stâlpul de sacrificiu. Este interesantă fragmentarea grupului pe care menționarea deosebită a lui Durdhara ca *rākṣasa* o introduce în original: *sa virūpākṣayūpākṣau durdharaṃ caiva rākṣasaṃ* | *praghasaṃ bhāsakarṇaṃ ca pañcasenāgranāyakān*. Am tradus *senāgraga* -„cel care merge în fruntea armatei” prin hatman, deoarece echivalentele englezești „field marshal” și „general” sunt prea moderne în limba română. Marele hatman era gradul cel mai înalt în oștirea Moldovei medievale.

4-5. -„Porniți la luptă, căpetenii ale oștirii! Luați cu voi multă călărime, care de luptă și elefanți - învingeți maimuța aceea! Dar aveți grijă când înfruntați monstrul din pădure: așteptați prilejul cel bun, potrivind fapta voastră cu locul și vremea!

6-8. Nu cred că e doar o maimuță - sigur că e una din ființele cerești dăruite cu mari puteri. Dacă nu, atunci e creatura lui Indra, făurită de acesta după un greu canon, spre a ne distruge. Voi și cu mine împreună am supus zeii, *asuras* și *maharș-ii*, șerpii *nāga*, *yakșas-ii* și *gandharvașii*; aceștia vor să se răzbune făcându-ne necazuri - nu încape nicio îndoială! Să cetluiți cu forța duhul rău!

9-14. Să nu disprețuiți maimuțoiul cel plin de vitejie. Eu am văzut cândva maimuțe iuți și curajoase: Vāli, Sugrīva, vânjosul Jāmbavān, Nila, Dvivida și mulți alții; niciunul însă nu avea asemenea viteză uimitoare, putere, îndrăzneală, șiretenie, rezistență și nici nu se schimba după plac. Fiți încredințați că e o ființă divină care a luat chipul unei maimuțe - va fi nevoie să vă străduiți din toate puterile ca să-l învingeți ! Știu că locuitorii celor trei tărâmuri - laolaltă stând Indra, zei lui din cer, *asuras* și oamenii cei pieritori - ar încerca zadarnic să vă înfrunte-n luptă față-n față; totuși, cel care cunoaște tainele războiului și dorește izbânda se va apăra cât va putea de bine, pentru că biruința e nestatornică din fire”.

15-17. După ce au ascultat poruncile stăpânului lor, puternicii hatmani - a căror strălucire semăna cu aceea a Focului mistuitor de jertfe - au pornit la luptă. Aveau cu ei mulțimi de care de luptă, elefanți întărâtați, cai cu pasul iute, tot felul de oșteni și belșug de arme ascuțite. Au iscodit să-l vadă pe Hanuman care strălucea precum soarele, razele măreției sale fiindu-i ghirlande.

18. Hanuman stătea la poartă, uriaș, neîntrecut în agerime, putere, vânjoșie, șiretenie, neobosit, îndemânatic.

19-26. Deîndată ce l-au văzut demonii i-au dat ocol, venind asupra lui din toate părțile cu arme-ngrozitoare. Durdhara <cel dintâi> i-a străpuns capul cu cinci săgeți de fier; vărfurile galbene erau bine ascuțite și, cum stăteau înfipte în țeastă păreau petalele florii de lotus. Rănit la cap de darde, Hanuman sări urlând atât de tare încât zările răsună. Puternicul și cutezătorul Durdhara, venind în car pe urma lui cu arcul încordat, revărsa o ploaie de sute de săgeți asupra viteazului. Pe când îl potopea cu darde, Hanuman îl abătu din cale, la fel cum zeul Vânt gonește un nor de furtună atunci când anotimpul ploilor s-a terminat. Hărțuit de Durdara, sprintenul fiu al Vântului răcni mânios și începu din nou să crească. Sări întâi către tării, apoi căzu peste carul lui Durdhara ca trăsnetul asupra unui pisc de munte. Pier cei opt trăpași, se frâng osia și oiștea telegii, iar Durdhara cade pe glie fără viață.

27-30. Atunci când Virūpākṣa și Yūpākṣa, nebiruiții demoni distrugători ai dușmanilor lor, l-au văzut căzând pe Durdhara au sărit asupra lui Hanuman, lovindu-l cu buzduganele în piept, chiar dacă se afla în aer. Dar viteazul, la fel de neînfricat precum Suparṇa, se îndreptă către pământ. Fiul vântului Pavana smulse un copac *sāla* și ucise amândoi demonii cu el.

31-37. Atunci când a înțeles că trei dintre ei au fost uciși de maimuță, Praghasa porni în iureș, iar puternicul Bhāsakarṇa îl urmă pe dată, plin de mânie; unul lângă altul, ei l-au înfruntat pe viteazul ca un tigru dintre pădureni. Praghasa lovi cu o suliță cu vârf ascuțit, iar demonul Bhāsakarṇa cu lancea. Cu brațele rănite de cei doi și blana mânjită de sânge, Hanuman strălucea la fel ca soarele care răsare. Turbat de furie, cel mai puternic dintre *vānara* rupse un vârf de munte cu jivine și păduri cu totul și zdrobi cu el cei doi *rākṣasa*. După ce i-a ucis pe cei cinci hatmani, maimuța le-a nimicit și oastea, câtă mai era. Precum făcuse Indra cu *asuras*, el spulberă un cal cu altul, un elefant cu alt elefant, soldații cu soldați, fărâmă carele cu alte care.

38. Toate drumurile din preajmă erau ca troienite cu cai și elefanți uciși, cu trupuri de demoni și care de lupte cu osiile rupte.

39. Precum Yama se odihnește o vreme după ce distruge întreaga lume, la fel și Hanuman - după ce a nimicit vitejii hatmani, împreună cu oștenii și caii lor - se odihnea în poarta parcului.

47[355]

1. Aflând cum au pierit cei cinci hatmani, nimiciți de Hanuman cu oastea și carele lor de luptă, regele demonilor îl alese din ochi pe prințul Akṣa - fiul său mereu dornic să se lupte, atât de priceput la arme încât scăpa neatins din războaie[356].

2. Văzând porunca dată prin privire, neînfricatul prinț se înălță deodată dintre cei adunați în sală ținând în mână un arc aurit, la fel cum se înalță văpaia pe altarul jertfei când brahmanii sfinți toarnă unt topit în flacăra neîntinată.

---

[355] *Sarga* 45 în edițiile critice, cu 39 de strofe de patru versuri în metru *vaṃśasthavila*

[356] Traducerea redă sensul implicit al cuvântului *akṣatam* - „care nu a fost rănit niciodată”, v. PRED 5, p. 474. *akṣa*$_1$ =„osie”, prin metonimie „roată”, „car” v. Monier-Williams, p. 45, col. 1.

3-6. Akṣa se urcă în carul său de luptă poleit cu aur *jāmbūnada*[357]și împodobit cu cioplituri măiestre, car strălucitor precum soarele care răsare. Prințul îl dobândise <de la zei[358]> prin grele canoane îndurate; carul avea flamuri prinse pe o lance bătută-n nestemate, iar la jugul lui trăgeau opt armăsari iuți ca gândul. Nici zeii, nici demonii *asura* nu puteau întrece sau întoarce din cale carul acela plin de arme. Se găseau într-însul tolbe cu săgeți, opt săbii, șiruri de darde și măciuci din fier, iar hățurile îi străluceau precum soarele și luna; în toate ale sale carul, când zbura prin aer, părea a fi însuși soarele. Urcat în el, prințul viteaz ca zeii porni la luptă.

7. Fiul de rege și oastea lui gonea spre Hanuman, cutremurând cu vuietul carului, al cailor și elefanților lor bolta cerului și pământul ce poartă munți; puternica maimuță îi aștepta șezând în pragul porții.

8-9. Akṣa venea spre el ca focul zilei de apoi și îl privea cu ochi de leu, dar - uimit și plin de grijă - își cântărea în gând propriile forțe cu agerimea și vitejia maimuței când aceasta își înfrunta vrăjmașii. Prințul își adună <atunci> toată puterea, așa cum face soarele spre sfârșitul iernii.

10. Pe când își cumpănea astfel curajul, Akṣa se aprindea de furie; limpezindu-și gândurile, el stătu neclintit și îl înfruntă pe neînvinsul Hanuman, trăgând trei săgeți ascuțite spre el, ca să-l stârnească la luptă.

11. Ațâțat de dorința de luptă, Akṣa - cu arcul și o săgeată înstrunată în mâini - privi spre semețul Hanuman și înțelese că maimuța își scuturase osteneala din trup și era gata să își înfrunte dușmanii.

12-19. Prințul purta la gât colan de galbeni[359], cercuri de aur pe brațe și la urechi cercei minunați; iute în mișcări, el îl atacă plin de curaj pe Hanuman. Atunci între cei doi a început o luptă cum nu s-a mai văzut, care i-a îngrozit chiar pe zei și pe *asuras.* Martori fiind la bătălie, pământul a urlat, soarele s-a întunecat, vântul și-a ținut suflarea, munții s-au clătinat, tunete au răsunat în ceruri, iar talazurile au umplut marea de spumă. Akṣa - fiind priceput să înstrune săgețile, să țintească și să lovească ținta - îl răni pe Hanuman la față cu trei darde cu pene aurite, care păreau a fi trei năpârci otrăvitoare. Țepușele stăteau înfipte în țeastă , iar sângele izvora din răni și înroșea întreaga față, astfel încât maimuța părea a fi soarele care răsare cu ghirlanda sa de raze. Văzând că fiul regelui demonilor a început bătălia ridicând minunatele-i arme, sfetnicul cel mai bun al regelui Sugrīva s-a bucurat și își mări

---

[357] Aur foarte pur.

[358] Completarea, subînțeleasă în original, este necesară deoarece *tapas*-ul = „canon” este întotdeauna răsplătit printr-un dar primit de la un zeu.

[359] Pentru interpretarea pasajului v. PRED 5, p. 476; Dutt și Prasad înțeleg „platoșă”.

făptura, abia așteptând să lupte. Hanuman - clocotind de furie și în deplină putere - arăta ca soarele deasupra vârfului Mandara: din ochii lui țâșneau văpăi care-i pârjoleau pe Akșa și oștenii săi. Dar prințul demon - părând la rându-i un nour de furtună, arcul fiind curcubeul, iar săgețile șiroaie - slobozea iute o ploaie de săgeți asupra maimuței-munte, întocmai cum norul își revarsă potopul asupra unui pisc măreț. Văzând că prințul Akșa vine plin de îndrăzneală către el, Hanuman răcni de bucurie.

20. Prea încrezător în puterile sale, Akșa porni - orbit de furie și cu nechibzuința tinereții - împotriva maimuței neînvinse, așa cum se repede elefantul spre capcana ascunsă în iarbă.

21-25. Rănit de săgețile trase cu putere de Akșa, fiul Vântului strigă cu voce tunătoare și se avântă spre cer, o arătare înspăimântătoare care dădea din mâini și din pcioare. Deși Hanuman se înălța într-una, prințul *rākṣasa* - neîntrecut mânător de care - îl urma neabătut, revărsând asupra lui săgețile în ploaie, aidoma norului care bate cu grindina un munte. Totuși, mergând pe căile Vântului, Hanuman reușea să se ferească de săgeți, fiind sprinten ca vântul și iute ca gândul. Privind de sus, se minuna în sine văzând cum umple Akșa cerul cu sumedenie de darde felurite. Se uita spre rănile din pieptul său, gândindu-se ce faptă nemaipomenită reușise prințul. Strigă încă o dată, apoi își zise:

26-29. -„Acest războinic este un soare care abia răsare; a reușit o faptă minunată, o ispravă cum nu fac tinerii de obicei. Nu vreau să ucid un luptător atât de înzestrat - e un mare războinic și un viteaz adevărat; poate să își țină firea și să răzbată prin orice luptă. Desigur este lăudat de marii înțelepți, de *yakṣas* și de *nāgas* care văd cum devine tot mai priceput. Îmboldit de îndrăzneală el stă în fața mea și mă înfruntă; cred că până și zeii și demonii *asuras* simt un fior în fața vitejiei lui! Dacă nu încep să lupt cu adevărat mă va învinge, pentru că îndemânarea sa sporește; nu am încotro: trebuie să îl ucid, pentru că nu pot lăsa să ardă un foc care se întinde!"

30-35. Gândindu-se la puterea vrăjmașului său și la planurile pe care le avea în minte, puternicul Hanuman porni atacul, hotărât să-l ucidă pe prinț. Acolo, pe căile vântului, fiul lui Pavana zdrobi întâi cei opt telegari ai lui Akșa lovindu-i cu palma, cai care știau să meargă în pas felurit și roată să-ntoarcă[360], buni trăgători de poveri. Apoi sfetnicul lui Sugrīva lovi cu palma în carul cel mare; doborât din cer acesta căzu spre pământ, cu jilțul fărâme, oiștea ruptă și trăpașii uciși. Dar prințul sări din carul pierdut; păstrând doar sabia și arcul, el în tării se ridică, la fel ca un

---

[360] Textual *vivartane*; cuvântul este interpretat de comentatori ca o formă de dresaj prin care caii erau învățați să meargă în cerc, să întoarcă la stânga și la dreapta - v. PRED 5, p.478. După Huet *vivarta* înseamnă „schimbare", deci poate fi și o schimbare de pas.

ṛṣi care prin canoane a strâns o mare putere și în urmă își lasă trupul de om și urcă spre sălașul zeilor. Hanuman însă îl ajunge din urmă - acolo, în cerul în care locuiesc Garuḍa, Vântul și sufletele neîntinate - și îi prinde picioarele. Fiul Vântului, egal în putere cu tatăl Pavana, îl rotește de o mie de ori - cum face Garuḍa cu șerpii - apoi spre pământ îl aruncă.

36. Ucis de fiul zeului Vânt, prințul *rākṣasa* a căzut pe pământ. Frânte erau gât, mâini și picioare, spulberate oasele, iar ochii săriți; sângera cu încheieturile rupte, cu zgârciuri și vine-mprăștiate în tot locul.

37. Făcând asta, maimuța cea mare l-a îngrozit pe tartorul demonilor.

38. Atunci când prințul a fost omorât, toți câți erau adunați în cer: marii înțelepți, geniile cerești, *yakṣas*-ii, *nāga*, chiar Indra însuși, l-au privit uimiți pe Hanuman.

39. După ce l-a ucis pe Akṣa, prințul cu ochii roșii care se asemăna în strălucire cu fiul lui Indra stăpânitorul fulgerului, Hanuman s-a întors la poarta parcului să se odihnească o clipă, așa cum face și Yama după ce a nimicit lumea.

48[361]

1. Atunci când fiul său Akṣa a fost ucis de Hanuman regele demonilor se strădui să-și adune mințile, apoi, plin de mânie, îi porunci lui Indrajit[362] cel asemenea cu Indra:

2-6. -„Tu ești cel mai bun dintre mânuitorii de arme și cel mai priceput luptător cu armele divine; ai adus jalea printre zeii din cer și demonii *asuras*, martori ai faptelor tale de vitejie fiind Indra însuși împreună cu toți zeii; ai câștigat prin aspră trudă armele cerești de la bunicul Brahma - le-au simțit puterea *asuras*, oștile de *mārut*[363] și câți te-au înfruntat pe cele trei tărâmuri. Te ocrotesc brațele puternice, canoanele îndurate și mintea ta ascuțită, care te ajută să cunoști timpul și locul

361 *Sarga* 46 în edițiile critice; strofe de 4 versuri în metrul *upajāti* alternează cu distihuri normale. Numerotarea versurilor este cea din PRED 5.

362 Fiul cel mai mare al lui Ravana; mama sa era regina Mandodarī. Numele său real era Meghanāda, Indrajit=învingătorul lui Indra fiind un epitet pe care l-a primit după ce a învins în luptă zeii.

363 Mārut - uneori unul, de cele mai multe ori nenumărați - sunt acoliți ai lui Indra din epoca vedică. Multe imnuri le sunt dedicate în Ṛg-Veda. Divinități ale furtunii ei ajung să se confunde cu Vāyu, zeul vântului; din această cauză Hanuman este numit adeseori în epopee „fiul lui Mārut”.

potrivit. Nimic nu e cu neputință pe câmpul de luptă pentru vitejia ta, nimic nu e cu neputință pentru sfatul tău cel înțelept. Nimeni de pe cele trei tărâmuri nu are cum să uite puterea ta, nici armele-ți divine. Puterea ta, câștigată prin canoane, curajul tău în bătălie și harul armelor cerești sunt la fel de mari ca ale mele; de aceea, nu mă cuprinde deznădejdea când mă gândesc să te trimit în vâltoarea bătăliei.

7-8. Au pierit toți *kiṃkaras*, cei cinci hatmani,<cei șapte> mândri fii ai marelui sfetnic, demonul Jambumālin și prințul Akṣa, iubitul tău frate. Dar eu nu am avut nădejde în vreunul dintre ei atâta cât am în tine!

9-12.[364] Folosește-ți puterile chibzuit, observând cu grijă puterea, vânjoșia și curajul maimuței și viclenia cu care le aruncă-n luptă. Fiind cel mai bun luptător cu armele divine, cumpănește forța ta cu a dușmanului încât să ne cruți oștirea. Nu e cel mai înțelept lucru să te trimit pe tine, dar e din vechi înscris în datinile împărătești. Să nu-ți uiți, în toiul bătăliei, priceperea în mânuirea feluritelor arme, o, nimicitor al vrăjmașilor, nici să nu uiți dorința de victorie!”.

13-17. Războinicul Indrajit - puternic precum zeii, fii lui Dakṣa - ascultă cuvintele tatălui său fără să se înfricoșeze, îl salută dându-i ocol, apoi se pregăti pentru bătălie. Indrajit porni la război hotărât și plin de dorință de luptă, iar prietenii de la curte îl ridicau în slăvi. Fiul regelui demonilor era plin de măreție, avea ochii precum petalele de lotus și plecă năvalnic precum valul mării primăvara, când luna este plină. Urcat în carul de luptă, Indrajit semăna cu Indra. Patru fiare [365] cu colți albi tăioși trăgeau la jug, mergând tuspatru în același pas iute ca zborul regelui păsărilor, vulturul Garuḍa. Astfel purcese în goană Indrajit, măritul luptător din car, arcaș măiestru și cel mai priceput să folosească armele divine, spre locul unde se afla Hanuman.

18. Se umple de bucurie Hanuman când aude huruitul carului de luptă și răsunetul strunei arcului[366].

19-21. Indrajit cel priceput la luptă se apropie de Hanuman ținând în mână un arc uriaș și săgeți bine ascuțite. Pe când făcea aceasta zările se-ntunecau, iar fiarele

---

[364] Pasaj dificil, mai extins în unele manuscrise sudice -v. PRED 5, pp. 481-482. Traducerea nu poate fi decât aproximativă, atât din cauza construcției gramaticale din original, cât și din cauza contradicțiilor cu textul anterior - v. afirmația din strofa 11 care contrazice încrederea absolută în invincibilitatea lui Indrajit din distihul 8.
[365] Textual *vyālaiḥ*; *vyāla* = animal feroce, cuvântul fiind echivalat de comentatori și de traducători prin „șerpi”, „lei”, „tigri”.
[366] Eroii se provocau făcând să sune struna arcului, element comun în poemele epice indiene -v. PRED 5, p. 483.

urlau, fiecare în limba ei. Dar șerpii divini, *yakṣas*-ii, *ṛṣ*-ii care colindă cerul, sfinții *siddha* și păsările din tării strigau cu bucurie.

22-23.Văzând că Indrajit vine în goană purtat de car, Hanuman scoase un răcnet puternic și crescu și mai mult. Indrajit răspunse făcând să vuiască arcul său precum trăsnetul.

24. Atunci cei doi se întâlniră față-n față; nemaipomenit de puternici, neștiutori de frică, maimuța și fiul tartorului se înfruntau ca altădată zeii și demonii *asura*.

25-29. Hanuman, cu statul crescut peste măsură, umbla pe calea tatălui Vânt pentru a scăpa de săgețile <lui Indrajit>, puternicul luptător din car și vestit țintaș cu arcul. Acel ucigaș de eroi slobozea din arc darde prelungi, cu vârfuri mari și ascuțite, cu pene minunate și despicăturile-aurite, care loveau ca trăsnetul. Auzind huruitul roților de car, bubuitul tobelor mari, darabanelor și chimvalelor[367] care chemau la război și <la urmă> sunetul arcului, Hanuman se avântă iar în văzduh. Maimuța roșcată se strecura cu iuțeală printre săgețile lui Indrajit, făcându-l să greșească ținta, alteori fiul Vântului stătea chiar în fața lui până trăgea, apoi dădea din mâini și zbura.

30-35. Lupta celor doi viteji, la fel de puternici și de îndemânatici, umplea de uimire mințile tuturor ființelor care îi priveau. Nici demonul nu găsea vreo slăbiciune în apărarea lui Hanuman, nici Fiul Vântului nu afla vreuna în cea a lui Indrajit; când cei doi eroi și-au măsurat puterile au văzut că niciunul nu putea să-l biruie pe celălalt. Pentru că săgețile sale nu loveau nimic, deși ajungeau unde țintise, Indrajit căzu pe gânduri, chibzuind cum să prindă maimuța, dacă nu putea să o omoare. Atunci el îndreptă către Hanuman arma divină primită de la străbunul Brahma; astfel Indrajit a izbutit să-l prindă pe fiul vântului Māruta.

36-38. Încătușat de arma azvârlită de demon, Hanuman căzu pe pământ. Din voia lui Brahma nu simțea nicio durere, dar recunoștea mrejele zeiești; își aduse aminte de darul primit de la Părintele zeilor[368] și se gândi:

---

[367] Textul are trei denumiri diferite pe care am încercat să le echivalez. Dacă *bheri* este sigur toba mare de război, *mṛdaṅga* și *pataha* par să fie instrumente mai mici - unele erau folosite și femeile de la curtea lui Ravana v. 5,10, 31-49 - fără să existe o unitate de vederi în identificarea lor, v. PRED 5, n. la p. 375 și 484. După Huet, *bheri* este toba mare cu sunetul cel mai grav, *mṛdaṅga* are două suprafețe de percuție și este făcută din ceramică sau lemn de jaca, iar *pataha* este o tobiță care scoate sunete ascuțite, folosită la anunțuri publice și la sacrificii.

[368] Potrivit tradiției, Brahma îi hărăzise în copilărie lui Hanuman invulnerabilitate față de armele divine, inclusiv *brahmadandas*. Hanuman refuză să se elibereze din respect față de puterea provenind de la zeul primordial; am tradus strofa 39, al cărui text este destul de ambiguu - v. PRED 5, p. 485 - din această perspectivă.

39. „Deoarece aici este puterea dată de Părintele Lumilor, nu pot să mă eliberez din legături, este de datoria mea să mă supun, chiar dacă arma este folosită de un demon”.

40. Având în minte bunătatea pe care o arătase Brahma față de el și știind că în puțină vreme va scăpa din legături[369], viteazul se supuse voii Străbunului Lumii.

41-42. „Nu mă tem, își spuse, chiar dacă mă încătușează divina mreajă; doar mă apără Brahma, Indra și Vântul! Poate e chiar mai bine așa: dacă mă prind demonii, voi putea să-l văd pe stăpânul lor, deci n-au decât să mă lege vrăjmașii!”

43-45. Viteazul Hanuman rămase nemișcat, dar răcni atunci când dușmanii s-au năpustit asupra sa, ocărându-l. Văzându-l prins, *rākṣas*-ii îl cetluiră cu funii de cânepă și curmeie din scoarță de copac, iar Hanuman răbdă, gândindu-se că Ravana va dori să-l vadă ca să se minuneze.

46-47. Atunci când Hanuman a fost legat în funii și curmeie, el a scăpat din puterea armei zeiești, pentru că puterea acesteia nu îngăduie niciun alt fel de încătușare. Văzând ce s-a făcut, Indrajit începu să se teamă, deși maimuța părea încă prinsă în puterea divină, chiar dacă fusese pusă în alte legături.

48.„Vai mie, își zise el, s-a dus de râpă tot ce-am făptuit! Demonii nu știu cum lucrează vraja: dacă o armă divină a fost înlocuită[370], niciuna din armele zeiești nu mai are putere. Ne paște o mare primejdie!”.

49. Dar se părea că Hanuman nu simțise[371] că a scăpat din mrejele vrăjii; demonii îl târau, iar legăturile îl chinuiau.

50-52. Bătându-l cu crengi și cu pumnii, nemiloșii *rākṣasas* l-au dus în fața stăpânului lor. Indrajit l-a înfățișat regelui și curtenilor, știind că acum era liber de încătușarea vrăjii, prins în legături din scoarță . Demonii începură să îi povestească lui Ravana cum au prins această nemaipomenită maimuță și cum au legat-o ca pe un elefant cuprins de focul iubirii.

---

[369] Hanuman știe că va scăpa de îndată ce arma lui Brahma va fi înlocuită cu orice alt fel de legături, cum de altfel se întâmplă în finalul episodului în *sarga* 53.

[370] Trebuie să subînțelegem: cu una omenească.

[371] Versul prezintă dificultăți de interpretare. Varianta cea mai frecventă, preferată și de PRED 5, este „Hanuman nu a simțit/ nu și-a dat seama”, dar aceasta duce la importante contradicții logice. Am preluat interpretarea din comentariile *Amṛtakata* și *Tilaka*, conform cărora lipsa de reacție a lui Hanuman nu înseamnă că nu a fost conștient de ceea ce s-a întâmplat - v. PRED 5, p. 486. De altfel, insistența lui Vālmīki asupra faptului că noile legături pentru maimuța mare cât un munte erau mai ales din scoarță de copac subliniază situația ridicolă creată de zelul demonilor.

53-54. Se întrebau unii pe alții: -„Cine e oare?”- „Al cui e oare?”-„De ce va fi venit?”- „Ce voia să facă?” - „Cine îl apără?” în vreme ce o parte din demoni strigau turbați: -„Ucideți-l!”-„Dați-i foc să ardă!”-„Mâncați-l!”

55-57[372]. {După ce au străbătut repede drumul, viteazul cu suflet mare a văzut palatul împărătesc împodobit cu multe nestemate și pe tartorul demonilor având la picioarele sale pe cei mai de seamă dintre curteni. Preaputernicul Ravana îl cercetă din ochi pe Hanuman în vreme ce acesta era târât încoace și încolo de groaznicii *rākṣasas*. La rândul său, cel mai viteaz luptător din neamul maimuțelor l-a văzut pe regele demonilor, strălucitor precum soarele în măreția sa.}

58-59. Ravana-cel-cu zece-fețe îl privi furios pe Hanuman, apoi puse câțiva sfetnici - aleși cu grijă dintre cei mai de viță și mai vrednici dintre curteni - să-l cerceteze pe cel prins. Ei l-au întrebat, așa cum se cuvine, de ce a venit și cine l-a mânat la ei, iar el a răspuns: „Sunt solul regelui maimuțelor!”

49[373]

1. Hanuman era uimit de fapta săvârșită de <Indrajit?>[374]; vădind o putere înspăimântătoare, el se uita furios spre regele demonilor.

2-9[375]. Tartorul își arăta deplina măreție. Purta pe cap o coroană neprețuită din aur, bătută în mărgăritare, care îl făcea să strălucească. Podoabele lui erau din nestemate, atât de minunat lucrate încât păreau făurite într-un vis[376]. Era înveșmântat în mătăsuri, iar trupul său era vopsit cu santal și pictat[377]. Arătându-și

---

[372] Pasajul este în contradicție cu versurile anterioare; pentru a obține un text oarecum logic ar trebui să presupunem că Ravana a fost în afara palatului, unde Indrajit i l-a înfățișat pe Hanuman, apoi Ravana s-a retras în palat, lăsându-l pe Hanuman pradă mulțimii furioase. PRED 5 nu comentează textul, limitându-se să arate că versificația este *upajāti*.
[373] *Sarga* 47 în edițiile critice.
[374] Textul sanscrit are doar pronumele în cazul genitiv *tasya* „ a lui”, ceea ce permite variate interpretări; de obicei se consideră că este vorba de Ravana, soluție preluată și de PRED 5, pp. 247 și 487. Este preferabilă însă varianta „Indrajit” propusă în comentariile *Amṛtakata* și *Tilaka*, care apare în mai multe traduceri, de la cea a lui Dutt până la cea recentă a lui B. Debroy (n. 246 la cartea a cincea).
[375] PRED 5 așează *śloka* 14 la începutul distihului 2, deoarece traduce conținutul distihurilor 2-14 ca o singură mare unitate logică; am preferat să păstrez ordinea din textul original.
[376] Textual : „podoabe care păreau lucrate cu imaginația”.
[377] Este sigur că Ravana avea corpul uns cu santal, pe acest fundal fiind făcute desene, dar despre tipul acestora nu pare să fie un consens între comentatori; cel mai probabil este vorba de desene liniare sau considerate „de bun augur”.

cele zece fețe cu ochi roșii, colți mari și buzele cărnoase, Ravana avea o înfricoșătoare frumusețe, semănând cu Muntele Mandara, sălașul fiarelor. Părea a fi un munte de *añjana*, iar pe pieptul său strălucea un colier care purta o perlă ca luna plină, astfel că Ravana întruchipa un nor întunecat în fața căruia zboară un stol de cocori. Brațele vânjoase, unse cu pastă fină de santal, prinse în apărători și cercuri de aur, păreau cobre cu cinci capete. Ravana stătea pe un tron de cleștar țintuit cu pietre prețioase, acoperit cu o țesătură de preț.

10-13. Tinere purtând podoabe scumpe, având în mâini apărători din cozi de *yak*, stăteau în jurul lui așteptând poruncile. Patru mari sfetnici încrezuți erau aproape - Durdhara[378], Prahasta[379], Mahāpārśva[380] și Nikumbha[381] - astfel că Ravana semăna cu pământul înconjurat de patru mări. Pe lângă aceștia, mulți alți demoni înțelepți și pricepuți îl înconjurau pe Ravana precum zeii pe Indra.

14. Lui Hanuman i se părea că Ravana - așa cum ședea plin de măreție în jilțul domnesc - semăna cu un nor de furtună odihnindu-se pe vârful Muntelui Meru.

15-16.Uimit peste măsură, Hanuman nu putea să își ia ochii de la rege, deși demoni cu puteri înfiorătoare îl chinuiau cu sârg. Văzând atâta strălucire la tartorul cel mare, el își spunea, minunându-se:

17-18. „Câtă frumusețe! câtă stăpânire de sine! Câtă putere! Câtă măreție! Regele *rākṣasas*-ilor are multe haruri! Dacă nu ar fi atât de nedrept, putea să fie <supremul> păzitor[382] al tărâmului zeilor, chiar al lui Indra!

19. {Toată lumea însă îl detestă pentru cruzimea lui sălbatică.}[383] Dar din cauza aceasta toate ființele - chiar zeii și copiii lui Danū - se tem de el, căci la mânie ar putea să schimbe lumea în ocean!”

20. Astfel de gânduri treceau prin mintea maimuței când vedea slava regelui demonilor și puterea lui nemăsurată.

---

[378] Durdhara= „greu de suportat”; sensuri derivate: „invincibil”, „cel căruia nu poți să-i rezisți”.
[379] Prahasta= „cu brațe lungi”; tatăl lui Jambumālin ucis de Hanuman în capitolul 44.
[380] Mahāpārśva ≈ „cu coaste largi”.
[381] Nikumbha= numele unei plante din familia *Euphorbiaceae*; după Monier-Williams, p. 544, col. 3 este vorba de *Croton polyandrum* .
[382] Păzitor are sensul aici de „conducător care apără”;pentru a sublinia acest înțeles am adăugat cuvântul „supremul”.
[383] Versul apare numai în unele manuscrise, dar este prezent în edițiile populare.

50[384]

1. Atunci când Ravana cel cu braț puternic, demonul care face toate ființele să strige de durere, a văzut în fața sa <jivina cu> ochii galbeni s-a aprins de nemăsurată furie.

2-3[385]. {„Oare a venit din nou voinicul Nandin, preschimbat acum în maimuță, cel care m-a blestemat odinioară, atunci când am clintit din loc Muntele Kailāsa? Sau poate e marele *asura* Bāna în chip de *vānara*?” se gândea el.}

4. Ravana avea ochii roșii de furie; îi porunci lui Prahasta, întâiul sfetnic:

5. -„Întreabă sălbăticiunea asta afurisită de unde vine, cu ce scop și de ce mi-a distrus crângul și mi-a amenințat femeile?”

6[386].{„Și întreabă creatura asta pusă pe rele pentru ce a venit cu adevărat în orașul meu în care niciun vrăjmaș nu poate pătrunde, ce spera să facă începând lupta cu noi?”}

7*a*. Ascultând porunca regelui, Prahasta grăi astfel:

7*b* - 11. -„Nu ai teamă, maimuță! Vino-ți în fire, norocosule! Dacă te-a trimis Indra în palatul lui Ravana, spune adevărul fără frică și vei scăpa! Ești cumva o iscoadă trimisă de Kubera, fiul lui Viśravaṇa, de Yama sau de Varuṇa? sau poate te-a mânat încoace Vișṇu, dornic să ne cucerească? Doar arătarea îți este de maimuță, nu și puterea - deci grăiește numai adevărul și vei fi slobod, dar dacă alegi minciuna cu greu vei mai putea scăpa cu zile! Spune așadar: pentru ce ai intrat în țara stăpânită de Ravana?”

12. Vorbi atunci Hanuman, cel mai de seamă viteaz din neamul cel roșcat, spunând acestea regelui Ravana:

13-19. -„Nu sunt iscoada lui Śakra[387], a lui Yama sau Varuṇa și nu sunt prieten cu zeul care dăruiește bogății, nici nu m-a trimis încoace Vișṇu! Așa arăt eu din născare - maimuță! E greu s-ajungi în fața regelui demonilor - de aceea am răvășit grădina. Atunci au venit acei demoni, căutând cu dinadinsul lupta - eu doar m-am

---

[384] *Sarga* 48 în edițiile critice.

[385] Aceste distihuri apar doar în versiunile sudice și în edițiile tipărite. Nandin /Nandī/Nandikeśa- „cel vesel”- era conducătorul însoțitorilor (*bhūta gaṇas*) lui Śiva; deoarece Ravana l-a numit „maimuță”, Nandin l-a blestemat să fie distrus de o maimuță. Bāna, fiul puternicului demon Bāli, a fost insultat și el de Ravana deoarece avea o față de maimuță.

[386] Distih din manuscrisele sudice.

[387] Indra.

apărat! Nici zeii, nici *asuraș*-ii nu m-ar putea încătușa vreodată -nici chiar în divine lațuri: acesta este darul pe care l-am primit eu de la Brahma, Părintele cel mare. Voind cu dinadinsul să-l văd pe rege, eu m-am supus armei zeiești; când *rākṣas*-ii m-au legat, arma lui Brahma mi-a dat drumul din strânsoare. Eu sunt solul preaputernicului Rāghava; o, rege, ascultă cuvântul meu care îți dă sfaturi salvatoare!"

51[388]

1. Puternica maimuță grăi către Ravana aceste cuvinte bine cumpănite, privindu-l neînfricat în ochi:

2-3.-„Am venit aici ascultând porunca lui Sugrīva; stăpânul neamului roșcat vrea să afle-ntâi vești despre sănătatea fratelui său, regele demonilor[389]. Ascultă acum sfaturile sale, aducătoare de bine pe această lume și în viața următoare.

4-10. A fost cândva un rege pe nume Daśaratha; avea mari bogății - care de luptă, cai și elefanți - era părintele norodului și fiece supus îi părea o rudă, iar în strălucirea domniei el semăna cu Indra. Fiul cel mai mare, viteaz cu brațele puternice, îi era cel mai drag regelui. Ascultând porunca părintească, prințul s-a surghiunit în codrul Daṇḍaka. Viteazul, pe nume Rama, a fost urmat pe drumul drept al ascultării de fratele Lakṣmaṇa și de soție, Sita. Apoi credincioasa lui soție Sita - fiica regelui Janaka din Videha - a dispărut întru acel codru[390]. Pe când o căutau, Rama și fratele său au ajuns la muntele Ṛśyamūka, unde l-au întâlnit pe Sugrīva. Acesta le-a făgăduit să le fie de ajutor în căutare, iar Rama s-a legat că îi va da regatul maimuțelor lui Sugrīva. Rama l-a ucis în luptă pe Vali, dându-i lui Sugrīva domnia peste maimuțe și urși.

11. {Pe Vali cel voinic precum un taur l-ai cunoscut, <Ravana>; Rama l-a ucis cu o singură săgeată}[391].

12-16 *a*. Sugrīva, credincios cuvântului dat, a trimis maimuțele în toate părțile să o caute pe Sita. Acum o caută în toate zările sute, mii și milioane de maimuțe care scotocesc până în tăriile cerului și în măruntaiele pământului. Sunt viteji cu puteri

---

388 *Sarga* 49 în edițiile critice, unde are doar 36 de distihuri.
389 *tvām bhrātā kuśalam abravīt* - am interpretat *kuśalam* în sensul său cel mai simplu. V. Huet s.v.: „ *bien être, prospérité, bonne santé*", după sugestia din ediția Prasad - „Sugriva … offers salutations to thee". *Welfare* din edițiile Dutt, PRED 5 și B. Debroy poate sugera o nunță în plus - intenția lui Sugrīva de a-i oferi lui Ravana o cale de salvare, anticipând sfaturile care urmează.
390 PRED 5, p. 491, remarcă maniera delicată în care Hanuman abordează acest subiect dificil.
391 Distihul apare doar în unele manuscrise sudice și în edițiile populare.

nemăsurate, iuți și de neoprit. Unii seamănă cu fiul Vinatei[392], alții cu zeul Vânt. Eu sunt Hanuman, odraslă adevărată a vântului Mārut; || nerăbdător să o găsesc pe Sita am venit aici, sărind peste oceanul larg de o sută de *yojane*.||[393]

16*b*. {Pe când colindam prin cetatea Laṅkăi am zărit-o pe fiica lui Janaka în palatul tău}[394].

17-21. Măria ta ai învățat *dharma* și cum se adună bogăția, ai suferit canoane aspre pentru a agonisi un tezaur de merite[395]. Un înțelept atât mare nu trebuie să ia cu sila soția altcuiva. Înțelepții nu întreprind nimic potrivnic *dharmei*, deoarece astfel de acțiuni ascund nenumărate primejdii, ducând la pieirea făptuitorului. Cine oare - chiar dintre zei și din *asuras* - poate ține piept săgeților slobozite de Lakṣmaṇa sau înfrunta dardele țintite cu furie de Rama? O, rege! Nu se află nimeni în cele trei tărâmuri care l-a jignit pe vlăstarul lui Raghu și să trăiască fericit! Primește acest sfat cu bune urmări asupra lucrurilor din trecut, de acum și din viitor[396], e drept și folositor: las-o pe Jānakī să se întoarcă la stăpânul omenirii!

22-24. Pentru că eu am reușit un lucru aproape cu neputință - am găsit-o pe regină, iar ce se va întâmpla de acum încolo va fi hotărât de Rama! Eu am văzut-o pe Sita copleșită de durere; când ai răpit-o nu ți-a trecut prin minte că ea e <pentru tine> o cobră cu cinci capete! Nu poți s-o fereci pe Sita sub lăcată - nici zeii cu *asurașii* deolaltă nu ar putea aceasta - așa cum nu poți mistui o hrană-nveninată, ci trebuie s-o verși!

25-27. Vei pierde deodată și roadele strădaniei de altădată și zilele îndelungate pe care le-ai mai avea în viață. Te bizui pe darul câștigat cu atâtea cazne - nici zeii, nici *asurașii* nu pot să te omoare - dar te înșeli! Sugrīva nu e nici zeu, *asura*, copil al lui Danū, ||nu-i om||[397], cum nu e nici *rākșasa*, nici *gandharva*, nici spiriduș *yakṣa* sau unul dintre șerpi! Rāghava e *om*, iar Sugrīva este regele *maimuțelor* - cum oare îți vei salva atunci viața în fața lor, măria ta?

28-31. Nu pot ședea alături roadele dreptății și cele ale nedreptății; cele dintâi nu

---

[392] Vulturul Garuḍa.
[393] Deși versul se regăsește în ediția critică indiană, PRED 5, p. 491, îi pune la îndoială autenticitatea deorece nu figurează în niciunul din manuscrisele nordice.
[394] Versul se găsește doar în unele manuscrise sudice și în edițiile populare; l-am păstrat deoarece are rostul său în discursul lui Hanuman.
[395] Text dificil, înțeles diferit de comentatori.
[396] Textul are doar cuvântul *trikālahitam - care aduce lucruri bune în trei timpuri* <*diferite*>; comentatorii explică sensul expresiei astfel: șterge ofensa din *trecut*, îi permite *acum* lui Ravana să își păstreze domnia, iar în *viitor* îi va aduce prosperitate - v. PRED 5, p. 492.
[397] Prezența cuvântului „om” în serie este incertă; v. PRED 5, p. 494.

pot cântări mai mult decât celelalte, iar fiecare fruct dă-n pârg la vremea sa! Până acum tu ai cules roadele dreptății de odinioară; curând va veni vremea să plătești pentru nedreptăți![398] Ai aflat acum despre nimicirea demonilor din Janasthāna, uciderea lui Vali și prietenia dintre Rama și Sugrīva - chibzuiește ce e mai bine pentru tine! Eu singur aș putea distruge cetatea ta de scaun - Laṅkā însăși cu toți caii, carele și elefanții dintr-însa - dar Rama a hotărât altfel.

32-36. El a spus în fața oștirii de urși și de maimuțe că va distruge toți vrăjmașii care i-au făcut rău Sitei. Nici Indra chiar, zeul nimicitor al cetăților[399], nu ar putea spera să aibă vreo clipă fericită dacă îl jignește pe Rama - atunci cum ai putea nădăjdui tu la aceasta? Roaba pe care tu o numești Sita e însăși Noaptea-sfârșitului-de-veac[400] care vine să nimicească Laṅkā! Sita e pentru tine lațul lui Yama pe care singur l-ai legat peste grumaz - gândește-te mai bine cum ai putea să-l scoți. Altfel vei vedea cu ochii tăi cum mânia lui Rama pârjolește Laṅkā, stradă după stradă, piață după piață și cum strălucirea Sitei devine o văpaie care cuprinde totul!”

37-45.[401]

46. Auzind aceste vorbe spuse cu rost și fără teamă de Hanuman, dar foarte neplăcute pentru regele demonilor, Ravana își roti furios ochii și porunci uciderea marii maimuțe.

---

398 Pasaj dificil de interpretat, înțeles diferit de comentatori; traducerea urmează varianta din PRED 5.
399 *Purandara* - distrugătorul cetăților, epitetul principal al lui Indra.
400 *Kālarātrī* - divinitate feminină a distrugerii.
401 Pasaj care figurează doar în manuscrisele sudice, omis din PRED 5. Textul exaltă puterea lui Rama, niciunul dintre zei și dintre celelalte ființe divine neputând să se compare cu Rāghava; înșiruirea de epitete definitorii pentru fiecare zeu în parte a fost dificil de explicat chiar pentru comentatorii indieni. Textul a apărut în mediul vaișnava, rolul lui fiind dublu: pe deoparte glorifică *avatarul* Rama al lui Vișṇu, pe de alta reprezintă un avertisment al lui Hanuman că dacă zeii, în postura lor de maximă putere indicată de epitetele special alese, nu pot să îl înfrunte pe Rama, cu atât mai puțin va putea să o facă Ravana.

52[402]

1. Auzind cuvintele rostite de acel *vānara* cu suflet mare, Ravana își ieși din minți de furie și porunci uciderea lui Hanuman.

2-4. Dar când Ravana cel rău din fire a hotărât uciderea celui care li se înfățișase drept sol legiuit, Vibhīṣaṇa[403] nu s-a învoit la aceasta. El vedea furia regelui, dar - pentru că urma mereu calea dreaptă - chibzui la ce avea de făcut. Apoi, după ce s-a hotărât, se închină în fața fratelui mai mare, spunându-i cuvinte care să-i stingă mânia. Fiind priceput la vorbă, Vibhīṣaṇa îi dădu regelui aceste sfaturi înțelepte:

5-7. -„O, rege! Uciderea maimuței nu e o faptă demnă de Măria Ta, e greșită-n fața *dharmei* regești, dar și față de obiceiurile împământenite. Neîndoielnic, el este un vrăjmaș de seamă care ți-a adus o jignire nemaipomenită; totuși, înțelepții nu îngăduie măcelărirea unui sol. Sunt destule pedepse pentru el: schilodirea, biciuirea, să-i se radă țeasta sau să fie înfierat - dar n-am auzit vreodată ca un sol să fi fost ucis![404]

8-9. Măria Ta, cum poți să te lași pradă mâniei, tu, care ai fost crescut în cunoașterea *dharmei* și științei cârmuirii, tu, care cumpănești mereu ce se cuvine și ce nu? cel puternic își înfrânează mânia! Nu ai egal, mărite, în cunoașterea legilor divine și lumești, iar hățișurile din aceste învățături le deslușești mai bine decât zeii sau *asurașii*.

---

402 *Sarga* 50 în edițiile critice, unde are doar 17 strofe, față de 27 în versiunile populare. Versurile suplimentare cuprind laude la adresa lui Ravana și răspunsul iritat al acestuia.

403 Vibhīṣaṇa a fost amintit în capitolul 3,17 de către Śūrpaṇakhā, sora sa vitregă. Ea îl disprețuia, spunând că „nu-i bun de demon, cu dragostea-i de *dharma*". Numele lui este menționat și de Trijată - v. 5,27,31. *Mahābhārata* 3,275, arată că după un canon care a durat o mie de ani, străbunul Brahma le-a îngăduit celor patru frați-demoni să își aleagă răsplata pe care o dorea fiecare. Vibhīṣaṇa a cerut:„ *fie ca și-n clipa cea mai grea, chiar și-n primejdia vieții, gândul meu să nu se abată din calea* dharmei, *iar arma lui Brahma să vină fără să o chem la mine!* " Brahma nu numai că a încuviințat, dar i-a dăruit și nemurirea refuzată lui Ravana, deoarece - deși născut de o mamă *rākṣasī* - nu dorea să încalce *dharma*. Vibhīṣaṇa va fi un personaj important în cartea a șasea, fiind un antagonist al fratelui său mai mare și un aliat prețios al lui Rama.

404 *Arthaśāstra*, 1,16,14-17 prevede: „*De aceea, chiar și când s-a pus mâna pe arme, solul spune ceea ce a fost învățat să spună. Chiar și cel mai de rând dintre ei nu poate fi ucis - cu atât mai mult brahmanii. Ceea ce spune el reprezintă cuvintele altuia. Aceasta este legea cu privire la soli*." V. *King, Governance and Law in Ancient India. Kauṭilya's Arthaśāstra-A New Annotated Translation by Patrick Olivelle*, Oxford University Press, Oxford, 2013, p. 87. Spionajul prin intermediul solilor era de la sine înțeles - v. 1,16, 7-9; totuși 1,16,10-11 avertizează: „ *Atunci când i s-a îngăduit aceasta, el trebuie să intre în locuința vrăjmașului și să prezinte mesajul regelui exact așa cum a fost învățat, chiar dacă vede o amenințare pentru viața sa*."

10-11. De altfel, nu văd ce am câştiga dacă ucidem maimuţa. Sceptrul tău să îi fărâme pe cei ce l-au trimis. Bun sau rău, oricum ar fi, el este doar un trimis care grăieşte după voia stăpânilor, aşadar nu merită să moară.

12-14. Apoi, Măria Ta, nu ştiu vreo altă fiinţă zburătoare care să ajungă până la ţărmul cel depărtat al mării[405]. Decât să omori maimuţa, mai bine ar fi să te pregăteşti de luptă cu Indra şi cu zeii! Iar dacă o ucidem, iubitorule de bătălii, cum i-am putea stârni pe prinţi, cei doi neobrăzaţi aflaţi atâta de departe?

15-17. Nu se cuvine, preabunule, ca tocmai tu, care nu poţi fi învins nici de zei, nici de *asuraşi*, să îi lipseşti de un asemenea prilej de harţă pe *rākşasa*, demoni plini de năbădăi, puternici şi viteji! Sunt peste zece milioane în oastea ta, cei mai buni dintre cei care pot purta arme, toţi ascultători poruncilor, de neam ales, bine hrăniţi. Pune câţiva dintre aceştia în fruntea unei părţi din oaste - după ce îi vor prinde pe cei doi nerozi coconi de crai, puterea ta se va arăta tuturor vrăjmaşilor!”

53[406]

1.Atunci când puternicul <rege> cu zece capete[407] auzi cuvintele bine cumpănite rostite de fratele său, îi răspunse astfel:

2-4. -„Bine ai grăit; într-adevăr, nu este îngăduit de datini să ucizi un sol. Să-i găsim o altă caznă, doar nu poate scăpa nepedepsit! Se spune că pentru maimuţe coada e lucrul cel mai de preţ - să i se dea pe dată foc la coadă şi apoi lăsaţi-l să plece! Atunci îl vor vedea toţi cei dragi lui, neamuri şi prieteni, cum amarnic l-a lovit năpasta schilodindu-i coada!”

5. -„Maimuţoiul să fie dus dintr-o răspântie într-alta prin întreaga cetate, să-i vadă demonii toţi coada arzând în vâlvătăi”- mai porunci Ravana.

6-9. Auzind porunca, demoni furioşi şi neîndurători i-au înfăşat coada în zdrenţe de bumbac, în vreme ce Hanuman începea să crească din ce în ce, cum creşte din scânteie pălălaia prin uscături. Apoi dracii au turnat ulei pe zdrenţe şi le-au aprins. Hanuman, cu faţa roşie ca soarele în zorii zilei de mânie, îi culcă pe toţi la pământ, lovindu-i cu înflăcărata-i coadă.

---

[405] Textul şi înţelesul acestui emistih sunt controversate - v. PRED 5, p. 497.
[406] *Sarga* 51 în ediţiile critice, cu 39 de strofe faţă de 44 în varianta populară.
[407] Text nesigur; se poate citi şi „*atunci când <regele cu> zece capete auzi cuvintele bine cumpănite rostite de fratele său cel cu suflet mare...*”

10.{Veniseră acolo bântuitori ai nopții de-a valma cu bătrâni, femei și țânci care priveau plini de voie bună cum arde coada lui Hanuman.}[408]

11. Pe când acei demoni cruzi îl cetluiau din nou, puternica maimuță hotărî să facă așa cum socotea mai bine:

12. -„Demonii ăștia nu mă pot ține legat - rup funiile, sar în înalt, apoi îi nimicesc pe toți.

13. {Nemernicii nu m-au învins, deși mă leagă urmând porunca tartorului lor; eu urmăresc binele stăpânului meu, de aceea nu m-am împotrivit.}

14-16. Pot să le țin piept tuturor în luptă, dar trebuie să-ndur pentru a-i fi pe plac lui Rama. Trebuie să iscodesc încă o dată întăriturile Laṅkăi, să le văd la lumina zilei, căci astă-noapte nu le-am văzut prea bine; lasă-i să mă lege cum vor și să-mi aprindă coada: nu-mi pasă nicidecum."

17-18. Veseli nevoie-mare, demonii l-au apucat pe Hanuman, marea maimuță, care își tăinuia gândurile. Băteau în tobe, suflau în uriașele ghiocuri, târându-l prin cetate în zarva glasurilor lor.

19.{Dar el se lăsa dus de bună voie, străbătând în lung și-n lat cetatea demonilor.}

20-22. Hanuman a văzut minunate locuințe, grădini înconjurate de ziduri, piețe bine proporționate, răspântii și străzi străjuite de clădiri. Atunci când ajungeau pe la răscruci, în piețe sau pe drum împărătesc, pristavii strigau că e iscoadă.

23. {Ieșeau atunci din case femei, copii, moșnegi nerebdători să-i vadă coada-n flăcări.}

24. De îndată ce vârful cozii lui Hanuman a luat foc iazmele care o păzeau pe Sita au vestit-o pe regină:

25. -„Sita, maimuța cu fața roșie - aceea cu care ai stat la taifas - e târâtă prin cetate cu coada în flăcări!"

26-27. Auzind aceste vorbe nemiloase, care au făcut-o să simtă o durere la fel de mare ca în ziua când a fost răpită, Vaidehī s-a rugat plină de amărăciune zeului focului, mistuitorul de ofrande. Prințesa cu ochi mari s-a rugat cu pioșenie astfel, cu gândul îndreptat spre binele lui Hanuman:

28-31. -„ Dacă mi-am ascultat în toate soțul, de-am fost smerită și mi-am dus canonul și credincioasă întru totul dacă am fost, atunci focule domolește-ți văpaia

[408] Versurile dintre acolade apar numai în manuscrisele sudice.

pentru Hanuman! Dacă înțeleptului Rama îi e milă de mine și dacă mai am o fărâmă de noroc, atunci focule domolește-ți văpaia pentru Hanuman! Dacă dreptul Rama știe că mi-am păstrat virtutea și că tânjesc să fiu alături de el, atunci focule domolește-ți văpaia pentru Hanuman! Dacă nobilul Sugrīva își va ține cuvântul și mă va ajuta să ies din acest ocean de lacrimi, focule domolește-ți, rogu-te, văpaia pentru Hanuman!"

32. De parcă ar fi vrut să adeverească ruga doamnei cu ochi de căprioară, focul[409] începu să ardă domol, iar flăcările i se roteau spre dreapta.

33. {Iar Vântul - tatăl lui Hanuman - începu să sufle răcoros, alinând-o pe regină.}

34. Hanuman se întreba în vremea asta de ce oare focul care arde vâlvătăi pe coadă nu-l cuprinde cu totul, nici nu-l arde:

35-38. „De ce oare focul nu mă prinde pe de-a-ntregul în flacăra uriașă? îi pot vedea văpaia, dar nici nu-i simt arsura, de parcă vârful cozii mi-ar fi acoperit cu gheață! E sigur o minune făcută prin puterea lui Rama, la fel cum, când străbăteam oceanul, deodată din nesfârșita mare s-a ridicat un munte - dacă Samudra și preaînțeleptul Maināka se grăbesc atât de mult să-i vină în ajutor lui Rama, de ce nu ar face același lucru și zeul Agni? Pāvaka[410] nu mă arde din prietenie pentru tatăl meu, Vântul, datorită puterii lui Rāghava și din mila Sitei pentru mine!"

39-44. Acel elefant printre maimuțe mai chibzui un timp[411], se smuci apoi răcnind, azvârli departe puhoiul de *rākṣasas* și se duse la poarta cetății. Acolo el, uriașul cât un munte[412], se micșoră nemaipomenit de mult deodată, scăpând din funii. Apoi din nou se înălță cât muntele de mare. Uitându-se în preajmă el văzu o bârnă întărită cu fier - o luă și zdrobi cu ea străjerii. Viteazul privi de acolo înspre cetate; învăluit în flăcările cozii părea la fel cu Soarele învăluit în razele-i pârjolitoare.

---

[409] Se subînțelege că Sita se roagă la un altar.
[410] *Pāvaka=purificatorul*, epitet al zeului Agni, personificarea focului divin.
[411] Multe ediții - printre care Dutt și Prasad - includ aici varianta: *«„de ce unul ca mine rabdă să fie încătușat de demonii nemernici?ar trebui să îmi arăt puterea, plătindu-le cum se cuvine!"Apoi maimuța cea puternică și iute țâșni spre cer, rupându-și legăturile…»* Textul este tradus după PRED 5, p. 502.
[412] Urmez interpretarea lui Vaṃśidara Śivasahāya, citată în nota din PRED 5, p. 502 deoarece pare mai logică; textul originalului este: „*maimuța crescu atunci cât un munte, apoi deveni deodată nemaipomenit de mică*." Traducătorii observă că nu există nicio explicație pentru această nouă creștere inițială a lui Hanuman, urmată de micșorarea care îi aduce eliberarea; totuși la p. 256 păstrează varianta tradițională.

54[413]

1. Hanuman își atinsese ținta[414], dar se simțea în stare de alte fapte; privea spre Laṅkā chibzuind:

2-5. „Să vedem - oare cum aș putea să aduc o pacoste și mai mare peste *rākṣasași*? Am făcut praf crângul, am ucis cei mai puternici demoni și am nimicit o parte din oștirea lor; a mai rămas doar cetățuia - dacă o fac una cu pământul munca mea se încheie cu bine, trebuie doar să-mi dau puțin silința. Se cuvine, de altfel, să aduc palatele acestea drept prinoase Focului ce-nghite jertfe și care scânteiază pe coada mea <fără să mă ardă>."

6-9. Marea maimuță, cu coada cuprinsă de flăcări, începu să umble pe acoperișurile Laṅkăi <la fel de iute> ca un nor de furtună plin de fulgere. Focul pus de viteazul *vānara* ardea precum acela de la sfârșitul lumii; ațâțat de vânt, focul cel sprinten, puternicul mistuitor de ofrande creștea din ce în ce, purtat de vânt se strecura printre case.

10-11. Palatele poleite în aur și bătute-n mărgăritare se prăbușeau, zdrobindu-și foișoarele de pământ, așa cum cad din slăvi adăposturile ființelor alese atunci când răsplata pentru meritele lor s-a terminat.

{Un urlet de durere se ridică puternic din mijlocul demonilor neputincioși, sărăciți acum, care alergau încolo și încoace, încercând să-și salveze casele.

-„Vai nouă! Agni însuși a luat chip de maimuță" strigau. Femei cu pruncii la piept și pletele fluturând, săreau țipând din caturile cuprinse de flăcări; căzând, ele semănau cu scânteieri de fulger prin norii de pe cer.}[415]

12-14. Hanuman vedea cum metalul topit curgea pâraie din palate; argintul ducea cu el nestemate în multe culori - diamante, mărgean, pietre *vaidūrya*, mărgăritare. Hanuman nu putea să se sature ucigând căpeteniile demonilor, la fel cum nici focul nu se satură niciodată să înghită vreascuri și paie. Strivită sub puterea mâniei lui Hanuman, cu vitejii uciși, oastea împrăștiată, înghițită de văpăile focului care mistuie ofrandele, cetatea Laṅkăi părea lovită de un blestem.

---

[413] *Sarga* 52 în edițiile critice; acestea au doar 17 strofe, față de variantele populare care au 50. Versurile suplimentare arată cum Hanuman a ars locuințele mai-marilor cetății - inclusiv palatul lui Ravana - cruțând-o, din recunoștință, doar pe cea a lui Vibhīṣaṇa. Este un prilej pentru a enumera zeci de nume de demoni de la curtea lui Ravana.

[414] O găsise pe Sita, îl cunoscuse pe Ravana și iscodise prin cetate.

[415] Distihurile 24-26 din edițiile populare.

15-16. Hanuman mai cercetă odată cu mintea sa cea înțeleaptă cetatea: flăcările izbucneau pretutindeni, arzând în văpăi strălucitoare; demonii erau uluiți, înfricoșați, cuprinși de disperare, iar Laṅkā părea întruchiparea pământului lovit de pedeapsa Zeului[416]. După ce a ucis o mulțime de demoni, a distrus crângul cu numeroși copaci, a dat foc palatelor *rākṣasas*-ilor, viteazul își îndreptă gândul către Rama.[417]

17. După ce a dat întreaga Laṅkă pradă focului, acea minunată maimuță își stinse coada în ocean.

55[418]

1-2*a*. Dar o teamă îl cuprinse pe Hanuman pe când privea cetatea în ruine și mulțimea de *rākṣasas* înnebuniți de spaimă; cuprins de o mare grijă se mustra singur:

2*b*-3. -„De ce am dat foc Laṅkăi, oare ce m-a apucat? ce fericiți sunt acei oameni cu suflet mare și plini de înțelepciune a căror minte le poate ține-n frâu mânia, precum apa care potolește văpăile focului.

4-7[419]. {Ar putea cumva omul stăpânit de mânie să nu păcătuiască? Mâniosul își poate ucide părinții sau învățătorul[420], se răstește la omul preacucernic, pentru că nu mai știe ce se cuvine spus și ce nu! Nu există ceva <nepotrivit> pe care omul mânios să nu-l spună și să nu îl facă. Merită să se cheme *om* numai acela care aruncă departe de el furia care încearcă să-l cuprindă, așa cum face șarpele cu pielea sa îmbătrânită. Afurisit să fiu, păcătos fără rușine, pentru că am iscat focul fără să mă gândesc deloc la Sita și făcând astfel mult rău stăpânului meu!}

8-16. Dacă Laṅkā a ars, neîndoielnic a ars și fiica lui Janaka - deci, fără să vreau, am dat greș în misiunea încredințată de stăpân! Toată silința mea de până acum a fost zadarnică, pentru că nu am reușit să o apăr pe Sita. Fără nicio îndoială aproape

---

[416] Numele divinității nu este menționat în text; cei mai mulți comentatori consideră că este vorba de Brahma.
[417] Strofele 46-50 din varianta populară arată cum a fost onorat Hanuman de către ființele cerești pentru distrugerea Laṅkăi.
[418] *Sarga* 53 în edițiile critice unde are doar 28 de strofe, față de 34 în versiunile populare.
[419] Pasaj din versiunea sudică preluat de versiunea populară.
[420] Textual *guru*, termen respectuos pentru persoanele vârstnice - învățător/magistru, părinți. Dutt traduce *worshipful-cel demn de respect*, iar Prasad *spiritual preceptor-îndrumător spiritual*. PRED 5 p. 505 echivalează prin *his elders*, care are în engleză două sensuri: unul general-*cei mai în vârstă*, altul specializat - *părinții, rudele vârstnice.*

reușisem - până când am stricat totul lăsându-mă cuprins de furie! Sigur că Janakī a fost ucisă - nu văd niciun colț din cetate care să nu fi ars, Laṅkā întreagă este scrum. Dacă am dat greș din cauza prostiei mele, bucuros îmi dau viața chiar acum și chiar aici. Să mă arunc cumva în marea vâlvătaie ori în Gura de foc a Iepii[421] ascunsă sub talazuri? ori poate să las lighioanele din valuri mărunt să mă dumice? Dacă rămân în viață cum să dau ochii cu regele maimuțelor sau cu amândoi frații, cei mai viteji dintre oameni? Ah, blestemată fire de maimuță nestatornică în toate, bine cunoscută celor trei tărâmuri! Puteam să o apăr pe Sita, nu e nicio îndoială, dar nesocotința m-a făcut să dau greș!

17-20. Dacă Sita a pierit, atunci vor muri și cei doi prinți, apoi Sugrīva cu tot neamul său; Bharata va afla și - pentru că își iubește frații - se va stinge la rândul lui, iar atunci cum va putea oare Śatrughna să mai trăiască? Odată ce spița iubitoare de *dharma* a lui Ikșvāku va dispărea, întreaga omenire va suferi cumplit! Așa că eu, lipsitul de noroc, voi fi distrus întreaga lume!”

21. Dar pe când se chiunuia astfel îi apărură semne pline de noroc precum mai văzuse altădată.[422]

22-26. „Dar, pe de altă parte, poate că preafrumoasa prințesă a fost apărată chiar de focul care arde într-însa și nu a murit; pentru că focul nu poate stinge focul! Ea e apărată de purtarea ei virtuoasă, iar focul nu s-ar putea atinge de soția acelui prinț drept și nemaipomenit de puternic. Puterea lui Rama și virtutea lui Vaidehī au făcut ca mistuitorul de ofrande să nu mă ardă, chiar dacă aceasta este firea focului. Cum ar putea să piară ea, care e scumpă inimii lui Rama și o zeiță pentru frații lui? Dacă focul care face scrum din toate și se întinde fără opreliște oriunde nu mi-a ars coada, cum ar fi putut el să ardă acea nobilă ființă?”

27.-[423]-

28. „Datorită canonului său aspru, credinței și devotamentului față de soțul său, Sita ar putea să-l ardă pe Agni, dar Agni nu ar putea să o ardă pe Sita!”[424]

---

421 *Vaḍāvamukha* =*Hayamukha* v. 4,40,46-48 cu nota.

422 Textul nu specifică semnele de bun augur primite de Hanuman, iar comentatorii indieni considerau că este vorba de prevestirile cele mai obișnuite. Nu se cunoaște un episod anterior în care Hanuman să fi primit astfel de semne.

423 „*Atunci Hanuman își aduse din nou aminte cu uimire de Muntele <Mainaka>, cel cu măruntaiele pline de aur, care se ridică din mijlocul mării*”; distihul, care provine din versiunea sudică, întrerupe firul gândurilor lui Hanuman și nu apare în edițiile critice.

424 Am interpretat aici cuvintele *agniṃ…agniḥ* din original drept numele zeului focului, după exemplul lui Dutt, pentru a obține un sens mai clar în limba română.

29. Pe când Hanuman se gândea la regina fără de prihană, auzi cântul de slavă al măriților *cāraṇas*:

30. -„ Ah, o faptă fără de seamăn Hanuman săvârșit-a pârjolul cel groaznic ce nu se oprește abătând asupra vizuinii de demoni!

31. {Gloată aleargă *rākṣas*-ii - moșnegi, femei și copii - de-a valma fugind și urlând, iar din peșteri muntele le răspunde cu plânset!}

32. Minune ca asta noi n-am mai văzut niciodată - cenușă e Laṅkā, turnuri și ziduri, piețe și porți scrumite sunt toate, doar Jānakī rămas-a nevătămată!"

33. Auzind prevestirea venită de sus, de la înțelepții cei mari, Hanuman se încrede într-însa și se bucură-n gând.

34. Știind de acum că fiica de rege a scăpat nevătămată, viteazul se hotărî să o mai vadă o dată, înainte de a pleca înapoi.

56[425]

1. Hanuman se pleacă plin de cuviință în fața lui Jānakī, care adăsta încă sub copacul *śiṃśapā*, spunând: -„Ce fericit sunt[426] că ai scăpat nevătămată!"

2. Privindu-l drept în față pe Hanuman - care se pregătea să plece - Sita grăi aceste vorbe pline de dragoste pentru Rama, soțul său:

3-5. -„Neîndoielnic, ai putea să duci la bun sfârșit această-nsărcinare, viteazule, spre slava ta. Dar s-ar cuveni ca însuși Rama să cuprindă cu oștile sale Laṅkā și să mă ducă de aici! De aceea străduiește-te să faci în așa fel încât măritul erou să își arate curajul și fie vrednic de faima sa!"

6. Auzind aceste cuvinte înțelepte, Hanuman răspunse:

---

[425] *Sarga* 54 în edițiile critice, unde are doar 26 de strofe față de 34 în varianta electronică. O parte dintre ele se regăsesc în formă identică sau foarte puțin diferită în capitolele 39 și 68 = 37 și 66 din ediția critică - v. PRED 5, p. 508. Traducerile Dutt și Prasad includ suplimentar pasaje extinse din capitolul 39. Se observă începutul abrupt, fără versuri care să asigure continuitatea între capitolele 55 și 56, astfel că se poate presupune o veche intervenție în text.

[426] Textual: *diṣṭyā*, formă de urare echivalată diferit de traducători: *by luck* (Dutt), *by grace of Heaven* (Prasad), *thank God* (PRED 5 și ediția electronică), *it is good fortune* (B. Debroy); am ținut seama de temerile lui Hanuman din capitolul 55.

7. -„Foarte curând Kākutstha va veni aici însoțit de cei mai puternici dintre urși și maimuțe; după ce își va nimici în luptă vrăjmașii el va pune capăt tristeții tale!”

8. Hanuman, fiul Vântului, o mângâie pe Vaidehī în durerea ei, apoi - vrând să pornească înapoi pe cale - își luă bun rămas cu vorbe potrivite de la dânsa.

9. Nerăbdător să își revadă stăpânul. viteazul cel mai de seamă din neamul roșcat se cățără pe muntele Arișța, cel mai semeț dintre piscuri.

10. Întunecoase păduri și crânguri înfrumusețau culmea aceea, pe care creșteau copaci *sāla*, palmieri, *aśvakarṇa*, bambuși.

11-18.{Norii îi înveșmântau cu haine alburii stâncăriile, în vreme ce razele soarelui trezeau piscul cu îmbrățișări drăgăstoase, astfel că muntele își ridica pleoapele pentru a privi în preajmă cu o mulțime de ochi din vine de metal. Glasul surd al cascadelor se ruga cu voce gravă; glasul cristalin al cascadelor era un cântec potrivit pentru dans, pe când cedrii se ridicau ca niște brațe pe munte; glasul tunător al cascadelor care venea de pretutindeni striga din toate puterile. Muntele tremura împreună cu pădurile lui tomnatice, scotea triluri din fluiere de bambus odată cu vântul, șuiera avan cu șerpii săi mari. Hăurile pline de cețuri îl închipuiau pierdut în gânduri, norii de la poale îl făceau să pară gata să-și ia zborul, iar cei de pe culmi îi dădeau înălțimi nemăsurate; cu multe vârfuri și genuni, muntele era fără seamăn de frumos.}[427]

19. Podoabe ale muntelui erau vițele înflorite, jivinele multe și bogatele vine care ieșeau din pământ. De netrecut era locul, prins între duruitori și între steiuri, fiind de aceea bun sălaș pentru *maharși*, *yakșa*-și, *gandarvași*, *kinnaras* și șerpii cei mari.

20. Desișuri creșteau de copaci și multe liane-nflorite, rădăcini și poame, iar prin peșteri trăiau mulțimi de tigri și haite de lei.

21-22. Pe astfel de munte se urca fiul zeului vânt în graba-i de-a ajunge mai iute să-l vadă pe Rama. Sub tălpi fărâma bolovanii pe coastă, cu vuiet făcându-i țărână.

23. Ajuns chiar în vârf, Hanuman început-a să crească, nerăbdător marea s-o treacă dinspre sud către nord.

24. De pe culme, vlăstarul zeului Vânt privirea-și roti peste marea cea mare, plină de pești și de șerpi.

---

[427] Pasajul apare, complet sau în parte, în versiunile sudice; textul a fost tradus după PRED 5, pp. 508-509.

25. Precum tatăl Pavana când gonește prin ceruri, roșcatul său fiul porni de la miazăzi la miazănoapte.

26-33[428]. Un urlet se-aude din muntele care se-afundă-n pământ. Zdrobiți cad copacii, parcă de Indra loviți; pier leii-n genuni, iar urletul lor ajunge la ceruri. Zboară femeile *vidhyādara* degrabă spre nalturi, lăsând podoabe pierdute pe drum. Uriașe năpârci veninoase își scot limbile-n flăcări, strângându-se ghem când bolovanii gigantici capul le crapă. Spre tării se îndreaptă *kinnaras*, șerpii cei mari, *yakṣa*-șii, *vidhyādara*-șii, în urmă lăsând ceea ce fusese odată un munte. Sub puterea marii maimuțe, semețul Ariṣṭa s-a prăbușit în Rasātala[429]- era una cu pământul piscul larg odininioară de zece *yojana* și înalt de treizeci.

34[430]. {Dorind să zburde în zbor pe deasupra mării sărate cu țărmuri bătute de valuri, maimuța sări către cer.}

57[431]

1-3. Neobositul Hanuman plutea prin văzduh pe drumul vântului Mārut precum o corabie pe ocean, iar cerul îi stătea în față ca o altă mare fără de hotar, unde luna era un lotus alb, soarele o pasăre *kāraṇḍava*[432], stelele din Rac și Vultur păreau gâște cu glas dulce, norii ierburi de mare, Gemenii peștii cei mari din străfunduri, sângeriul Marte un rechin uriaș, Airāvata[433] o insulă imensă, Arcturus unda lăsată de gâște, iar vânturile valuri; razele lunii erau ape răcoroase, iar șerpii, *yakṣa-șii* și *gandharva-șii* erau nenufari și lotuși pe cerul care semăna cu marea.

4-9. Umblând astfel pe tărâmul Vântului, Hanuman părea că înghite cerul, își dă coate cu luna, trăgând soarele și stelele după sine într-un alai de nori trandafirii, albaștri, roșii, verzi și purpurii. El semăna cu luna care acum se ascunde, acum iese dintre nori. El își iuți zborul la mijlocul mării și răcni cu glas tunător; ajuns la Maināka, muntele cu vârful de aur, el îl atinge ușor, apoi pornește ca o dardă de fier slobozită din arc.

---

[428] Pasaj similar cu 5,1, 11-28.
[429] Rasātala este al șaptelea tărâm din străfundurile pământului, fiind o parte din Pātāla, regatul infernal - v. *Puranic Encyclopedia*, Ed. Motilal Banarsidass, Delhi, 1975, p. 643.
[430] Distih din versiunea sudică care apare în variantele populare; a fost tradus după textul din PRED 5, p. 509.
[431] *Sarga* 55 din edițiile critice, cu 38 de strofe față de 51 în variantele populare.
[432] Pasăre de apă; după Huet poate însemna rață, lișiță, gâscă.
[433] Elefantul lui Indra.

10-12. Aproape ajuns la țărm, viteazul zări Muntele Mahendra care seamănă cu un nor și răcni. Auzindu-l maimuțele au fost cuprinse de o mare nerăbdare. Jāmbavān le strânse roată-n jurul său și le grăi, plin de bucurie:

13.-„Fără nicio îndoială acesta este Hanuman, care și-a dus la capăt cu bine căutarea, altfel nu ar striga astfel!"

14-17. Auzind vocea tunătoare și fâlfâitul brațelor și picioarelor lui Hanuman, maimuțele au început să sară în toate părțile pline de veselie; vrând să-l zărească mai degrabă săreau din copac în copac și din pisc în pisc; în nemăsurata lor bucurie scuturau crengile înflorite ca pe niște pânzeturi colorate[434], iar când l-au văzut că se apropie ca o furtună s-au plecat în fața lui Hanuman cu brațele îndoite.

18-24. Viteazul cel cu zborul iute, uriaș cât un munte, coborî pe piscul plin de copaci al lui Mahendra. Voinicii *vānara* s-au adunat în jurul lui, cu inimile pline de bucurie și cu fețele vesele pentru că s-a întors nevătămat. Ei i-au adus în dar fiului Vântului poame și rădăcini; unii strigau de fericire, alții vorbeau în gura mare, de bucurie câțiva aduceau crengi <să-i facă jilț>[435]. Hanuman se plecă plin de cuviință în fața lui Jāmbavān, a lui Aṅgada, a celorlalte căpetenii; la rândul lor, aceștia îl salută pe viteaz. Hanuman spuse simplu: „Am găsit-o pe regină!"

25. Luându-l de braț pe fiul lui Vāli, Hanuman se așeză într-un loc frumos din codrul Muntelui Mahendra. El spuse iar vitejilor *vānara*:

26-27. -„Am văzut-o pe fiica regelui Janaka într-un crâng de copaci *aśoka*, unde e păzită de groaznice *rākṣasī*. Avea părul încâlcit făcut o singură cosiță, era slăbită de post și purta zdrențe; o arde dorul după Rama."

28-31. Auzind cuvintele dulci precum nectarul ale fiului Vântului care începeau cu „am găsit-o", pădurenii s-au bucurat nespus. Unii strigau, alții răcneau ca leii, unii băteau cu cozile pe pământ, în vreme alții coborau din vârful stâncilor sî-l îmbrățișeze pe Hanuman.

32. După ce Hanuman a terminat de vorbit, Aṅgada a spus aceste cuvinte de laudă în fața mulțimii de maimuțe:

33-34. -„O, Hanuman! Nimeni nu se poate asemăna cu tine în putere și curaj, pentru că te-ai întors după ce ai sărit peste întinsa mare! Slavă zeilor că ai găsit-o

---

434 Pasaj dificil, înțeles foarte diferit de comentatorii indieni; urmez, ca și PRED 5, interpretarea lui Govindarāja.

435 Am adăugat completarea, devenită oarecum tradițională, pentru a face inteligibil un pasaj eliptic; v PRED 5, p. 512.

pe regină, mărita soție a lui Rama! Kākutstha va lăsa deoparte jalea născută din despărțirea de Sita!”

35-38. Atunci maimuțele șezură pe bolovani, făcând roată în jurul lui Aṅgada, Hanuman și Jāmbavān. Toți priveau nerăbdători spre chipul lui Hanuman, așteptând să audă cum a sărit acesta peste ocean, ce a iscodit prin Laṅkā și cum s-a întâlnit cu Sita și Ravana. Aṅgada stătea plin de măreție în mijlocul mulțimii la fel cum stă Indra în cer printre zeități. Semețul munte s-a umplut de strălucire atunci când vestitul Hanuman și slăvitul Aṅgada, cel cu brațele prinse în apărători, s-au așezat pe vârful lui.

58[436]

1-2. Atunci vitejii neamului roșcat aflați pe vârful Muntelui Mahendra, în frunte cu Hanuman și celelalte căpetenii, s-au bucurat peste măsură. Jāmbavān a început să-l întrebe pe marele viteaz, fiul Vântului despre ce i s-a întâmplat în călătorie:

3-5. -„Cum ai reușit să o găsești pe regină? Cum o duce acolo? Cum se poartă cu ea nemernicul Zece-capete? Viteazule, spune totul așa cum este și nu lăsa nimic deoparte; doar așa vom ști ce hotărâre să luăm. Așteptăm să ne îndrumi, doar ești plin de-nțelepciune, ce e bine să spunem și ce nu, atunci când ne vom afla în fața lui Rama.”

6. Auzind vorbele lui Jāmbavān, Hanuman își zburli blana de încântare; plecându-și fruntea mai întâi a închinare către Sita, el răspunse:

7-12[437]-„Voi m-ați văzut cu ochii voștri cum am sărit spre cer din vârful Muntelui Mahendra, nerăbdător s-ajung pe țărmul dinspre miazăzi al mării. Pe când zburam am văzut ceea ce îmi părea a fi o piedică în calea mea - un munte de aur nespus de frumos; pentru că era în drumul meu, m-am hotărât să-l fac țăndări. Atunci când l-am lovit cu coada, vârful său - care strălucea precum soarele - s-a fărâmat în mii de bucăți. Văzând că eram hotărât <să-l nimicesc>, uriașul munte mi-a grăit cu glas plăcut:

---

[436] *Sarga* 56 din edițiile critice; varianta electronică are 166 de strofe, în timp ce versiunile critice au 140.

[437] Relatarea care urmează diferă în detalii față de capitolele anterioare, una dintre posibilele explicații fiind că Hanuman a dorit să-și impresioneze auditoriul cu isprăvile sale- v. PRED 5, p. 513.

13-17 «Fătul meu, eu mă numesc Maināka și locuiesc în mare; privește-mă ca pe un unchi al tău, căci sunt prieten cu Mātariśvan - Vântul care umflă marea. De mult de tot, munții aveau aripi și zburau încolo și încoace pe deasupra pământului, încurcând totul. Atunci când măritul Indra a auzit despre purtarea munților, le-a tăiat aripile cu fulgerul său, lovind mii și mii deodată. Pe mine m-a scăpat Māruta, tatăl tău, care m-a ascuns în afund de mare. Mai mult decât atât - o, biruitor al vrăjmașilor ! - eu trebuie să îi vin ajutor lui Rama, cel mai de seamă păstrător al *dharmei* și egal în vitejie cu Indra!»

18-19. M-am simțit îmbărbătat auzind spusele Muntelui Maināka, așa că i-am arătat ce aveam de făcut, mi-am luat rămas bun de la el și am pornit cât am putut de repede pe drumul meu.[438]

20-33. Am zburat îndelungată vreme până am zărit-o pe Surasā, zeița care a născut șerpii cei mari; la mijlocul oceanului zeița mi-a vorbit astfel: «Zeii au hotărât să îmi fii hrană, preabuna mea maimuță - te voi îmbuca deci precum ți-e soarta de multă vreme hărăzită!» M-am închinat în fața ei cu brațele-ndoite și, palid la față, i-am răspuns: «Slăvitul Rama, fiul lui Daśaratha, nimicitorul vrăjmașilor, s-a sihăstrit în pădurea Daṇḍaka împreună cu Sita, soția sa, și cu fratele Lakșmaṇa. Sita a fost răpită de ticălosul Ravana, iar eu am fost trimis din porunca lui Rama ca sol să o găsesc; tu, care trăiești în împărăția lui, ar trebui să îl ajuți pe Rama! Sau, dacă vrei, aș putea să intru-n gura ta după ce mă întâlnesc cu Maithilī și cu Rama - zău, pe cuvânt!» Dar Surasā, zeița care poate lua orice înfățișare, îmi răspunse: «Nu-mi scapă nimeni, căci acesta îmi e darul primit!» Pe când stăteam de vorbă eram înalt de zece poște - într-o clipită mă fac mai mare și ea gura o cască pe potrivă, iar eu mă pipernicesc deodată cât un deget, zbor prin gura ei și ies pe dată. Atunci zeița chipul adevărat și-l vădește, spunându-mi acestea: «Poți pleca oriunde vrei, viteazule din neamul cel roșcat, împlinește-ți cu bine solia și unește-i iar pe Vaidehī și Rāghava! Fii fericit, voinice, căci eu sunt mulțumită de tine!» Pe când ființele cerești mă lăudau strigând «Bine ai făcut!» eu săream în tării precum vulturul Garuḍa.

34-44. Deodată umbra mea mă ținu în loc, prinsă de ceva ce nu puteam vedea, deși scrutam toate cele zece zări. Mă întrebam în gând: «Oare ce piedică mă poate opri, fără să o văd măcar?» Neliniștit, mă uit în jos și văd sub mine o diavoliță întinsă printre valuri. Văzându-mă oprit în loc, dar neînfricat, ea hohoti și îmi strigă aceste vorbe:«Încotro, măi nămetanie? Eu mor de foame, iar tu ești chiar felul care-mi

---

[438] Versiunile sudice adaugă distihul: „Atunci muntele a lăsat frumosul chip de om, iar apoi s-a făcut nevăzut în adâncul mării sub forma sa de munte" - v. PRED 5, p. 514. Este *śloka* 19 a variantei electronice.

place! Satură-mă, căci de mult nu am mâncat!» «Prea bine!» am încuviințat, dar trupul mi l-am umflat cu mult mai mare decât gura ei. Nu știa ce pot să fac, încât deschise o gură cât un hău; eu m-am micșorat pe dată, inima i-am sfâșiat și am ieșit dintr-însa, zburând spre cer. Groaznica arătare, mare cât un munte, se scufundă dând din brațe în marea cea sărată; i-am auzit pe *siddha* și *cāraṇa* cântând în cer «Hanuman a ucis-o iute pe groaznica *rākṣasī* Simhikā». După ce am omorât-o pe diavoliță, mi-am îndreptat gândul spre fapta primejdioasă care-mi stătea în față; am zburat încă multă vreme, apoi mi s-a ivit țărmul dinspre miazăzi al mării: acolo, între munți strălucitori, se află cetatea Laṅkā.

45. După apus am intrat în bârlogul demonilor fără să mă observe vreunul dintre înfricoșătorii *rākṣasas*.

46-50[439]. {Atunci stătu deodată-n fața mea o femeie care semăna cu un nor de la sfârșitul Vremii, căci părul ei ardea în vâlvătăi. Râzând amarnic, ea a vrut să mă omoare, dar eu am lovit-o cu pumnul stâng și mi-am văzut de drum când amurgea. Ea mi-a vorbit înspăimântată astfel:«Viteazule, dacă m-ai învins pe mine, <duhul> Cetății Laṅkā, vei putea înfrânge toți demonii, până la unul!» }

51-54. După ce am căutat-o întreaga noapte pe mlădia fiică a lui Janaka, am intrat în camerele femeilor lui Ravana, dar nu am aflat-o nici acolo. Neputând să o găsesc pe Sita în palatul lui Ravana, m-a cuprins un ocean de tristețe ale cărui maluri nici nu le puteam închipui. Pe când îmi jeleam soarta am zărit un parc înconjurat de un zid aurit. Am sărit zidul și am văzut un crâng cu mulți copaci *aśoka*, iar în mijlocul lor un uriaș arbore *śiṃśapā*; m-am cățărat în el, iar de acolo puteam privi spre un desiș de banani cu fructele de aur.

55-57. Nu departe de *śiṃśapā* am văzut o tânără frumoasă cu ochii precum petalele de lotus, dar cu fața trasă de la ajunare. Era înconjurată de iazme îngrozitoare care se hrănesc cu sânge și carne, precum o căprioară înconjurată de tigroaice.

58-60. {Prizonieră în mijlocul diavolițelor, era mereu amenințată; părul ei era prins într-o singură cosiță, mâinile și picioarele îi erau palide pentru că zăcea pe pământ. Gândul ei stătea numai la soțul său, îl alunga pe Ravana și voia să-și ia zilele. Atunci, cumva, am înțeles cine era domnița cu ochi de căprioară.}[440]

61. Văzând-o pe soția lui Rama în acea stare, am rămas în copacul *śiṃśapā* și am privit de acolo.

---

[439] Pasaj din versiunile sudice, păstrat în ediția electronică și în traducerile lui Dutt și Prasad; textul este cel din PRED 5, p. 515.

[440] Pasaj din versiunile sudice.

62-66. Deodată se auzi un zgomot mare, însoțit de clinchete de podoabe și brățări, care venea dinspre sălașul lui Ravana. Eu m-am micșorat și m-am ascuns în frunziș ca o pasăre-n desiș. Apoi Ravana și soțiile sale s-au apropiat de locul unde se afla Sita. Doamna cu frumoase șolduri își strânse coapsele ghemuindu-se și își acoperi cu brațele sânii săi mari. Zece capete s-a plecat la picioarele ei, vorbindu-i astfel celei chinuite:

67-68. «Arată-mi respectul cuvenit! Trebuie să-mi dăruiești iubirea ta! dar dacă trufia te împiedică, la capătul a două luni îți voi sorbi sângele, mândră Sita!»

69. La vorbele nemernicului Ravana, Sita se umplu de mânie și îi răspunse cu aceste cuvinte minunate:

70-72. -«O, tu cel mai mișel dintre demoni! cum se face oare că limba nu îți cade când spui aceste lucruri care nu se cuvin rostite soției lui Rama - preaputernicul erou din osul lui Ikșvāku - nora lui Daśaratha? Mare vitejie ai mai săvârșit, josnicule păcătos, răpindu-mă când soțul nu-mi era de față, furișându-te nevăzut de nimeni! Nu-i ești egal lui Rama - n-ai putea să-i fii nici rob măcar, pentru că Rāghava este vrednic să primească ofrande ca un zeu, rostește numai adevărul și e vrednic de slavă în bătălii!»

73-75. Tartorul cu zece capete se aprinse de mânie ca un rug ce arde leșuri auzind spusele fiicei lui Janaka; își roti ochii furios și strânse pumnul drept vrând să o lovească, dar femeile din jurul lui începură să jelească, iar regina Mandodarī[441] ieși în față și-l opri, ademenindu-l cu vorbe dulci pe cel înnebunit de zeul iubirii:

76-77. «O, viteazule puternic precum Indra, ce nevoie ai de Sita? Iubește-mă în clipa asta, doar nu e Jānakī mai pricepută decât mine! Stăpâne, ai aici fiice de zei, de *gandharvas* și de *yakșas* - drăgostește-le pe ele, ce nevoie ai de Sita?»

78-83. Atunci în acel bântuitor al nopții se aprinse dorința pentru ele și se lăsă dus în palat. După ce Zece-capete a plecat, hidoasele *rākșasī* o podidiră cu amenințări pe Sita, dar Jānakī nu le socoti nici cât un fir de pai[442], astfel că iazmele mâncătoare de carne <crudă> i-au trimis vorbă lui Ravana că nu puteau clinti statornicia Sitei. Lăsându-se păgubașe, ele s-au strâns în jurul prințesei și le-a cuprins somnul. Văzând că diavolițele au ațipit, Sita, cu gândul numai la soțul său, a început să plângă, pradă disperării.

---

[441] Diferență majoră față de 5,22,39 unde numele celei care o salvează pe Sita este Dhānyamālinī; comentatorii nu au o explicație satisfăcătoare pentru substituire.
[442] Expresie tradițională indiană.

84-89[443].{Din mijlocul lor s-a trezit diavolița Trijață și le-a spus: «Mâncați-vă între voi, n-aveți decât, dar nu vă atingeți de Sita, fiica lui Janaka, virtuoasa noră a lui Daśaratha! Am avut un vis îngrozitor, care mi-a făcut părul măciucă! Prezicea nimicirea demonilor și biruința soțului ei! Vaidehī ne va putea apăra pe noi *rākṣasī* de Rāghava - eu cred că ar trebui să ne rugăm de ea, pentru că dacă are cineva un asemenea vis despre o femeie aflată la ananghie, aceasta va scăpa cu bine din toate necazurile și va cunoaște o nemăsurată fericire!» Atunci ele s-au închinat în fața sfioasei Maithilī, căzând în genunchi în fața tinerei fiice a lui Janaka. Peste măsură de bucuroasă de prevestirea biruinței soțului său, ea le-a spus: «Dacă se va adeveri aceasta, eu vă voi fi scut!» }

90-92. Văzând în ce stare groaznică se găsea Sita, eram neliniștit, pentru că nu puteam afla un mijloc potrivit de a intra în vorbă. Atunci am început să rostesc laude pentru spița lui Ikṣvāku. Ascultând lauda pentru acei regi sfințiți, ea lăcrimă și spuse:

93. -«O, cine ești? Cum de-ai ajuns aici și pentru ce anume, viteazule pădurean? Rogu-te îmi spune: cum te-ai împrietenit cu Rama?»

94-98. Eu am răspuns vorbelor ei: -«Zeiță-ntre femei, peste neamul pădurean domnește Sugrīva, luptător puternic și neînfricat, care este un prieten al soțului tău. Eu sunt un slujitor al său, pe nume Hanuman; am fost trimis aici de însuși Rama, soțul tău. Fiul lui Daśaratha mi-a dat chiar el, ca semn de-ncredințare, o pecete pe care să o recunoști, prințesă! Regină, poruncește, iar eu voi împlini porunca! Ce trebuie să fac? Eu pot pe dată să te duc de aici la Rama și Lakṣmaṇa - spune-mi ce dorești?»

99. Se gândi un timp, apoi răspunse astfel Sita, bucuria regelui Janaka: -«Rāghava însuși mă va duce înapoi, după ce-l va nimici pe Ravana!»

100. Plecându-mi fruntea înaintea doamnei fără de prihană, eu am rugat-o să îmi dea un semn care să bucure inima lui Rāghava.

101. {Sita îmi spuse: -«Ia această nestemată neprețuită; Rama nu se va îndoi de tine!»}

102. Doamna cu picioare minunate mi-a dat o bijuterie fără seamăn și mi-a încredințat un cuvânt de taină.

---

[443] Pasaj din varianta sudică, după textul din PRED 5, p. 518. Reia în esență *sarga* 5,27 din versiunea populară, tradusă mai sus.

103-104*a*. Am salutat-o dându-i ocol după cuviință, iar gândul îmi era la drumul de întors. Ea însă continuă să spună ce avea în minte:

104*b*-106. -«Hanuman, spune-i lui Rāghava povestea mea; ai grijă să o faci în așa fel încât - după ce au ascultat-o - Rama și Lakșmaṇa să vină pe dată aici, împreună cu Sugrīva. Altfel, nu-mi rămân decât două luni de viață: Rama nu mă va mai vedea, iar eu voi pieri lipsită de orice apărare!»

107-110. Ascultându-i jalnicele-i vorbe m-am mâniat; mi-am spus că mai aveam o treabă de făcut. Trupul mi-a crescut, până ajunse cât un munte și gata eram de harță, deci am distrus crângul. Iazmele s-au trezit și au văzut copacii fărâmați, zburătoarele și jivinele speriate și năuce. Apoi m-au zărit pe mine; s-au strâns atunci de peste tot și-n grabă au mers în fața lui Ravana, căruia i-au spus:

111-112. -«Măria Ta, o maimuță afurisită, care nu-ți cunoaște puterea, ți-a stricat grădina tainică! Stăpâne, dă poruncă să fie stârpită pe dată maimuța care te-a jignit!»

113-124. Auzind acestea, tartorul demonilor a trimis dintre supuși pe cei numiți *kiṃkarași* - o stirpe ascultătoare de porunci și neînvinsă. Dar în pădurice eu am ucis cu un drug de fier optzeci de mii dintr-înșii, toți înarmați cu lănci și buzdugane! Atât câți au rămas au fugit în goana mare la Ravana, să-i spună cum li s-a prăpădit ceata. În vremea asta, eu am năruit *caitya* - o capiște boltită, podoabă a cetății Laṅkā - după ce am ucis cu o coloană suta de străjeri care o păzeau. Ravana îl trimise < împotriva mea > pe Jambumalīn, feciorul lui Prahasta: cu drugul meu îngrozitor am nimicit puternicul *rākșasa* și-ntreg alaiul său! Aflând ce s-a întâmplat, Ravana scoase la luptă fiii sfetnicului său de taină, tineri puternici însoțiți de pedestrași - cu drugul i-am trimis pe toți la Yama! Văzând că i-am ucis pe tinerii cei iuți de picior, Ravana năpusti asupra mea cinci căpetenii viteze; i-am nimicit pe toți, cu ostașii lor cu tot! Apoi Zece-capete l-a trimis să lupte pe Akșa, puternicul său fiu, cu o mulțime de demoni. Fiul lui Mandodarī se pricepea să lupte, avea paloș, avea și scut, dar eu l-am prins pe când sărea spre ceruri: de o sută de ori în aer l-am rotit, apoi l-am fărâmat de glie.

125-127. Aflând că Akșa a pierit într-o clipită, Ravana cel cu Zece-capete se mânie peste măsură; el îl porni la luptă pe Indrajit, alt fiu al său, puternic luptător, neînfrânt în bătălii. M-am bucurat peste măsură când i-am lăsat fără putere și bătuți; socoteam că Ravana își pusese toată nădejdea în viteazul vajnic, bine înzăuat și-n armia de eroi înfumurați.

128.{Văzând că sunt de neoprit, iar oastea sa se topește}

129-130. Indrajit m-a prins cu-ndemânare în mreaja lui Brahma, iar demonii m-au legat cu funii. M-au dus în fața lui Ravana; am fost întrebat de ce am venit în Laṅkā și de ce am ucis acei demoni. Am răspuns că am făcut-o pentru Sita.

131-134. -«O, rege! Am venit în sălașul tău pentru că am vrut să o găsesc; sunt un *vānara* pe nume Hanuman, fiul bun al zeului Vânt. Sunt sfetnic al lui Sugrīva, dar mă înfățișez în fața ta ca sol al lui Rama. Ascultă rege mesajul pe care ți-l aduc.[444] Regele maimuțelor îți vorbește în cuvinte bine cumpănite, folositoare ca o hrană bună, pentru că îți aduc *dharma*, *artha* și *kāma* laolaltă:

135-143*a*.-«Pe când trăiam pe Muntele Ṛśyamūka m-am împrietenit cu viteazul Rāghava. El mi-a spus: «Măria Ta, un demon *rākṣasa* mi-a răpit soția; ajută-mă să o găsesc, făcând pentru aceasta un legământ cu mine!» Luându-l drept martor pe zeul Agni, Rama și Lakṣmaṇa au făcut un legământ cu mine, Sugrīva, cel izgonit din țară și domnie de Vāli. După ce l-a ucis pe Vāli cu o singură săgeată, Rama a făcut din mine - până atunci un prinț al neamului săritor - mare rege peste toți *vānara*. De aceea noi îl vom ajuta pe Rama din toate puterile noastre; ținând seama de *dharma*, l-am trimis pe Hanuman cu această solie la tine. Sita trebuie adusă înapoi și dată lui Rāghava fără întârziere, înainte ca puternicele maimuțe să-ți nimicească oastea; oare nu știi că odinioară chiar zeii ne-au chemat în ajutor?» Aceasta e solia regelui neamului *vānara*!»

143*b*-145. Atunci Ravana mă aținti cu privirea-i mânioasă, vrând parcă să mă ardă cu ochii, și dădu poruncă să fiu ucis[445], dar înțeleptul Vibhīṣaṇa, fratele regelui, a vorbit în apărarea mea astfel:

146. {-«Stăpâne, nu e îngăduit de legile domniei lucrul acesta, iar calea pe care ai pornit este greșită}

147-148. Niciunde în legile regești nu se află îngăduința de-a omorî un sol, căci vorba lui trebuie să fie mereu adevărată. Viteazule fără pereche, dacă solul a greșit peste măsură, obiceiul îngăduie doar să fie schilodit, dar nu ucis!»

149. Ascultând spusele lui Vibhīṣaṇa, Ravana porunci: «Ardeți-i doar coada!»

150-159. Demonii l-au ascultat; degrabă mi-au înfășurat coada în zdrențe și în câlți; legându-mă în ștreanguri, mi-au dat foc la coadă, în vreme ce mă băteau cu pumni și cu ciomege. Eu însă eram atât de dornic să văd cetatea ziua, încât nici nu

---

[444] Manuscrisele sudice includ aici versul 134*a* din varianta electronică, pus sub semnul întrebării chiar și în respectiva ediție: „puternicul Sugrīva întreabă mai întâi de starea sănătății tale."

[445] Toate manuscrisele au aici - în diverse forme - un vers cu sensul: deoarece nu-mi cunoștea puterea. Hanuman primise darul nemuririi de la Brahma.

simțeam bătaia. Strigându-mi vina într-una, ei mă duceau spre porți pe drumul cel regesc, legat astfel și cuprins de flăcări. Dar eu m-am micșorat din nou și am scăpat din legături. Apoi, recăpătându-mi din nou mărimea mea adevărată, am luat un drug de fier și am ucis demonii aceia. Am sărit pe turnurile porții și - netulburat - am aprins cetatea cu coada mea în flăcări; ardea totul ca-n ziua cea din urmă! Dar atunci m-a cuprins o teamă: «Dacă am pârjolit Laṅkā, am ars-o și pe Sita!» Însă, în aceeași clipă, am auzit divinii cântăreți spunând din cer: «Jānakī e nevătămată!»

160-162 {Mi-au venit în gând și alte semne bune, care arătau că Sita nu a ars: întâi de toate, deși coada îmi fusese în flăcări, văpaia nu m-a cuprins; aveam inima ușoară și plină de bucurie; sufla o adiere de vânt înmiresmată, iar mintea mea era încântată de spusele acelor văzători divini.}

163*a*. Atunci când am auzit acele cuvinte minunate, gândurile mi s-au limpezit. Am văzut-o pe Vaidehī încă o dată, iar ea mi-a îngăduit să plec.

163*b*-164.{După ce am urcat pe Muntele Ariṣṭa, am sărit înapoi peste ocean, cuprins de dorul vostru. Am urmat prin cer calea vântului Pavana, a lunii și soarelui, a ființelor desăvârșite *siddhas* și a *gandharvașilor*, până v-am regăsit aici.}

165-166. Am îndeplinit ceea ce aveam de făcut din porunca lui Sugrīva, cu puterea lui Rāghava și cu forța pe care mi-ați insuflat-o voi toți. V-am spus cu de-amănuntul tot ce s-a întâmplat acolo; rămâne să vedem ce mai este de făcut.”

59[446]

1.După ce a terminat povestirea, Hanuman, fiul Vântului, mai spuse:

2. -„Credința neclintită a Sitei față de soțul său a făcut să rodească stăruința lui Rama, răspunsul neîntârziat al lui Sugrīva și marele meu salt peste mare.

3. Vitejilor, purtarea Sitei este vrednică de o prințesă, iar puterile pe care le-a căpătat prin canonul îndurat îi îngăduie să apere cele trei tărâmuri sau să le facă scrum, dacă se mânie.

---

[446] Textul capitolelor 5,59 și 5,60 din versiunile populare, corespunzând cu 5,57 și 5,58 din edițiile critice, diferă substanțial în manuscrise și în versiunile tipărite. Ținând seama de aceste dificultăți, am preferat să le traduc după PRED 5, pp. 275-278.

4-5. Fără nicio îndoială, tartorul demonilor este peste măsură de puternic, altfel castitatea Sitei l-ar fi nimicit când a atins-o; nici flacăra atinsă cu mâna goală nu poate răni precum mânia Sitei!

6-10. Vrednica doamnă stătea îndurerată la poalele unui copac *śiṃśapā*, în mijlocul crângului de *aśoka* al nemernicului Ravana. Acolo, înconjurată de diavolițe, sleită de puteri de atâtea suferințe, ea era lipsită de strălucire la fel cu luna în crai-nou când e ascunsă de un șirag de nori. Credincioasă întru-totul soțului ei și disprețuindu-l pe îngâmfatul Ravana, fiica lui Janaka, prințesa din Videhā cu picioare frumos rotunjite, era și rămânea o roabă. Credincioasă din toată inima sa lui Rama, Vaidehī nu se putea gândi decât la Rama, după cum nici Śacī nu se putea gândi decât la Indra Distrugătorul-cetăților. Având în minte doar binele soțului său, Sita rămăsese îmbrăcată în același veșmânt; trupul ei, acoperit de murdărie, era slăbit de suferință și de dureri.

11. Eu am găsit-o în crângul femeilor, în mijlocul iazmelor care o amenințau fără încetare.

12-15. Disperată, cu părul prins într-o singură cosiță, ea îl are în gând doar pe soțul său; doarme de-a dreptul pe pământ, de aceea trupul ei a devenit atât de palid încât seamănă cu un iaz pentru lotuși la începutul iernii. Îndârjită împotriva vrerii lui Ravana, ea se hotărâse să moară; cu greu am reușit să o fac pe prințesa cu ochi de căprioară să aibă încredere în mine. Am izbutit să-i spun tot ce s-a întâmplat; a fost nespus de fericită când a auzit de legământul dintre Rama și Sugrīva. Virtutea ei este de nezdruncinat, iar credința ei se îndreaptă numai către soțul său.

16. Puternic este Ravana-cel-cu-zece-fețe dacă toate acestea nu-l nimicesc; însă Rama va fi unealta distrugerii lui.

17. Aceasta este, așadar, starea binecuvântatei Sita, cea cu totul copleșită de jale. Să vedem cum îndreptăm lucrurile!”

60

1. După ce a auzit spusele lui Hanuman, Aṅgada, fiul lui Vāli, grăi astfel:

2. -„Dacă e cu voia voastră, cinstite Jāmbavān și căpetenii, eu socotesc a fi mai bine pentru noi să ne înfățișăm în fața celor doi fii de rege împreună cu Vaidehī.

3-8. Aș putea distruge ușor de unul singur cetatea Laṅkā, oștile de demoni și pe Ravana însuși; cu atât mai ușor ar fi având alături viteji ca voi, pricepuți să folosească armele și care tânjesc după izbândă! Eu îl voi ucide pe Ravana în

bătălie, împreună cu armia lui, cu alaiul de curteni, cu fiii și cu frații lui! De-ar fi să vină asupra mea armele divine ale lui Indrajit, orbitoarele arme ale lui Brahma, Indra, Rudra, Vāyu și Varuṇa, eu le-aș nimici pe toate și demonii! Dați-mi învoire și puterea mea îi va frânge grumazul lui Ravana! Voi revărsa asupra acelor bântuitori ai nopții un potop de bolovani care ar omorî și zeii!

9-11. Marea își poate ieși din țărmuri, iar Muntele Mandara poate tremura, dar nu-i pe lume vreo oaste care să-l facă pe Jāmbavān să facă un pas în urmă! Viteazul fiul al zeului Vāyu ar putea el singur să ucidă toți hatmanii *rākṣasa*! Sub pasul apăsat al lui Panasa sau al marelui Nila s-ar spulbera Mandara, cu atât mai mult demonii!

12-16. Spuneți-mi doar un nume de zeu, *asura*, *yakṣa*, de *gandharva*, *nāga* sau dintre marii vulturi unul, care să poată ține piept în luptă lui Mainda și Dvivida. Acești viteji iuți de picior sunt fiii celor doi Aśvini; sunt mândri peste poate și netemători, căci au primit un dar de la bunicul Brahma. De mult de tot, pentru a-i cinsti pe cei doi Aśvini, Părintele-a-toate le-a hărăzit <feciorilor acestora> să fie de neatins. Mainda și Dvivida s-au semețit atunci, zdrobind o oaste-ntreagă, apoi au sorbit nectarul nemuririi! Stați deoparte, voi ceilalți! aceștia doi pot spulbera Laṅkā, oștirile de călăreți, carele și elefanții ei!

17-18. Nu se cuvine să ne înfățișăm în fața măritului Rāghava fără regină, deși am găsit-o! Mi se pare nepotrivit, cinstite căpetenii, ca voi, viteji vestiți, să-i spuneți: -«Am aflat-o pe regină, dar nu am adus-o înapoi!»

19-20. Pentru că voi nu aveți pereche printre zei sau demoni nici la sărit, nici la curaj! Hanuman a ucis cei mai vrednici luptători dintre demoni; ce ne mai rămâne de făcut? Să o luăm pe Jānakī și să plecăm!”

21. Atunci îi răspunse Jāmbavān, cel dintâi dintre maimuțe și sfetnic înțelept întotdeauna cu acest bun îndemn:

22. -„Așa precum singur spui, o, prințule, nu ne-ar fi greu să ducem asta la îndeplinire; dar rostul nostru de acum e să ne întoarcem și să-l lăsăm pe Rama să hotărască!”

61[447]

1. Hanuman și ceilalți pădureni din ceata condusă de Aṅgada au primit sfatul lui Jāmbavān.

2-6. Voinicii din neamul săritor au lăsat în urmă piscul Muntelui Mahendra și săltau pe urma fiului zeului Vayu; maimuțele cu trupuri uriașe și nemaipomenit de puternice întunecau cerul, semănând cu munții Meru și Mandara sau cu elefanții aprinși de focul iubirii. Privirile lor neclintite păreau să-l poarte în zbor pe Hanuman, viteazul ager, înțelept și puternic, pe care îl cinsteau toate ființele. Căutarea lor a fost dusă la bun sfârșit, își spuneau cu veselie; erau încredințați că Rāghava își va atinge scopul, <nimicindu-l pe Ravana>, iar stăpânul lor, <Sugrīva>, se va bucura de o faimă fără seamăn. Toți abia așteptau să împărtășească veștile bune, voiau să-l ajute pe Rama în răzbunarea sa și se bucurau la gândul bătăliei ce avea să fie.

7-11. Pe când pluteau astfel, săritoarele maimuțe au zărit un crâng plin de copaci și vrejuri târâtoare, care semăna cu grădina Nandana[448]. Minunata pădurice fermeca toate ființele cu frumusețea ei, dar nimeni nu avea îngăduință să calce în ea: se numea Madhuvana[449] și era ocrotită de Sugrīva. O păzea fără încetare unchiul din partea mamei al lui Sugrīva; străjerul acesta se numea Dadhimukha[450] și era nemaipomenit de puternic. Văzând această pădure atât de dragă inimii regelui lor, maimuțele s-au aprins de poftă după băutura care avea culoarea blănii lor și l-au rugat pe prinț să le îngăduie să bea puțin mied.

12. Aṅgada i-a rugat pe Jāmbavān și ceilalți bătrâni să li se îngăduie aceasta, iar ei au încuviințat.

13-17. După ce au primit învoire, maimuțele au început să danseze prin crâng de bucurie. Unele au început să cânte, altele făceau plecăciuni în stânga și în dreapta, unele zăceau întinse, în vreme ce altele se clătinau, unele țopăiau, iar altele băteau câmpii. Unele maimuțe se sprijineau între ele, altele se certau, iar altele săreau din copac în copac sau din copac pe pământ. O maimuță care râdea venea spre una care cânta, cea care se hlizea se ducea la cea care plângea, iar altele se păruiau. Marea armată a maimuțelor era cuprinsă de amețeala dată de mied, căci nu era printre ele niciuna trează sau care să nu fi băut pe săturate.

---

[447] *Sarga* 59 din edițiile critice.
[448] Paradisul lui Indra.
[449] Pădurea dulce.
[450] *Dadhimukha*=*Dadhivaktra*=față de culoare laptelui prins.

18-20. Văzând că pădurea a fost jefuită, iar copacii au fost lăsați fără frunze și flori, Dadhivaktra a încercat plin de mânie să oprească maimuțele, dar a auzit cuvinte grele din partea lor. Bătrânul viteaz și puternic nu s-a lăsat și a încercat să își apere crângul: a răspuns vorbelor aspre cu altele mai aspre, a dat palme, s-a certat cu unii, a fost blând cu alții.

21-22. Dar, mânate de beție, maimuțele erau de neoprit; l-au înconjurat și au sărit asupra lui, târându-l de colo-colo fără nicio rușine și fără să-și dea seama că făceau ceva rău. L-au zgăriat, l-au mușcat cu colții, aproape omorându-l în bătaie, și au jefuit întregul crâng.

62[451]

1. Atunci, Hanuman, viteazul-vitejilor printre *vānara*, le-a vorbit astfel:

-„Nu vă tulburați, o, pădureni! Bucurați-vă de băutura din miere!

2*a*. {Dacă vrea cineva să vă oprească, îi stau eu în cale!”}

2*b*-3. Spusele lui Hanuman i-au plăcut prințului Aṅgada, care le întări:

-„Maimuțele să bea mied <după pofta inimii>! Hanuman e cel care a dus misiunea noastră la bun sfârșit, iar eu voi face tot ce vrea el, chiar dacă nu se cuvine, mai vârtos aceasta!”

4-7.-„Grozav, grozav!” au strigat maimuțele și l-au lăudat pe Aṅgada, apoi au pornit ca un șuvoi de neoprit înapoi în Madhuvana. Erau bucuroși de îngăduința primită, erau veseli pentru că aflaseră de la Hanuman că o văzuse pe Maithilī, așa că au intrat în Pădurea Dulce și au snopit în bătaie o sută de străjeri care păzeau cu credință Madhuvana.

8-12[452]. Maimuțele s-au strâns grămadă și au apucat în brațe faguri uriași, plini cu o vadră[453] de miere; unele i-au spart, altele i-au ros <ca să ajungă la miere>. Unele dintre ele - cu blana de culoarea băuturii - au sorbit hidromelul și au aruncat fagurii în toate părțile. Unele se băteau cu bucăți de ceară; altele stăteau <o vreme> amețite la rădăcina copacilor, ținându-se de crengi, apoi făceau un pat din frunze și

---

[451] *Sarga* 60 în edițiile critice, cu 37 de strofe; unii comentatori sunt de părere că de la începutul capitolului lipsesc câteva versuri - v. PRED 5, p. 529.
[452] Traducerea urmează aici varianta din PRED 5, p. 281.
[453] Aproximare pentru cuvântul *droṇa* din original; măsură de volum a cărei valoare este estimată diferit de diverși autori, *droṇa* are, după Huet, aproximativ 14 l.

se culcau. Maimuțele își ieșiseră din minți de atâta băutură: unele se certau spunându-și vorbe grele-n glumă, altele se clătinau; unele răgeau ca leii, altele ciripeau ca păsările, în vreme ce restul moțăia pe iarbă.

13-14.{Unele se purtau cu nerușinare, în timp ce altele le priveau cu plăcere.}

15-16. Străjerii puși de Dadhimukha să păzească băutura fugiseră unde au văzut cu ochii, împrăștiați de înfricoșătoarele maimuțe, care îi duceau târâș, trăgându-i de genunchi și le arătau fundurile. Foarte supărați, paznicii s-au dus la Dadhimukha și i-au spus:

17. -„Având voie de la Hanuman, maimuțele au făcut praf Madhuvana! Ne-au târât ținându-ne de genunchi și ne-au arătat fundurile!”

18. Dadhimukha, păzitorul crângului, s-a înfuriat peste măsură auzind că Madhuvana a fost distrusă. El și-a îmbărbătat trupa spunând:

19. -„Haideți! să mergem! Să oprim maimuțele nerușinate care beau hidromelul!”

20-28. Atunci acei viteji i-au ascultat îndemnul și s-au întors cu dânsul în Madhuvana. Dadhimukha a smuls un copac uriaș; urmat de ceilalți[454], care apucaseră stânci, arbori *sāla* și palmieri, a pornit cu pas grăbit la atac. Mii de străjeri ai pădurii au năvălit asupra maimuțelor care se odihneau pe crengile copacilor sau pe pământ. Maimuțele din ceata lui Hanuman l-au văzut venind pe furiosul Dadhimukha și au pornit împotriva lui. Aṅgada, orbit de beție, nu și-a recunoscut vârstnica rudă[455], care venea asupra lui înarmat cu un copac, ci l-a lovit de pământ cu toată puterea. Dadhimukha cel mare cât un elefant își pierdu simțirea pentru o clipă; avea brațele rupte, fața zdrobită, iar sângele i se scurgea din trup.

29.{Unchiul regelui își veni în fire și ținu piept mulțimii de bețivi cu vânjoșie și cu vorbe mustrătoare.}

30.Totuși se trase apoi din toiul bătăliei și le spuse celor care îl slujeau:

31-35. -„Lăsați-i de acum în pace! Trebuie să mergem acolo unde stau în așteptare Sugrīva și Rama! Faptele rele ale lui Aṅgada i le vom spune regelui; el nu va răbda și le va lua capul. Sugrīva a moștenit Madhuvana de la tatăl său și de la bunic, de aceea o iubește peste măsură; pădurea este minunată, dar chiar zeii pătrund cu greu în ea! Maimuțele iubitoare de mied își vor plăti băutura cu zilele care le-au rămas,

---

[454]Atât în edițiile critice cât și în varianta populară, strofele care urmează (5,60,20-21/5,62,22-23) au același sens, cu mici diferențe nesemnificative; am tradus doar strofa 5,62,23.

[455] Vāli și Sugrīva aveau aceeași mamă, al cărei frate era Dadhimukha; prin urmare el era un unchi și pentru Aṅgada.

căci negreșit Sugrīva le va lua viața lor și ciracilor lor! Vor avea ce merită acești răufăcători care calcă porunca regelui! Sugrīva e iute la mânie și fără îndurare, iar mânia lui o va răzbuna pe a noastră!"

36-40. Acestea zise paznicul cel mare, apoi făcu un salt spre cer, urmat de străjerii săi. Ajunseră într-o clipită în fața înțeleptului Sugrīva, stăpânul peste pădureni. Zărindu-i pe Rama, Lakșmaṇa și Sugrīva, Dadhimukha se coborî în fața lor. Înconjurat de străjerii săi, puternicul Dadhimukha se închină cu chipul întristat regelui; își puse palmele pe cap și își lipi fruntea de picioarele lui Sugrīva.

63[456]

1. Puternicul Sugrīva se tulbură văzându-l întins astfel la picioarele sale <pe Dadhimukha> așa că îi spuse:

2. -„Viteazule, scoală-te, ridică-te degrabă! De ce te pleci astfel la picioarele mele? Nu te teme, spune întreg adevărul!"

3. Îmbărbătat astfel de măritul Sugrīva, înțeleptul Dadhimukha se ridică și zise:

4-10. -„Măria ta! Acel crâng - în care nici tu, nici Vāli, nici alți regi care au domnit mai înainte, nu ați îngăduit să intre cineva - a fost distrus, mai bine zis înfulecat, de *vānaras*! Deși acești străjeri au vrut să le oprească, maimuțelor nu le-a păsat de fel! S-au îmbuibat cu miere și s-au umflat cu hidromel! Pe când unele mâncau, celelalte zvârleau resturile peste tot și s-au strâmbat la noi când voiam să le oprim! Deși s-au împotrivit din toate puterile, străjerii au fost goniți din crâng de maimuțele furioase! Paznicii au fost împrăștiați de maimuțele cu ochii înroșiți de turbare! Unii au fost loviți cu labele, alții cu genunchii - maimuțele i-au târât pe unde au vrut, arătându-le și dosul! Astfel au fost zobiți acești viteji, chiar dacă tu ești stăpânul lor, iar Madhuvana a fost mistuită de acei intruși!"

11. Pe când Sugrīva asculta istorisirea, viteazul Lakșmaṇa, biruitorul vrăjmașilor, l-a întrebat:

12. -„Măria Ta, de ce a venit acest paznic al pădurii și pentru ce se jelește astfel?"

13. Sugrīva cel iscusit la vorbă îi răspunse:

---

[456] *Sarga* 61 din edițiile critice, cu 27 de strofe.

14-21. -„Preanobile Lakşmaņa, voinicul de aici, pe nume Dadhimukha, îmi spune că vitejii conduşi de Aṅgada mi-au băut tot hidromelul; n-ar fi îndrăznit o asemenea ispravă dacă nu duceau la bun sfârşit căutarea. Neîndoielnic, Hanuman a găsit-o pe regină, pentru că nimeni altul nu putea să o facă! Hanuman izbândeşte în orice face pentru că are sădite în firea lui isteţime, hotărâre, putere şi învăţătură[457]. Acolo unde conduce cu mintea Jāmbavān, căpitan al cetei este Aṅgada, iar Hanuman e puterea care îi mână înainte pot aştepta numai izbânda. Paznicul îmi spune că vitejii lui Aṅgada au distrus Madhuvana: au jefuit tot ce puteau mânca şi au izgonit paznicii, bătându-i cu genunchii; Dadhimukha, un viteaz cu faimă, a venit aici să îndulcească vestea.

22-23. Fiu al Sumitrei, înţelege bine ce se ascunde aici: dacă toţi s-au întors şi dacă beau mied, înseamnă că au găsit-o pe Sita! Viteazule, dacă nu o aflau pe Vaidehī, pădurenii nu ar fi intrat în grădină, care este un dar al zeilor!"

24-25. Dreptul Lakşmaņa şi Rama s-au bucurat foarte mult ascultându-l pe Sugrīva, cuvintele regelui le desfătau urechile.

26. Sugrīva era şi el bucuros să audă spusele lui Dadhimukha; se întoarse către paznic şi zise:

27-28. -„Pentru că maimuţele au dus căutarea la bun sfârşit, sunt încântat că s-au desfătat în crâng, chiar dacă l-au distrus. Pentru izbânda lor se cuvine să le iert totul, ceea ce şi fac. Eu şi prinţii din stirpea lui Raghu dorim să îi vedem pe dată pe vitejii din ceata lui Hanuman, cel care i-a făcut să îşi atingă ţelul şi e viteaz ca un leu. Vreau să aflu prin ce au trecut până au găsit-o pe Sita!"

29. {Regele vedea cât de fericiţi erau cei doi prinţi pentru că îşi atinseseră ţinta; un semn bun veni şi pentru el de la fiorii care îi străbăteau mâinile şi picioarele, arătându-i că va împlini curând ceea ce începuse să înfăptuiască.}

---

[457] Am încercat să fac inteligibil textul, simplificând un pasaj complicat, aşa cum a procedat şi Dutt.

64[458]

1-5. Dadhimukha ascultă cu plăcere cuvintele regelui; își luă rămas bun, după cuviință, de la Rama, Lakșmaṇa și de la Sugrīva, apoi se avântă în văzduh împreună cu vitejii săi. Se întoarseră pe același drum, ajungând în grabă la Madhuvana, unde au coborât pe pământ. Intrând în Madhuvana, Dadhimukha a văzut fruntașii acelor maimuțe nerușinate. Erau de acum dezmeticiți din beție, căci scăpaseră de mied slobozindu-și udul. Vrednicul paznic se apropie de dânșii cu brațele-ndoite și rosti spre împăcare aceste vorbe pline de voioșie către Aṅgada:

6-11. -„Preabunule, nu fi mânios pe paznicii care au încercat cu prea multă râvnă să te oprească - a fost doar din neștiință! Tu ești prințul cel tânăr și stăpânul prisăcii, ne iartă greșeala făcută din prostie! Tatăl tău a fost cândva stăpân al neamului roșcat, acum domniți Sugrīva și cu tine! Nevinovat ești prințe! M-am înfățișat regelui să îi vestesc sosirea acestor cutreierători ai codrului aici < în Madhuvana >. Prăpădul pe care l-ați făcut nu l-a mâniat, ci, dimpotrivă, s-a bucurat. Fratele tatălui tău, regele Sugrīva, a poruncit: «Aduceți-i pe toți de îndată în fața mea!»”

12. După ce a auzit cuvintele de împăcare ale lui Dadhimuka, priceputul la vorbă Aṅgada le-a grăit astfel celor din preajma sa:

13-16. -„O, voi, cei mai de seamă căpitani ai neamului roșcat! Sunt încredințat că Rama a primit vestea întoarcerii noastre. Viteji nimicitori ai dușmanilor! Pentru că ne-am dus la capăt căutarea nu se cuvine să întârziem aici! Ne-am odihnit și am băut hidromel după pofta inimii; ce am mai avea de făcut aici? Ar trebui să mergem unde se află slăvitul meu unchi, regele Sugrīva. Cât despre ce rămâne de făcut, spuneți și vă voi urma întocmai vrerea; sunt prințul moștenitor, dar nu am dreptul să vă dau porunci. Voi sunteți cei care ați dus la bun sfârșit sarcina noastră și nu m-aș purta așa cum se cuvine dacă nu v-aș da cinstirea meritată!”

17. Spuselor sale le-au răspuns astfel pădurenii:

18-21. -„Măria Ta! Ar vorbi alți prinți așa cum ai vorbit? Plini de ifos, i-ar îmbăta puterea și s-ar gândi doar la ei înșiși! Dar vorbele ce le-ai rostit sunt pe măsura firii tale, iar smerenia lor îți prevestește un mare viitor! Ne-am odihnit și suntem gata să purcedem spre locul în care ne așteaptă Sugrīva, dar -acesta-i adevărul adevărat - nu vom face un singur pas dacă nu ne îndemni tu!”

---

[458] *Sarga* 62 în edițiile critice.

22-24. Auzindu-i vorbind astfel, Aṅgada le zise: „Atunci să pornim pe dată” și se avântă spre cer. Săreau căpeteniile în urma sa cum sar scânteile din focul sfânt al jertfei, umplând întreg văzduhul cu tunetul răcnetelor lor, la fel cu norii de furtună mânați de vânt.

25. Pe când Aṅgada încă mai zbura, Sugrīva, domnul pădurenilor, îl îmbărbăta pe Rama care recăzuse în mrejele tristeții:

26-33. -„Liniștește-te! Norocul e cu tine! Ei au aflat regina - nu e nicio îndoială; altfel, niciunul dintre ei nu s-ar fi arătat aici când sorocul le-a trecut! Dacă dădeau greș, prințul Aṅgada, cel mai viteaz din neamul săritor, nu ar îndrăzni să se înfățișeze în fața mea. Chiar dacă ceilalți s-ar fi purtat asfel fără să fi avut vreo izbândă, Aṅgada ar fi disperat și cu mintea tulburată. Prințul nu ar fi distrus niciodată Madhuvana dacă nu ar fi fost nebun de fericire, deoarece era o moștenire lăsată din tată-n fiu de la strămoși; îmbărbătează-te, Rama, fiu virtuos al Kausalyei! Neîndoielnic, Hanuman a găsit-o pe regină, pentru că nimeni altul nu putea să o facă! Hanuman izbândește în orice face pentru că are sădite în firea lui istețime, hotărâre, putere și învățătură, la fel cum strălucirea se află-n firea razelor de soare. Acolo unde conduce cu mintea Jāmbavān, căpitan al cetei este Aṅgada, iar Hanuman e puterea care îi mână înainte pot aștepta numai izbânda[459]. E vremea să lași neliniștea în urmă, viteazule fără de seamăn!”

34-38. Atunci se auzi, de la mică înălțime deasupra lor, vorbăria maimuțelor care se apropiau de Kiṣkindhā ținându-se aproape de picioarele lui Hanuman și scoteau strigăte ascuțite ca să-și anunțe izbânda. Regele începu să dea din coadă de bucurie când le auzi. Avându-i în frunte pe Aṅgada și pe Hanuman, maimuțele se avântau înainte, grăbindu-se să îl zărească pe Rama. Vitejii veseli conduși de Aṅgada coborâră pe pământ lângă Rāghava și regele maimuțelor. Voinicul Hanuman își plecă fruntea în fața lor și îi spuse lui Rama că regina era nevătămată și că își păstra credința neîntinată.

39.{Rama și Lakṣmaṇa au fost copleșiți de fericire când au auzit rostite de Hanuman aceste cuvinte dulci precum nectarul: „Am găsit-o pe regină!”}

40-41. Atunci - în acea clipă de nețărmurită bucurie - Lakṣmaṇa se uită cu dragoste și stimă spre Sugrīva, care fusese atât de sigur că Fiul Vântului va izbândi[460], iar Rāghava, acum nespus de fericit, îl privi pe Hanuman cu un respect fără margini.

---

[459] Pasajul reia versuri din capitolul precedent.
[460] Lakṣmaṇa se îndoise de calitățile de conducător ale lui Sugrīva la începutul căutărilor, v. cartea a patra.

65[461]

1-4. După ce au ajuns la Prasravaṇa, muntele cu minunate păduri, vitejii și-au plecat frunțile în fața lui Rama și a puternicului Lakṣmaṇa, l-au salutat după cuviință pe Sugrīva. Apoi l-au pus pe prințul Aṅgada în fruntea lor și au început să povestească veștile despre Sita. În fața lui Rama ei au vorbit într-un glas despre felul în care Sita era ținută captivă în palatul lui Ravana, cum era înspăimântată mereu de păzitoarele *rākṣasī*, despre credința ei față de Rama și de sorocul care îi fusese dat < de Ravana, pentru a se supune >. Aflând că Vaidehī e nevătămată, Rama a întrebat la rândul său:

5. -„Unde se află Sita? Inima reginei mai simte ceva pentru mine? O, pădureni, spuneți-mi totul despre Vaidehī!"

6-7. Maimuțele l-au îndemnat pe Hanuman, cel care știa totul cel mai bine, să grăiască în fața lui Rama. Fiul cel bun de gură al zeului Vânt începu să povestească despre cum a ajuns să o vadă pe Sita:

8-18.-„După ce am trecut dintr-o săritură marea cea largă de o sută de poște, am colindat meleagul căutând-o Sita, fiica lui Janaka, până am găsit-o. Pe țărmul dinspre miazăzi al mării de la miazăzi se află cetatea blestematului Ravana, numită Laṅkā. Acolo, în tainițele palatului, am găsit-o pe virtuoasa Sita. Doar nădejdea în tine o mai ține în viață pe frumoasa ta soție, o, Rama! Am dat de ea în crângul femeilor, unde niște iazme de diavolițe o păzesc și o amenință clipă de clipă! Prizonieră în odăile ascunse ale palatului lui Ravana, străjuită de diavolițe, credincioasa ta regină rabdă chinuri, ea, care nu e obișnuită cu suferința! Disperată, își împletește părul într-o singură cosiță, căci gândul său e doar la tine; doarme întinsă pe pământ, de aceea trupul îi e alb precum un iaz pentru lotuși la începutul iernii! Împotrivindu-se din răsputeri voinței lui Ravana, încerca să-și curme viața atunci când, după multe strădanii, am reușit să o găsesc. Lăudând spița lui Ikṣvāku, am izbutit, încet, încet, să o fac să se-ncreadă în mine. Am vorbit cu dânsa, vestindu-i tot ce s-a întâmplat, iar ea s-a bucurat nespus aflând de legământul făcut de Rama și Sugrīva. Virtutea Sitei e de nezdruncinat, credința ei nestrămutată e doar pentru tine - astfel am văzut-o eu pe cea care aduce bucurie casei lui Janaka! Viteazule, ea rabdă canonul cel mai aspru având-te în gând doar pe tine! Înțeleptule Rāghava, pentru a te încredința de adevărul celor spuse, ea mi-a povestit o întâmplare cu o cioară, petrecută pe muntele Ciṭrakūta. Jānakī a mai adăugat:

[461] *Sarga* 63 în edițiile critice.

19-20. - Fiu al vântului Vāyu, să-i povestești lui Rama, viteazul aprig ca un tigru, tot ce ai văzut aici, fără să uiți nimic; cuvintele mele neschimbate să le rostești când va fi de față și Sugrīva, în timp ce-i dai această nestemată pe care am păstrat-o ascunsă cu mult greu:

21 «Aceasta e podoaba minunată pe care atât de greu am tăinuit-o

22.{Amintește-ți de semnul din cinabru pe care tu mi l-ai făcut, odată când mi s-a șters acela de pe frunte}

23-24. Eu îți trimit mărgăritarul minunat născut în mare: în ceasuri de restriște adesea l-am privit - părea c-ai fi chiar tu aevea-n fața mea și-mi alinam durerea. De-acum, o, fiu al lui Daśaratha, din viața mea o lună doar a mai rămas; prinsă cum sunt în ghearele demonilor, nu pot trăi mai mult!»

25. Acestea le-a spus, slăbită-n trup, dar neclintită în credință, Sita, prințesa cu ochi de căprioară, ajunsă roabă în palatul lui Ravana.

26. Tot ce aveam de spus, am spus, Rāghava! De acum, închipuie un mijloc prin care să clădim un pod peste talazul mării!"

27. Văzând că amândoi fii de rege îl cred, fiul lui Vāyu îi dădu lui Rāghava zălogul primit, apoi îi povesti cu șart întocmai tot ce grăise regina.

66[462]

1-2. Ascultând vorbele lui Hanuman, Rama fiul lui Daśaratha luă podoaba și o strânse la piept, apoi începu să lăcrimeze împreună cu Lakșmaṇa. Rāghava privea îndurerat giuvaierul și cu ochii umezi îi spuse lui Sugrīva:

3-7. -„Așa cum vaca izvorăște din uger șuvoi de lapte atunci când își vede vițelușul, la fel inima mea revarsă șiroaie de lacrimi atunci când privesc această minunată nestemată. Socrul meu a pus-o pe capul lui Vaidehī în ziua nunții, făcând-o mai frumoasă încă. Neprețuit este mărgăritarul zămislit în mare, dăruit cândva de însuși Śakra, mulțumit peste măsură de prinoasele jertfite. Prietene, atunci când îl privesc, eu îi zăresc în minte pe tata și Janaka, văd cum arăta podoaba pe capul frumoasei mele și îmi pare că ea e iarăși lângă mine!

---

[462] *Sarga* 64 în edițiile critice.

8. Prietene[463], spune-mi iar ce a grăit Sita, prințesa din Videha! Pentru mine vorba Sitei este apă vie - stropește-mă cu ea, ca să rămân în viață!

9-10. O, fiu al Sumitrei! Poate fi ceva mai trist decât să am din nou mărgăritarul ivit din mare, fără ca Vaidehī să se întoarcă odată cu el? Ea mai are de trăit o lună? Ah, ce viață lungă are-n față Vaidehī, pentru că eu nu mai pot trăi măcar o clipă fără frumoasa cu ochi negri!

11. Hanuman, prietene, du-mă acolo unde se află draga mea; nu pot rămâne aici, acum, când știu că este în viață!

12-15. Dar cum poate sfioasa mea prințesă să trăiască printre îngrozitorii demoni? Neîndoielnic, printre *rākṣasas* strălucirea chipului ei s-a ofilit, precum pălește luna între norii toamnei! Hanuman, ce a spus Sita? Rostește adevărul întreg, e leacul care mă poate ține în viață! Hanuman, ce a spus frumoasa cu minunate pulpe și glasul dulce? Oare cum poate să rămână în viață Jānakī, răbdând suferință după suferință?”

67[464]

1. Pentru că măritul Rāghava îi ceruse acest lucru, Hanuman îi spuse tot ce îi povestise Sita:

2. -„Viteazule, Jānakī mi-a istorisit această întâmplare petrecută demult pe Muntele Citrakūța, ca semn că poți să te încrezi în mine.

3-17. Jānakī dormea somn dulce lângă tine, dar s-a trezit întâi. O cioară venită din văzduh îi rănise sânii. Tu dormeai în poala ei, iar cioara o răni din nou, apoi - spunea ea - a treia oară, încă mai adânc. Scăldat în picăturile de sânge, tu te-ai trezit. Cum cioara o chinuia neîncetat, regina spunea că te-a sculat din somnul tău adânc. Văzându-i sânii sfâșiați, ai șuierat ca o năpârcă: -«Sfioasa mea, cine ți-a rănit sânii cu ghearele ascuțite? Cine întărâtă un șarpe furios care are fălcile deschise?» Ai privit în sus și ai văzut cioroiul cu ghearele ascuțite, pline de sânge. Sita a spus că pasărea fermecată care zbura ca vântul era chiar fiul lui Indra. Tu, fiind un războinic cu braț puternic, ai privit furios spre cioară și i-ai hotărât o soartă necruțătoare! Ai luat din așternut un mănunchi de iarbă *darbha* și l-ai preschimbat într-o armă a lui Brahma; focul ceresc aruncat de tine porni de-a dreptul către

---

[463] Aici și în distihul 11 este vorba de Hanuman. Textul prezintă dificultăți, astfel că traducerea a trebuit să fie ușor adaptată.
[464] *Sarga* 65 în edițiile critice.

cioară și se ținu pe urma ei. Izgonit de tatăl său, de ceilalți zei și de marii înțelepți, < fiul lui Indra > a străbătut cele trei tărâmuri fără să găsescă un apărător. S-a întors să caute adăpost la tine, Kākutstha, iar tu, văzându-l cum zăcea fără putere, l-ai cruțat, deși se cuvenea să moară. Totuși ai spus: -«O armă zeiască nu se poate slobozi fără să-și atingă ținta», așa că a lovit în ochiul drept al ciorii. După ce s-a închinat ție și regelui Daśaratha, ai lăsat pasărea să zboare la sălașul său.

18-23[465].«Rama, tu ești cel mai bun luptător cu armele divine, ai și putere și virtute, atunci de ce nu le folosești împotriva demonilor? Nu pot să te înfrunte nici șerpii cei mari, nici *gandharvașii*, nici demonii *asuras*, nici ceata de Mārut! Dacă marelui războinic îi pasă cât de puțin de mine, să îl ucidă de îndată cu săgețile-i ascuțite pe Ravana într-o bătălie! Dacă nu vrea aceasta, de ce nu-i poruncește bunului Lakșmaṇa să mă scape? De ce mă dau uitării cei doi viteji -tigri printre oameni și puternici precum Vayu și Agni - pe care nu-i pot înfrânge nici chiar zeii? Negreșit, am făptuit cumva un păcat de neiertat dacă ei nu vor să mă scape, deși au puterea să o facă!»

24. Atunci când am auzit tristele cuvinte spuse printre lacrimi de Vaidehī i-am răspuns astfel nobilei femei:

25-29. -«Regina mea, jur că de dorul tău Rama și-a întors fața de la toate - doar jelește neîncetat; Lakșmaṇa suferă și el când îl vede pe fratele său copleșit de durere! Acum, deși cu greu, eu te-am găsit; îți uită plânsul, căci în curând se va sfârși necazul! Prinții viteji ca niște tigri și nimicitori ai dușmanilor vor preface în cenușă Laṅkā doar ca să te vadă! După ce îi va ucide-n bătălie pe groaznicul Ravana și tot neamul lui, Rāghava cel cu brațe mari te va duce în cetatea sa de scaun, să nu ai nicio îndoială! Dă-mi rogu-te, neîntinată doamnă, un semn de încredințare pentru Rama și care să îl bucure!»

30-32. Atunci, stăpâne preaputernic, privind cu grijă-n toate părțile, ea a deznodat < dintr-un colț > al veșmântului această podoabă minunată pentru păr și mi-a dat-o. Eu am primit zeiasca nestemată în numele tău, o, urmaș al lui Raghu! Fruntea mi-am plecat în fața ei și gata eram să mă întorc.Pe când îmi măream trupul, văzând că mă porneam la drum, frumoasa Jānakī m-a rugat cu disperare, având lacrimi pe obraz și-n vorbe:

-[466]-

[465] Vorbește Sita prin gura lui Hanuman.
[466] Un număr de manuscrise și versiunile Dutt și Prasad au în acest loc un rezumat al fragmentului 37,18-61.

33-35. -«Hanuman, întâi întreabă-i de sănătate, în numele meu, pe cei doi frați viteji ca niște lei - pe Rama și Lakșmaṇa; apoi pe Sugrīva, pe sfetnici și câți mai sunt de față. Apoi fă în așa fel ca puternicul Rāghava să mă salveze din acest ocean de suferințe. Ajuns în fața lui Rama, vorbește-i despre chinurile pe care le îndur, despre diavolițele care mă amenință neîncetat! Viteaz roșcat să ai noroc pe drumul tău!»

36. Mărite prinț, așa grăit-a cu tristețe Sita! Tu cumpănește tot ce-am spus și prinde inimă - Sita e în viață și nestrămutată în credința ei față de tine!"

68[467]

1. -„Din dragoste pentru tine, tigrule printre oameni, și din prietenie pentru mine, Sita a mai spus tulburată:

2. -«Stăruie necontenit ca fiul lui Daśaratha, Rama, să-l ucidă iute pe Ravana și să mă ia la sine.

3-6. Mai stai o zi, viteazule ce-ți nimicești dușmanii; poți pleca și mâine, după ce te-ai odihnit o noapte într-un ascunziș! E o alinare pentru mine, neajutorata, să te știu aici; poate nu te voi mai vedea când te vei întoarce, căci nu știu dacă voi mai fi în viață! Adaug mâhnirea că nu te voi vedea celorlalte dureri nenumărate care-au venit asupra mea, nefericita!

7-15. Pe lângă asta nu-mi dă pace o întrebare despre neamurile tale, urși și maimuțe: oare cum veți trece oceanul cel de nestrăbătut voi toți - oștirea de maimuțe și de urși, cu prinții împreună? Doar trei ființe pot zbura peste întinsa mare: fiul Vinatei[468], zeul Vânt și cu tine! Spune-mi prin ce mijloc veți face acest lucru nemaifăcut - doar eşti priceput la toate! Sigur, tu ai putea să nimicești de unul singur toți dușmanii și să câștigi o mare faimă. Dar dacă Rama și oastea lui, după ce l-ar ucide pe Ravana într-o bătălie, m-ar dezrobi și cu falä m-ar duce-n Ayodhyā, acestea s-ar adăuga la slava lui Rama! Urmașul lui Raghu nu poate să mă fure prin vicleșug, așa cum a făcut Ravana, ascunzându-se înfricoșat! Ar fi vrednic de Kākutstha - nimicitorul oştirilor vrăjmașe - să umple cu armia lui cetatea Laṅkăi și să mă ia cu sine! Fă astfel încât Rama să își arate în luptă vitejia!»

16. La vorbele-i bine cumpănite eu am răspuns:

---

467 *Sarga* 66 în edițiile critice.
468 Garuḍa.

17-27[469]. -« Regină, Sugrīva - cel mai de seamă din neamul roșcat, stăpânul peste urși și maimuțe - e neclintit în hotărârea lui de a te ajuta. El, nimicitorul demonilor, va sosi aici în scurtă vreme, însoțit de mii de mii de *vānara*, o, Vaidehī! Acele maimuțe îl ascultă fără crâcnire și sunt neîntrecute în curaj, putere și voință. Sunt iuți ca gândul în mișcări - ba sus, ba jos, apoi în lături; nimic nu poate sta în calea lor și nicio ispravă nu le pare grea. Urmând calea vântului, ființele pădurii au dat ocol pământului și munților și mării. Niciunul din pădurenii lui Sugrīva nu este mai slab ca mine - dimpotrivă! Doar nu trimiți pe cel mai puternic dintre ai tăi la iscodit, ci un oștean de rând! Dacă eu am putut ajunge până aici, gândește-te cât de ușor va fi pentru ceilalți! Lasă tristețea deoparte, destul ai plâns! Dintr-un singur salt, căpeteniile oștirii vor ajunge până aici, iar cei doi prinți viteji ca leii vor zbura călare pe spinarea mea! Peste puțin timp îi vei vedea la porțile Laṅkăi, cu arcurile în mâini, pe vlăstarul lui Raghu, nimicitorul neîntrecut al vrăjmașilor săi, și pe Lakșmaṇa. Vei vedea în scurtă vreme netemătoarele maimuțe, mulțimi nenumărate, ce au ca arme doar ghearele și colții, dar sunt viteze precum tigrii și leii, puternice precum elefanții cei mari. Foarte curând aceste hoarde de maimuțe vor urla pe Muntele Malaya și-l vor acoperi precum un nor.

28. Foarte curând îl vei vedea alături de tine pe Rama, viteazul care supune dușmanii, încheîndu-și sihăstrirea în pădure și primind coroana de rege în Ayodhyā!»

29. Am mângâiat-o astfel pe fiica lui Janaka, regele Mithilei, spunându-i vorbe de bun augur. Deși suferea de dorul tău, ea a vorbit mai vesel și s-a liniștit”

Acesta este cel de al șaizeci și optulea cânt - şi ultimul - din Sundarakāṇḍa, a cincea parte a Ramayanei, cel mai vechi poem epic indian, compus de înţeleptul Vālmīki.

469 Versurile reiau părți din distihurile 5,39, 32-49.